

A
M. [REDACTED]
TUDOMÁNYEGYETEM
KÖNYVTÁRA
SZEGED

9777

MAURER ADOLF, KASSA

4

SZTE Egyetemi Könyvtár
Szeged

Legalsó datum a kölcsönzés határideje

Késedelmi díjat számolunk fel

a később visszahozott könyvekért

2002 DEC. 02

2002 DEC. 02

2002 12 10

A MAGAS TÁTRA ÉS A SZEPESI KÖZÉPHEGYSÉG,

GYAKORLATI UTMUTATÓ
A TERMÉSZET KEDVELŐI RÉSZÉRE

IRTA

DE POSEWITZ TIVADAR

A HEGYCSÚCSOK MEGMÁSZÁSÁT

IRTA

DÉNES FERENCZ

MÁSODIK ÁTDOLGOZOTT ÉS BŐVITETT KIADÁS

TIZENNEGY TÉRKÉPPEL ÉS SZÁMOS KÉPPEL

KASSA, 1904
MAURER ADOLF KIADÁSA.

★
Ára 4 K.

MELLÉKLET

1 melléklet
(terkép)

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000226325

9777

ELŐSZÓ.

A «Szepesség» utazási kézikönyv megváltozott cím alatt második átdolgozott és bővített kiadásban jelent meg.

Bővítés történt a Szadellői völgy és az Aggteleki barlang rövid leírásával.

A térképek technikai kivitele a mai követelményeknek nem felelt meg; de nagyobb részt új alakban nem lehetett kiadni a nagy költség miatt. Új a Magas Tátra, Iglófüred és környéke, valamint a Branyiszkó-hegység térképe. Új a Bélai és az Aggteleki barlang tervrajza.

Mindazok, kik jelen könyvet használják, tisztelettel felkéretnek, hogy az esetleges hibákat vagy hézagokat közöljék a szerkesztővel (Dr. Posewitz Tivadar Budapest, Földtani-Intézet VI., Stefánia-út.)

A szerkesztő.

MELLÉKLETEK.

1. Térképek:

Vasuti térkép: a könyvczímlap előtt.

A Szepesség turistatérképe 1:600.000 a tartalomjegyzék után.

A Magas Tátra térképe 1:100.000, a könyv végén.

Stracénai völgy 1:50.000 234. lap mellett.

Királyhegy 1:100.000 231. lap mellett.

Iglófüred és környéke 1:150.000 244. lap mellett.

Felső Hernádszoros 1:50.000 264. lap mellett.

Alsó Göllnicz völgy 1:150.000 272. lap mellett.

Branyiszko-hegység 1:150.000 288. lap mellett.

Lőcse-lublói hegység 1:150.000 300. lap mellett.

Dunajecz folyó áttörése 1:40.000 340. lap mellett.

2. Barlangok tervrajzai:

Bélai cseppkőbarlang 94. lap mellett.

Dobsinai jégbarlang 228. lap mellett.

Aggteleki cseppkőbarlang 358. lap mellett.

TARTALOM.

	<i>Lap</i>		<i>Lap</i>
I. fejezet. Általános rész.		II. fejezet. A Magas Táttra.	
<i>Bevezetés:</i>		1. <i>Kilátási pontok</i>	56
A régibb Tátrakutatás	1	2. <i>Nyaralók a Táttra alján</i>	57
Hegyvidéki egyesületek	2	Husz park	58
1. A föld és népe	3	Felkai turista-lak	60
Központi Kárpátok	—	Weszterlak	—
A Magas Táttra	4	Ganóczfürdő	61
Csúcsok és völgyek	5	Virágos kert	—
Tátratavak	7	Lucsivna	63
Források	10	A kecskekő	64
Hóhatár	11	3. <i>Nyaralók a turista-út mentén</i>	66
A Táttra vizei	—	Csorbai tó	—
A Táttra geológiája	—	Csorbatótól Tátrafüredre	69
A Szepesség többi hegysége	14	Felső-Hági	70
Geológiai alkat	15	Széplak	72
Éghajlat	16	A három Tátrafüred és környéke	73
Növényzet	17	Tátrafüredtől Barlangligetre	79
Fauna	20	Táttra-Lomnicz	80
Ősör	22	Matlárháza	81
Történelem	23	(Tátraháza)	83
Művelődési állapotok	27	Késmárki itató	—
Műemlékek	28	Barlangliget és környéke	84
Lakosság	31	A belái barlang	94
2. Útirányok a Tátrába	36	4. <i>A turista-út Csorbatótól Pod Banszkoig</i>	96
Oderberg—Poprád	—	5. <i>A Tátravölgyek és átjárók</i>	98
Bécs—Zsolna—Poprád	39	A Zöldtő-völgy	—
Budapest—Zsolna—Poprád	41	Kirándulások a Zöldtőtől	103
Budapest—Rutka—Poprád	—	A kőpataki tó	106
Budapest—Kassa—Poprád	44	A tarpataki völgy	108
Utak Zakopane felé	49	Az Öttő (Téry menedékház)	113
3. Általános megjegyzések	50	Kirándulások az Öttőtől	116
Útiter a Tátrában	51	A nagy tarpataki völgy	117
Útiter a szepesi középhegységben	53	A szalóki tavak	120
Vezetőújak	54		
Kocsi díj szabás	55		

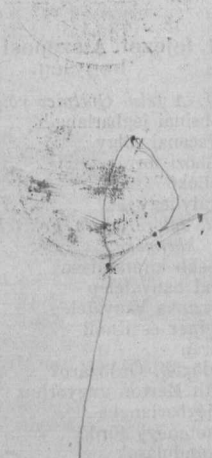

<i>Lap</i>	<i>Lap</i>
A felkai völgy és lengyel nye- reg 122	Kis Viszoka 193
Kirándulások a Siléziai házatól 125	Bibircs 194
A batizfalvi tó 128	Szalóki csúcs 195
A menguszfalvi völgy 129	Vöröspatak torony 197
Kirándulások a poprádi tótól 131	Széles torony 198
A Vadorzó-hágó 133	Középorom csúcs —
A Koprova-hágó 134	Jégvölgyi csúcs 199
A Jeges-tó és Luka-hágó 134	Zöldtő csúcs 201
A Mlinica völgy és Lorenz hágó 135	Fecsketorony 202
A Furkota völgy és Nefcer hágó 137	Lomniczi csúcs 203
A Handel völgy és Sparalyuk 139	Hunfalvi csúcs 207
A Koprova völgy 141	Morgás 208
A Smrecsin-hágó 142	Késmárki csúcs 209
A Nefcer völgy 143	Karbunkulus torony 210
A Tycha völgy 145	Fehértő csúcs 211
A Lilijowe (Gorycskowa) hágó 146	Nyereg-vándorlás a belai mész- havasok mentén 213
A Tomanova hágó 147	Greiner 215
A Kamenista völgy és K. hágó 148	Havrán 217
6. <i>Ag északi Táttra</i>	Siroka 219
Utak a Táttra északi oldalára 149	Nagy Miedžiane és Gruby 221
A Halastó és tengerszem 151	Kryzsne és Nagy-Kosiszta 222
Halastó—Javorina—Kopahágó 153	Svinica 223
A Zavrát 156	Giewont 225
Polana Wakszmuszska 159	
Zakopane és környéke 160	
A Koscieliskó völgy 164	
7. <i>Hegycsúcsok megmászása</i> 166	
Bystra és Kamenista 168	
Vörös hegyek 169	
Krizsno—Kopa—Glatki 171	
Gorycskowa-hát 173	
Kriván 174	
Sedilko 177	
Solisko 178	
Furkota és Triumetal 179	
Csorbai-csúcs 180	
Pátia —	
Sátán 181	
Koprova csúcs —	
Tengerszemcsúcs 220. 182	
Tátracsúcs 185	
Ganek 186	
Oszterva 187	
Tupa 188	
Koncsiszta 189	
Ferencz-József csúcs 190	
	III. fejezet. A szepesi közép- hegység.
	1. <i>A felső Gölnicz völgy</i> 226
	Dobsinai jégbarlang —
	Stracennai völgy 233
	Időközi forrás 235
	Hollókő —
	Királyhegy 236
	2. <i>Iglófüred és Feketehegy környéke</i> 243
	Kisebb kirándulások 245
	Bind bányatelep 249
	Rosztoka bányatelep 250
	Greiner és Knoll 251
	Murán 252
	Ördögfej, Ördögárok 254
	Róth Márton gúgyorhoz 256
	A jégbarlangba —
	Feketehegy fürdő 258
	Kirándulások 260
	3. <i>A Káposztafalvi mész- hegység</i> 263

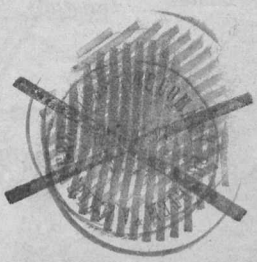
	Lap		Lap
Menedékkő (Lapis refugii)	264	Jankoveczen át Lublófürdőbe	317
Róth Márton gúgyor	270	Lublófürdő	319
Zápolya-kápolna Csütörtökhe-		Kirándulások	320
lyen	270	7. A Poprád völgye.	322
4. Az Alsó Göllnicz völgy	271	Vasuton Podolinig	325
Margitfalutól Szomolnokra	273	Lublóvár	329
Thurzófürdő	274	Késmárk	337
Iglótól Szomolnokra	277	Leibitzi kénfürdő	338
Szomolnok	279	Ihla = Túhegy	340
Stoószfürdő	281	8. Vörös kolostor, Scsavnica.	342
Kirándulások Szomolnokról	283	Utak a vörös kolostorhoz	—
5. Szepesvár és környéke.	287	Koronahegyi fürdő	—
Utak Szepesvárhoz	288	Vörös kolostor	—
Szepeshely	289	A Dunajecz folyón Scsavni-	
Szepesi székesegyház	293	czára	345
Szepesvár	297	Scsavnicza fürdő	347
Drevenyik	298	Koronahegy	349
Zsegra	299	Nedeczvár	350
Branyiszkó hegység	301		
6. A lőcse-lublói hegység.	313		
Lőcse	314		
Lőcsefürdő			
Kereszthegy (Gehol)			

Függelék.

Szadellői völgy	355
Aggteleki barlang	358

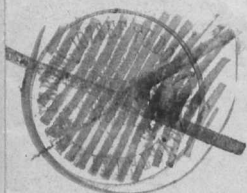
Zo
Csi
C

BEVEZETÉS.

A régibb Tátra-kutatás története.

A nagyobb alpesi hegységeket, különösen azok csúcsait még két évszázad előtt nemcsak minálunk, de a külföldön is ritkán keresték fel. Ennél figyelemre méltóbb, hogy a Szepesség lelkes férfiai már a XVII. század elején tudományosan foglalkoztak a Tátra alpesi vidékével.

Az első volt *Frölich Dávid* (1600—1646) a késmárki iskola tudós igazgatója és cs. kir. birodalmi matematikus. Mint első megmászta a lomniczi csúcsot 1615-ben és földrajzi műveiben a Tátrát is említi (*Medulla geographica* 1639, *Bibliotheca seu cynosura peregrinantium* 1644.). Kortársa volt Késmárk város orvosa *Augustin ab Hortis Keresztély* (1598—1650) archiater aulae fam laris II. és III. Ferdinándnál; 1640-ben átkutatta a Tátrát és felfedezte a gyalogfenyőből előállított és annak idején híres «magyar balzsamot.» (de balsamo hungarico, de gemmis Hungaris.) A magyar *Simplicissimus* leír egy Tátrautazást (1683). Különösen a Buchholtz család sok érdemet szerzett. *Id. Buchholtz György* (1643—1724) n.-lomniczi ev. lelkész, 1664-ben mászta meg a szalóki csúcsot és az első Tátraleírást megírta 1714-ben ily cím alatt: «das weit und breit erschollene Zipser Schneegebürge.» *Bohusch György* (1687—1722) a késmárki iskola igazgatója szintén leírja a Kárpátokat (descriptio inelyti Comitatus Scepusiensis geographico-historico.). A két utóbbi munkát használta fel a híres geográfus *Bél Mátyás* (1684—1749) földrajzi művében. *Ifj. Buchholtz György* (1688—1737) készítette az első Tátrarájzot 1717-ben és megállapította a hegység nomenclaturáját. (Ung. Magazin III. 1783. Breslauer medicinisch-physische Annalen.) Testvére *Buchholtz Jákab* (1696—1759) többször kutatta át a Tátrát. (Ung. Magazin 1787—1788 IV., V.) *Augustini ab Hortis Sámuel* (1729—1792) szepes-szombati ev. lelkész és *Czirbesz András Jónás* (1732—1813) iglói ev. lelkész közöltek szintén egy Tátraleírást (Wiener Anzeigen aus den k. k. Erbländern 1772. II.).

A külföldi tudósok között említendő *Fichtel* és *Haquet*, de különösen az angol *R. Townson*, ki 1793-ban átkutatta a Tátrát (travels in Hungary) és a svéd botanikus *G. Wahlenberg* (1780—1815): *Flora carpatorum principalium* 1814.). Kortársai voltak *Genersich Keresztély* (1756—1826) késmárki ev. lelkész (Reise

in den Karpathen: Bredetzky's topographische Beiträge 1807) és *Mauksch Tamás* (1750—1832) nagy-szalóki ev. lelkész (Wegweiser durch die Zipser Karpathischen Alpen, Über die Witterung in der Zips.). A Tátraflórával mint első foglalkozott Lőcse város orvosa *Genersich Sámuel* 1768—1844 (Flora scepusiensis 1798); továbbá a nagy magyar botanikus *Kitaibel Pál* 1757—1817; *Kalchbrenner Károly* 1807—1882 szepes-olaszli ev. lelkész, valamint *Scherfel Aurél* 1835—1895 felkai gyógyszerész. A nagy német geográfusra *Ritter Károlyra* (1779—1859) oly nagy hatást gyakorolt a Magas Tátra, hogy hallgatóit fellelkesítette a Tátráért. Tanítványai közül felemlítendő *Sydow Albrecht*, ki 1827-ben a Tátrát meglátogatta és művében «Bemerkungen auf einer Reise durch die Beskiden nach den Central-Karpathen» 1830 a régibb irodalmat felhasználta. Továbbá járt *Harthaub Gusztáv* ornithologus 1835-ben a Tátrában (Berg auf Berg ab 1870) és *Ascherson Pál*, a híres német botanikus 1864. Igazi szeretettel szűkebb hazája iránt írta meg a lőcsei *Fuchs Frigyes* 1799—1874 nagybecsű munkáját «Die Central-Karpathen mit den nächsten Voralpen 1863» és tudományosan méltatta a prágai tanár *Koristka Károly* a Tátrát «Die Hohe Tátra in den Central-Karpathen. (Petermanns geogr. Mittheilungen 1864.)

Hegyvidéki egyesületek a Tátrában.

A magas Tátra turistikai feltárásával foglalkozik az 1873-ban megalakult *Magyarországi Kárpátegyesület*. Ezen idő alatt 100,000 koronát költött a Tátrára.

Osztályai közül legtevékenyebb a Keleti-Kárpátok osztálya, melynek főérdeme, hogy az aggteleki barlangot az elpusztulástól megmentette és jobban megismertette a turistavilággal. A Szepeségen még három osztálya van a központon kívül: az iglói, gölniczvölgyi és lőcsei osztály. A siléziai osztály, mely Boroszlóban székel, a felkai völgy turistikai művelését tűzte ki célul; a Felka-tó partján menedékházat építtetett a régibb keletű Hunfalvy menház közelében és az ösvényt kijavíttatta a lengyel nyeregig.

A Tátra déli oldalán működik továbbá a magyar turistaegyesület Tátraosztálya, mely a tarpataki völgyben a magyar Kárpátegyesület által megkezdett útépitést sikeresen folytatja és a Budapesti-osztály, mely az Öttő-völgykatlanban menedékházat építtetett.

A Tátra északi oldalán működik a lengyel Tátraegyesület.

ELSŐ FEJEZET : ÁLTALÁNOS RÉSZ.

I. A föld és népe.

A Szepesség, Magyarországnak egyik legészakibb megyéje, valóságos hegyi vidék ; határa Sáros-, Abauj-Torna-, Gömör- és Liptó-megyék, valamint Galiczia.

Leghatalmasabb és legimpozánsabb hegysége a Magas-Tátra, melynek óriási sziklái a környező poprádvölgyi síkságból 2663 m. magasságig meredek falként tornyosodnak ; második hegysége a Szepes-gömöri érczhegység ; a harmadik a Branyiszkó-, és a lőcse-lublói hegység.

A Szepesség négy fő folyója a Gölnicz, a Hernád, a Poprád és a határfolyó Dunajecz a Bialkával.

Központi Kárpátok.

Az Árva- és Dunajecz-, valamint a Vág- és Poprád-folyók között területnek el a «*Központi-Kárpátok*», a kárpáti heglánczolat legmagasabb kristályos sziget-hegysége, melyet a Liptói havasok, a Magas-Tátra és a bélai mészhavasok alkotnak. A Központi-Kárpátok északi vizválasztóját a Jablonka és Dunajecz községek közt levő tág, sík, lápos vidék képezi, az ugynevezett «*Fekete mocsár*» 652 m., a mely a Babiagóra-hegységgel való összefüggést mutatja ; a déli vizválasztó a csorbai állomásnál levő csorbai fensík (Hochwald) 926 m., mely az Alacsony-Tátrával közvetíti az összeköttetést. Mind a kettő európai vizválasztó, mivel az Árva- és Vág-folyók vizüket a Fekete-tengerbe, a Poprád és Dunajecz pedig a Keleti-tengerbe szállítják.

A Központi-Kárpátokat nyugaton a hatalmas Khocs mészhegység határolja, melynek legmagasabb csúcsa, a Nagy (Velki) Khocs 1613 m. a rózsahegyi állomástól északnak mutatkozik; kelet felé alacsony, széles homokkővonulat, a szepesi Magura, melynek természetes határvonalát a Lublótól Kamjonkán és Folyvaron át a Vörös kolostorhoz vezető völgymélyedés képezi.

A Központi-Kárpátok nyugati része: a *Liptói havasok* a Kvacsán-szorostól (Hutianski-patak) északnyugaton Liptó-Szent-Miklóstól a Koprova-völgyig terjed; a Magas-Tátra a Koprova-völgytől a Kopa nyeregig; a bélai mészhavasok pedig a Kopa nyeregtől a Zsdjári hágóig.

	Liptói havasok	Magas-Tátra	Bélai mészhavasok
Hosszuság kilométerekben	43	26	7
Közép gerinczmagasság	1800 m.	2300 m.	1730 m.
Legmagasabb csúcsmagasság	2250 m.	2663 m.	2130 m.

A Magas Tátra.

A Magas-Tátra jellemző sajátosságai a vadcsipkézetű, élesvágású, fölötté keskeny és szétfűrészelt hegycsúcsok és gerinczek, a mélybevágású hegynyílások, melyek fölfelé völgykatlanokká tágulnak, valamint a számos magas fekvésű tó és a lépcsőalakú völgyképzés (tófalak).

A szakgaszttottság, pusztaság és vadon jellege oly mértékben sajátja a Tátrának, a minőt más európai hegységben hiába keresünk.

A meredek sziklacsúcsok 2300—2663 m. magasságot érnek el; a szoros-rések 1900 m.-nél sehol sem alacsonyabbak (l. p. 150) A. hegygerincznek számos mellékága — (hatalmas hegyágak, melyek erősebben vannak szétfűrészelve mint maga a főgerincz) — északnak és délnek huzódik és egymás között mélyen barázdolt völgyeket és völgykatlanokat alkot.

A déli mellékágak, majdnem egyenlő hosszúságban, meredeken szállnak alá a síkságba és rajtuk emelkednek a legmagasabb csúcsok, — (a Ferencz-József- (Gerlachfalvi) és Lomniczi-csúcs) — magasabbak, mint maga a főgerincz.

A dél felé a Poprád-folyóhoz lejtő síkságon csak igen alacsony, lapos dombok mutatkoznak, a melyeket számos patak metszi át; ellenben észak felé a tulajdonképeni magas hegység előtt tekintélyes hegysánczok és ormok emelkednek. Ez az oka annak, hogy a Magas-Tátra délről tekintve impozánsabb, északról pedig változatosabb alaku.

A **Tátra csúcsai** valóságos, tipikus hegyecsúcsok, a szalóki-csúcs kivételével. Többjük kettős ormu: a Ferencz-József-, Tátra- és Tengerszemcsúcs.

Régibb időben a *Krivánt* tartották a Tátra legmagasabb csúcsának, míg az angol természettudós *R. Townson* a XVIII. század végén tett mérései alapján a Lomniczi csúcsnak adta az első helyet. A svéd botanikus *Wahlenberg* ellenben 1813-ban a jégvölgyi csúcsot találta a legmagasabbnak; míg 1839-ben Greiner kóburghercegi erdőigazgató kimutatta, hogy a Ferencz-József-(gerlachfalvi) csúcsot illeti meg az első hely. Ezt később *Koristka* prágai tanár és a szepesi *Fuchs* Frigyes is helybenhagyta.

Csúcsok 2600 m. felül:

Ferencz-Józsefcsúcs	2663
Lomniczi-csúcs 	2634
Jégvölgyi-csúcs 	2630
Feesketorony	2625
Nyugoti Markasíttorony	2611

2500 m. felül:

Tátracsúcs	2565
Késmárki-csúcs	2556
Koncsiszta	2540
Zöldtő-csúcs	2532
Tengerszem-csúcs	2503

2400 m. felül:

Kriván 	2496
Bibires	2492
Triumetal	2481
Jegestő-csúcs	2475
Szélestorony	2466
Ganek	2465
Batizfalvi-csúcs	2454
Szalóki-csúcs	2453
Kis-Viszoka	2429
Vöröstő-csúcs	2425
Varangyostő-csúcs	2424
Furkóta-csúcs	2405

Ismertebb Tátratavak magassága.

A déli oldalon	Méter	Méter	Az északi oldalon
F.-Wahlenberg-tó Fk. v.	2154		
F.-Teriansko-tó Nf. v.	2124		
Döller-tó Mln. v.	2100		
Szentiványi-tó Mln. v.	2069		
A.-Wahlenberg-tó Fk. v.	2060		
Jegestó (Townson-tó) n. Tp.	2052	2047	Fagyott-tó (L. nyereg alatt)
Zöldtó (Kriván alatti)	2026		
Fuchs-tó n. Tp.	2000		
Öttó K. Tp.	1990-2000		
Felső Zerge-tó Mln. v.	2006		
Nagy Hinczkótó Meng. v.	1965		
Sárkány-tó Oml. v.	1961		
Buchholtz-tavak n. Tp.	1958		
(=ikertavak)			
Hosszú-tó felk. v.	1953		
Alsó Teriansko-tó Nf. v.	1947		
Jegestó Oml. v.	1935	1900	Varangyostó
Békástavak Meng. v.	1920	1890	Zadni-staw (L. Öttó)
Batizfalvi-tó	1898	1880	Légfelső Gąsienica-tó
Hosszú (Genersich) tó n. Tp.	1886		
Kanalasfüves-tó n. Tp.	1833		
Vörös-tó	1813	1780	Zöldtó (Gąsienica)
Skok-tó Mln. v.	1811	1751	Zamarły-staw (Zawrat alatt)
Kéktó	1780		
Kőpataki-tó	1750	1724	Csarny-staw (L. Öttó)
F.-Smrecsin-tó Kopr. v.	1723	1691	Wrostoce-staw (Gąsie-
Felső-Furkota-tó Fk. v.	1710		nica)
Szalóki-tavak	1680	1672	Przedni-staw (L. Öttó)
A.-Smrecsin-tó Kopr. v.	1674	1672	Felső-Gąsienica-tó
Felkai-tó	1673	1669	Wielki-staw (L. Öttó)
Alsó-Furkota-tó Fk. v.	1620	1620	Csarny-staw
Fehértó	1614	1612	Cseh-tó (Podupl. v.)
Kis Fekete-(Mauksch) tó	1580	1584	Tengerszem
Zöldtó	1542	1577	Zöldtó (Podupl. v.)
Poprádi-tó	1513	1490	Fekete-tó (Javorove v.)
Csorbai-tó	1350	1393	Halastó

Fk. v. = Furkota-völgy.
 Nf. v. = Nefcer-völgy.
 Mln. v. = Mlinica-völgy.
 n. Tp. = nagy Tarpataki-völgy.

K. Tp. = Kis Tarpataki-völgy.
 Meng. v. = Menguszfalvi-völgy.
 Oml. v. = Omladék-völgy.
 Kopr. v. = Koprova-völgy.

A Tátravölgyek az ő sajátos jellegüket, kivált az oldalszélükön és alsó végükön levő óriási törmeléket a Magas-Tátra hajdani jegesedésének köszönhetik.

Jellemző az a feltűnő lépcsőalakulás, mely a víz esését egy vagy két izben magas meredek falak által megszakítja. Ezen tófalakat a felsőbb völgyrészletben 100—400 m. magas helytálló kőzet alkotja; a közép-völgyrészletben 50—100 m. a moréna törmelék. A legalsó völgyrészlet a hegyi vizeknek akadálytalan lefolyást enged; a középső és felső völgyrészek, alsó végükön törmelékkel körülvéve, kiszáradt vagy még létező tavak által elfoglalt völgymedencéket képeznek. A tófalakon a hegyi vizek festői vizesedésben omlanak alá. Különösen jellemző a legmagasabb völgyrészlet — katlan- vagy czirkuszvölgy — a melyet magas és szerfölkött meredek sziklafalak vesznek körül félkörben.

A számos **magashegyi tó** a Magas-Tátra sajátos szépsége. A mint felkapaszkodtunk valamely Tátra csúcsra, a szomszéd völgyekből a kisebb-nagyobb tengerszemek egész koszorúja, váltakozó színpompában tekint felénk. Van száznál több tengerszem, leginkább a déli oldalon.

A tavak zónája 1200—2150 m. közt fekszik. A legtöbb tó 1600—2100 m. közt található, a gyalogfenyő- és a sziklarégióban. A déli oldalon a tavakban leggazdagabb terület 400 m.-rel magasabban fekszik, mint az északi oldalon (2000—2100 m. és 1600—1700 m.). A legnagyobb tavak s rendszerint egyuttal a legmélyebbek is, az északi oldalon vannak, így a Halastó, a Tengerszem és a Nagy Lengyel-tó (Wielki staw).

A legmagasabban fekvő nagyobb tó a felső Wahlenberg-tó 2154 m. A legmélyebb fekvésű tó délen a Csorbai-tó (1350 m.); északon a Toporowy-tó 1095 m. a Szuhavoda-völgyben.

Néhány tengerszem térfogata.

(Katastrális felvételek nyomán. HRADSKÝ : M. K. E. Évkönyv III.)

A térfogat hossz mértékben kifejezve.

1	Wielki staw (Nagy Lengyel-tó)	34.84
2	Nagy Halastó	33.2
3	Czarny staw (Fekete Gąsienica-tó)	22.87
4	Tengerszem	21.32
5	Csorbai-tó	20.40
6	Nagy Hinczkó-tó	19.10
7	Czarny staw (Fekete Lengyel-tó)	13.05
8	Alsó Szmreccsin-tó	12.25
9	Przedni staw (Mellső Lengyel-tó)	7.70
10	Zadni staw (Hátsó Lengyel-tó)	6.75
11	Zöldtó (Kriván alatt)	5.45
12	Alsó Furkota-tó	5.06
13	Batizfalvi-tó	3.84
14	Gąsienica-Zöldtó	3.45
15	Kis Hinczkó-tó	2.79
16	Czölöp (Kolove-) tó	2.73
17	Felső Furkota-tó	2.34
18	Poprádi-tó	2.19
19	Felső Szmreccsin-tó	2.13
20	4-ik kis tarpataki-tó	2.10
21	Kurtowiec Gąsienica-tó	1.74
22	Hátulsó Zöld Gąsienica-tó	1.52
23	Felkai-tó	1.50
24	Fagyott-tó (lengyel nyereg alatt)	1.40

Méret :

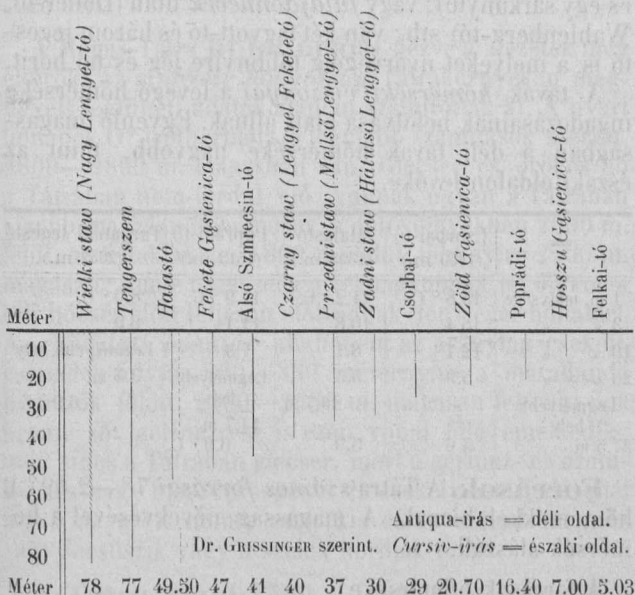
1

2

hektár.

Néhány tengerszem mélysége.

A méréseket DEZSŐ, DZIEWULSKI és SWIERZ eszközölte.

A tavak legnagyobb része, olykor csekély magassági különbséggel csoportokban jelentkezve, sziklába vájt tó, ugynevezett *sziklamedencze-tó*, többnyire 1600 m. fölött. A *morénatavak* a sziklamedencze-tavaknál átlag 500 méterrel mélyebben fekszenek. (Kivétel a felkai-tó 1640 m.)

Kiszáradt tavak: a gerlachfalvi katlan, a Barát-tó (a Halastótól nyugatra), a Virágoskert stb.

Nevét a legtöbb tó *színe* után nyerte. (Van öt zöld, négy fekete, két kék, két vörös, egy sárga, egy fehér tó); továbbá *alakja* után (tölcsértó, három hosszútó);

Kárpáti mondák után (négy békástó, egy varangyostó és egy sárkánytó); vagy *tulajdonnevek* után (Döller-tó, Wahlenberg-tó) stb; van két fagyott-tó és három jeges-tó is, a melyeket nyárvégéig többnyire jég és hó borít.

A tavak *hőmérséki viszonyai* a levegő hőmérséke ingadozásainak befolyása alatt állnak. Egyenlő magasságban a déli tavak hőmérséke nagyobb, mint az északi oldalon levőké.

	Csorbai-tó (1350 m.)	Halastó (1393 m.)	Poprádi-tó (1513 m.)	Tarpataki Jegestó (2052 m.)
1 m. mélysége	15.8 ° C.	11.2 ° C.	11.9 ° C.	8.0 ° C.
3 „ „	15.4	10.8	11.1	6.9
10 „ „	12.7	8.1	7.3	Legmélyebb hely
20 „ „	5.9	5.5	Legmélyebb hely	3.5 m.
Legmélyebb hely		20.7 M.	14.7 m.	6.9 ° C.
37.5 m.	4.6	5.9	6.9 ° C.	

Források. A Táttra számos *forrásai* 7°—2.09° l. hőmérsékkel birnak. A magasság növekvésével a hőmérsék alászáll.

A források hőmérséke :

	északon		délen
1000 m. magasságnál	5.31 °C.	1080 m. magasságnál	6.15 °C.
1500 „ „	3.63 „	1550 „ „	5.94 „
2000 „ „	2.60 „	1990 „ „	5.00 „
2020 „ „	2.60 „	2300 „ „	2.09 „

Egyenlő magasságban a források hőmérséke a déli lejtőn magasabb, mint az északon, mivel a melegség évi átlaga délen magasabb. A hőmérséklet az átlagos évi melegségtől nem tér el lényegesen; de a levegőhőmérséklet ingadozásának befolyásától nem ment. Ősz felé rendes emelkedés mutatkozik (augusztus végén és szeptember elején), mivel a legmagasabb hőmérséklet 8 m. mélységben (állandó hőmérséklet) november és

január középé, a legalacsonyabb pedig június és július középé esik.

A Magas-Tátra **hóhatárára** nézve a nézetek még eltérők. Az *elméleti hóhatárt* a Tátrakörnyéken megfigyelt légtüneti adatok alapján számították ki. A nyári hónapok 0° isothermája, a legujabb számítások szerint, 2800—2890 m. magasban van. Glecser és örökös hó a Tátrában nem fordul elő. Vannak ugyan a Tátrában kisebb maradandó hómezők, a déli völgyekben 2000 m. felül, az északiakban 1800 m. felül, többnyire 2200 m. magasan; ámde ezek (még a legnagyobbak is) olykor a téli hóesés előtt teljesen elolvadnak (tényleges hóhatár). Az *éghajlati hóhatár* alighanem az aránylag csekély csapadék folytán 200—350 méternyire a maradandó hómezők fölött, 2400—2550 m. magasan fekszik. Sok orom, sőt gerinczrész is ezen vonal fölé emelkedik; még sincs a Tátrában glecser, mert a gerincz- és oromképzés nagy meredekségénél és csekély kiterjedésénél fogva az esett hónap csak kis része marad meg és vagy lecsúszik vagy a szelek hordják tova.

A **Tátra vizei** közül a liptói Tátra patakjai (a Csorbai-tótól nyugatnak) a Fehér-Vágba folynak; a szeptesi Tátra hegyi vizei valamennyien a Poprád folyóba szakadnak, a mely a Hinczkó-tóból fakad s a Tátrát nagy ívben veszi körül. A Tátra északi oldalán a Fekete- és Fehér-Dunajecz fakad, melyek Neumarktnál egyesülnek s felveszik a Bialka-patakot. Ó-Szandecznél (Galiczia) a Dunajecz a Poprád-folyóval egyesül.

A Tátra geológiai alkata és története.

A hegytömeg magvát ősközetek: gránit, gneisz és kristályos pala képezik. Ezt keleten és északon mészkőzóna veszi körül (Bélai-mészhavasok, mészhegyek Zakopane-nál, Koscielisko-nál), mely mesozo-i-korbeli

kőzetekből áll. A mésznél régibb a permii homokkő, a Tátrának legrégebb lerakódási képződménye. A mészővet középső-eocenbeli nummulit-mész és nummulit-conglomerát veszi körül, a hegység keretét pedig felső-eocen- és oligocenkorbeltalálók palák és homokkővek képezik (Kárpáti homokkő).

A mész-zóna, Uhlig szerint, kétféle (magas-tátrai és altátrai) képződést mutat. A *triasz* mind a két zónában hasonlóan fejlődött ki (vörös pala és dolomitikus rétegek [alsó-triasz]; kagylómész-dolomit [közép-triasz]; vörös keuper-pala [felső triasz]); csak hogy a kagylómész-dolomit a magas-tátrai zónában hiányzik. A *jurában* a gres-teni rétegek mind a két zónában közösek; az altátrai zónában azután foltos márga, a magas-tátraiban pedig mész lép fel, a mely az alsó krétáig terjed.

Már a diaszkor előtt létezett az északnak felemelkedett őshegység, miután a permii homokkő legalsó részeiben gránit-görgeteget tartalmaz és valószínűleg hosszú ideig continentalis jellegű volt, minthogy benne a régibb palaeozoi képződések hiányoznak. A diaszkorszakban a tenger lepte el a szárazföldet, mely szakadatlan tengeri ülepedések színhelye volt az alsó-kréta végéig. Ez idő alatt azonban, ugylátszik, voltak délnek kisebb szárazföldi képződések, a mi mellett néhány helyen a szárazföldi növények előfordulása bizonyít. A régibb mészformatio végével, rövid szárazföldi korszak folyamán, a réteggűrődések által emelt terület domboralakot vett fel. A felső krétamárgák egyenetlenül ülepedtek a különféle kőzetekre és a felső kréta végén újabb rövid szárazföldi korszak mutatkozik. A főgűrődés a nummulit-mész lerakódása előtt következett be. A legnagyobb törési vonal a két mészzóna határán történt, s a rétegek felállítása délfelé létesült, ellentétben a perm előtti lerakodással. Ebben a korszakban a Tátra a maga lényeges vonásaiban már készen és megalkultan állt. A *harmadkorban* északon, keleten és délen sülyedések következtek be, s ezeknek köszönheti a

Tátrahegység a sík vagy dombos környezetből való impozáns és közvetetlen feltünését. A törési széleken ásványvizek bugyognak elő (ruzsbachii, lucskii gyógyforrások, Tátra-Füreden s a Racskova-völgy torkolatában savanyuvizek, északon a Jaszczurowkai gyógyforrás).

A régibb harmadkor vége óta a Tátra mindig szárazföld maradt.

A *jégkorszakban* a Tátra felülete a glecser- és firn-jégtől némi átalakulást szenvedett. Az eljegesedést bizonyítják a Novy-barlangban talált állati maradványok is, a mely állatok közül némelyik már egészen kihalt, mások pedig már csak északi vidéken fordulnak elő, úgy hogy csupán csak a zerge, a mormota és egy szürke egér (melyet Dénes F. a Tupa-kúpon 2293 m. észlelt) tartotta magát fenn a Tátrában. A Tátrában is két jégkorszak különböztethető meg, s a törmelék-hordalék nyoma minden völgyben látható. A havasi tavak, valamint a magas hegység lejtőjén levő glaciális terraszok az eljegesedésnek köszönik keletkezésüket.

A Tátrát még a XVIII. század végén is igen ércdúsnek gondolták. Erősítette ezen balhitet a «Tátra kincseit» tárgyaló könyvecske, mely okozója volt, hogy számos ember évente kincset ment keresni a Tátrába, köztük egy német Papyrus nerű iparos, ki 22 éven át űzte ezen mesterséget, míg egy hózivatarban halálát lelte a róla elnevezett völgyben. Sokan űzték a *bányászatot*, de nem sok eredménnyel; a bélai zuzóműtől a Krivánig érczet ástak. (Kotlina-völgy, Rézakna-völgy, Papyrus-völgy, Tarpatak stb.). A Krivánon Mátyás király kezdte a bányászatot, a mit azóta többször ismételtek. Az utolsó kísérletet a XIX. század elején tették. Az akna 2050 m. magasan volt. A régi aknaut részben még most is fennáll.

Legtovább ástak vaskövek után, melyek némely helyen a mészkő között előfordulván, okul szolgáltak

az immár abbahagyott javorinai és zakopanei vas-hámorok létesítésére.

A Szepesség többi hegysége.

Délre Vágfalva állomástól húzódik Poprádig a vázsecz-lucsivnai hegyvonulat, háttérben az Alacsony-Tátrával. Mindkettő csak kis részben tartozik ugyan a Szepességhez, azonban még turistaterületünkbe esik.

Az előbbi hegység legnagyobb emelkedése a *Kozi-Kamen* 1260 m., Lucsivna közelében, a mely a Tátra déli oldalán a legszebb kilátást nyújtja.

Az Alacsony-Tátra Besztercebánya mellett kezdődik, és a Vág- és Garamfolyók közt párhuzamosan húzódik a Magas-Tátrával; legmagasabb emelkedése a Gyömbér 2045 m., Liptó-Szent-Miklóstól délre, valamint a Királyhegy hatalmas kúpja 1943 m., melylyel a hegység keleten végződik.

Keleti folytatása a *szepes-gömöri érczhegység*, mint a Nyitránál kezdődő magyar érczhegységnek északkeleti részlete. E hegyvonat északi szélén a vasut Kassának tart a Hernád folyó mentén, melynek forrásai a Királyhegy északkeleti előhegyeiben fakadnak. A legszebb részletek: a Hernád áttörése Káposztafalú és Szepes-Sümeg közt, a történeti nevezetességű Lapis refugii-val és egy másik áttörés, melyet a vasut Margitfalú és Abos között szel át. Ezen hegyvidéken az ut Poprádtól a dobsinai jégbarlanghoz, Káposztafaluról a sztracennai völgybe, Iglóról Nagy-Hnileczre vezet; míg az Alsó-Gölniczvölgyet vasut szeli át. A csúcsok magassága átlag nem több ezer méternél. Itt hömpölyög a Göllnicz, valóságos hegyi folyó, melynek forrása a Királyhegyen 1722 m., a Hernádba való torkolása pedig Margitfalunál 320 m. keresendő. A majdnem mindenütt szűk *Gölniczvölgy* egész hosszában a szép tájak sorát nyújtja, a melyek legszebbike a sztracennai völgy.

A harmadik hegyvonulat, a *Branyiszkó-hegység*, Abos állomástól Szepes-Olasziig húzódik, azután északnak fordul és a Smrekoviczában, Szepes-Váraljától északkeletre éri el legmagasabb pontját 1193 m. Folytatásul csatlakozik hozzá a *Lőcse-lublói-hegység*, mely hegyi rétekekkel, sőt falvakkal ékes erdős hegység, számos úttal, és gyönyörű kilátással a Tátrára (Gehol, Nagy-Őzhegy, a Tü, Szimina).

A Szepesség legmagasabb hegyei (a Magas-Tátra kivételével) az Uplaz 1557 m. és a Csertovica 1429 m., a Királyhegy előhegyei, továbbá az Aranyasztal 1317 m., Szomolnoknál és a Szimina 1291 m., Lublófürdőnél.

A Szepesség geológiai alkata (a M.-Tátra kivételével).

A legrégibb kőzetek a szepes-gömöri határhegységben és a Branyiszkó-hegységben találhatók. Az előbbi hegységnek alaptömege kristályos-, kivált agyagsillámpala, mely Kassa és Margitfalu között széles sávban a Göllnicz völgyön át nyugatnak Sztoószig, Rozsnyóig, Dobsináig húzódik, szigetként fellépő gneisz részletekkel (Pipitka, Madárhegy stb.). A második hegységben kristályos pala (Csernahora) és gránit (Branyiszkó) lép fel.

Északon a kristályos tömeghez hosszú vonalokban hozzá telepedtek:

1. *Zöld devonpala*, dioritkőzetek által áttörve (Göllnicz, Merény, Nagy-Hnilecz, Dobsina).

2. *Carbonkorú konglomerátok* (Krompach, Porács, Kotterbach, Kis-Hnilecz) és agyagpala (Dobsina).

3. *Vörös diaszpala* (Kassa, Jekelfalu [szerpentinnel], Krompach, Szepes-Olaszi), délnyugatra Iglótól és kisebb részletekben a Branyiszkó- és Csernahora-hegységben.

4. *Triaskőzetek*, még pedig: *vörös werfeni pala* Krompach-, Slovinka- és Iglótól nyugatra; nagyobb tö-

megekben Poprádtól délnek a Királyhegy felé huzódván, áttörve melaphyr által (Virágosvölgy, Kozi Kamen) és *hatalmas mésztömegek* (Galmus-hegység, Gerau, káposztafalvi hegyek, sztracenai völgy, lucsinai mészhegyek, mészhegy Branyiskótól északra).

A *harmadkori* hegyvidék (Magura-homokkő) Sáros felé huzódik (lőcse-lublói hegyek, szepesi Magura); a leginkább jurakorbeli mészsirtek a Bialkapataktól a Dunajeczig (Nedecz, Czorsztyn, Pienin hegység, Vörös kolostor), Lublóig és tovább vonulnak. Ezek régibb hegység (triasz-jura-mész) maradványai; továbbá a szigethegység Ruzsbachnál (triasz-liasz).

Mésztuffa Szepes-Váraljánál (Drevenyik), Ruzsbachnál és Gánócznál fordul elő; jó építő anyag.

Tőzegtelep Szepes-Bélánál, a Magas-Tátrában (Csorbai-tó, Hági, Alsó-Tátra-Füred mellett) Rókusz és Mahalócznál található.

Éghajlat.

A szepesi éghajlat a Tátra befolyása alatt áll és váltakozik a magassági fekvés, az insolatio és a talajviszonyok szerint, valamint a szerint a mennyiben az illető hely többé-kevésbbé védve van a napsugár éri.

Közép-Európa meteorológiai viszonyai a Tátrára is érvényesítik befolyásukat; ez a hegység az északi szelek ellen védbástyát alkot.

A híres német geographus Ritter szerint a Tátra Kelet-Európa hatalmas időoszlopa, melynek ormain a lengyel-orosz síkság északi jeges szele örökös harcban áll a magyar alföld meleg és száraz szelével.

A Tátra déli lejtője klimatikus gyógyintézetekre nézve igen alkalmas nemcsak védett helyzete miatt, hanem azért is, mert a Tátrában nincsenek glecserek, habár legmagasabb ormai a hóhatár fölé emelkednek. A gránittalaj rossz hővezető; ezt sűrű tömegben az

áfonya és veres áfonya lepi el, a mely, ép úgy, mint az erdők, a hőséget visszatartja.

Érdekes jelenség a Tátrában az, hogy itt, miként más magas hegységben, a hőfok őszkor a magassággal növekszik. Ekkor itt gyakran nagyobb meleg van, mint lenn a völgyben, a mint azt régóta tapasztalják.

A Hernádvölgy és mellékvölgyei continentális éghajlattal bírnak: nyáron nagyfoku hőség, télen nagyfoku hideg. A hőmérséknek legnagyobb ingadozása Iglón mutatkozik, t. i. 70.5° C. (+ 34° és — 36.5°). A Hernádvölgynek télen feltűnően alacsony hőmérsékletét, a környék lehűtött légrétegeinek a legmélyebb völgymedenczékbe való lehuzódása okozza. Ugyanaz áll a ködről is; a Tátra gyakran ködtől ment, holott a Hernád, Poprád, Dunajecz és Vág völgyeiben sűrű ködtömegek láthatók. A Tátra déli lejtőjén a legmagasabb meleg a nyár második felében uralkodik, míg a tavasz és a nyár eleje aránylag hűvös, az ősz és tél pedig december végéig aránylag meleg. A verőfényes napok száma őszkor itt nagyobb, mint a Szepesség többi részeiben.

A Tátra északi oldalának évi hőmérséklete alacsonyabb, mint a déli lejtőé. Az átlagos évi hőmérséklet Tátra-Füreden 5.5° C., Javorinán (ugyanazon magasságban) 3.1° C., Zakopanén pedig 4.2° C.

A csapadék mennyisége a Tátrában aránylag csekély. Az évi csapadék mennyisége átlag: Tátra-Füreden 832 mm., Iglón 663.5 mm., Szomolnokon 779.5 mm., Zakopaneban pedig 108.5 mm.

Növényzet.

A növényzeti viszonyok szintén arra mutatnak, hogy a Szepesség éghajlata zord. Talajának $41.6^{\circ}/_{0}$ -át erdőség borítja; közte $5/_{6}$ -át fenyves. Phönixhutánál még kizárólag lomberdő van, a mely Krompachig terjed.

Ellenben Krompachtól a Tátra irányában mindenütt túlnyomó a fenyveserdő.

A Szepesség *növényzete* növény-földrajzi tekintetben a középeurópai flóraterülethez tartozik, és különösen a nyugoti Kárpátok növényzeti zónájához magasan kifejlett alpesi flórával. Leginkább közép- és észak-európai elemek, továbbá boreal-subarkticus és boreal-arcticus, szudéti és szibériai elemek fordulnak elő; nagyon csekély az endemikus növények száma. A növényzet összes fajai növényformációkban és növényegyesületben lépnek fel, melyek a növényzetet jellemzik.

Leggyakoribbak a mérsékelt nedves és humusdús talajban előforduló növények (*Mesophyta-egyesület*) (legelőnövények, bokrok és lombfa), továbbá a víz-szegény száraz talajt szerető növények (*Xerophyták*) (tűlevelű fa, törmelék-szikla és szikláslejtő növényei, zuzmók) utoljára a nedves talajbeli növények (*Hydrophyták*) mocsár- és lápnövények.

A nyugoti kárpátokbeli zónák közül található négy a Szepességen: az északi határzóna a Pienin-hegységben (l. p. 345); a Magas-Tátra zónája, a középzóna (részben Alacsony-Tátra és a szepes-sárosi középhegység (l. Gehol p. 315) és a déli zóna (déli szepesség) a szepes-gömöri érzhegységben (l. p. 272).

A Tátra flórája. A Tátra tövét 1400 m. magasságig sűrű erdő veszi körül. A gránittalajon uralkodik a *vörös fenyő*, alábbrendelt a *lúczfenyő*, a *bajaj* és *fehér fenyő*.

A *cirbolya-fenyő* (*Pinus cembra*) csak szórványosan fordul elő; leginkább a menguszfalvi völgyben, a hol, valamint a Tupán, Koncsisztán és Oszterván, ujonnan ültették is, és a zöldtő közelében (Erzsébet kert).

A *tiszafa* (*Taxus baccata*) csaknem kihalt és csak egyenkint található meredek sziklán a Javorinka-

völgyben, Zakopane és Koscielisko között, valamint a Strazyska-völgyben is. Egyenkint fordul elő a *nyírfa* (*Betula alba*), *fűzfa* (*Salix caprea* és *silesiaca*) és a hegyi juharfa (*Acer pseudoplatanus*) a nagy tarpataki völgyben.

A bokrok közül előfordul a *közönséges boróka* (*Juniperus communis*), a *fekete loncz* (*Lonicera nigra*) és a *veres berkenye* (*Sorbus aucupara*).

Az erdei régióban nagy szerepet játszik s annak sajátos jellemet kölcsönöz a *közönséges áfonya* (*Vaccinium myrtillus*), a *vörös áfonya* (*Vaccinium vitis idæa*) és a *közönséges hanga* (*Calluna vulgaris*).

Ezek, kivált az első (1850 m., sőt előnyös helyeken 2000 m.-ig is emelkedve) a gránittalajt szőnyegszerűen vonják be s elfojtanak csaknem minden más növényzetet.

A *gyalogfenyő sűrű övet képez az erdei régió fölött* 1350—1900 m. magasságban; helyenkint már 1170 m.-nél mutatkozik s egyes törpe példányokban 2000 m.-ig is felkúszik. Itt a *gyalogfenyő régiójában* található a *közönséges boróka havasi fajváltozata* (*Juniperus communis* var. *nana*) az összes völgyekben 1580 m., helyenkint 1900 m.-ig; néhány *fűzfa-faita* 1600—1100 m.-ig, és a *szikla-ribizke* (*Ribes petraeum*). Különösen jellemző a törpe fűzfa (*Salix herbacea*).

A *Magas-Tátra növényzeti határai* a következők : az alsó-erdő régió terjed 900 méterig ;

a felső-erdő régió terjed 900—1350 m. ;

a gyalogfenyős subalpin régió 1350—1900 m. ;

a havasi (alpin) régió 1900 m.-től fölfelé.

A Tátra flórája Közép-Európának egyik növényekben leggazdagabb területe. Svájcczal összehasonlítva, a Tátrát csupán Glarus és Schaffhausen környéke mulja felül. A Drechsler-házacska növénybeli gazdagsága pedig ($\frac{1}{10}$ □ mértföldön 300 fajnál több) egész Európá-

ban ritkítja párját; nagyon gazdag továbbá a Siroka és a bélai mészhavasok. Az egyes növényzeti határok flórája koránt sincs élesen elkülönítve; számos átmenet fordul elő; mindazáltal minden régió a maga jellemző növényeivel bír.

1900 m.-től fölfelé 53 phanerogam növény fordul elő, melyek a gyalogfenyő régiójától a legmagasabb csúcsig emelkednek.

Csak hat faj szorítkozik kizárólagosan a magas havasi régióra, (Ranunculus rutaefolius és pygmæus, Oxygraphis vulgaris, Trollius v. transalpinus, Viola alpina, Sweertia v. alpestris.) és *négy faj mind* a legmagasabb Tátracsúcs flórájában találtatik. (Gentiana frigida, Juncus trifidus, Oreochlon distichae, Poa laxa.)

Ezenkívül 2500 méteren felül még 14 más faj fordul elő. — A gyalogfenyő régióban 67 és azonkívül még 140 faj található a szomszédos régiókban. A felső erdőrégiókban 265, és az alsó erdőrégióban 975 jellemző faj van.

A két legszebb alpesi virág közül hiányzik az *alpesi rózs*a, Rhododendron (a Giewonton Zakopanenál előfordul szórványosan, de lehet, hogy behurczolták), míg az *alpesi gyopár* (Gnaphalium leontopodium) a bélai mészhavasokon, a mészhegyeken Zakopane és Koscielisko között, valamint a Tycha-völgyben nem ritka.

A mésztalaj flórája gazdagság tekintetében messze felülmúlja a gránittalaj flóráját.

Ritkaság a Ranunculus pygmæus és Linnea borealis. Csak a Tátrában fordul elő: Onobrychis alpina, Hieracium Wahlenbergi és H. tatricum.

Fauna.

A Tatra sajátos állatai: a zerge (Antilopa rupicapra) és a *mormota* (Arctomys marmoxata). A félénk zergék nyáron át a sziklarégióban tartózkodnak, télen

azonban a gyalogfenyő régiójába, sőt az erdei régióba is alászállnak. Hohenlohe herczeg, az északi Tátra magyar részének tulajdonosa, nagy birtokát csaknem teljesen elzárta a czélból, hogy a zergéket ápolja, a melyek számát 800—1000 darabra becsülik.

A *mormoták* szintén élénkitik a csöndes Tátravölgyeket. A gyalogfenyő régiója fölött, a Tengerszemek közelében láthatók a homokos talajban több méter hosszú és 1—2 m. mély vájt lyukaik. Ezek a félénk és óvatos állatok, melyek jelenlétüket éles füttyökkel jelzik, családonként laknak együtt, gyökerekből és növényekből táplálkoznak és hét hónapot (októbertől áprilisig) téli álomban töltenek. A mormota a Tátrán kívül a Királyhegy havasaiban is nagy számban fordul elő, hol 1867-ben honosították meg.

Szarvas és *dámvad* (*Dama vulgaris*), valamint a nemes szarvas (*Cervus elaphus*) az előbbi időkben szintén előfordult a Tátrában. Ujból meghonosította őket (1875) Koburg herczeg a Királyhegy erdőségeiben, Salamon A (1877) Javorinában és utóda Hohenlohe herczeg, a ki Javorinában vadaskertet létesített.

Az *alpesi nyúl* a Tátrában már nem fordul elő. Az utolsót 1861-ben a Krivánon lőtték. Azóta eltűnt ép úgy, mint a hóégér,* (*Arvicola nivalis*) és a havasi nyúl (*Lepus variabilis*).

A ragadozó állatok közül említendőek: a medve, farkas, hiúz, vadmacska és vaddisznó.

A patakokban és tengerszemekben (Poprádi-tó és Halas-tó), melyek télen nem fagynak be fenékgig, és nem fekszenek 1500 méteren felül, találni pisztrángokat. A csorbai-tóban a hetvenes évek végén telepítették

* Alighanem hóégér volt az, melyet 1895-ben a Tupa legmagasabb csúcsán Dénes óriási sziklák közt látott. Színe szürke és a közönséges mezei egérnél valamivel nagyobb volt.

meg a pisztrángot a Mlinicza patakból. Dr. Greisiger 21 szepességi halfajt sorol fel, köztük a pisztrángot és lazacot is, mely utóbbi a Poprád-folyóban egész az erdei régióig vándorol.

A Szepesség őskora.

A Szepesség őslakóira nézve a barlangok kutatása és a talált régi művelődési rétegek nyújtják a bizonyítékot.

A mészhegyekben levő számos barlang (Galmus, Lucsivna, káposztafalvi erdő, északi Tátra) érdekes adatokat nyújt. A barlangi medvén (Haligócz, Lucsivna, Porács) kívül néhány barlang gazdagabb faunát is tartalmazott (Ó-Ruzsin, Novy hegy), valamint ugynevezett művelődési rétegeket is (Porács, Axamitbarlang, Nagybarlang Ó-Ruzsin mellett), a melyekben faszén nyomát, valamint kovából készült eszközöket, csontszerszámot, agyagvedret és cserepeket találtak, tehát az őskori, többnyire kőkorszakbeli ember műveit.

Kelta maradványok. A nép szája a hegyeket és magaslatokat gyakorta emlegeti «vár, Hradek» nevek alatt. Ezek a «földvárak» a hajdani terraszépitkezések és körsánczok maradványai, a melyekben kőből, fából és csontból készült eszközöket, agyageserepeket és vassalakat, régi tűzhelyeket és egyéb művelődési rétegeket találtak.

A terraszépitmények mind ugyanazt a jelleget mutatják; alighanem vallási szent helyek voltak, s egyuttal — szabad kilátásuk folytán — talán lakóhelyek is.

Terraszépitményeket a Tátrában találni Széplak közelében, a sztoószí és Felka-patak egybeszakadásánál; továbbá a szurkoshegyen (Kienberg) Menguszfalva mellett és Mahalfalunál. Ide tartozik a nagyszalóki vár, a Zsdjár nevezetű domb Teplicznél, a poprádi várhegy, a Zelena-hura Káposztafalunál, az iglói «ház» és a löcsei «vár».

A körsánczok, (crematorium és columbárium) temetkezési helyek voltak:

Jeruzsálemhegy Késmárknál, Hradek Gánócznál, Csötörtökhely-nél és Turnik Márkusfalvánál.

Ezekon kívül akadnak cyclopfalak maradványai is: Csingó vár a káposztafalvi Hernádszorosban a Jezsuita-malomnál, a Lapis refugii (Münnich S. szerint) és több más. Számos bronztárgyat is találtak: Felka, Szepes-Béla, Svedlér községek határában.

Az őskori leletek leggyakoribbak a Poprádvölgyben.

Ezen építkezéseket a keltáknak tulajdonítják, kik a vasolvasztáshoz is értettek s ügyes fazekasok voltak. Számos hely és rét neve (Krig, Rocks, Lutsch, Gerau stb.) kelta eredetű.

Később a második század óta a Kárpátok vidékét german néptörzsek lakták, még pedig a quadok, kik a rómaiakkal kereskedést űztek (régi borostyánút); azután átmenetileg vandalok, gótok, gepidák, míg végül a VI. és VII. század óta szlávok (vendek) telepedtek rájuk.

Történelem.

A Szepesség gyarmatosítása. A magyarok bevándorlásakor a Szepességet (a régi krónikások Silva Scepus-a) gyér népesség lakta, a mostani rutének ősei.

A magyarok a Késmárk melletti Nagy-Eőr előretolt határvédő helyen kívül tulajdonképvaló határkerületként a Hernád és Poprád közötti vizválasztót (Gánócznál) foglalták el; ez a lándzsások kerülete volt a legrégibb magyar gyarmatosítás a Szepességen. A Szepességet magát királyi birtoknak tekintették. Már a XII. században adományoztak külföldi lovagoknak földterületeket. Ezek gyarmatosítás útján számos helységet alapítottak (köztük a német falvakat a Felső-Szepességen), s a nemesi családok (gyarmati nemesség) törzsatyáivá lettek. A főgyarmatosítás Szent-István óta is (1000-tól a XIII. század végeig) Németországból

jött bevándorlások útján történt. A legrégibb gyarmatosok (vendégek = hospites) kiket Flandrusoknak is neveztek, az alsó Rajnáról származtak, a Poprád völgyében telepedtek meg s 1209-ben újabb gyarmatosok útján gyarapodtak. A legtöbben a XII. század közepén vándoroltak be (II. Géza alatt 1140—1160) s ezek főleg közép-németországi származásúak voltak (Thüringia, Meissen, Szászország). A «Gründnerboden» a Gölnicz-völgyben (Dobsina és Meczenzéf is) nagyobbára a régibb magyar bányavárosok (Selmecz-, Körmöcz-, Besztercebánya) útján gyarmatosított (XIII. és XIV. század).

Jelentéktelen volt a szlávoknak (tótok, maguraiak, az utóbbiak polonizált németek) különböző időkben és különféle helyekről történt bevándorlása, valamint a szepes-olaszii (Villa latinorum) telepedés valószínűleg Dalmatiából.

A németek már 1239-ben egyházközséget alapítottak, a mely a 24 város szövetségére vezetett: ez befelé és kifelé autonóm, privilegizált polgár-község volt (Universitas Saxonum in terra Scepus).

Egy századnak gyarmati művét a betoluló mongolok (1241) teljesen tönkre tették. A hagyomány szerint a szepességi szászok Jordán szász-gróf alatt a káposztalvai Kilátóhegyre (Lapis refugii = Lethonkő) menekültek, ezt megerősítették és itt három évig laktak.

A mongolok visszavonulása után a gyarmatosítás újból kezdődött. Számos helységet (mint Lőcsét, Iglót, Késmárkot, Podolint) megerősítettek és körülöttük várakat alapítottak. A XIII. században — mint biztosan kimutatható — 87 helység volt. Egyházak és kolostorok is kaptak donatiókat.

Gyarmatosító egyházi rendek voltak:

Gysztercziták: apátság Sesavnikon (1216), valamint Vider-nik helységben.

Keresztes vitézek: Drávecz 1288; Keresztfalu 1345; Nagy-Eőr 1264; Kolostor Landokon 1213.

Karthauziak: Lapis refugii (1305) és Vörös kolostor (1319)

Benczések: apátság Stolában (1314), kolostor Rikhyón, és Hunfalván.

A legrégibb kolostor a hagyomány szerint a késmárki apácza-zárda volt (1190). A legtöbb zárda a reformatio ideje és II. József császár kormánya alatt megszűnt, csakis a szepesváraljai irgalmas testvérek kolostora és az 1400-ban alapított minoriták kolostora Lőcsén és Csütörtökhelyen, valamint a Piaristák kolostora Podolin-ban áll még fenn.

A szepesi szászok 1274-ben V. István alatt megújították kiváltságaikat, (a szepesiek charta magnája), a melyek lényegileg a következők voltak: Évi földadó (300 márka ezüst) beszolgáltatása, a mely azonban folyton emeltetett; a halászat, vadászat és bányászat szabad üzése; a királynak és kíséretének ellátása a Szászföldön való tartózkodása alatt; ötven harczosnak állítása; saját, önálló közigazgatás, saját választotta főnök, a szász-gróf (Comes saxonum) alatt, a ki száztagú tanácscsal együtt a szász törvény szerint törvényerejű ítéletet hozott.

Tőlük független volt a *tíz lándzsás kerület*, az első magyar telepítés (Universitas nobilium X lanceatorum in terra Scepus), melyet «Kis megyének» is neveztek. Tizennégy helységből állt. A kiváltságos nemesek egyedüli kötelessége az volt, hogy katonákat állítsanak, kik közül tíz a király testőrségéhez tartozott. Ezt a kerületet 1804-ben a megyéhez csatolták. Független volt továbbá a hét bányaváros (a Gölniczvölgyben), külön gróf (Comes montanus) alatt. A *tulajdonképeni megye* — Terra Scepus — élén a főispánnal s a szepesi várúrral, a világi s egyházi urak birtokait foglalta magában.

A XIV. században, Robert Károly és Nagy Lajos alatt a Szepesség jóléte gyarapodott. Ismeretes, hogy Rozgonynál (1312) a szepesi banderium döntötte el

a csatát Robert Károly javára a pártütő Csák Máté ellen (l. a falí festményt a szepesváraljai székesegyházban). A czéhrendszer behozatala által (Lajos király alatt) az ipar nagyban fejlődött; a vásárok és transito-kereskedés szervezése által pedig a kereskedelem nyert lendületet.

* **A szepesi városok elzálogosítása.** 1414-ben a szepesi városok szövetségének erős köteléke örökre megszakadt, midőn Zsigmond király a 24 szepesi város közül tizenhármat 37,000 cseh garasért (=88,000 frt) Lengyelországnak zálogba adott. Ezek 362 évig álltak a lublói várban székelő lengyel helytartók (starosták; köztük a Lubomirsky család) alatt, eleinte eredeti jogaikkal, később azonban az imént említett család jobbágyainak viszonyában. E területek Lengyelország szétdaraboltatásakor (1772) Mária Terézia alatt kerültek vissza Magyarországhoz, s a lublói, gnézdai és podolini váruradalommal, a mely szintén el volt zálogosítva, immár a 16 szepesi várost alkották 1876-ig, a midőn őket Szepesmegyéhez csatolták. Csaknem az egész XV. századot külső és belső háborúk foglalták el. Giskra alatt a husziták garázdálkodtak a Szepességen (1433—1458). A városok jólléte nagyon hanyatlott. Az iparosok közül ez időben kiváltak: az ötvösök, a fegyverkovácsok és a festők (oltárképek). Az általános műveltségi fok magasabb volt, mint bárhol az országban.

A mohácsi csata után (1526), a Ferdinánd és Zápolya közt való harcokban, a Szepesség két pártra oszlott. Lőcse Ferdinándhoz, Késmárk Zápolyához szítt, s ennek folytán a két város között guerillaháború folyt (1531—1538), a melynek azonban kereskedelmi érdekek szolgáltak okul.

1529-ben kezdték (Magyarországon leghamarább) itt Luther tanát hirdetni és 40 év múlva az egész Szepesség az új tan híve volt, kivéve a szepesváraljai

prépostságot. Az ellenreformatiót a XVI. század végén kezdték, s erővel és eredménynyel folytatták.

E százévesnél hosszabb időszakban (1604—1711) történtek az erdélyi protestáns fejedelmek: Bocskay, Bethlen Gábor, II. Rákóczi György, Thököly Imre, II. Rákóczi Ferencz felkelései. S ennek folytán ugy kuruczok (a felkelők párthivei), mint labanczok (császári seregek) hosszú időn keresztül a Szepességen is átvonultak, raboltak, pusztítottak s elégettek a mit csak lehetett. A Szepesség eme legszomorubb korában a jóllét nagyot sülyedt és számos család tönkre ment.

Az 1848/49-ki függetlenségi harcban a szepesiek lelkesen vettek részt. Ismeretes az iglói «éjjeli támadás», mely alkalommal az osztrákokat visszaverték, ugyszintén a Branyiszkó-szorosnak rohammal való bevétele a honvédek által.

Művelődési állapotok.

A szepesi százszok többnyire a földmivelést (hires a lentermelés), méhtenyésztést és haltenyésztést üzték. Hajdanában számos halastavuk is volt.

Az *ipar* különösen a XIV. század óta a czéhrendszer behozatala folytán virágzott. Ismeretesek voltak a szepesi timárok, kőfaragók, ötvösök stb. leginkább azonban a *bányászatot* üzték (1143 óta). A *bányászatnak* kivált a Gölniczvölgyben számos helység köszöni keletkezését. A XIV. század elején a bányászat teljes virágzásban állt és tetőpontját a XV. században érte el. (Thurzó és Fugger családok). A XVI. és XVII. századbeli száz éves háboruskodás, mely alatt a gazdag bányavárosok folyton meg voltak szállva, hanyatlást idézett elő. Utóbb Mária Terézia alatt újra virágzásnak indult a bányászat.

Legélénkebben alakult a *kereskedelem*, még pedig a kiviteli és transito kereskedelem. (Virágzási kora a

XV. és XVI. században.) Kereskedelmi utak szelték át a Szepességet és közvetítették az érintkezést Lengyel-, Orosz- és Németországgal. A Poprád folyón, mely Gnédzától kezdve hajózható volt, az árúk a Keleti tengerig jutottak. (Harminczadi hivatalok Lublón és Ó-falun.) Egész Magyarország (az Alföld) kereskedelme főleg a felsőmagyarországi városokban, kivált pedig a Szepességen, Lőcsén központosult. Különösen említendő a borkereskedelem.

Műemlékek a Szepességen.

Középkori műemlékekben Magyarország kevés vidéke oly gazdag, mint a Szepesség.

Mély vallásos érzület, jóllét és fejlett műipar számos műemléket teremtett, melyeket a pusztító török háborúk megkiméltek s a melyek így fenmaradtak. A Szepességre nézve jellemzők a számos gót egyház s az ugynevezett felsőmagyarországi renaissance stílusban emelt épületek.

A **román stílusú műemlékekből**, mely stílus a mongolok idejéig (1241) dívott, kevés maradt fenn. Résztint a mongolok pusztították el, résztint pedig a román vagy átmeneti stílusban emelt templomokat bővítették ki s alakították át. A román stílus (erős, négyszögletes torony, a nyugati oldalon román kettős ablakkal, román oszlopocskákkal egymástól elkülönítve) nyomain számos kisebb templomban található. A román és gót stílus keverékét Zsegra, Szlatvin, Harakócz falvak kis templomai (Szepes-Váralja mellett) mutatják. A nagyobb templomok közül csupán csak a szepesváraljai székesegyház tüntet fel román stílusú részleteket. Csak egyetlenegy templom maradt fenn tiszta román stílusban, Haraszton, a vasut mentén Szepes-Olaszi és Igló közt. Ezek a Szepességnek legrégebbi templomai; de a kárpátalji templomok némelyikén is felismerhető az át-

meneti stilus (torony külseje és a főajtó diszítései); szintugy a mindsenti temetői kápolnán.

A gót építési korszakban, mely a XV. század végéig, sőt a XVI. század elejéig tartott, az építési kedv a legélénkebb volt; de a művészi érték az építmények számával nem áll kellő arányban.

A számos falusi gót templom legnagyobb része egy hajóból áll. A melyek sanctuariuma (Apsis) egyenesen zárul, azok nagyobbbrészt még román eredetűek (Nagy-Szalók, Lomnitz, Poprád); azok pedig, melyek sanctuariuma sokszögűen zárul, inkább gót stílűek (Szepes-Szombathely, Szepes-Olaszi, Nagy-Eőrs stb.) Két hajójuak a felkai, bélai és daróczi templomok; ugyanolyan volt a Szent-Lászlónak szentelt templom Csütörtökhelyen is. Három hajójuak a lőcsei, iglói, késmárki és gölniczbányai templomok.

A legszebb gót műemlék a két Zápolya-kápolna: a Corpus Christi kápolna Szepes-Váralján és a kettős kápolna Csütörtökhelyen. A gót templomok jellemző felszerelési tárgyai közül különösen kiemelendők a *szárnyas oltárok*, melyek oly nagy számban, aránylag ily kis területen, sehol elő nem fordulnak, — még Németországban sem, — mint a felsőmagyarországi öt megyében: Szepes, Sáros, Liptó, Turócz és Zólyomban. 70 év alatt (XV. század vége és XVI. század eleje) itt 500-nál több szárnyas oltárt készítettek. Némelyike a festészet és szobrászat valódi remeke, mint pl. a lőcsei Szent-Jakab templom főoltára, melyet Pál mester készített. Megemlitendők a templomokban levő *fal-festmények*, melyeket a reformatió idejében bemeszeltek és melyeket csak újabb időben állítottak helyre. (Lőcsei templom, szepesi székesegyház, zsegrai templom stb.) Ezek a XIII., XIV., és XV. századból származnak és kivitel, idő, terjedelem és mester dolgában nagyon különbözők. Az ötvösművek igen gazdagok és művésziek: Pacificalé Iglón és Bélán; szentségtartó Felkán és Iglón; kehely: Poprádon stb.

A szoborművek közül különösen figyelemreméltó a

számos művészies *siremlék*; a XIV. században csak a czimert, a XV. és XVI. században pedig az elhunynak pánczélos alakját ábrázolják a siremlékek a lőcsei, kés-márki és márkus-csépánfalvi templomokban. — Mindez a XV. és XVI. század magasfejllettségű műiparának terméke. Hiszen a középkor végén Lőcsén híres iparművészeti iskola állott fenn a krakói Stoos-iskola befolyása alatt, és valószínűleg festő-iskola is létezett.

A gót építési korszak világi építményei közül megemlítendők a várak, melyeken azonban, többszöri átalakítás miatt, az építési stílus alig ismerhető fel.

A bevándorolt németek építkezési módja, védelem szempontjából, keskeny, szorosan egymás mellett álló, piacz körül csoportosított házakból álló kört (Ring) képezett (Lőcse). Csak a XIII. század vége óta kezdtek városfalakat emelni. Sok magánházon még látható a gót ivezés nyoma.

Renaissance. Az olasz renaissance-ot Mátyás király honosította meg Magyarországon; nagyobb elterjedését a török uralom akadályozta meg s ennek következménye az építési kedv csökkenése volt; azonkívül a templomépitésnél még mindig a gót stílus uralkodott és csak egyes részletek készültek renaissance stílusban. (Imaszék a kés-márki Thököly-vár kápolnájában. Epitaphiumok Lőcsén.)

A várak átalakítása és várkastélyok építése (Márkus-falu, Nagy-Eőr) még a legtöbb alkalmat nyújtotta arra, hogy a renaissance stílus érvényesüljön.

A német renaissance nyoma a XVI. század végén építményeken és kisebb iparművészeti tárgyakon (Epitaphiumok stb.) mutatkozik. Figyelemre méltó a lőcsei városháza, melynek külseje Magyarországon a legszebb. Ide tartozik néhány lőcsei magánház oszlopcsarnoka. Ettől eltérő és Szepes, valamint a szom-

szédos Sárosmegyére nézve jellemző az ugynevezett **felső-magyarországi renaissance**, mely másutt Magyarországon sehol sem fordul elő, és melyet úgy nyilvános, mint magánházaknál alkalmaztak. Ezek az épületeknek fölötté változatos, pártázatszerű tetőzését mutatják, a mihez még sgraffito-festés s egyéb sokféle diszítés járul. Ez a sajátságos, Olaszországból származó építési stílus Krakón át jutott a Szepességre. A legrégibb idetartozó építmények a nagy-eőri várkastély (1570—1590), a sgraffitóval diszitett késmárki harangtorony (1591) és az 1601-ben újra épített nedeczi várnak nyugati homlokzata. Ebből a korból származnak a Felső-Szepesség harangtornyai — Campanile — is. (Poprád, Szepes-Szombat, Késmárk, Nagy-Eőr, Podolin stb.) Magánépületek közül említendők a Thurzó-féle házak Lőcsén.

A **barokk stílus**, mely a jezsuiták befolyása alatt a XVIII. században divott, a Szepességen is található. (Lőcsei minorita templom, jellemző templomtornyok, valamint számos oltár.)

Megemlítendő még a Késmárkon 1717-ben barokk stílusban emelt evangélikus fatemplom, és az annál jóval régibb, még gót részleteket felmutató *Tribs* magurái község fatemploma.

Műemlékben leggazdagabb Lőcse, Késmárk és Szepes-Váralja; a műbarátnak első sorban ajánlható a lőcsei Szent-Jakab templom megtekintése, a mely műtörténeti kincsek tárháza.

Lakosság.

A Szepesség az 1900-ki népszámlálás szerint 170.535 lakossal bírt (négyzetkilométerenkint 46).

A németek származása és nyelve. A németek nagyjából a 8—9 évszázaddal ezelőtt beván-

dorolt németek ivadékai s a lakosság többségét képezik úgy a Gölniczvölgyben (a volt két bányavárosban), mint a Poprádvölgyben (itt tizenöt faluban lakván). Ők képezik a városi lakosság intelligensebb részét is.

Nyelvre és származásra nézve a szepesiek tulajdonképpen közép-németországiak. Közép-német tájnyelvekbe belevegyültek alsó német nyelvelemek, a melyeket a legrégebbi gyér gyarmatosok használtak; ehhez járul még a felső- vagy délnémet nyelv befolyása, a melynek képviselői főleg a szepességi «Gründerbodent» népesítették.

A nyelvjárásoknak még manapság is észlelhető sokasága feltűnő rokonságot mutat a sziléziai tájnyelvekkel. Jellemző a példabeszéd: «Das Mädchen ist aus Flandern, es wandert von Einem zum Andern». Némely tájnyelvben még él a tengerre való emlékezet, mintha az illető nép egykoron ahhoz közelebb lakott volna.

Némely szepesi helynév (Bauschendorf, Botzdorf, Frankenau, Hadersdorf, Krieg stb.) a Rajna mentén is előfordul.

Más helynevek (Altwasser, Donnersmark, Hobgart, Kotterbach, Stillbach) keleti Németországban is találhatók.

Azonkívül II. József 1780-ban württembergi «svábokat» is telepített (Sub-Lechnicz, Kahlenberg a Dunajeczen, és Laczkova, Ruzsbach és Gnédza a Poprádvölgyben); ezek azonban csaknem teljesen eltűntek. Külön nyelvszigetet képez Hobgárt, Lubló mellett, melynek nyelve, viselete és szokásai elütők, a mi már a legrégebbi okiratokban is meg van említve.

Szorosabb értelemben «szepesinek» a Lőcse és Késmárk területein használt nyelvet tekintik.

Ezen, már irodalmilag is értékesített nyelvjárás sajátos kettőshangzói által tűnik ki. Az irodalmi német *o* és *a* hang *äu* hanggá

válik pl. oben=äuben, Brod=Bräut, Abend=Äubend stb. Továbbá az irodalmi *e=ei* lesz pl. geh=geih, Schnee=Schnei.

Zepserischer Liederposchen von Lindners Ernst aus Kaisenmark, Weber R. költeményei. (Zëpserscher Liederbronn).

Ettől elütő a «gründner» nyelvjárás, mely a nyitra-megyei «Krickehäuerek» nyelvével rokon; jellemző ebben a W betűnek B-vé átalakulása; ide tartozik a dobsinai és meczenzéfi nyelvjárás is.

A szepesi nyelvjárás az erdélyi szászok nyelvjárásához is közel áll. A két tájnyelv oly összhangzást mutat fel, a melyek közös eredetre engednek következtetni, s oly német szóképzéseket tartalmaz, melyek csakis a magyar felvidéken és Erdélyben fordulnak elő.

Jellem. A szepesi általában munkakedvelő, szorgalmas, takarékos, kitartó és szívós természetű. Hazaszeretete ép oly ismeretes, mint szűkebb szülőföldjéhez való ragaszkodása. A szepesi paraszt magyarosan öltözködik: durva fekete nemezből készült kalapot visel felhajtott karimával, ugyszintén paszomántos szűk nadrágot, sötétkék zekét és magasszáru csizmát; télen szürszerű köpenyeget hord. A nők csipkével diszitett fekete főköttöt, gombokkal ellátott, sötétkék pruszlikot dúczos ujjakkal és festett vászonból készült sokránczú pendelt viselnek.

A Szepesség *szláv lakosai* derült kedélyűek, kedvelik az éneket, zenét és tánczot; kivált munkaközben egyre danolnak.

Öt nyelvjárásuk van: A *rutén* (az oroszból eredvén) leginkább az ó-orosz nyelvhez hasonlít; ezt beszélik Lubló környékén, továbbá Porácson, Zavadkán, Szlovinkán, Helczmanóczon. A *sárosi nyelvjárás* (a lengyel, orosz és tót nyelv keveréke) főleg a lőcsei, bányai és kárpátalji kerületben. A *gömöri nyelvjárás* főfelé a Gölnicz és Garam völgyében. A *liptói nyelvjárás* Liptó határa felé. A két utóbbi az irodalmi nyelvet képezi. A *magurai nyelvjárás* hasonlít a lengyel-

hez, a szomszédos szláv tájnyelvekből vett kifejezésekkel keverve.

A cigányok, kik Magyarországon 1423 óta honosak, a Szepességben is találhatók.

Foglalkozás. Földmívelés. A főfoglalkozás (35%) a földmívelés. A nem termékeny, de gondosan művelt talaj jövedelme tetemesen hanyatlott. Főbb termények: burgonya, borsó (hires a szepesi borsó), árpa, zab és juhsajt. A lentermelés csaknem teljesen megszűnt. *Erdészet.* A terület 42%-a erdőség, abból 87,525 hold = $\frac{1}{2}$ községi erdő (Igló 12,766, Lőcse 10,050 hold). Átlagos termelés holdankint 74 m. fa. *Bányászat.* Leginkább a bányászatnak köszönhetette főleg az Alsó-Szepesség mostanában hanyatlásnak indult jólétét (Thurzó, Fugger családok). Egyesülést alkottak, mely már 1487 létezett és melyet a jelen század elején megújítottak. (Felsőmagyarországi erdőtársulat (Waldbürgerschaft 1748—1895). Az érczeket (ezüst, réz és higany) közös hutákban dolgozták fel. A hanyatlást az üzemköltség folytonos emelkedése s az ár csökkenése okozta. A leggazdagabb aknák jelenleg idegenek kezében vannak, a kik vasérczre bányásznak, melyet külföldön dolgoznak fel. *Ipar.* Az egykoron oly hírneves szepesi kisiparos: szücs, timár, bognár, ötvös nagyobbbrészt már nincs. A nagyipar tönkre tette itt is. Helyében gyárak támadtak, s a Szepességnek e tekintetben leggazdagabb vidéke a Poprád völgye Késmárkkal. A *vasipar* első képviselője az újabb időben nagyobbított, modern berendezésű *Krompach-hernádi vasgyár*; említendő továbbá a vasgyár Prakfalván (Gölniczvölgy) és Koburg herczegé Sztraczenán, valamint néhány láncz- és szeggyár Gölniczbányán. *Kereskedelem.* A Szepességnek hajdanában oly jelentékeny kereskedelme is nagyot hanyatlott. Manapság némi jelentőséggel bír a juhsajt (Kárpáti sajt =

brinza: Késmárk, Landok, Mindszent), valamint hüvelyes vetemények és vasérczek kivitele, mely utóbbiakat Sziléziában dolgozzák fel. Számos a *takarék- és hitelintézet* s a betétek több millióra rugnak, a mi a lakosok takarékoságáról tanuskodik.

A számos elapadt jövedelmi forrásért némi kárpótlást nyújt az *idegenek látogatása*, mely 1873 óta kivált a Magas-Tátrában folyton növekszik. A Szepességnek összesen 27 fürdőhelye és sanatoriuma van, az utóbbiak többnyire viz-gyógyintézetekkel.

Ásványvizekben a Szepesség rendkívül gazdag. Van itt egyszerű savanyúviz (Ó- és Alsó-Tátra-Füred, a Camillaforrás Tótfaluban); vastartalmu viz (Lubló, Szlatvin, a Badányi forrás Tótfaluban); mész- és alkali-tartalmu viz (Gánóc, Felső-Ruzsbach); mésztartalmu savanyúviz (Baldóc, Zsibra stb.); kénes viz (Leibicz, Szmerdzonka) és sok másféle.

A Szepesség turistikai fejlődéséről, kivált a Magas-Tátrában, 1873 óta a Magyar-Kárpát-Egyesület gondoskodik.

Közlekedés. Az általában jó országutak összesen 500 kilométer hosszúak. A fővasut a kassa-oderbergi vasut (1871), továbbá a gölniczvölgyi, a poprádvölgyi, az igló-lőcsei és a szepesolaszi—szepesváraljai vasut; két hegyi vasut Nagy-Lomniczról Tátra-Lomniczra és Csorba állomástól a csorbai-tóhoz.

Közigazgatás. A Szepesség öt kerületre van osztva; a megye székhelye Lőcse. A megyében összesen 210 helység van. Legnagyobb város Igló 8923, Lőcse 6845 és Késmárk 5590 lakossal.

Közügy. Középiskolák: Lőcsén királyi, Iglón és Késmárkon evang. gymnasiumok, Podolinban négy osztályu kegyesrendi gymnasium; állami főreáliskola Lőcsén; tanítóképző-intézet Iglón; pap-

növelde Szepes-Váralján. Szakiskolákat Gölniczbányán, Iglón és Késmárkon tartanak fenn

Térképek, a legujabb térkép a Neue Detailkarte des Tátra-gebirges in 2 Blättern 1 : 25.000. Ára 10 K. az 1 : 75.000-es térkép «Magas Tátra» régi; úgyszintén az 1 : 40.000-es térkép; a Szepességről a legjobb átnézeti térkép az 1 : 200.000 lap Lőcse. Ára 3 K.

II. Utirányok a Szepességre.

I. Oderberg—Poprád (240 km.).

Oderbergnél a Németországi utazó osztrák földre lép. A vasut gyorsan viszi az osztrák-sziléziai tartományon át Magyarország határához, a Jablunka-szoroshoz. A dombos vidék közepette *Karvin* állomást (is-mert sörfőzde) érintvén, megérkezik *Teschenbe*, Osztrák-Szilézia fővárosába; a szép város dombon, az Olsa partján épült számos gyárral.

Jablunka állomást (51 km.) elhagyva, a vasut a nyugati Beszkid-hegygerinczre visz. A jablunkai szorost alaguton áthaladva Magyarországba jön az utazó és csakhamar eléri Csácza állomást (71 km.) a honnan a vasut Saybusch és Krakó felé ágazik el.

A Kisucza völgyben a kisucza-ujhelyi állomást érintjük s a Vágfolyón átmenve, *Zsolnára* jutunk (101 km.), itt a vasut elágazik Pozsony és Bécs, valamint Rajecz-Teplicz felé: gyógyfürdő indifferens meleg forrásokkal.

Egészen Várna állomásig a sik Vág-völgyben haladunk, jobbra a Kis-Fátra (gránit) kísér. A Vágfolyón átkelve az alagut előtt két oldalt meredek sziklán Óvár és Sztrecsnó várromokat látjuk. Csakhamar *Ruttkára* érünk (122 km.), hol a vasút Budapest felé ágazik el. — (Gépműhely.)

Suttó állomásig balra a Kis-Fátra (Fátra-Kriván

1669 m. és Kriváncsúcs 1771 m.), jobbra pedig a Nagy-Fátra hegység kísér bennünket. Szucsán és Turán állomás közt átkelünk a Vágfolyón és szűk szorosnak tartunk. Alaguton átrobogva (Turóc- és Árva-megye határán), a festői fekvésű *Kralován* állomáshoz érünk.

(Innen az Árva folyó mentén vasut visz Alsó-Kubinra, Árva-megye székhelyére és Árva-Váraljára (Árva-vár). Szuha-hora végállomástól $2\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el kocsin Zakopane.)

Kralován állomást elhagyva az Árva folyón kelünk át, a mely itt a Vágba torkollik. Balra (északnak) a regényes Árva-völgyet látjuk és háttérben a büszkén emelkedő meredek Magurát. Az Árva-folyó Árva- és Liptó-megye határa.

Itt elhagyjuk a Kis-Fátra hegységet.

A völgy végig megtartja hegyi jellegét és gazdag szép, változatos tájképekben egész Rózsahegyig.

Fenyőháza állomást és nyaralóhelyet érintve (146 km.), Rózsahegyre (159 km.) érünk.

Rózsahegy-től Koritnica gyógyhely (vasas savanyuvíz) $2\frac{1}{2}$ órai távolságra fekszik. Innét vezet az út a Stureczen át Besztercebányára. A várossal szemben a Baráthegy van, melynek egyik barlangja (Liszkova) ősemberek lakása volt.

Eddig terjed jobbra a Nagy-Fátra (triasz és krétamész); balra a Khoeshegység.

Rózsahegy mögött (balra Likava várrom) a Vág-folyó második nagy völgy tágulatán haladunk át a liptó-szt.-miklósi völgy lapályon mely Liptó-Ujvár közeléig terjed. Jobbra (délnek) az Alacsony-Tátrát pillantjuk meg (gneisz és gránit, diasz, triász- és krétamész), a mely Rózsahegy-től a Királyhegyig húzódik (legmagasabb orma a Gyömbér 2045 m.); balra (északnak) a Khoeshegységet (krétamész), melynek legmagasabb orma a Velki Khoes 1615 m., továbbá a liptói havasokat (gneisz, gránit).

Tepla állomáshoz közel esik Lucskifürdő ($1\frac{1}{2}$ óra kocsin; vastartalmu források). *Kis-Olaszínál* (balra) torkollik a Kvacán-völgy, a Khocshegység s a liptói havasok határa, a mely utóbbiakat innen lehet először látni. *Szt.-András* állomásnál észak felé szabad kilátás nyílik a liptói havasokra (Salatinsky vrch 2050 m.) s ezután Liptó-Szt.-Miklósra, Liptó megyének festőien fekvő székhelyére érünk (182 km.)

Szt.-Miklóstól délre látható a Deménfalvi-völgy, melyben a deménfalvi barlang van; háttérben a Gyömbér s ettől nyugatra a kúpalaku Krakova-hola.

Liptó-Szent-Miklós mögött közelednek két oldalt a mészhegyek. *Liptó-Ujvárnál* (nyaralóhely, erdőigazgatóság) balra (északnak) a Bélapatak folyik, szabad kilátással a liptói havasokra s az előtérben Szt.-Péter helysége. Innen látható először a Kriván. Mindjárt *Király-Lehota* állomás mögött egyesül a Fekete és Fehér Vág, s ezentul az utóbbit követjük.

Közvetetlenül Király-Lehota állomás előtt jobbra van a Boczavölgy, melyben az Alacsony-Tátrán át a Garam-völgybe, Brezovára kocsit vezet. Király-Lehota és *Vychodna* állomás közt először pillantjuk meg a Magas-Tátrát. Vágfalva állomás (*Vázsecz* falu) mögött kezdődik a csorbai fensík. S azután az ut legmagasabb pontját érjük el: *Csorba* állomást (904 m.), mely mély vasuti bevágásban fekszik. (224 km.)

Innen a Csorbai-tóhoz (l. 66.)

Csorba állomást elhagyva az erdős fensíkon a Táttra alján haladunk tovább és kevésel *Lucsivna* állomás előtt a Szepességbe jutunk. Elhagyván Lucsivna nyaralóhelyet, mely parkban fekszik, az erdőfedte szurkoshegy (Kienberg) mellett tova sietünk s a Poprádvizén kelünk át, mely itt még csak hegyipatak. Jobbra látható a Kozi Kamen = Kécskekő kilátó toronnyal, háttérben a Királyhegy hatalmas kúpja, továbbá a sik

Poprádvölgy Batizfalu (sárgáskastély) és Gerlachfalva helységeikkel.

Batizfalu állomást elhagyva, mutatkozik jobbra *Tepliezfalu*, balra pedig a barátságos Felka városka. Csakhamar elérjük a Poprádi állomást. (240 m.)

II. Bécs-Zsolna-Poprád (407 km.).

Az osztrák állami vasut bécsi pályaudvarából elindulva az óriási Arzenál, valamint a vasuti műhelyek mellett elsurranva, átkelünk a Dunán és *Stadlau* állomásnál megállunk. Onnan egyenes vonalban haladunk át a March-sikon, Marchegg állomásnál átkelünk a Morva folyón, mely a határ Ausztria és Magyarország közt. Balra láthatók a Kis-Kárpátok; jobbra a dévényi kúposhegy, mely mellett elhaladva s alaguton átrobogva, a régi koronázási városba, *Pozsonyba* érkezünk (65 km.)

Itt elágazik a vasut Budapest felé.

A Kis-Kárpátok tövén tova megyünk Bazinig, a honnan jobbra a kis magyar Alföld terül el.

Récse, *Szt-György*, *Bazin* és *Modor* állomásokat érintve, hátat fordítunk a hegyeknek s a síkságon a Vág felé igyekezünk. Cziffer állomást érintve, a sok templomu *Nagyszombatra* a hajdani egyetemi városba érkezünk, hol a vasut elágazik Szered, Galantha és Budapest felé.

Itt szembetűnnek a galgóczi hegyek, melyek tövében a Vágfolyó a Dunához siet.

Galgócz-Lipótvár állomásnál (129 km.) a Vághoz érünk, s a folyó mentén haladunk Csorba közeléig.

Vasut elágazása Budapest felé (Szereden, Galanthán át).

Kosztolány állomás után *Pöstyén* állomás következik. Csak 15 percnyire esik *Pöstyén fürdőhely*, melynek hőforrásait (50—64°C) a XV. század óta használják.

Hathatós sárfürdői vannak. Pöstyéntől északnak a temetvényi s ugyanazon meredek szikla tövén a lukai vár romjai mellett haladunk el. Csakhamar szembe ötlik *Brunócz vára* és *Csejte-Szent-Kereszt* megállóhelylyel szemben *Csejte vára*.

Vág-Ujhelyen túl (jobbra meredek dombon várrom) már közelebbről látjuk a Fehér-Kárpátokat, melyek a Vág völgyét Zsolna közeléig elkísérik. Mindjárt az állomás után pillantjuk meg a Vág folyót s eljutunk *Kosztolna* megállóhelyhez, a hol a nyitrai püspöknek nyaralókastélya van. Innen már látni a trencsényi várat és mihamar az annak tövében elterülő várost is, melyet a vasut nagy ivben közelit meg. Közel a városhoz a már tekintélyes Vágon átkelve *Trencsénbe* érünk, a hasonló nevű megye székhelyére. A vár ősrégi erőd, születéshelye Bercsényi Miklósnak (1665), II. Rákóczi Ferencz híres fővezérének. Magyarország egyik legterjedelmesebb vára, melynek viszontagságos a története.

Tepla-Trencsén (196 m.) állomáshoz közel fekszik a világhírű Trencsén-Teplicz kénfürdő ($1\frac{1}{2}$ órá^Fkocsin). Teplát elhagyva, balra a vasut egyik vonalá a Kis-Kárpátok Vlára szorosán át Brünnebe visz.

Ezután érintjük *Illavát* (fegyintézet várfalakkal körülvéve) és Bellus állomást, mindkét oldalt terjedelmes mellékvölgyekkel. Rovnye helység, az Aspremonte-ék kastélyával. Puchó és Vág-Besztercze közt a vasut a folyó mentén kétszer kanyarodik szűk völgyben, melyet kétszer szel át. Vág-Teplánál balra meredek hegyen szép várrom látható. Innen meglátogatandó a vadregényes Manin-hegynyílás a Nagy- és Kis-Manin mészsziklái közt; az előbbi már Vág-Beszterczén látható volt.

Vág-Tepla mögött tágul a völgy; világosan kivehetők a Rohács és a szulyóvi hegyek. A természeti szépségekben gazdag szulyóvi völgyön túl Nagy-Bittse állomást érjük (szép-kastély). Itt már a nyugati Beszkid

kisér bennünket, míg jobbra a rajeczi hegység Bellustól Ruttkáig húzódik.

Kotessó megállóhely után szemünkbe ötlük a meredek Ostri-vrch s hamar azután a merész fekvésű kricsói várrom. A szűk völgyben tett nagy kanyarulat után a mindszükebbé váló völgyben Zsolnára jutunk. (368 km.) Zsolnától-Poprádig (l. p. 36).

III. Budapest-Zsolna-Poprád (472 km.).

A budapesti nyugoti pályaudvarról indulunk. Új-Pest és Rákospalota mellett elhaladva, elérjük Dunakesz állomást és az alagi lófuttatót; továbbá Vác püspöki várost szép nagy templomával. Bortermő vidéken haladva Nagy-Marosba érkezünk (51 km.). (Szemközt Visegrád, Mátyás király hajdani várkastélya látható). Az itt összeszorult Duna nagy kanyarulatával hasonlít némileg a várkoszorúzott Rajna vidékéhez.

Párkány-Nána állomással szemközt a Duna jobb oldalán fekszik Esztergom, a hercegprimás székhelye, a melynek földíszé a nagy Bazilika templom. Nánáról tovább utazva következik *Érsekújvár*, *Tótmegyer*, *Galánta* (164 km.) Itt van a vasuti elágazás Bécs felé (2 óra); *Szereden* pedig elágazás N.-Szombat felé. *Lipótváron* (194 km.) a vasut összejön a bécsi vonallal. A további utazás a Vág folyó mentén Zsolnáig tart (333 km.). (L. 2-ik útírányt Bécs-Zsolna p. 39.)

IV. Budapest-Rutka-Poprád (431 km.).

Elutazás a keleti pályaudvarról. A kerepesi temetőt s az államvasutak gépműhelyének munkástelepét elhagyva, *Kőbányára* érünk. (Több nagy sörgyár, disznóhizlalók, disznókereskedelméről híres.) Majd érintjük *Rákost*, *Rákos-Keresztur*, *Rákos-Csaba* állomást, *Péczelt*

(kedvelt nyaralóhely). *Isaszeg* állomás (nevezetes az 1849-iki csatáról, melyben a magyar hadsereg Görgey alatt az osztrákokat legyőzte) mellett elhaladva *Gödöllőre* érünk (37 km.) (királyi kastély szép parkkal és számos nyári lakkkal). Ezután a vasut megkerüli *Besnyőt* (kapuczinus kolostor és templom, búcsúhely) s *Aszódnak* (javítóintézet, evang. leánynevelő intézet) és *Turának* visz. Tura mögött már látjuk a Mátra-hegységet (balra, északkeletnek) és a cserháti hegyvonalnak két különálló kis ormát.

Csakhamar *Hatvanra* jutunk. (69 km.) Hatvan a török világ alatt vár volt, melynek falait a XVII. század végén az osztrákok lebontották. Itt ágazik el a vasut Szolnok és Kassa felé.

Mig Hatvantól tovább Kassának menve a magyar Alföldre pillantunk be, addig Rutkának fordulva, az ország egyik legszebb hegyi vidékén haladunk át.

A Zagyva folyó mentén *Apcz-Szántó* állomásra érünk, a hol a Mátra hegységet (trachytikus tömeg-eruptiók) a Somlókúp közelében, érjük el, mely hegység bennünket *Pásztó* állomásig elkísér, a honnan legszebben látható. Balra mindinkább közeledik a Cserhát-hegység (pyroxen-andesit hasadékokban áttörve).

Pásztó állomás után kőszénnel megáldott dombos vidékre jutunk, *Kis-Terenne* és *Salgó-Tarján* bányahelyekkel. (Somosujfalunál két bazaltkúp: a Salgó és Somoskő látható.) *Fülel* állomás után (várrom, vasut-elágazás Miskolcznak) már látjuk a zólyomi hegyeket, melyeket az Ipoly sikságán fekvő *Losonc* város elhagyása után mindinkább megközelítünk. Lónyabányánál már a magyar érczhegységben (kristályos pala) vagyunk. Két kisebb alaguton áthaladva elértük a fensikon a vizválasztót és lefelé menve a magányosan fekvő Krivány-Gyetva állomáshoz jutunk, honnét egész Turesek állomásig a selmeczi és körmöczi trachytterü-

leten vagyunk. *Végles-Szalatna* állomáson (vár és ásványforrás) át Zólyomra (vasutelágazás Besztercebányára) érünk (215 km.). Itt kezdődik az utnak legszebb része. Erdemes kilátási kocsiszakaszbba ülni. Közvetlenül a zólyomi vár alatt robogunk el. Garam-Berzencze állomásnál a vasut Selmecznek ágazik el. A Garamon átkelve, egy ideig annak völgyében haladunk. Az állomás után kezd a pálya lassankint emelkedni. Itt elhagyjuk a szép Garamvölgyet, mely még bucsuzóul is gyönyörű látványt nyújt. A vasut immár folyton magasabbra kapaszkodva néhány kanyarulatot tesz és több alaguton visz át; belátunk a Kremniczka völgybe, a hol Bartos, Schwabenhof és Felső-Totisz falvak vannak. Bartos-Lehota állomás után a körmöczbányai állomásnál az egész ut legszebb pontját értük el.

Körmöczbánya állomás után a vasut nagy kanyarodásban halad a város körül, úgy hogy a várost két ízben is láthatjuk. Mélyen lenn a völgyben három völgy torkában terül el festőileg a régi bányaváros. A vonat a regényes zólyomi völgy hosszában fölfelé kapaszkodva alaguton át a zólyomi völgy másik, északi oldalán jön ki. Innen látjuk újra Körmöczbányát és a megtett utat. Ezután északnak tart a vasut s ismételten gyönyörködhetünk Körmöczbánya panorámájában.

Jánoshegy állomásnál a vizválasztóhoz érünk.

Innentől fogva a Turóczpatak mentén lejtősen haladunk és Turcsek falu körül hasonló kanyarulatot teszünk, mint azelőtt Körmöczbánya körül. Először Alsó-Turcsek falut látjuk, aztán megkerüljük Felső-Turcsek falut, majd ismét közvetlenül Alsó-Turcsek mellett megyünk el.

Turcsek állomásnál a turóczi fensíkra lépünk és Turóczmegyét egész hosszában átszeljük Rutkáig.

Ezen, részben hullámos fensíkot változatos alakú hegylánczok veszik körül: jobbra a Nagy-Fátra (legin-

kább krétamész) s a nyitrai hegyek (gránit), balra pedig a rajeczi hegység (triasz- és liasz-mész). Magát a fensíkot sűrű erdőség borítja, melylyel rétek és szántóföldek váltakoznak. Ezen fensíkon, melyen a Turócz-folyó siet végig, a vasut közelében szétszórtan számos helység fekszik, vagy a hegység tövében csoportosul festőileg.

A következő állomásokat hagyjuk el: *Stubnyafürdő*, *Stubnya*, *Znió-Váralja*, *Rákó Pribócz* és *Turócz-Szt-Márton*. Ez utóbbin túl (kissé balra) északnak látjuk a Fátraszorost, melyben a vasut Zsolnára vezet és mely előtt Rutka fekszik. Jobbra, északkeletnek a fensík a Vág folyó tág völgyébe megy át. Így érkezünk Rutkára (313 km.).

Tovább Poprád felé (l. p. 36).

V. Budapest-Kassa-Poprád. (384 km.)

Hatvanig az ut ugyanaz mint Rutka felé (l. p. 41)

Hatvantól Miskolczig megkerüljük a Mátra- és Bükk-hegységet, míg kelet felé a magyar Alföld terül el.

Az előbbi vulkanikus hegység, míg a Bükkhegység üledékes kőzetekből áll.

Hatvan mögött a Zagyvafolyón kelünk át. *Vámos-Györk* állomásnál (89 km.) látható legjobban a Mátra-hegység, melynek legmagasabb orma a Kékestető 1010 méter, a melylyel éppen szemben állunk. Innen a vasut egyik ága *Gyöngyösre* visz, mely a hegység tövében fekszik.

Ludas állomásnál már kissé távozunk a Mátrától, mely *Kaál-Kápolnánál* (116 km.) véget ér és csakhamar látjuk a Mátrát és a Bükkhegységet elválasztó szorost. Kaál-Kápolnáról elágazik a mátrai vasut Kis-Terennére és Kisujszállásra.

Füzes-Abonytól 128 km. a vasut egyik vonala a

hires hortobágyi pusztán át Debreczenbe, a másik Egerbe visz.

Eger, ősrégi püspöki székhely; híres az egri vörösből. A város hősiessége a törökök ellen 1552. Szép székesegyház.

Füzes-Abonytól, szemben a Bükkhegységgel, *Emőd* állomásig megyünk, a hol hullámos dombvidék fedi el a Bükkhegységet, mely csak Miskolcz előtt látható újra, még pedig mert legközelebb vagyunk hozzá, itt, a legimpozánsabban. Látjuk a völgyet a Diósgyőr felé vezető vasutal és azután csakhamar *Miskolczra* érünk (185 km.).

Miskolcz nevezetes kereskedelmi város. Negyedóránira van Diósgyőr, Magyarország legnagyobb vasuti sín- és vashengergyára. Nyaralóhely. A vasut elágazik innen Putnok, Feled, Füle, Nyiregyháza és Sátoralja-Ujhely felé.

Miskolczot elhagyva közel *Zsolczánál* átkelünk a Sajó folyón s a Hernádvölgybe térünk be, a melyet Poprád közeléig többé el sem hagyunk.

Zsolca közelében egyesül a Hernád a Sajóval és Ónodnál a Tiszába torkollik. Ezen a helyen a mongolok 1244-ben teljesen tönkre tették IV. Béla hadseregét.

Jobbra, azaz keletnek, vulkanikus hegyláncz kísért bennünket Kassa közeléig; ez a *tokaj-eperjesi* trachyt-hegység, melynek déli része (Tokajnál) Hegyalja néven borairól híres. A hegysort Forró-Encsigdombok fedik el. *Hidas-Németi* előtt pillantjuk meg először a Hernád vizét. Kassa előtt a háttérből a szepesi érczhegység tűnik fel, a mely mögött a Gölnicz völgye terül el. *Bárcza* állomásnál a sátoralja-ujhelyi vasutvonal a miénkkel egyesül, csakhamar látjuk Kassa templomtornyait s berobogunk pályaudvarába (273 km.)

Kassa Felsőmagyarország legnépesebb városa 35,000 lakossal. Igen nevezetes a teljesen megújított gótstilű székesegyház. Felsőmagyarországi muzeum. Schalkház és Schiffbeck-szálloda.

Kocsin 3 óránira esik Ránk fürdő, az 1875-ben furt artézi kuttal.

Kassát elhagyva, kezd a Hernád völgye szűkülni,

Négyszer kelünk át a Hernádon, s alaguton át, Tihany és Szt.-István állomások után *Abosra* jutunk (289 km.), a hol a vasut Eperjesen és Orlón át Galicziába ágazik el. Abostól Margitfaluig a Hernádvölgy legszebb részén haladunk. A szűk völgyben, erdőfödte meredek hegyoldaloiktól környezve, a folyó több kanyarulatot tesz, melyeket a vasut is követ. *Nagy- és Kis-Ladna*, valamint *Ó-Ruzsin* megállóhelyek mellett surranunk el.

Ó-Ruzsintól $1\frac{1}{2}$ órányira mellékvölgyben két nevezetes barlang van. Az *Antal-barlangban* részint kihalt, részint jelenleg csak az északi vidékeken előforduló állatok maradványait találták (a jégkorszak bizonyossága), a *Nagy-barlangban* azonkívül két kultur-reteget is, az ősemlék nyomain.

Ó-Ruzsint elhagyva, balra a Bélapatakig (az utolsó nagyobb mellékvölgy) a mindig más alakban és helyzetben hegyesen emelkedő Pokrivi mészhegy (889 m.) pillantjuk meg. Fehér csúcsát sötét erdő veszi körül. A Bélapataktól kezdve az erdőség már a Szepességhez tartozik.

És most következik az egész utnak legregényesebb része.

A Hernád vize, imitt-amott kis folyamsebességgel mélyen bevájt medrében a sziklatömegek közt folyik, meredek erdős hegyoldaloiktól körülvéve. Kanyarulatait a vasut a sziklafalba bevájt magas lejtőn követi.

Alaguton átjutva, *Phönixhuta* állomáshoz 316 km. érünk (beszüntetett olvasztókohó). *Margitfalu* állomás előtt jobbra az erdős Bysztravölgy nyílik a Csernavorával, melynek gerince mentén Szepes- és Sárosmegye határa húzódik. Balra esik az alsó Gölniczvölgy. Itt már egészen a Szepességen vagyunk.

Margitfalunál a gölniczvölgyi vasut Gölniczbánya és Szomolnok felé ágazik el.

Margitfalun túl átkelünk a Hernádon és tovább ha-

ladva, elhagyjuk *Istvánhutát* (olvasztókohó), *Kluknót* (gróf Csáky-féle kastély), *Rikhnót* és *Krompachot*.

Rikhnóban volt hajdanában Rikhnó vára, melyet Giskra 1442-ben ostromolt és megszállt, a honnan azonban Mátyás király (1460) elűzte.

Krompachot már a XII. században említik; I. Lajos alatt bányavárossá lett (egyike a VII bányavárosnak). A vasutól jobbra a krompach-hernádi vasgyár, hazánk egyik legnagyobb iparvállalata látható.

Krompachot elhagyva pillantjuk meg először a Tát-rát és *Szepes-Olaszi* állomásra (335 km.) érkezünk, a honnan a vasut Szepes-Váralja felé ágazik el.

Szepes-Olaszi állomás előtt és mögött jobbra a kopár Drevenyik nevű mészhegy és mellette a tiszteletet gerjesztő Szepes-vár romjait látjuk.

Szepes-Olaszi, Villa latinorum, valószínűleg Dalmatiából származó gyarmat, melynek eredeti nyelve azonban teljesen kiveszett. Régi gót templom.

Innen *Olcznóig*, a Galmus hegység mentén haladva, a legszebb kilátás kínálkozik a Branyiszko-hegylánczra a Slubica csúcsával. *Haraszt* megállóhelyen az egyszerű falusi templom az egyedüli a Szepességen, mely a tiszta román építőstílust keleti részében épen megtartotta.

Márkusfalva állomásnál az iparvasut Bindt, Rosztoka és Kotterbach vasércbányák felé ágazik el.

Az állomás után feltűnik a Máriássy-család várkastélya és csakhamar közvetlenül a templom mellett, a régi Márkusvár romja is.

Márkusvára, melyet valószínűleg Márkus, a Máriássy-család őse a XIII. század második felében épített, megerősített kastély volt. Egyik részét a XIX. század második felében tűz pusztította el, míg toronysánczai, két kapuja és keleti része még most is jó állapotban vannak. Lovagterme kettős ablakokkal, renaissance stílusban, falfestmények maradványaival mostanában gabonaraktárul szolgál.

A templomban látható Máriássy István siremléke vörös márvány-

ból, a XVI. században divott páncélban, mellette Zápolya István és nejének színes címere ; és még két siremlék a XVII. századból.

Röviddel azután Iglóra (357 km.) érünk, melynek hátterében a Magas-Tátra emelkedik.

Igló, az egykori XVI szepesi város főhelye, székház (most takarékpénztár) allegorikus díszítéssel. A bazilikaszerű katolikus templomban (gót stílus) figyelemre méltó a 117 cm. magas szentségtartó, a pontifikale s egy fakereszt, Krisztus életnagyságu két pével, a Szepesség egyik legremekebb középkori faragvány.

Szövő- és keményítőgyár, főgymnasium és polgári iskola, Fekete-hegy-szálloda (a pályaudvarral szemben) és az új vigadó a városban. Igló már 1274-ben fennállt. 1453-ban az akkor megerősített várost a husziták pusztították el. 1849. febr. 2-án az osztrákok éjjel meglepték a városban levő honvédeket, de visszaűzettek.

Az állomást elhagyván (balra fasor Igló-Füredre) Sümegyet érintjük, a hol a Hernádszoros kezdődik, mely Káposztafalú közeléig terjed. Az utóbbi állomás előtt látjuk jobbra a híres csütörtökhelyi *Zápolya-kápolnát*; balra pedig a káposztafalvi mészhegyeket a Lapis refugii kolostor romokkal és a dobsinai jégbarlanghoz vezető úttal.

Káposztafalú állomás után beletekintünk a felső Hernádvölgybe (balra a Királyhegy), a melyet immár elhagytunk.

Balra látható Káposztafalú és Betlenfalú (a X lándzsás régi megyeházával), *Scsavnik* falú és a szepesi püspöknek parkban fekvő kastélya.

Scsavnikon a Hernád mellett 1223-ban ciszterczita kolostort (sesavniki apátság) építettek, a mely három századig fennállt. Az elpusztított kolostort Thököly kis várrá alakította át, a mennyiben körfallal és két bástyával erősítette meg. Ez manapság a püspöki nyári residentia (barokk stílus). Egy mellékszárnyon a régi falazat arra enged következtetni, hogy ott voltak az egykori kolostor czellái ;

mig azt a feltevést, hogy a parkban levő hambár a régi templom maradványa, mi sem támogatja.

Kisebb dombok során elhagyjuk a X lándzsások történetileg nevezetes területét. (l. p. 25).

Primócz és Miklósfalu helységek mellett haladva, mind impozánsabbá váló kilátást nyerünk a Magas-Tátrára. Azután feltűnnek *Filicz* és *Gánócz* falvak; az utóbbinál a Hradek nevezetű kopár mészhegy és Gánócz fürdőhely látható.

Gánócz állomástól lejtősen mély bevágásban haladunk. Itt értük el a vizválasztót a Hernád és Poprád, a Fekete-tenger és a Keleti-tenger között. Itt már látjuk (mindig arczczal a Magas-Tátrának) a szepesi fensíkot, a sztrázsai templom tornyát, majd az egész helységet, valamint Szepes-Szombatot, balra Poprád városát két templomtornyával és harangtornyával.

A *Gréb-féle park* (Szepes-Szombat megállóhely) mellett elhaladva érünk *Poprádra* (384 km.) utazásunk célpontjához.

VI. Utirányok Zakopane felé.

A Tátra északi oldalán fekvő Zakopaneba 1899 óta vasút visz.

Oderbergtől oda lehet utazni vagy Krakó város érintésével (Dzieditz, Oswiecim Krakó 137 km.; Krakó-Chabówka-Zakopane 163 km., összesen 300 km.; vagy egyenest Dzieditz-Bielitz-Saybusch állomásokon át 228 km. Zakopaneba.

Csácza-állomástól Zakopane (Zwardon-Saybusch-Chabówka állomáson át) 195 km. Kralován állomástól is érhető el Zakopane. (Az árvavölgyi vasúton Szuchahora-állomásig 71 km. Szuchahorától szekeren Zakopaneig $2\frac{1}{2}$ óra.)

III. Általános megjegyzések.

A legalkalmasabb idő a hegyekbe való kirándulásra július, augusztus és szeptember hava. Ősz elején állandó időjárásra lehet számítani. Az utazó a Tátrában a számos nyaralóhelyen mindenütt jó szállást s ellátást kap. A legköltségesebb tartózkodási helyek: a Csorbai tó, a három Tátra-Füred és Tátra-Lomníc. A nyaralóhelyek május első felétől szeptember második feléig vannak nyitva, s az elő- s utó-évadbeli árak olcsóbbak. Zakopanében, a Tátra északi oldalán, mindenkor kapható szállás. A turistaházak, illetve menedékházak a poprádi tónál, a felkai tónál, a Zerge-szálloda a Tarpatak-völgyben, az Öttónál, s a Zöldtónál a turistának jó szállást nyújtanak; úgyszintén az északi oldalon levő egyszerű menedékházak a Halastónál, a Rosztoka-menedékház, a turistaház Kuzsniczén (zakopanei vashámoz) és a Kościelisko-völgyben. Célyszerű előbb könnyebb kirándulásokat tenni és a csúcsok megmászását így gyakorolni.

A *vezetők* ügyét délen a Magyar Kárpát-egyesület, északon a lengyel Tátra-egylet rendezte. Vezető kapható a csorbai tónál és Széplakon, kivált pedig Tátra-Füreden; más nyaralóhelyeken nem mindenkor. A zakopanei vezetők igen gyakorlottak, de egy-kettőnek kivételével csak lengyelül tudnak, míg a déli oldalon a német nyelvvel mindenütt boldogulunk. Az esős napokat arra használhatja a műemlékek iránt érdeklődő, hogy Késmárkot, Szepes-Váralját, főleg pedig Lőcsét látogatja meg (mindenütt vasuti közlekedés).

A nagyobb városokban rendszerint jó az ellátás; különben a nyaralóhelyek felkeresése ajánlatos.

1. Úti terv kirándulásoknál a Tátrában.

Ötnapos kirándulás.

a) Könnyebb.

1. nap. Csorbai-tó.
2. « Poprádi-tó, meghálás Széplakon v. Tátrafüreden.
3. « Tarpatak, meghálás Tátra-Lomniczon v. Matlárházán.
4. « Zöldtő, vissza Matlárházára, meghálás Poprádon.
5. « Dobsinai-jégbarlang.

b) Nehezebb.

1. nap. Csorbai-tó.
2. « Tengersizem-csúcs.
3. « Tarpatak-Öttő, Tátra-Lomnicz v. Matlárháza.
4. « Zöldtő-Kopahágó (esetleg Greiner), Matlárháza, Poprád.
5. « Jégbarlang.

Nyolcnapos kirándulás.

a) Könnyebb.

1. nap. Csorbai-tó.
2. « Poprádi-tó, Széplak v. Tátrafüred.
3. « Felkai-tó, esetleg Lengyelnyereg és Kis-Viszoka.
4. « Batizfalvi-tó, Tátrafüred.
5. « Tarpatak, Tátra-Lomnicz v. Matlárháza.
6. « Zöldtő (esetleg Kopahágó) Barlangliget.
7. « Bélai-barlang, Poprád.
8. « Jégbarlang.

b) Nehezebb.

1. nap. Csorbai-tó.
2. « Tengersizem-csúcs.
3. « Tarpatak-Öttő.
4. « Felkai-tó, Lengyelnyereg, Halastó.
5. « Javorina, Kopahágó (esetleg Greiner), Zöldtő v. Barlangliget.
6. « Bélai-barlang.
7. « Matlárháza, Tátra-Lomnicz-Poprád.
8. « Jégbarlang.

14 napos kirándulás a Csorbai-tóról.

a) Könnyebb.

1. nap. Csorbai-tó.
2. « Poprádi-tó, Széplak.

3. nap. Felkai-tó, esetleg Lengyelnyereg és Kis-Viszoka.
4. « Pihenő Tátrafüreden.
5. « Tarpatak, Tátra-Lomnicz v. Matlárháza.
6. « Zöldtó v. Barlangliget.
7. « Béla-barlang.
8. } « Vörösklastrom.
9. }
10. « Javorina, Halastó és vissza.
11. « Pihenő.
12. « Matlárháza, Tátra-Lomnicz. Poprád.
13. « Jégbarlang.
14. « Poprád.

b) Nehezebb.

1. nap. Csorbai-tó.
  2. « Tengerszem-csúcs.
  3. « Kriván, Pod-Bansko.
  4. « Kamenisza-hágó, Koscielisko-völgy, Zakopane.
  5. « Zakopane.
  6. « Halastó (Zawraton át vagy az új kocsúton).
  7. « Javorina, Kopahágó (esetleg Greiner), Zöldtó v. Barlangliget
  8. « Barlangliget, Barlang.
  9. } « Vörösklastrom, Barlangliget.
  10. }
  11. « Tarpatak-Öttó, esetleg Jégvölgyi v. Lomniczi-csúcs.
  12. « Felkai-tó, Lengyelnyereg, Kis-Viszoka.
  13. « Tátrafüred, Poprád.
  14. « Jégbarlang.
- vagy 4—6. nap mint fent.
7. « Lengyelnyereg, Kis-Viszoka, Siléziakháza.
  8. « Batizfalvi-tó v. Ferencz József-csúcs.
  9. « Tarpatak-Öttó (esetleg Jégvölgyi v. Lomniczi-csúcs), Matlárháza v. Tátra-Lomnicz.
  10. « Zöldtó, Kopahágó (esetleg Greiner), Barlangliget.
  11. « Barlang.
  12. } « Vörösklastrom.
  13. }
  14. « Jégbarlang.

14 napos kirándulás Tátrafüredről.

1. nap. Tátrafüred.
2. « Tarpatak-Öttó, esetleg Lomniczi v. Jégvölgyi-csúcs.
3. « Lengyelnyereg, Halastó.

4. nap. Zawrat, Zakopane.
5. « Koscielisko, Kamenisza-hágó, Pod-Bansko.
6. « Kriván, Csorbai-tó.
7. « Csorbai-tó.
8. « Tengerszem-csúcs, Tátra-Lomnicz.
9. « Matlárháza.
10. « Zöldtó, Greiner.
11. « Bélai-barlang, Barlangliget.
12. } « Vörösklastrom.
13. }
14. « Jégbarlang.

Vagy: 1—4 nap ugyanaz.

5. « Zakopane, Koscielisko-völgy.
6. « Javorina, Kopa-hágó, Barlangliget.
7. « Barlang.
8. } « Vörösklastrom.
9. }
10. « Matlárháza, Tátra-Lomnicz, Tátrafüred.
11. « Tengerszem-csúcs.
12. } « Kriván, Csorbai-tó.
13. }
14. « Jégbarlang.

2. Úti terv kirándulásoknál a szepesi Középhegységben.

Háromnapos kirándulás.

1. nap. Poprád, Jégbarlang (kocsin) és vissza.
2. « Késmárk, Gehol, Lőcse (kocsin).
3. « Szepes-hely, Szepes-Váralja (kocsin), Szepes-Váralja, Poprád (vasúton).

Nyolcnapos kirándulás. (Könnyebb.)

1. nap. Poprád, Jégbarlang és vissza.
2. « Poprád, Igló (vasúton), Iglófüred, Feketehegy (kocsin).
3. « Szepes-Remete (kocsin), Gölnicz (vasúton), Thurzófüred (kocsin).
4. « Margitfalva, Szepes-Váralja (vasúton).
5. « Lőcse (Gehol), Késmárk (kocsin).
6. « Lublów, Vöröskolostor (kocsin).
7. « Dunajecz, Szcavnicza (ladikon) és vissza (gyalog).
8. « Nedeczvár, Szepes-Béla (kocsin), Poprád (vasúton).

Kilencznapi kirándulás (gyalogtúrokkal).

1. nap. Poprád, Királyhegy, Jégbarlang (kocsin és gyalog).
2. « Straczenai-völgy, Ördögfej, Iglófüred (gyalog).
3. « Feketehegy, Szomolnok (kocsin).
4. « Kloptane megmászása, Gölniczbánya, esetleg Thurzófüred (kocsin v. vasúton), esetleg gerinczvándorlás Gölniczig.
5. « Szepesváralja (vasúton), Szepeshely, Szepesvár megtekintése (esetleg Zsegra) Lőcse.
6. « Lőcse, Jankoveczen át gyalog Lublófürdőbe.
7. « Lublóvár, Vörösklastrom (kocsin), Scsavicza (ladikon).
8. « Vissza a Vörösklastromhoz (gyalog), Nedeczvár, Szepes-Béla, Késmárk (vasúton).
9. « Késmárk, Poprád vasúton.

Vagy pedig :

- 1., 2., 3. nap mint fent.
4. nap. Szádellő, Torna (gyalog).
5. « Kassa, Szepesváralja (vasúton).
- 6—9. nap mint fent.

Vagy pedig :

- 1—5. nap mint fent.
6. nap. Lőcse (Gehol), Késmárk (kocsin).
7. « mint fent.
8. « mint fent Poprádig.

Vezetődíjak a Tátrában.

I. Általános díjtételek.

Egész napidíj 7 korona, fél napidíj 4 korona.

Az első osztályu kalauzok napidíja a részletes díjtételeknel az egyes kirándulásoknál van feltüntetve a vezetőkönyvben.

A másodosztályu kalauzok az első osztályu kalauzok $\frac{3}{4}$ részét kapják.

A hordárok egész napra 3 koronát, fél napra 2 koronát, csúcsmászásnál 4 koronát kapnak.

Oly kirándulásokon, melyek a részletes díjtételeknél nincsenek felemlítve, minden egyes kirándulási pontról — a rendes díjon felül — következő kulcs szerint bizonyos járulék fizetendő.

Tátrafüred—Felső-Hági	2	korona	}	és megfordítva.
Tátrafüred—Csorbai-tó	4	«		
Felső-Hági—Csorbai-tó	2	«		
Tátrafüred—Tátra-Lomnicz (Matlárháza)	1.50	«		
Tátrafüred—Barlangliget	3.50	«		
Tátra-Lomnicz (Matlárháza) Barlangliget	1.50	«		

Élelmezéséről a kalauz maga gondoskodik. A kiránduláson szabad éj alatt, vagy menedékházban töltött minden éjszakáért egy korona külön díj illeti meg a kalauzt.

Többnap kirándulásnál a második naptól kezdve az általános napidíj (7 korona) fizetendő, a Zavrát-hágó kivételével, melyért 10 korona jár. — Ha a kalauz utközben bocsáttatik vissza, visszatéréseért 5 koronát kap; ha Zakopánéból tér vissza 8 korona díj illeti meg.

A lengyel Tátraegyesület által megszabott vezetődíjak a következők:

I. osztály vezető napidíja 6.— korona.

II. „ „ „ 5.80 „

III. „ „ „ 5.— „

Azonkívül ellátás, vagy naponta 2 korona, nehezebb csúcsmászásnál még 2 korona hozzá.

Bérkocsi díjszabás (a Tátrában).

Korona értékben.

Hová	Honnan						
	Ó- vagy Uj-Tátrafűre	Alsó-Tátrafűre	Széplakról	Felső-Hágóból	Tátra-Lomniczról	Matlárházáról	Bariangligetről
Ó- vagy Uj-Tátrafűre	—	2.—	2.50	5.—	4.—	5.—	8.—
Alsó-Tátrafűre	2.—	—	3.50	6.—	4.—	5.—	8.—
Tarpatakfűre	5.—	6.—	6.—	7.—	8.—	9.—	—
Széplakra	2.50	3.50	—	4.—	5.—	6.—	9.—
Felső-Hágiba	5.—	6.—	4.—	—	6.—	7.—	10.—
Csorbatóhoz	8.—	9.—	7.—	6.—	12.—	13.—	18.—
Tátra-Lomniczra	4.—	4.—	5.—	6.—	—	2.—	6.—
Matlárházára	5.—	5.—	6.—	7.—	2.—	—	5.—
Késmárki Itatóhoz	6.—	6.—	7.—	8.—	4.—	2.—	4.—
Bariangligetre	8.—	8.—	9.—	10.—	6.—	7.—	—
Tátraházára	10.—	10.—	11.—	12.—	6.—	5.—	6.—
Poprádra (vasuti állomás)	7.—	6.—	8.—	9.—	9.—	10.—	—
Szepes-Bélára (vasuti áll.)	—	—	—	—	—	—	5.—
Késmárkra	8.—	8.—	9.—	10.—	7.—	6.—	8.—
Vörös Klastromhoz	32.—	32.—	33.—	34.—	30.—	29.—	24.—
Jégbarlanghoz	24.—	24.—	25.—	26.—	28.—	28.—	—
Javorinára	24.—	24.—	25.—	26.—	20.—	20.—	42.—
Zakopaneba	32.—	32.—	33.—	34.—	30.—	30.—	28.—

(Löversenykor a bérkocsi díja egész napra 20 K, fél napra 12 K.)

A bérszabályba fel nem vett kirándulásoknál egész napra 14 K, fél napra 8 K, fél napnál rövidebb, vagy egész napnál hosszabb időtartamu utazásnál kilométerenként (oda és vissza) 30 fillér jár a bérkocsisnak; 70 kilométert meghaladó utazásnál 26 fillér.

Omnibus közlekedik Tatra-Lomnicz és Tátrafüred között (egy korona); Tátrafüred és Csorba-tó között (két korona).

MÁSODIK FEJEZET: A MAGAS TÁTRA.

1. Kilátási pontok a Tátrára.

A hegység déli oldalán legszebb kilátási pont a poprádi állomás vagy a Husz-park. Áttekinthetjük itt a Tatra-csúcsokat a Krivántól a bélai mészhavasokig. Jobbra a Krivántól előtűnik a Szoliszko és a Bástyá. Ez utóbbi és a következő Tupa-csúcs között fekszik a menguszfalvi völgy. A Tupát követi a Ferencz-József-(gerlachfalvi) csúcs. Ez és a Bibires között terül el a felkai völgy, melynek háttérében látjuk a lengyel nyeret a felkai- és a kis Vízoka-csúctól határolva. Jobbra a Bibirestől következik a Szekrényes (Kastenberg) és a széles Szalóki-csúcs a Királyorral, mely csúcs tövéen a három Tátrafüred fekszik. A Vöröstorony, a jégvölgyi-csúcs és a középoromtorony a nagy és a kis Tarpatak között emelkedik. Az utóbbi völgyet jobb felől határolja a Lomniczi-csúcs a fecsketoronynyal, a késmárki- és Hunfalvi-csúcs. Erre következik a jóval alacsonyabb Nagy-Morgás és a bélai mészhavasok (mészárszék és homlokos). Jobbra tőlük a Kobolthegy és a Palenica látható még, melyek között Barlangliget fekszik. A Krivántól balra látható a Jezsova, a Bystra-csúcs előhava, valamint a Velki-vrch, melyek már a lipitói havasokhoz tartoznak.

Más említésre méltó szép kilátópont a Tatra déli oldalán a *poprádi várhegy* Virágosvölgy nyaralótelep

mellett, a *késmárki vár-* és *Jeruzsalemhegy*, a *tűhegy* (Ihla), a szurkoshegy (Kienberg) Lucsivna mellett és a *Kozi-Kamen*. A nyugoti Tátrát legszebben látni a *belanszkói korcsma* melletti dombról vagy Vázseczről, hol különösen szépen látni a Krivánt. Az említett korcsma 3 km.-nyire fekszik Vázsecztől a liptói országút mentén Vázsecz és Vychodna között és régente a Kriván megmászásának legjobb kiinduló pontja volt.

Egyike a legszebb kilátási pontoknak a Tátra **északi oldalán** a *Bukovina-domb*, közel az erdészlakhoz. Jelenleg nem igen keresik fel, mivel az új út a halastóhoz már nem ezen a dombon át vezet. Továbbá említendő a Zakopanetól $\frac{1}{2}$ óra alatt elérhető *Gladówka-hegy*, és a *Grappa-hegy* Csornagura magyarországi község mellett, mely község Jurgovtól északra fekszik és Podspaditól 11 km.-nyire van.

2. Nyaralóhelyek a Tátra alján.

Azok, a kik Tátra-Füredre szándékoznak, Poprádon szállnak le a vasútról, hol a felső Poprád-völgyben vagyunk. Szemben a pályaudvarral van a Tátra- és Nemzeti szálloda. A szoba ára 2—5 K naponta; jó el-látás.

A vasúttól néhány percnyi távolságban fekszik **Poprád** volt XVI szepesi város. Figyelemre méltó a gótstilű *róm. kath. templom*, régi falfestményekkel.

Az *északi* oldalon a három szent király, a *déli* oldalon a gyümölcsoltó Boldogasszony látható; a harmadik festmény az utolsó ítéletet ábrázolja. Más képen látható Krisztus, a mint anyja előtt megjelenik; végül Mária van ábrázolva, a mint Krisztus teteme előtt térdel. Megtekintendő Szt. Egyednek a XV. századból származó kelyhe is. A templom mellett levő *harangtorony* a legszebb a szepesi felvidéken.

Megtekintésre méltó a *Kárpáti múzeum*, mely 1885-ben épült és már a vasútról is látható.

Közvetlenül a város mellett, a pályaudvartól tíz percznyire van a

Poprádi harangtorony.

Husz-park, 675 m.

nyaraló és vizgyógyintézet; nevét alapítójától Husz Dávidtól nyerte.

Jól ápolt, szép park közepette, (gyönyörű kilátással a Tátrára) áll 9 épület, 150 szobával. A szobák ára 1.10—

4 K naponta. A szállás és ellátás jó és nem drága. Hideg és meleg fürdők. Pósta és távirda Poprádon.

A Husz-park a Szepesség egyik legrégibb nyaralója (1868); a hetvenes években legkedveltebb találkozási helye volt a külföldi turistáknak, kik a megalapító és első tulajdonos Husz Dávidnál, «Husz apó»-nál mindenkor szívesen tartózkodtak, s itt jól érezték magukat. Kedvencz tartózkodási helyül szolgált a Husz-park különösen dr. Schernernek is, ki a múlt század hetvenes éveiben a Tátra-turistaság siléziai úttörője volt.

Poprád sok kirándulás kiinduló pontja.

Poprádi bérkocsi dijszabás.

Poprádról—Virágosvölgybe	2.80	korona
Jégbarlang	16.—	«
Felka	4.—	«
Gánóc	4.50	«
Szepes-Szombat	4.20	«
Késmárk	6.—	«
Lucsivna	6.—	«
Nagy-Szalók	1.50	«
Husz-Park	0.80	«
Poprád város	0.80	«
Leibitzi kénfürdő	8.—	«
Lubló	28.—	«

Tátrafüred 12.5 km. (1¹/₂ óra kocsin 8 K).

Poprádtól jó kocsit vezet a három Tátrafüredre, Felka és Nagy-Szalók községek érintésével.

Felka hajdani XVI szepesi város. Poprád állomástól 1¹/₂ km.-nyire fekszik.

Megtekintésre méltó az 1882-ben alapított *Tátra-muzeum*, gazdag zoologiai, botanikai, mineralogiai és ethnographiai gyűjteményekkel. Kiemelendők a «Szász-szoba», a Magas-Tátra domborműterképe, a Kriván-émlék mintája s a város közelében talált bronz kardok. A muzeumhoz közel van az elhunyt Scherfel W. H. botanikus kertje, tátrai növényekkel.

Felkán van a «*Tátra házi iparegyesület*», magánosok által létesített és fentartott fafaragó-iskolája, hol faragványok kaphatók,

A gótstilű, XIV. századbeli kath. *templomban* megtekintendők: a keresztelő medencze a XV. századból; az ereklye-szekrény ugyanazon korból, mely remekmű, régi misemondó ruhák, karos gyertyatartók és a szentségtartó.

A város közepén, a Felka-patak partján van az 1882-ben alapított nyaralóhely:

Felkai turistalak 681 m.

Nagy-Szalók 3 km., Alsó-Tátra-Füred $9\frac{1}{2}$ km., Ó-Tátra-Füred 11 km.

A szép park közepette öt lakóház (turistaház, Lenkelak, Anna-lak, Jolán-lak, Eremitage) épült 60 szobával. A szobaárak K 1·20—3·50 naponta (havi bérbe is kiadó). Étkezés étlap szerint. Pensio hetenként K 20, table d'hôte K 2·20. Zenedíj naponta 20 fillér. Hideg és meleg fürdők, vizgyógymód. Posta és távirda a községben van.

Felkáról jó $\frac{1}{4}$ óra alatt érkezünk **Nagy-Szalókra**, hol a gótstilű kath. templom szárnyas oltárai megtekintésre méltók. A templom 1404-ben épült. Közvetetlenül a helység mellett van a

Weszter-park 677. m.

$4\frac{1}{2}$ km. a poprádi vasuti állomástól (20 p. kocsin) 1 óra kocsin Tátrafüredig.

Szép parkban épült a 17 szobából álló szálloda. Szobaár K 1·40—2 naponta. Árak az egész idényre is. Étkezés étlap szerint. Table d'hôte K 1·60. Pensio hetenként K 18. Hideg és meleg fürdő. Posta és távirda a községben.

A Weszter-park közelében látható a *szalóki vár*, őskorbeli terrasz-építmény. Némelyek vallási helynek tartják; mások mongolkorbeli telepnek.

Nagy-Szalókról érjük el egy óra alatt Tátrafüredet.

A Tátra-erdőben az út egyenesen hegynek visz fel és jobbra Alsó-Tátrafüredre ágazik el.

Tátra-Lomnicz.

Ezen nyaralóhelyre szárnyvasút visz ; a poprádvölgyi vasúttól Nagy-Lomnicz állomás mellett elágazik és $\frac{3}{4}$ óra alatt visz fel a Tátrába (p. 322).

Virágosvölgy 755 m.

A jégbarlanghoz vezető ut mentén 1881-ben épült nyaralóhely 4 km. Poprádtól kocsin $\frac{1}{2}$ óra, gyalog $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt érhető el.

Erdőszegte szép erdei réten áll a jó vendéglő és 4 turistaház 104 szobával és 3 magánnyaraló. A szobák ára K 1·20—5, ellátás hetenkint 20 K. Fürdőház, vízvezeték, posta, telefonösszeköttetés Popráddal, Felkával és a három Tátrafüreddel.

Több sétaút vezet az erdőben, melyek közül legszebb a *poprádi várhegyre* vezető ut 922 m. ($\frac{1}{2}$ óra). A poprádi várhegyet már XIII. századbeli okiratok említik s a husziták korában alighanem lakták is. Közeliében őskori kőrsánczok is találhatók. A kilátás a várhegyről elragadó.

Gánóczi fürdő 636 m.

Poprádról kocsin $\frac{1}{2}$ óra, gyalog $\frac{3}{4}$ óra. (Omnibusz 80 f., koci 3 K.) Gánóczi megállóhelytől gyalog 20—30 perc.

A megállóhelytől jobbra mezei ut vezet eleinte a pálya mellett, aztán balra kanyarodva alacsony dombon át a fürdőtelepre. A mészkőbánya mellett elhaladva a kis, de jól ápolt parkkal környezett Gánóczi fürdőhelyre érkezünk, mely észak felé védett és a hasonló nevű falu tőszomszédságában fekszik.

Látható a tükörfürdő a gyógyforrással ; balra a fürdőház, továbbá néhány lakóház (57 szoba) és a vendéglő. A szobák ára 1.40—4 K.

A gánócezi gyógyforrás földes savanyuvíz némi kénhydrogéntartalommal, sok szénsavas mészsóval és tetemes szabad szénsavval. Állandó hőmérséke 24°C , napi vízmennyisége 12,000 hektoliter. Sikeresen használják csúszos bajok, bőrbetegségek, vese- és idült gyomorbajok ellen. A tükörfürdőben való fürdés igen üdítő. A gyógyforrást már a XVI. században ismerték. A hetvenes években 182 m. mély furás útján melegebb és nagyobb mennyiségű vizet nyertek.

Megemlítendő a már a vasutról látható *Hradek* nevű *mésztuffa domb*, melyben kővületeket és őskori tárgyakat találtak, melyet azonban rövid idő múlva egészen le fognak ásni. Őskori leletek és körszancz nyomai temetőhelyre, vagy mások szerint őskori emberi lakásra mutatnak; a növénymaradványok (a felső rétegekben fenyvesfa, az alsókban lombfa) az éghajlat változására, az állati maradványok (hód, elefánt, orrszarvu, szarvas, őrs-elefánt) közül az utóbbi az immár megszűnt mésztuffaképződés régi korára (Pliocén = legfiatalabb harmadkor) enged következtetni.

Gánóczról *Virág-völgybe* gyalogut vezet $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt. A mészdombok mellett az ösvény Filiczfalván át, azután kis patak mentén vezet. A vasuti gáton átkelve, csakhamar erdőbe érünk és jó uton jutunk Virág-völgybe.

Szepes-Szombat 683 m.

1·7 km. Poprádtól.

A Poprádtól Szepes-Szombatra vezető gyalogösvény a nemzeti szálloda mellett a pályatesten át, majd réten a malom és híd mellett 20—30 p. alatt visz ezen hajdani XVI szepesi városba. Kocsin 10 perc alatt érhető el. Érdekes a katolikus templom szárnyas oltára, a templom maga még templomfallal van körülvéve; mellette van a harangtorony. Itt látható a városnak kőbe vésett czímere: Szt György lóháton. A téren Mária-szobor áll, mint minden Lengyelországnak volt elzálogosított XVI városban. Némely ház egyes részeiben még a XV. és XVI. század építési modorára emlékeztet.

Szepes-Szombat és Poprád között fekszik *Gréb-park* nyaralóhely. Épületei, 16 szobával, parkban állanak. A kilátás szép a Tátrára.

Késmárk l. p. 329.

Dobsinai jégbarlang p. 226.

Királyhegy p. 236.

Kecskekő (Kozi-Kamen) p. 64.

Lucsivna fürdő 795 m. (Állomás Poprád és Csorba között.) Kocsin Poprádról 3 K, 7. km.

Közvetetlenül a Szepesség határán, a lucsivnai megállóhely tözsomszedságában, jól ápolt park közepette fekszik az 1873-ban alapított nyaralóhely és vizgyógyintézet.

A 9 villában (Neptun, Napkelet, Hamupipőke, Nefe-lejts, Gondüző, Kolibri, Irma, Fortuna, Zuhany) 60 szoba van 1—5 K napiárral; idényárak is kaphatók. Étkezés naponta 4 K. Kocsi és hátszló a fürdőigazgatóságnál megrendelhető. Czigányzene, fürdőorvos, vizgyógyintézet.

A park kis tava csónakázásra alkalmas. A park felső végéről szép kilátás nyílik Menguszfalvára s a Magas-Tátrára.

A fürdőről $1\frac{1}{2}$ óra alatt, folyton a parkban sétálva, eljutunk *Lucsivna faluba*, a fürdőtulajdonos Szakmáry D. kastélyával és parkjával.

Lucsivna hajdanában állítólag végvár volt, mely azonban teljesen eltűnt.

Lucsivnától keletre fekszik az erdős *Szurkos hegy* (*Kienberg*) 922 m., mely $1\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el. Innen szép kilátást élvezhetünk a Kozi-Kamen hegyre, a csorbai fensik mögötti hegyekre és a Magas-Tátrára. Az út Menguszfalva felé vezet, később jobbra a hegynek tart és lejtője mentében halad.

Felső-Hági $1\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el gyalog. A mezei út Menguszfalva és Sztola községen át vezet. Az utóbbi

község helyén a honfoglalás után állítólag a nyugoti végvár állott.

A falu alapítását a Benczés-rendnek tulajdonítják, a mely itt 1319-ben apátságot létesített; ezt azonban a husziták 1433-ban teljesen elpusztították.

Sztoláról 15 percz alatt érjük el *Hágit* (erdészlak és magánvilla) honnét egyenes út $3\frac{1}{4}$ óra alatt Felső-Hágira vezet.

Lucsivna-Mengusztalu 15 p.; Mengusztalu-Sztola 20 p.

Ajánlható Lucsivna fürdőről a kirándulás a *Király-hegyre* p. 236 és a Kozi-Kamenre.

A Kozi Kamen, (Kecskekő) 1260 m.

A félnapi kirándulás a Lucsivna fürdőtől délre emelkedő Kozi Kamenre, melyre ritkán vállalkoznak, min-

Utak a Kozi Kamen-re.

denkinek ajánlható, mivel kevés fáradságot igényel s a távolabbi pontok közül a Magas-Tátrára a legszebb ki-látást nyújtja.

A kirándulás kiinduló pontjai Poprád és Lucsivna fürdő.

a) **Poprádról** 2¹/₂ óra.

Kocsin az erdei kunyhóig a Lopusna-völgyben 1 óra; innen gyalog a hegytetőre 1¹/₂ óra.

Poprádról az országuton kocsin megyünk Lucsivna felé, a Szurkos-hegy (Kienberg) alatti volt fűrészmalomig (³/₄ óra); itt az őrház közelében letérünk az országutról s a Velka-Lopusna-völgybe elágazó mezei utat követjük. Átkelünk a Kis-Poprád-(Mlinica)patakon és egy mészkőbánya mellett elhaladva, völgynek tartunk. A völgy elágazásánál, a mészégető kemencze közelében, hol a Lucsivnáról jövő gyalogösvény utunkkal egyesül, balra fordulunk.

Elhagyatott erdei kunyhónál, a meddig kocsin is mehetünk, a völgy újra elágazik. Itt a jobboldali völgyben lassan hegynek megyünk. A völgy felső végén az ösvény egyenesen a hegygerinczre, azután balra kanyarodva, a Kozi Kamenre vezet, a melynek északi és nyugoti oldala teljesen le van tarolva. A csúcson Szmrecsányi volt szepesi püspök kezdeményezésére csinos kilátó tornyot építettek.

Valamivel rövidebb és érdekesebb az út Poprádról *Szepes-Tepliczen* át. ³/₄ óra alatt szekeren lehet eljutni az erdőőri házhoz és a mészégetőhöz a «Mosen-seifen» völgyben (8¹/₂ km.), honnan a jobboldali mellékvölgyben útjelzéssel ellátott gyalogösvényen 1—1¹/₂ óra alatt a hegygerinczre és a Kozi Kamenre jövünk. Útközben kis gunyhó és jó forrás található.

b) **Lucsivnáról** 2¹/₂ óra.

Kocsin a lopusna-erdei gunyhóig ³/₄ óra; innét gyalog a hegytetőre 1¹/₂ óra.

Az országuton Poprád felé megyünk a Szurkos-hegy (Kienberg) alatti fűrészmalomig, erre betérünk a Lopusna-völgybe ugyanazon úton, mint Poprád felől. A gyalogló Lucsivna falun (1¹/₂ óra) keresztül, aztán

egy dombon át mehet a Lopusna-völgybe a mészkemenczéhez és az erdei gunyhóig ($1\frac{1}{2}$ óra), honnan még $1\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el a hegycsúcs.

A kilátás a következő:

Előttünk (É. és Ny. felé) emelkedik a Tátra s a határos lipthói havasok, az árvai hegyláncz és messze távolságban a Fátra; a Tátra előtt kitárul a lipthói fensík L.-Szt.-Miklósig.

Délnek látjuk az Alacsony-Tátrát (Királyhegy, Orlava-havas, Gyömbér) s annak előhegyeit; a Királyhegyen fakadó Fekete-Vág folyását jó darabig lehet követni. Közvetlenül a Kozi Kamen alatt az erdei lombon át Vikartócz helység kandikál felénk, mely már a felső Hernádvölgyben fekszik, hol a Hernádfolyó forrásterületét pillantjuk meg.

DK felé terül a káposztafalvi mészhegység; Kelet felé a Poprád-völgye számos helységével, a lőcse-lublói és branyiszkói hegység, a szepesi érzhegység egy része és mögötte az eperjes-tokaji trachyt-hegyek.

Visszajövet ugyanazon utat választjuk Poprádra vagy Lucsivnára.

3. A Tátranyaralók a turistaút mentén.

A Tátra déli lejtőjét kocsit övezi, melynek építését a Magyar Kárpát-egyesület kezdte meg és Szepes vármegye folytatta. Ezen út mentén, mely a csorbai tótól Barlangligetig 36 km. hosszú, fekszik a nyaralóhelyek legtöbbje. Legnyugotibb fekvésű köztük a csorbaitó.

A csorbai tó 1350 m.

A csorbai állomásról 898 m. *fogaskerekű vasut* félóra alatt a csorbai tóhoz visz.

Gyalog $1\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el a csorbai tavat. Az áthidalt vasuti bevágáson átkelve, a réten az erdő felé sietünk, s a Szentiványi-féle nyaraló vörös födélének irányában haladva, letarolt területen tovább megyünk hegynek, míg a kocsit elérjük. További $1\frac{1}{2}$ óra alatt az alsó korcsmához és csakhamar a csorbai tóhoz jutunk.

Rajolta: Gabrovits Camillo

Panorama a Csorbai-tótól tekintve.

- Hundel-völgy 2496
- Kriván 2271
- Ostra 2271
- Furkóta-völgy
- Szoliszko 2414
- Mlinica-völgy
- Csorbai-csúcs 2385
- Básva 2366
- Ökörhát 2338
- Menguszfalei völgy
- Kopki 2362
- Tátra-csúcs 2565
- Ostera 1984
- Tupa 2203
- Koncsisza 2540
- Klin 2189

Kocsin $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt érünk a tóhoz.

A csorbai állomásról szép kilátás nyílik a hegységre. Előttünk terül el a csorbai fensík, fölötte a csorbai tó, a Bástyá és Szolisko közt, háttérben a Mliniczavölgy, tőle balra a Furkotavölgy az Osztrával, a Handelvölgy jelezve, s a Kriván. A Mliniczavölgytől jobbra a menguszfalvi völgy az Oszterva, Klin, Tupa, Koncsisza, Kopki csúcsokkal, a négy Tátracsúcs, a Tengerszemecsúcs, a menguszfalvi csúcsok, a Ferencz-József-(gerlachfalvi) és a szalóki csúcs.

A csorbai tó, mely gyalogfenyővel benőtt dombos moréna területen a felső erdőhatáron fekszik, a déli Tátra legnagyobb és legmélyebben fekvő tava; alig észrevehető lefolyása a délnyugati végén, a kávéház közelében van.

Térnagysága 20 hektár; legnagyobb mélysége 20 m. Legmélyebb pontja a Miklós-lak melletti keskeny földnyelv és a tulsó északi part között van.

1875-ben épült a tó partján a Magyar Kárpát-Egyesület menedékháza. 1880-ban pedig az első turista-házat és a vendéglőt építették. Az épületek a tó körül emelkednek. Vendégszoba van 112.

Szobaár 2—8 K. Ellátás május 15-től június 20-ig naponként 4 K; egyébkor 7—9 K (árkülönbség a szoba szerint), de csak legalább két heti tartózkodás mellett. Posta. Távirada. A főútvonalon cigányzene. Uszó- és kádfürdő. Zene és gyógydíj hetenként 2 K (maximum 10 K). Bazár a vendéglő épületben. 1901-ben a Csorbaitavat a kincstár vette meg az eddigi tulajdonostól gömöri Szentiványi Józseftől és a hálóköcsi társaságnak 30 évre bérbe adta. Ez utóbbi társaság nagyobb szállót szándékozik építeni. Épülőfélben van a Csorbai-tó tőszomszédságában *Új-Csorba-fürdő*, mely egy 60 szobás szállóból fog állani.

A kilátás a csorbai tótól meglepően szép.

Előttünk nyílik a Mlinicza-völgy, melyet a Bástyá s a Szolisko határolnak a Csorbai-csúcsesal a háttérben. Balra, vagyis a Mlinicza-völgytől nyugatnak látjuk a Furkota-völgyet a Szedilkoval és az Osztrával; továbbá jelezve a Handelvölgyet és a Kriván görbe csúcsát. A Mliniczavölgytől jobbra látható a Bástyá-moréna mögött a menguszfalvi völgy egy része, jobboldali mellékvölgyével, az Om-ladékvölgygyel és kettejük között a Kopki és a Tátracsúcs; a Kopki-

tól balra a Menguszfalvi-esúcs, mely alatt a Hinczkó-tó kerül el. A Tengerszemesúcsot a Kopki elfödi. Az Omladékvölgy jobboldali (déli) határát az Oszterva meredek hegyháta, melynek tövében a poprádi tó fekszik, továbbá a Tupa s a Konesisza képezi. Délnek látjuk a csorbai és délkeletnek a szepesi fensiket; háttérben az Alacsony-Tátrát a Királyhegygel és a Gyömbérrel.

Sétautak.

A Csorbai-tó körül kényelmes sétaut vezet, mely az északi parton épült kilátási pavillonhoz visz fel és folytatása más úton, mely jó darabig a Furkota-völgy felé irányul. Más sétaut a Halastavakhoz vezet vagy a Milińczarétre, harmadik ut pedig a Kaczvinszky-forrásokhoz, melyek a Pod Banszkóra vezető alsó út közelében bugyognak fel.

Kirándulások.

Könnyű kirándulás a poprádi tóhoz ($1\frac{1}{2}$ óra) p. 130, továbbá a Wahlenberg tavakhoz p. 137, a Kriván alatti Zöldtóhoz p. 139, Pod-Banszkóra p. 96, a fátyolvíz-eséshez ($1\frac{1}{2}$ óra) p. 135.

a csúcsmászások közül (p. 174.) első sorban kiemelendő a Tengerszem-csúcs és a Kriván; könnyű és érdemes túr továbbá a Patria és Szedilko megmásza.

A Csorbai-tóról Tátra-Füredre.

Csorbai-tó — Felső-Hági 9 km. = $1\frac{3}{4}$ —2 óra gyalog.

Felső-Hági — Széplak 6 km. = $1\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Széplak — Ó-Tátrafüred 4 km. = $\frac{3}{4}$ —1 óra gyalog.

Csorbai-tó — Tátra-Füred 19 km. = $3\frac{1}{2}$ —4 óra gyalog; $1\frac{1}{2}$ —2 óra kocsin.

Kocsikar p. 55; naponta omnibusz-közlekedés Tátrafüreddel 2 K.

A gyaloglás a turista út mentén magában véve is nagyon élvezetes. A Csorbai-tóról mintegy 20 percrenyire a Mlinicza-patak keleti lefolyásához érünk, hol az

itt lévő híd Liptó- és Szepes megye határán épült. Itt belepillantást nyerünk a nagyszerű menguszfalvi völgybe. A Poprád-pataktól átszelt völgyet az egyik oldalról a Bástyá, a másiktól a Szmrekovecz letarolt gerincze és a meredek Oszterva határolják. A völgy közepén az alacsony Husz-domb emelkedik — középmoréna, — melynek mentén az ut a poprádi tóhoz vezet. A háttérben feltűnnek a menguszfalvi s a Tátracsúcsok.

A határhíd mellett keskeny ösvény tiz percz alatt egyenesen a völgybe, a felső Poprád-hidhoz vezet, mi által az utnak két km.-nyi kanyarulatát elvágjuk. A második alsó hidtól a balpart mentén egy rossz ösvény a poprádi tóhoz visz.

Most az alattunk zuhogó Poprádpatakot elhagyva, jobbra a patak túlsó oldalán a Varta kopár gerinczét látjuk 1054 m. Az ut második nagy kanyarulata közepén a Zúgópatakhöz és csőszházhoz érünk (1¹/₂ óra a csorbai tótól), a honnan 3 óra alatt az Osztervára, (mely balra a Tupa és a Koncsisza-tól látható) és a Szmrekovecz-gerinczen át 2 óra alatt a poprádi tóhoz eljuthatunk.

A Zúgópataktól ujabb 20—30 percz mulva elérjük a Hohenlohe herczeg tulajdonát képező nyaralóhelyet.

Felső-Hági 1072 m.

A csorbai tóig 9 km. = 1³/₄—2 óra gyalog.

Széplakig 6 km. = 1¹/₂ óra gyalog.

Tátrafüredig 10 km. = 2¹/₂ óra gyalog.

Kocsiátrak I. p. 55.

Ezen csinos nyaralótelep 1891-ben épült és 1897-ben kibővített, midőn a jelenlegi birtokos Hohenlohe herczeg birtokába került. Áll a vendéglőből (12 szoba), a fürdőházból (7 szoba) és az új turistaházból (31 szoba). Ujjonnan épült Hohenlohe herczeg egyszerű vadászkastélya is. A fűthető szobák száma 50. A szobaár egy napra 2—5 K; egy hétre 16—32 K; az elő- és

utósaisonban 50% árengedély. Pensio 20, 24 és 28 K hetenként. Pensio egyes napokra 6 K. Meleg és hideg fürdők. Naponta posta, postaállomás Batizfalu. Legközelebbi vasuti állomás Csorba-tó (kocsi 7 K). Kilátás a Tupa, Koncsisza és Ferencz József csúcsokra.

Sétautak.

A «Kameni brod» szép alpesi rétre ; a Poprád-folyó áttöréséhez Mosztki mellett ; a «Varta» gerinczre ; a sötét tócsához ; *Hágira*, Máriássy-féle nyaralóhoz, hova $1\frac{1}{2}$ óra alatt egy egyenes fasor visz ; innen erdei út vezet az erdőben, azután szántófölden át a batizfalvi állomáshoz ($1\frac{1}{2}$ óra) ; más ut pedig ($1\frac{1}{2}$ óra) Sztolán és Menguszfalván át a lucsivnai fürdőbe.

Kirándulások.

Poprádi-tóhoz p. 130.

Batizfalvi-tóhoz p. 128.

Felkai-tóhoz és a lengyel nyeregre p. 124.

A *csúcsmászások* közül (p. 187.) leginkább ajánlható az Oszterva megmászása mely könnyű, és a tengerszemcsúcs.

Felső-Hágiról tovább ballagunk *Széplak* felé.

Kis utkanyarulatnál átlépjük a Szuchavoda-patakot, hol szabad kilátásunk van a Tátra ormaira. Délnek a Szurkos-hegyet (Kienberg) Lucsivna mellett, aztán Batizfalvát, Menguszfalvát s az erdő végén Sztolát is láthatjuk, míg a háttérben a a szepes-gömöri érczhegység emelkedik.

Nagy kanyarulatot követve, 50 percz alatt elérjük a Kahul- vagy batizfalvi patakot, mely a batizfalvi tóból ered. Közelben emléktábla emlékszik meg Münnich Sándorról, a turista-ut első megpendítőjéről. A Kahul-patak baloldali kopár magas partja fehéres glaciális törmeléket mutat. A Sztrazsko-hegyen haladva, további

$1\frac{1}{2}$ óra alatt a Sztósz-patakhoz, és újabb nagy utkanyarulatnál csakhamar a Felka-patakhoz érünk. Helyenkint itt is kopár a Felka patak jobboldali magas partja, mint a Kahul-pataknál, s ennek folytán a 30—50 m. magas glaciális törmelék felszínre jut. Negyedóra alatt, mely időben a felkai völgy és Ferencz-József- (gerlachfalvi) csúcs gyönyörű panorámáját élvezzük, elérjük a barátságosan fekvő nyaralóhelyet, Széplakot.

Tátra-Széplak 993 m.

A csorbai tóról 15 km. = $3\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Felső-Hágiról 6 km. = $1\frac{1}{2}$ „ „

Ó-Tátra-Füredről 4 km. = $\frac{3}{4}$ „ „

Kocsiárak l. p. 55.

Vasúti állomás Poprád 11 km. Tátra-Lomnicz 40 km.

Áll hét lakóházból, verandával ellátott vendédlőből, és az egész Tátrában a legjobban vezetett vízgyógyintézetből, hol a physikai gyógymódot dr. Guhr felkarolta. Központilag fűtött fürdőház, szénsavas fürdők; systematikus emelkedéssel bíró terrrainkúra-úl szolgáló sétautak. Van összesen 140 szoba; az ár 1—5 K naponként, 80—200 K az egész idényre, háromheti tartózkodásnál 10%, hathetnél 15% engedmény. Új 30 szobás épület van épülőfélben. Teríték 2—4 K. Pensió hetenként 24 K.

Iroda és bazár a vendéglő épületben. Posta helyben.

A vendéglő előtt szépen látni a szalóki csúcsot és a Bibircs-csoportot, az új nagy épületről pedig gyönyörű a kilátás a felkai-völgybe és a környező hegyóriásokra. Tulajdonosok: Wester Pál és társai nagyszalóki lakosok. Omnibus-összeköttetés Tátrafüreddel és a csorbai tóval. Legjobb kiinduló pont a felkai völgybe (siléziak háza, Lengyelnyereg, Kis-Viszoka) és a batizfalvi tóhoz.

Séták.

Néhány sétaut vezet az erdőben, hol több nyugvóhely és játszótér van. Út vezet a felka-patak áttöréséhez, a Stószvíz forrásához (szép alpesi rét), a sárga falhoz, a Kereszthalomra, Gerlachfalvára. Lucsivnára.

Kirándulások.

Felkai-tó (siléziak háza) és a lengyel nyereg p. 124.

Szalóki-tavak p. 124.

Batizfalvi-tó p. 128.

Poprádi-tó p. 130.

Tarpatak p. 108.

A *csúcsmászások* közül p. 190. ajánlandó kevésbé gyakorlottak számára a Kis-Viszoka megmásítása.

Széplakról az erdőben, a kocsitól jobbra sétaut vezet Tátra-Füredre ($\frac{3}{4}$ —1 óra). 35 percz alatt elérjük Uj-Tátra-Füred első nyaralóját, és további 25 percz alatt Ó-Tátra-Füredet.

A három Tátra-Füred.

A Csorbai-tóról 49 km. (vasút).

Tátra-Lomniczról 7 km. (vasút).

Barlangligetről 16 km.

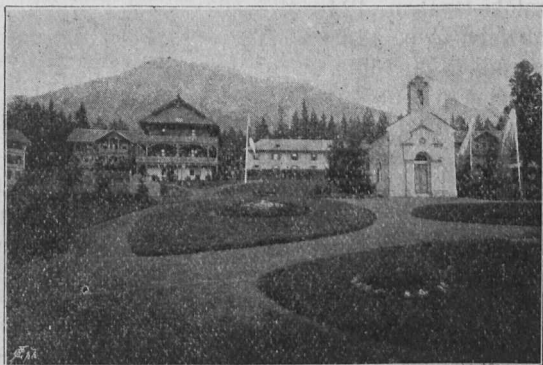
A poprádi állomáshoz 15 km. **Omnibusz**-közlekedés Csorbához 2 K és Tátra-Lomniczra 1 K.

Kocsiárak l. p. 55.

A *három Tátra-Füred* a déli Tátra központját képezi. Ó- és Uj-Tátra-Füred közel egymás mellett, a szalóki csúcs tövéen fekszik, s úgy arra, mint a Lomniczi- és a Ferencz-József-csúcsra szép kilátást nyújt; míg Alsó-Tátra-Füred, $\frac{1}{4}$ órányira, 100 m.-rel mélyebben fekszik. Mind a három gyógyhely szép erdőséggel van körülvéve és jókarban tartott sétautak által egymással összekötve.

Ó-Tátrafüred 1000 m.

Jobbra az uttól fekszik a Scherfelház (gyógyszertár), mellette a vendéglő, és vele összekötve a Bókai-ház és a Hungária. Balra az Adria van, melyben Maurer Adolf bazárja van, hol mindennemű turistacikk vásárolható. Kevéssé lejjebb a Petőfi-ház áll fényképészeti műteremmel, északra az Adriától van a posta- és táv-irdaépület, tovább az út mentén áll a Csáky-ház és

Ó-Tátra-Füred.

vele szemközt a kávéház; a Csáky-ház mellett a Sce-puzia a fürdőigazgatósági irodával, és az új fürdőház, szemközt az új nagy 110 szobás szálloda a legnagyobb kényelemmel berendezve. Központi fűtés, étkező-terem és kávéház, társalgó. Közelben a Jármay-villa, hol a fürdő-orvos dr. Jármay lakik és a Kis-Scepuzia. A kávéháztól északra nyílik egy nagyobb tér, honnét legszebben látható a lomniczi-, a szalóki- és a Ferencz József-csúcs. A tér közepén kápolna áll; jobbra a Flóra-épület, balra a Svájcz-ház, szemközt a kávéházzal a tér végén a Gond-üző és Tündérlak (a legrégebbi épület) és a Tengerszem.

Összesen 390 szoba (2—9 K napi ár). Étkezés à la carte. Teljes pensió (lakás és ellátás) az elő- és utóidényben 18 K hetenként. A Nagy-szálloda felett van a Degenfeld-villa, a kath. templom és József főherczeg nyaralója.

Ó-Tátrafüreden több vasasforrás van: a Csáky-forrás a vendéglő előtt és a Castor és Pollux a tarpataki uton. Hazánk legrégibb 1839-ben dr. Posewitz által alapított vízgyógy intézet. Omnibusz-közlekedés Tátra-Lomniczra (1 K) és a Csorbai-tóhoz (2 K).

Legjobb kiinduló pont különösen a tarpataki- és felkai-völgybe. Kocsiárak l. p. 55.

Uj-Tátra-Füred 990 m.

A fürdő alapítója (1875) néhai dr. Szontagh Miklós orvos. Jobbra az uttól van a Bazár, mellette az uj

Uj-Tátra-Füred.

Szanatorium vele sétánynyal összekötve a fekvő csarnok, mely délnek fekszik. A Szanatorium mellett vannak az étkezőhelyiségek és a kávéház, szemközt vele a fürdőiroda és posta. Összesen 17 épület van 218 szobával. Szobaár naponta 3—6 K. Azonkívül van

több magánvilla, melyek a Csorba-tó felé vezető ut mentén állanak és egy ev. kápolna. Pensió naponta 4.40 és 6 K. — Zene a főidényben.

Uj-Tátrafüreden van vízgyógy intézet és tüdőbetegek külön szanatoriuma, mely egész télen át nyitva van. Kocsiárak l. p. 55.

Alsó-Tátra-Füred 888 m.

Keletkezett 1881-ben, midőn Bohus késmárki tanító a «Grützkocher» savanyuforrás melletti területet Uj-Leszna községtől bérbe vette, és a bérletet átruházta a késmárki bankra, mely azt máig bírja.

A fürdőhelyen van 8 lakóház (Zerge, Sas, Fajdkakas, Ózike, Fecske, Gerlicze, Gólya, fürdőház) 250 szobával. Szobaár hetenként 20—50 K; azonkívül több magánvilla. A Mókus nevű épületben van a vendéglő, a fürdőiroda, posta, telefon és a gyógyterem. Zene naponta.

Pensió hetenként 40 K; a hydropatha-asztalnál 24 K, teríték 3 K; az elő- és utóidényben a teljes pensió (lakással együtt) hetenként 40 K. Van gyógyszertár és bazár a fürdőben.

Alsó-Tátrafüred keresett nőifürdő, melyben a közelben lévő 10 holdnyi kiterjedésű láptól nyert lápfürdők is kaphatók.

Kocsiárak l. p. 55.

Séták és kirándulások.

Séták a következők:

A *kilátáshoz* 999 m. ($\frac{1}{4}$ órányira Ó- és Alsó-Tátra Füredről.) A gyógyszertár mellett az ut csaknem vízszintesen vezet az erdőn át. A Toronyhegyre vezető ösvényt baloldalt hagyva, vendéglőhöz érünk, honnan kilátás kinálkozik a poprádvölgy síkságára és számos helységére.

Ugyanazon utból kiindulva, serpentinuton felmegyünk a *Károly-nyughelyre* (20—30 p.); kis erdei rét pavillonnal és kilátással a szalóki csúcsra; innen másik ösvényre jutunk, mely a Castor- és Polluxforrás fölött a Tarajkára vezető uttal egyesül.

Az ó-tátrafüredi szép templom s a főhercegi nyaraló mellett haladva jutunk a *Zsedényi-emplékhez*, a kiváló szepesi férfinak mellszobrához, a ki a Tátra sok évi hű látogatója volt.

A turista-ut alatt a következő utak említendők :

Új-Tátra-Füredtől nyugati irányban van a *János-forrás* és valamivel távolabb az *új-tátrafüredi vizesés*. Itt kezdődik a külső sétatér, mely a protestans templomnál megint bekanyarodik. Ezen az uton Alsó-Tátra-Füredre is eljuthatunk.

Ó-Tátra-Füred alatt felemlítjük az Oltványiforrást, a Xantusforrást, a Máriássy-rétet, és a Misanthrop-padot. Ezen uton tovább menve Alsó-Tátrafüredre jövünk.

Alsó-Tátra-Füred szintén szép sétautakkal bir.

A tarpataki völgybe.

(Tarajka, Tarpatakfüred, vizesések. — Zerge szálló) p. 108.

A Toronyhegy 4448 m. ($\frac{3}{4}$ —4 óra.)

A tarpataki völgyön kívül a legérdemesebb séta a *Torony-hegyre* vezet, a honnan a tarpataki völgybe a legszebb bepillantást nyerjük.

A tarpataki vizesések megtekintése könnyen összeköthető a toronyhegyi kirándulással, midőn visszajövet Tátrafüredre a Wagner-utat használjuk és hozzá vesszük a toronyhegy látogatását is, mi $\frac{1}{2}$ óra több időt vesz igénybe. Az egész kirándulás a Zerge szállóig és a fent említett uton vissza $3\frac{1}{2}$ —4 óráig tart.

A kilátáshoz vezető sétautat 10 percz mulva elhagyjuk és a vörös-fehér jelzéssel s utmutatóval ellátott

ösvényt balra követjük, mely félóra múlva elágazik. Egyenesen a tarpataki völgybe vezet (Wagner-ut), míg jobbra kanyarodva 10 percz alatt a nyílt pavillonnal ellátott Toronyhegyre érkezünk.

A Toronyhegyről a kilátás a tarpataki völgybe meglepő szép. Észak felé szemléljük a Morgást a bélai mészhavasokkal, a Paleniczát Barlangligetnél, és a Szepesi-Magurát. Előttünk a Tarpatak moréna területe, a tombolva zugó patakkal és a nyílt tarpataki völgy. Délnek fordulva látjuk a turista-utat s a szepesi fensikot a körülzáró hegylánczokkal, melyek közül leginkább a széles Királyhegy emelkedik ki.

A Toronyhegyről ugyanazon uton Tátra-Füredre térünk vissza ($\frac{3}{4}$ óra), vagy a Wagner-uton a tarpataki völgybe folytatjuk utunkat (p. 112).

Régente a **haramiakő** a tátrafüredi vendégek kedvelt kiránduló helye volt, szép kilátása miatt, mely manapság azonban megszűnt a fiatal erdő következtében. A Wagner-ut kezdetén balra ágazik el a kezdetleges ösvény a haramia kőhöz, három hatalmas sziklához (5 p.) a honnan az utat tovább folytatjuk a Tarajkáig ($\frac{3}{4}$ óra). Az út azonban helyenként meredek és rossz s ezért nem nagyon ajánlható.

A **forrásokhoz** $\frac{3}{4}$ óra és a **Szilágyi-uton** a **Hilgerman** kilátóhoz 1—1 $\frac{1}{4}$ óra.

Az ut a «Gondüző» nevű lakóház mögött kezdődik, a tarpataki sétaút közelében. Mintegy 5 percz múlva mellékösvény tart a *Kis vizesésnek* (8—10 percz), melytől más uton a forrásutra térhetünk vissza. Csakhamar a Tarajkára vezető kocsitutat lépjük át; röviddel azután magányos ösvény tér el a Sziklaomláshoz (3 percz).

Óriási sziklatömb az erdő közepette hever itt a következő felirással: «1813 augusztus 26-án felhőszakadás sodorta ide. Magyar Kárpát-Egyesület.»

További néhány percz múlva az első forráshoz, a Türelemforráshoz jutunk.

Itt válik az út kissé meredekebbé. A szép fekvésű *Melánia-rétet* (5 percz), valamint odább a *Kén-forráshoz* vezető elhanyagolt ösvényt balra hagyva, 20—30

percz alatt a *Rainer-forráshoz* érünk, mely fölött kilátási pavillon emelkedik (Tátra-Füredhez $\frac{3}{4}$ óra).

Itt kettéválík az ut. Balra tartva serpentinákon a *Leutschforráshoz* és csakhamar a végponthoz a *Vám-béryforráshoz* kapaszkodunk fel. (3 percz).

A másik, szélesebb ut a *Szilágyi-ut* a Tarajkára vezet, elágazással a *Hilgerman* kilátóhoz, Tátrafüred legszebb kilátó pontjához. Innen vezet új ut a szalóki gerinczre azon pontig, mely északra a Zerge szállótól 1800 m. magasságban fekszik. Tervezve van az ut kiépítése a Király-orrig.

Kirándulások.

Tarpataki-völgy (p. 108).

Felkai-völgy (p. 122).

Zöld-tó (p. 98).

Kőpataki-tó (p. 106).

Poprádi-tó (p. 129).

Szalóki-tavak (p. 120).

Csúcsmászások (p. 195.), melyek közül kevésbbé gyakorlottak számára a Kis-Viszoka nagyon ajánlandó.

Tátra-Füredről Barlangligetre.

(16 km. = 3— $3\frac{1}{2}$ óra gyalog, $1\frac{1}{2}$ óra kocsin.)

Tátra-Lomnicz = 7 km. $1\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Matlárháza = 9 km. 2 óra «

Késmárki itató = 11 km. $2\frac{1}{2}$ óra «

Barlangliget = 16 km. $3\frac{1}{2}$ —4 óra «

Kocsiárak l. p. 55.

Ó-Tátra-Füred alatt, a turista-ut a poprádi országuntról balra tér le. Csakhamar Alsó-Tátra-Füredre szép kilátás nyílik; azután a «sánczokat» érintjük. A Toronyhegy közelében az ut nagy kanyarulatot képez. Majd a tarpataki hidhoz érünk, melyről a tarpataki völgy gyönyörű látványt nyújt. Innen letarolt területen tovább haladva, a *Farcsiket* (Stösschen) kerüljük

meg s a tarpataki hidról számított 25—30 perc alatt a *Lomniczi turista-házhoz* (16 szoba) és további 5 perc alatt *Tátra-Lomniczra* érünk.

A *gyalogösvény* az ó- és alsó-tátrafüredi-ut egyesülésétől a turista ut alatt tova vezet az erdőben. A tarpataki nagy hid alatt lépjük át a tarpatakat, később a kocsit utat és most a turista ut felett folytatjuk utunkat Tátra-Lomniczig (1 $\frac{1}{2}$ óra).

Tátra-Lomnicz 849 m.

Tátra-Füred 7 km. = 1 $\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Matlárháza 2 km. = $\frac{1}{2}$ óra. gyalog.

Barlangliget 9 km. = 2 óra gyalog.

Omnibusz-közlekedés Tátrafüredre és a Csorbai-tóhoz.

Kocsiárak l. p. 55.

Tátra-Lomnicz, honnan gyönyörű kilátás nyílik a kőpataki völgykatlanra, keletkezését gróf Bethlen volt földmívelésügyi miniszternek köszönheti, ki itt nyaralótelepet alapított és modern berendezésű, elegáns sanatoriumot építtetett, hol a természeti gyógy mód szerint kezelik a betegeket.

Itt torkollik a Nagy-Lomnicz állomásról elágazó szárnyvasut. Út visz Nagy-Lomniczra.

A pályaudvarral szemben van a Bethlen-ház (63 szoba s a fürdőigazgatóság) és kissé távolabb a diszes vendéglői épület 28 szobával, összesen 91 szoba. A szobák ára 2—6 K. — A telep a drágábbak közé tartozik. Épülőfélben van egy nagy 100 szobás lakóház.

A jó karban tartott parkot néhány magánvilla veszi körül. Tátra-Füreddel van telefonösszeköttetés. Posta- és távirda. 5 percznyi távolságban van a *Lomniczi turistaház*, hol jól és olcsón lehet megélni.

Kocsiárak p. 55.

Séták.

A *séták* közül első sorban megemlítendő a *Bethlen-ut*. A nyaralóhely felső szélétől az irtásos Buch-hegyre

vezet egy 5 km. hosszú kocsitnak szánt ut s a hegy mentén egy darabig tovább menve, a nyaralóhely fölött ismét leereszkedik. A Buch-hegyről a legjobb áttekintés nyílik Tátra-Lomniczra, a szepesi fensikra s a löcse-lublói hegységre. Fenségesen lépnek elé a Tátra ormai, s az egész Tátrában sehol sem láthatók oly tisztán a gránithegyek s az eléjük telepedett hosszú moréna háta (itt a Faresík és a Buch-hegy) közötti határvonal. Kellemes séta vezet a «három tó»-hoz, honnan gyönyörűen látni a kőpataki völgykatlant a szomszédos hegycsúcsokkal.

Kirándulások.

A tarpataki völgybe (p. 112).

A kőpataki tóhoz (p. 106).

A Zöld-tóhoz (p. 98).

A *csúcsmászások* közül (p. 207.), ajánlatos kevésbé gyakorlottak számára a nagy Morgás megmászása.

Tátra-Lomniczról a kocsit melletti sétauton kis félóra alatt utközben a lomniczi csőszházat érintve (tejgazdaság) elérjük *Matlárházát*.

Matlárháza 896 m.

Tátra-Lomnicz 2 km. = $\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Itató 2 „ = $\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Barlangliget 7 „ = $1\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Tátra-Füred 9 „ = 2 óra gyalog.

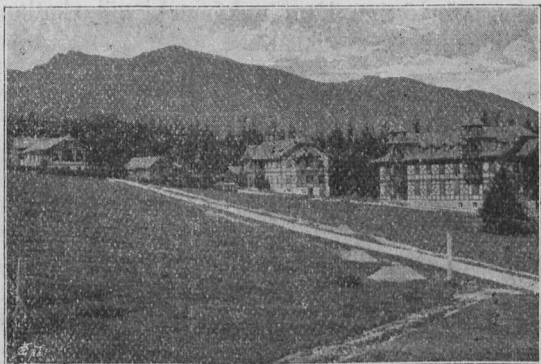
Tátraháza 8 „ = $1\frac{3}{4}$ óra gyalog.

Matlárháza egyike a legszebb és olcsóbb nyaralóhelyeknek nagy havasi rét szélén, a Kőpatak mellett fekszik. Itt is valamint Tátra-Lomniczon dominál a kőpataki völgykatlan, melyről balra a Lomniczi- és a Szalóki-csúcs, jobbra a Késmárki- és Hunfalvi-csúcs, a nagy és kis Morgás, a Faresík (Stösschen) és a bélai mészhavasok egy része, a mellső mészárszék látható.

Épületei: Loisch-villa (8 szoba), fürdőház (3 szoba),

Kőpatak (27 szoba), Tátra (36 szoba) és a Vendéglő. Összesen 74 fűthető szoba 1.60 K, — 3.60 K napi árban. Table d'hôte (négy tál étel) 2 K. Pensió hetenként 24 K. Meleg és hideg fürdők. Naponta posta. Távirda-állomás Tátra-Lomniczon. Tulajdonos Loisch Mátyás. Iroda a vendéglő épületben földszint. A közeli Székely-villában 17 szoba.

Kocsiárak l. p. 55.

Matlárháza.

Séták.

A számos sétaut közül említjük a vendéglő felett a Kőpatak jobb partján a nagy alpesi réthez, továbbá a Loysch-forráshoz, a felső lugoshoz és a János forráshoz vezető utat ($\frac{1}{4}$ óra). Innen a «Schäbige Berg» nevű hegy szép kilátással $\frac{3}{4}$ óra alatt érhető el.

Kirándulások.

Tarpataki völgy $2\frac{1}{2}$ —3 óra (l. p. 113).

Kőpataki-tó 3 óra (l. p. 107).

Zöldtő 3 óra (l. p. 98).

Drechsler-házacska $2\frac{1}{2}$ óra (l. p. 100).

A *csúcsmászások* (p. 207). közül kevésbé gyakorlottaknak ajánlható a Kis-Morgás megmászása (p. 208).

Matlárházáról félóra alatt a késmárki itatóhoz jutunk. A turista ut mentén 20 perc alatt érjük el a Fehérvizet, hol a régi ut balra a Fehérvíz-völgybe s a Zöldtőhöz kanyarodik ($2\frac{1}{4}$ — $2\frac{3}{4}$ óra p. 99).

Csakhamar a «Szikra-ut»-ra akadunk, mely a Fehérviz mentén a 7 km. távolságban az erdő szélén fekvő nyaralóhelyre *Tátraházára* visz.

Tátraháza 670 m.

Késmárki állomás 4 km. $\frac{1}{2}$ óra kocsin (4 K).

Matlárháza 8 km. $1\frac{3}{4}$ óra gyalog.

Tátra-Lomnicz 10 km. 2 óra gyalog.

Tátra-Füred 19 km. $3\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Barlangliget 8 km. 2 óra gyalog.

Kocsiárak l. p. 55.

A nyaralóhelyen a következő kisebb villák vannak: Tátraháza (8 szoba), Turistaház (17 szoba), Vadászlak (3 szoba), Hygieia (12 szoba), Iris (3 szoba), Aurora (6 szoba), Diana (6 szoba), Kossuth-villa (3 szoba), Budapest (10 szoba), Flora (4 szoba), Pásztorlak (4 szoba). Összesen 74 szoba 1.20—4 K napi árral. Table d'hôte 2 K. Pensió egy hétre 20 K.

Az utak fenntartására 2 koronát fizet egy felnőtt, 1 koronát a gyermek. Meleg és hideg fürdők. Tulajdonos Kéler Pál ügyvéd Késmárkon. Iroda és távirda a turista házban.

A Tátraházára vezető ösvényt a «szikra utat» elhagyva a kocsi ut éles kanyarulatot képez, hol az ut bevágása tele van glacialis görgeteggel. Kevéssel reá a régi turista-ut balra az erdőbe fordul és a Fehérviztől számított fél óra alatt elérjük egy terjedelmes rét szélén a **Késmárki itatót** 908 m., a közelfekvő nyaralóhelyek e kedvelt kirándulási pontját, hol jó és olcsó az ellátás és néhány turista szoba mindig rendelkezésre áll.

A késmárki itatótól a régi turista-uton is jutha-

tunk Barlangligetre 1 óra alatt. A kocsit a régi turista-ut alatt vezet, és hosszabb ugyan, de szabadabb kilátással bír.

Csakhamar kilépünk az erdőből és tágas tisztás szélén ballagunk odább. Innen szemlélhetjük a Faix- és Csalántisztást és a szepesi Magurát, $\frac{1}{4}$ óra múlva átkelünk a Feketevizen, és utmutatóra akadunk, a mely a Rézaknákhöz vezető utat jelzi. További 5 percz alatt a «Wasserschlicht» nevű vízhez jutunk, elhagyjuk a Magas-sikra vezető ösvényt, melytől jobbra a Zúgó-forrás bugyog, és a Kobold-hegyet, melyben a bélai barlang rejlik, megkerülve, a Feketeviztől számított fél óra alatt a barátságos fekvésű Barlangliget nyaralóhelyre érkezünk.

Barlangliget 765 m.

Itató 5 km. = egy óra gyalog.

Matlárháza 7 km. = $1\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Tátra-Lomnecz 9 km. = 2 óra gyalog (vasuti állomás).

Tátra-Füred 16 km. = $3\frac{1}{2}$ —4 óra gyalog.

Csorbai-tó 35 km.

Szepes-Béla (vasuti állomás) 44 km. $2\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Kocsidíjak l. p. 55. Omnibusz Szepes-Bélára 1 K, koci 5 K.

Barlangliget a legolcsóbb nyaralóhelyek egyike az erdős Palenica és Kobold-hegy által határolt szűk völgyben fekszik.

A Tátra ezen legkeletibb fekvésű nyaralóhelye keletkezését a cseppkőbarlang 1881-ben történt felfedezésének s az elhunyt Ivánka Imre kezdeményezésének köszöni, a ki a bélai polgárokat arra buzdította, hogy nyaralóhelyet alapítsanak. 1883-ban keletkezett az első épület, s azóta Barlangliget örvendetes módon fejlődik. Az épületek a javorinai ut két oldalán szép fenyves közepette állanak.

A nagy vendéglői épületben van a fürdőigazgatóság, bazar, kaszinóhelyiség, táncsterem és 7 vendégszoba. Két oldalt állanak a turista házak: Concordia (30 szoba) és Vaskapu (29 szoba). Szemben velük néhány kisebb villa és Szepes-Béla lakóház (35 szoba), összesen 160

szobával. Villamos világítás. Viz-gyógyintézet, villamos izzasztófürdők, fürdőorvos, posta, telefonösszeköttetés Sz.-Bélával. Vasuti állomás : Szepes-Béla. Czigányzene.

A szobák ára hetenkint 14—28 K, az egész idényre 80—200 K, közös étkezés személyenkint 2 K. Ellátás hetenkint 20 K.

Barlangliget.

Legjobb kiinduló pont a Zöldtóhoz, a Kopa-hágóra, a Halastóhoz és a Vörös klastromhoz.

Tulajdonos : Szepes-Béla város.

Séták és kirándulások.

Változatosság tekintetében kétségkívül első helyen áll Barlangliget. Sok *sétaut* órahosszat nagyon csekély emelkedéssel vezet az erdőben.

A kisebb sétautak közül a következőket említjük : Szép séta a Bélapatak mentén vezet. Az utolsó nyaralónál a templom mögött jobbra letérünk a landoki utra, mely utat a hidig követjük s azután a patak partján odább ballagunk.

A Mária Terézia-kilátó (10—15 percz).

Szemben a vendéglővel párhuzamosan a kocsittal vezet a sétaút szép erdőn át a Sarpaneczre és a Lersch-nyaralóhoz. Néhány percz múlva ezen utról jobbra eltérve réten álló pavillonhoz jutunk, szép kilátással a Csalántisztásra és néhány Tátra-csúcsra. A kilátó mögött 2 percz alatt a turista-utra érünk. A kilátástól új sétaút vezet néhány percz alatt a Zúgó-forráshoz, honnan visszatérhetünk Barlangligetre.

Sarpanecz (1 $\frac{1}{4}$ óra).

A vendéglővel szemben párhuzamosan a kocsittal kellemes sétaut (Ivánka-ut) vezet Béla felé. Félóra alatt terjedelmes tisztásra érünk hol egy ösvény jobbra ágazik a Lersch-nyaraló és Tátraháza felé. Itt *a legszebb kilátásoknak egyike* nyílik a keleti Tátrára.

Előttünk tűnik fel a Farsík (Stösschen) és a Faix-tisztás a Homlokhegygyel, melynek hatalmas gerincze a Farsíkhöz lenyulva, a Feketeviz völgyét elrekeszti. Látni a vörös agyaghoz és a Zöld-tó felé vezető utat. A háttérben a Zöldtővölgy hegycsúcsai mutatkoznak.

A tisztást elhagyva, az erdőben a patak mentén tovább ballagunk és 1 $\frac{1}{4}$ óra alatt Sarpanecz, erdészlak és korcsmához érünk (kávé, tej, vaj és italok).

A visszatérésnél a kocsit is használhatjuk.

Lersch-nyaraló (1 óra) és Tátraháza (2—2 $\frac{1}{4}$ óra),

A Sarpaneczre vezető Ivánka-uton a tisztásig menve (1 $\frac{1}{2}$ óra), jobbra eltérő mellékösvényre lépünk (utmutató), a mely bennünket 1 $\frac{1}{2}$ óra alatt a Lersch-nyaralóhoz vezet (tej, vaj, italok) és innen tovább Tátraházára visz (1 óra).

A késmárki itató (1—1 $\frac{1}{2}$ óra).

A késmárki itató a barlangvölgyi vendégeknek is kedvelt kiránduló helye. Vagy a régi turista uton, vagy

pedig az új kocsí uton mehetünk oda. Az utóbbi utról szebb a kilátás.

A Zúgó-forrás. (20—30 percz.)

A jól gondozott régi turista-uton a sziklahasadékból kitörő hatalmas Zúgó-forrást 20—30 p. alatt érjük el.

Hajdanában, midőn a Tátrában még bányászatot űztek, itt zuzómalom állt. A hely kellemes és észak felé védve van. Innen a Mária Terézia kilátáshoz 10 p. a Zúgópinczéhez 15 p.; a Magas-sikra és Barlangligetre vissza 1¹/₂ óra.

A Drechsler-házacska (1¹/₂ óra l. p. 100.)

A Magas-sík; a Zúgópince és Zúgópatak mellett vissza Barlangligetre (2—3 óra).

Magas-sík 1—1¹/₂ óra.

Zúgópince 1¹/₂—³/₄ óra.

Zúgópatak 10—15 percz.

Barlangliget 1¹/₄—³/₄ óra.

Az ut a barlang mellett vezet el. A barlang és menedékház közt a kissé meredek kanyargós ut tovább hegynek visz, míg a barlangtól számított 1¹/₂—³/₄ óra alatt feljutunk a *Magas-sík* nevű havasi rétre.

Előttünk emelkedik a hatalmas Kecskehát, (mészkő-szikla, gyönyörű kilátással), jobbra az erdőfödte Tokarnia, balra a Faresik és a Tatra néhány csúcsa.

A Magas-síkról az ut a Faix-tisztásra és a Kecskehát kilátó ponthoz 1 óráig tart (p. 89); másik ut pedig (utmutató) az erdőben lejtősen a Zúgópinczéhez visz. Az utóbbi utat követve 1¹/₂—³/₄ óra alatt elérjük a *Zúgópinczét*: meredek mészsíklát kis barlanggal. Tovább lefelé menve 10—15 percz alatt a Zúgópatak mellett a turistautra érünk s ujabb 20—30 p. alatt Barlangligetre.

Zsdjár alpesi falu (1—1¹/₂ óra).

A még erős eső után is száraz Javorinai-ut kellemes kirándulást képez a bélai (zsdjári) korcsmaig.

Az utolsó nyaralót elhagyva, feltűnik előttünk jobbra a folyó első kanyarulata után a «Macska», a Palenica-hegy sziklás nyulványa, hol havasi gyopár is található. 10—15 percz mulva az Alabastrombarlanghoz vezető ut mellett (utmutató) elhaladva, a «Rothbaumgrund» és továbbá a «Schossgrund» nevű völgyhöz jutunk. Itt újra közeledünk a Bélapatak felé. Barlangligettől számított 30—40 percz mulva a Tokarniára vezető utat oldalt hagyva, csakhamar a Vörös-fal melletti hidhoz érünk, a honnan a Tokarnia egyik csúcsát is láthatjuk. A patak partját itt vörös agyagpala képezi, innen a neve. Valamikor a kardolini kőcsiszoló állt itt a közelben; jelenleg esősz ház van itt, hol vaj és tej kapható. A völgy, melyet idáig kotlini völgynek neveznek, innentől fogva Zsdjárig kardolini völgy név alatt ismeretes. A Babilovszki-patakot átlépve, érdekes völgyoszorosba jutunk. Jobbról meredek sziklafal határolja az utat; mélyen alattunk zuhog a habzó hegyi patak a Tokarnia tövén és előttünk tűnik fel a zöld Magura hegygerincz egyes házakkal, melyek már Zsdjárhoz tartoznak.

A Vörösfaltól számítva 40—50 percz alatt a Zslebahidhoz érünk, melyen túl jó ösvény vezet a Magura gerinczre s tovább Ó-falura és a Vörös kolostorhoz. (p. 341).

További $\frac{1}{4}$ óra alatt a tulsó parton fekvő *béla* korcsmához érünk, hol tej, vaj, italok kaphatók. Innen ösvény vezet a Tokarniára 1 óra alatt.

Száraz időben visszatérőül a jobb parton levő régi szekérutat használhatjuk, mely többnyire erdőn át huzódik és a völgybe nyíló gyönyörű kilátással bővelkedik. A Babilovszki-pataknál (40 percz) az ut kissé völgynek tart, azután a patakot lépjük át és balra tartva, a kociuttra és Barlangligetre érünk vissza.

A Tokarnia 1220 m. ($1\frac{3}{4}$ —2 óra).

A Tokarnia megmászása kevés fáradsággal járó s a mellett kellemes kirándulás.

A zsdjári uton ballagva $1\frac{1}{2}$ óra múlva a völgy egyik kanyarulatánál a vörösagyag hidja közelében egy utmutató a Tokarnia felé vezető utat jelzi. A Babilovszkipatakon átkelve a régi ut (fehér-vörös jelzéssel) Zsdjárra vezet, míg mi az erdőben tovább is völgynek tartunk. Egy erdei rétet elhagyva ($1\frac{1}{2}$ óra), az itt letarolt Tokarnia-hegy mentén fölfelé haladunk míg egy másik havasi rét a hegynyergen ($\frac{1}{4}$ óra) szabad kilátást enged a Báránylvölgybe (Lämmergrund) a Homlok-hegyre s a közeli Tokarnia csúcsra. A rét felső jobb oldalán, az erdő szélén serpentes ut az erdőben hegynek vezet, míg további 15 percz alatt a Tokarnia délnek meredeken leeső sziklagerinczére jutunk. A gerinczen végig menve, újabb 15 percz alatt a *kilátási toronyhoz* érünk, a hol bennünket nagyszerű körkép fogad. (A hidtól rézsut a déli lejtőn a sziklafalakhoz s onnan a gerinczre új ösvény vezet.) Szépen mutatkoznak a bélai mészhavasok és kivált a messze kiterjedésű Zsdjár havasi falu, a háttérben emelkedik a Koronahegy.

A lemenetelt más uton, mely nem hosszabb, Zsdjáron át tehetjük meg. A Tokarnia északi lejtőjén az ut az erdőben a falu első házáig, a temető és korcsma közt $\frac{3}{4}$ óráig tart. Itt a régi szekérut Barlangligetre a jobb parton huzódik el. Ezen ösvényen, vagy a kociuton a barátságos nyaralóhelyre 1 óra alatt érünk vissza.

A Faix tisztás 1490 m. ($1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ óra) és a **Vaskapu** 1623 m. (további $\frac{1}{2}$ óra).

Barlangliget legszebb kirándulása kétségkívül a Faix-tisztáson emelkedő Kecskehátra vezet, mely a nagyszerű kilátás miatt mindenkinek ajánlható, ki könnyebb hegyi kirándulás elől vissza nem riad.

Az ut a bélai barlang mellett vezet fel a Magas-sikra, $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt (p. 87), a honnan a meredek mészkőszikla már látható. Itt jobbra az erdős hegyoldal-

nak fordulunk, (utmutató). Két tisztáson áthaladva, az ut hirtelen fordul és erősen emelkedve a Faix-tisztásra érünk, a hol már a gyalogfenyő kezdődik. A terjedelmes havasi rét jobb, azaz keleti végén egy mészsík, a Kecskehát emelkedik, a honnan elragadó szép látványban gyönyörködünk.

Mélyen lábunk alatt látjuk Barlangligetet és távolabbra Landok helységet; dél felé a poprádvölgyi síkságot Poprádig, a löcse-lublói hegységet s a Királyhegyet; észak felől feltűnik a szepesi Magura néhány zsdjári házzal, mögötte távolban a Koronahegy, ugyszintén a Tokarnia széles gerince. Balra fordulva szemléljük a Faresikot, a késmárki és hunfalvi esúcsot, valamint a Vaskaput és a Homlokhegyet.

A ki tovább akar menni, járjon a Faixtisztáson tovább. 25—30 percz alatt eléri a Vaskaput: keskeny nyereg a Faix-tisztás és a Homlokhegy között, a hol függőleges sziklafalak keskeny sziklahasadékot képeznek. A kilátás innen kevésbé korlátozott. Magunk alatt látjuk a Drechslerházikót, az utat a Vörösagyaghoz (a Zöld-tó felé), és a Tátra-csúcsok közül a Lomniczi-esúcsot is. A Homlokhegy innen $\frac{3}{4}$ óra alatt érhető el. (p. 213).

Vissza ugyan azon uton mehetünk.

A homlokhegy nyugoti lejtőjén ösvény vezet ugyan lefelé a Drechsler-házacskaig is, de az út nagyon meredek.

A Magura kilátó 2 óra.

A bélai mészhavasokra legszebb a kilátás a Zsleba-völgy fölötti keresztnél.

A javorinai uton haladunk Zsdjár felé (p. 87), a falu előtti Zsleba-híd mellett jobbra térünk és a patak mentén hegynek megyünk, míg elérjük a Magura-hegyhátat. A kereszt melletti helyről a bélai mészhavasok egész láncolata mutatkozik szemünk előtt.

Az erdőfödte Kobold-hegyről balra kissé eltakarva tűnik fel a Kecskehát a gyepes Faix-tisztással s a hatalmas Homlokhegy; köz-

vetetlenül az utóbbi mellett a Vaskapu; a Homlokhegyhez sorakozik a mellső és a hátulsó Mészárszék, melyek mögül kissé a Lomniczi- és Késmárki-csúcs, valamint a Fecskekorony kandikálnak elő; továbbá a Bolond Gerő, előtte a Gaffeltorony és a Széles mező nevű nyereg, a Greiner, Havrán és Novy; ezek előtt terül el a sötét erdős Tokarnia.

A kereszttől egyenest azaz észak felé Ó-falura és a vörös kolostorhoz visz az ut (p. 341); jobbra kényelmes erdei uton a Magura-hegyhátan tovább mehetünk Landok felé. Utközben érintjük a Szmrecsiny-kúpot $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt, Landok községet 1 óra és Barlangligetet további $1\frac{1}{2}$ óra alatt, összesen 2—3 óra.

Visszajövetnek ezen hosszabb utat választhatjuk, vagy ugyanazon uton térünk vissza.

Landok, a Jezserskó-tó és nyeregvándorlás a Magura-hegyhátan.

Landokra $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra gyalog (szekérrel félóra).

Jezserszko-tóhoz 2— $2\frac{1}{2}$ óra.

Nyeregvándorlás Landokon át a Magurai kereszthez és Zsdjáron át vissza Barlangligetre $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra.

A barlangligeti templom mögött a landoki kocsiutra térünk, átlépjük a Bélapatakat, elhagyjuk a Hohenlohe-féle nyaralót a sziklás macskahegy mellett és magaslatra hágunk fel, a honnan szép kilátás nyílik a Pale-nicza hegyre, a Kobold-hegyre, a sziklás Kecsehátra s a Homlokhegyre a gyepes Faixtisztással. Innen nemsokára Landokra jutunk. A korcsmában tej és italok kaphatók.

Landokon 280 évig (1313—1593) állott a jeruzsálemi szent sziv kereszteseinek kolostora.

Landokról felmegyünk a Magura hegyhátára.

Az uradalmi lak s a templom mellett elmenve, jobbra fordulunk, és mindjárt a falu mögött a baloldali hegygerinczen fölfelé haladunk. A gerincztől jobbra, a második mellékvölgy felé fordulunk, és — (végül kissé meredeken) — a Magura gerinczére hágunk fel, a Szmrecsin gyepes csúcsától balra 1195 m. (1— $1\frac{1}{4}$

óra). Innen jó erdei uton érjük el $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt a keresztet, hol legjobban látjuk a bélai mészhavasokat (p. 90). Lejövet Zsdjár felé megyünk le és az ország-uton vissza Barlangligetre ($1\frac{3}{4}$ óra).

Nem messze a Szmreesin-esüestől tér el egy ösvény a **Jezsersko-tóhoz**, a szepesi Magura egyetlen tavához. Egy darabig a Magura gerinczét követve, észak felé leereszkedő ösvényre lépünk s 20—30 perez alatt érjük el az erdő közepette fekvő sötétzöld Jezserszko tavat 928 m. A tónak elég erős lefolyása a déli végén van; a környék forrásokban igen gazdag, a tó terjedelme 4876 □ m., hossza 105 m., szélessége 80 m.

Vissza ismét a Magura-hegyháttra megyünk. Az ut oda és vissza nehezen található meg.

Az **Alabastrombarlangot**, mely négy nagyobb ürből áll, de semmi nevezetességgel nem bír, a Rothbaumgrund nevű völgyben 2 óra alatt érjük el. A barlang mintegy 1390 m. magasságban fekszik.

Barlangligetről Zsdjár falun át Javorinára kocsin 25·7 km. (2 — $2\frac{1}{2}$ óra), és gyalog a **Halas-tóhoz** $3\frac{1}{2}$ —4 óra); összesen $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ óra.

A Bélapatak regényes völgyében megyünk a javorinai uton és jó fél óra alatt Zsdjár első házait érjük el, de $\frac{3}{4}$ óra telik bele, míg a falun végig kocsizunk (p. 87).

Zsdjár 896 m., a bélai mészhavasok s a Magura-hegy által környezve, Javorina után a Szepesség legmagasabb fekvésű helye, igazi havasi falu. Eredeti neve Morgenröthe (Hajnalodás) volt, alapítói (1286) állítólag németek voltak és néhány német helynév fenn is maradt. Mostanság tótok lakják, igénytelen s egészséges emberek, kiknek egyes házikói az ut mentén s a hegylejtőn szétszórtnak állnak. Zabot és árpát, burgonyát és lent termelnek; élelmök zabkenyér és burgonya, tej, vaj és juhturó.

A *zsdjári* hegynyerget (Priszlop-hágó 1081 m.) a falu végétől számítva $1\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el, a honnan 3 óra alatt megmászhatjuk a szép kilátású Havrant (p. 217).

A *hágóról* erős kanyarulatokban lefelé visz az út a magánosan fekvő «Podszpadi» nevű erdészlakhoz

919 m. (mellette egyszerű, de tiszta koresma), hol meghálni is lehet, hol az országot jobbra Jurgov felé ágazik el (gyalog oda $1\frac{1}{2}$ óra). A hercegi szarvaspark mellett elhaladva, $\frac{3}{4}$ óra alatt *Javorinára* érünk 1000 m.

Javorina, melynek neve állítólag Jávortól (jávorfa) származik, a Szepesség legmagasabban fekvő s a Tátra egyik legszebb helye. A XVIII. század közepén alapított vashámort a múlt század hetvenes éveiben beszüntették s annak helyébe papirgyárat építettek. 1879-ben a javorinai uradalom, mely előbb a Palocsay- és Salamon-családok birtoka volt, herceg Hohenlohe tulajdonába ment át, ki a közelbe vadászkastélyt építtetett s évenként zergevadászatra a Tátrába jön.

A turista ez idő szerint Javorinában, sajnos, nem talál szállást.

Javorinától jelenleg mindaddig, míg a tervezett megyei ut el nem készül, kénytelenek vagyunk a Nagyhálastóhoz gyalog menni, mivel a hercegi utakon a kocsizás, sajnos, idegennek még mindig tilos.

Egy óra alatt jövünk a Bialka határpatakhoz és szemközt a galicziai oldalon látjuk a «Lysa» nevű fűrészmalmost; további $\frac{3}{4}$ óra alatt a «Biela voda» szép erdei rétet és további 1— $1\frac{1}{2}$ óra alatt a halastavi patak mentén (vagy a Rosztoka-menházat érintve) a halastavat (p. 155).

Barnaligetről Zakopanéba $4\frac{1}{2}$ —5 óra kocsin.

Kocsiut Javorinán át (27.7 km.) a Bialka folyóig visz, melynek tulsó oldalán az új lengyel turistauton Zakopanéba $2\frac{1}{2}$ óra alatt érhetünk. Minthogy azonban a Bialka hid még nem épült fel, csak alacsony vízállásnál lehet a folyót átgázolni és csakis szekérrel.

Gyalog a nagy körutat a Rosztoka menházon át kell megtennünk (p. 155).

További kirándulások.

Zöldtóhoz $3\frac{1}{2}$ —4 óra l. p. 100.

Kopahágóra 3— $3\frac{1}{2}$ óra l. p. 106.

a Kopahágón át a halastóhoz 8—9 óra.

a Greiner-csúcsra 8 óra l. p. 215.

a Fehértó-csúcsra 5—6 óra l. p. 211.

nyeregvándorlás a Homlok-hegyen át a Bolond-Gerőig 5—5½ óra l. p. 213.

A bélai cseppkőbarlang.

A cseppkőbarlanghoz 20—30 p. alatt vezet egy jól gondozott út.

A villammal világított barlang megtekintése két órát vesz igénybe. A belépti-díj személyenkint 3 K; belépő jegy a fürdőirodában váltható. A barlang 11, 1 és 3 órákor van nyitva.

A barlangot 1884-ben fedezték fel, ámbar benne talált feliratok arról tanuskodnak, hogy már a mult században is ismerték. A barlang két egymásba nyíló meredek sziklahasadékból áll, melyek helylyelközzel kimosás folytán nagy ürré tágultak. Meredek voltát a meredek fekvésű mészkőrétegek okozzák, melyek a Koboldhegyet alkotják. Ezen hegy belsejében van a barlang s csaknem a tetejéig ér fel.

A barlang új bejárata 883 m. magasságban fekszik; legmagasabb pontja a Britz-csarnok és a Verbovszky-terem közé esik 1001 m., legmélyebb helye pedig a Fehér-csarnok közelében van 879 m., úgy hogy 122 métert kell fölfelé s ugyanannyit lefelé menni.

Legszebb pontjai: a Szobor-csarnok, a Britz-csarnok a tündérlak és a Diszterem. A legnagyobb cseppkő-képződmény a Vendôme-szobor.

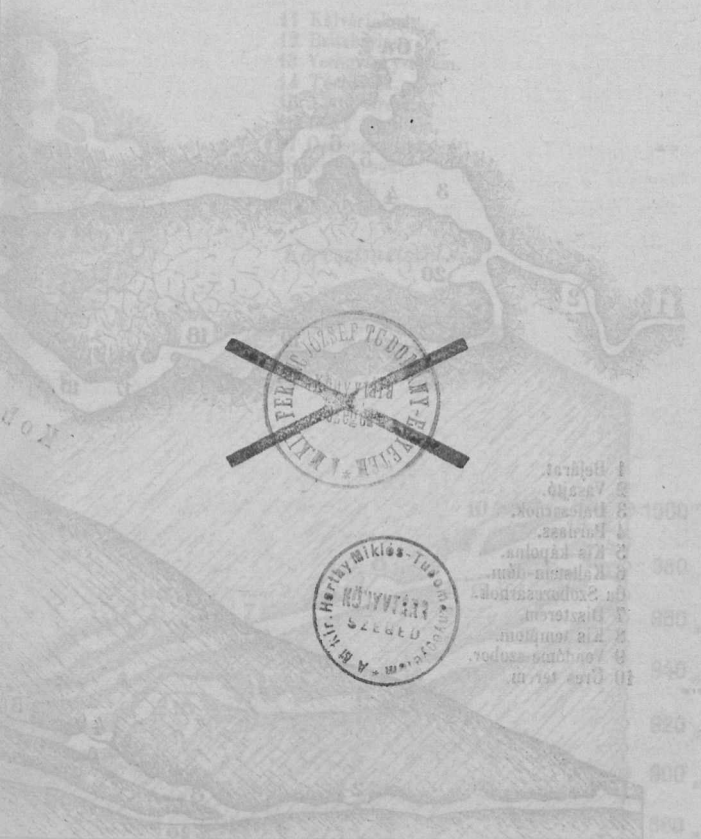
A barlangür hossza 3200 m.; ebből 1020 m. hozzáférhető. Az átlagos hőmérsék a barlangban 8° C.

Magas ajtón át folyosóra jutva, elmegyünk a régi bejárat mellett és csakhamar vasrácsajtóhoz jutunk, mely a barlangot elzárja. Rövid idő múlva a barlang elágazásához érünk, a hol a lépcsők kezdődnek.

Egyenes irányban haladva, jobbra elhagyjuk a *Husz-kutat*, mely kis vízgyűlemlés, és tovább mászva belépünk a *Dalcsarnokba*, a sziklahasadék egy vízszintes részére. Innen lépcsők visznek a *Parnaszuson* át *Árpád sisakjához*, mely igen szép cseppkőképződés. Tovább lépve elhagyjuk a *Kis-kápolnát* (kis ür cseppkőkép-

az a helyi ország
1911

Hosszméter

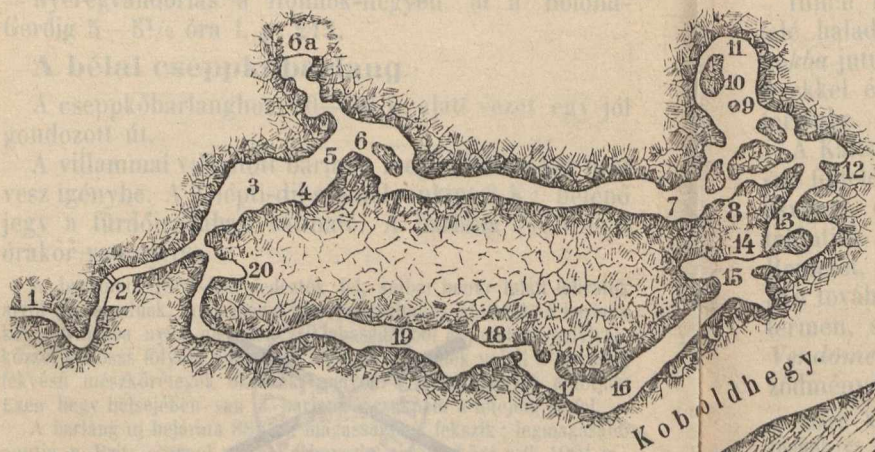
1	Helyi	1000
2	Város	950
3	Település	900
4	Település	850
5	Község	800
6	Község	750
7	Község	700
8	Község	650
9	Község	600
10	Község	550

(Ez a térkép a helyi községek számára készült.)

A Bélai oseppekőbarlang tervrajza.

1:500.

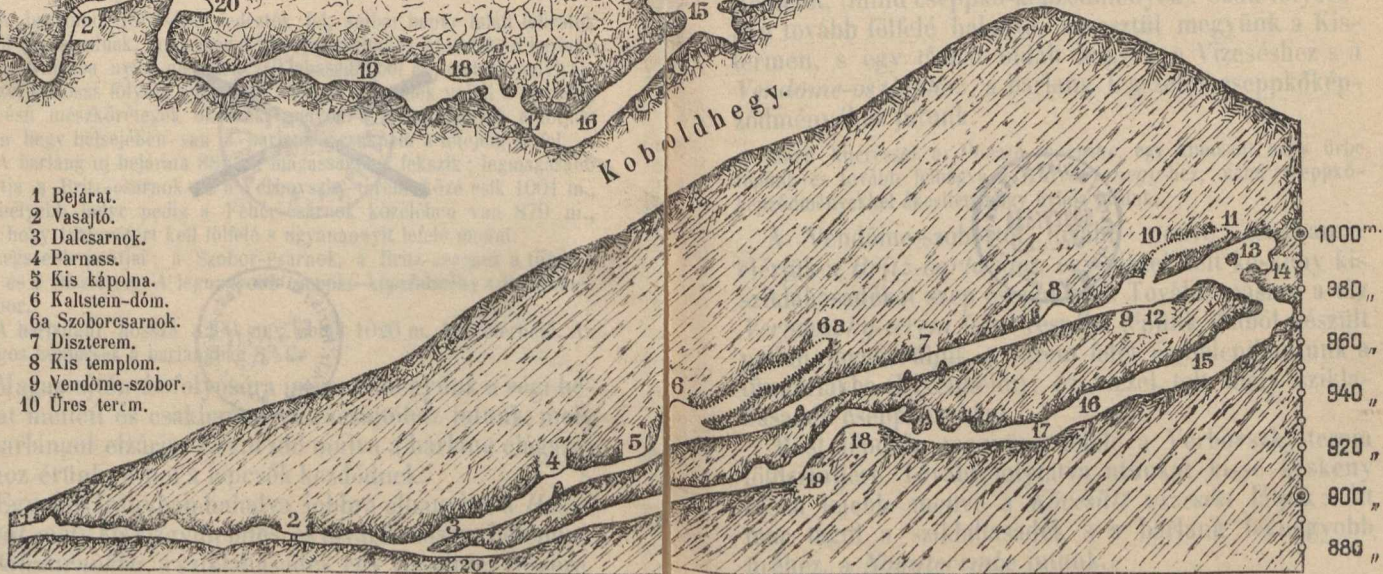
Hosszmetszet.

- 11 Kálváriahegy.
- 12 Britzbarlang.
- 13 Verbovszky-terem.
- 14 Tündérlak.
- 15 Nagy terem.
- 16 Nagy templom.
- 17 Oszlopcsarnok.
- 18 Kiscsarnok.
- 19 Mély út.
- 20 Fehérház

Keretszmetszet.

- 1 Bejárat.
- 2 Vasajtó.
- 3 Dalesarnok.
- 4 Parnass.
- 5 Kis kápolna.
- 6 Kaltstein-dóm.
- 6a Szoboresarnok.
- 7 Diszterem.
- 8 Kis templom.
- 9 Vendôme-szobor.
- 10 Üres terem.

(Dénes Ferencz tanár felmérése alapján.)

Rajzolta: Gabrovitz Camillo

ződésekkel) és a Szalámi-kamarát s tovább emelkedve a *Kaltstein-teremhez* érünk, a barlang első nagyobb kimosásához.

Innen kis kitérést tehetünk. Keskeny folyosón fölfelé haladva, s az *Orgonánál* elmenve a *Szoborcsarnokba* jutunk: kis ür, megtekintésre méltó képződményekkel és ugyanazon uton visszatérünk a Kaltstein-terembe.

A Kaltstein-terem megtekintése után a folyosón lassan fölfelé megyünk, elhagyjuk a Temetőt s a Weber-ösvényt, és belépünk a *Diszterembe*, melyben megtekintjük a Pálmát, a Sinai hegyet s egy fülkében a Remetét, (mind cseppkő-képződmények). Szűk folyosóban tovább fölfelé haladva, keresztül megyünk a Kis-termen, s egy tárnát oldalt hagyva, a Vizeséshez s a *Vendôme-oszlophoz*, a barlang legszebb cseppkőképződményéhez jutunk.

Innen kitéréssel a *Pusztá-terembe*, egy kimosott nagy ürbe lépünk és tovább felhágva a *Kálváriahegy*-hez, némi cseppkő-képződményekkel ékesített nagy ürhöz jutunk.

A Vendôme-szobortól tovább menve, csakhamar elérjük a *Britz-barlangot*, egy vízzel telt keskeny kis sziklahasadékot szép cseppkővel. Tovább mászva a tág *Verbovszky-terem* felső részébe lépünk. Fából készült pallón megkerüljük a terem felét és belepillantunk a tündérlakba (Nixenheim); ez vízzel telt mély sziklahasadék cseppkövekkel.

Most lépcsőn megyünk lefelé a Verbovszky-terem földszintjére. Tovább folytatva utunkat kissé keskeny résen lejjebb menve a *Kövesült vizesést* látjuk; itt már tágul a sziklahasadék s a barlang legnagyobb üréhez, a *Nagyterembe* jutunk.

A Bethlehem nevű cseppkővel diszitett fülke mellett elmenve, a széles sziklahasadék a *Nagy templomba* vezet. Azután a *Dal-csarnokot* érjük el, a hol ismét szép

cseppkőképződmények láthatók. A folyosó most újra szűkebb lesz. Majd elhaladunk a Vadbarlang, járatlan sziklahasadék mellett, s keveset ismét fölfelé, majd újra lefelé menve, kissé meredek lépcsőn felmászva a *Kiscsarnokba* lépünk. Itt kezdődik a *Mélyut*, széles sziklahasadék, melyben lefelé ballagunk. Csakhamar a *Fehérház* (kis kimosás cseppkővel) mellett megyünk el, és két órai gyaloglás után a fentemlitett elágazáshoz s innen a kimenethez jutunk.

4. A nyugoti Tátra turista-útja és Pod Banszko.

A csorbai tóról Pod Banszkó-ra ($3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra gyalog).

A nyugoti Tátra déli lejtője hosszában, a csorbai-tóról Pod Banszko nevű kincstári erdőőri lakhoz két út vezet.

Az 1879-ben épített ösvény magasabban vezet a hegységben, a hegyi panorámát folyton szemünk elé tárja, de túlságos magasan emelkedik. Ezen ösvény a nyugati völgyekbe s a Krivánra is visz. Az újabb, 1893 és 1894-ben épült út (a jövőbeli kocsit) jóval alantabb halad s egyforma emelkedéssel bír, de erről a Tatra-óriásokat nem szemlélhetjük annyira.

A gyaloglás mind két uton körülbelül ugyanannyi időt igényel, vagyis $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ órát.

A felső ösvény Pod Banszkó-ra.

Csorbai-tó—Furkota-patak $\frac{3}{4}$ óra.

— Zlomiszko-patak $\frac{3}{4}$ óra = $1\frac{1}{2}$ óra.

— Belanszko-patak $\frac{3}{4}$ óra = $2\frac{1}{2}$ óra.

— Pod Banszko $\frac{3}{4}$ = $3\frac{1}{2}$ óra.

A Mária Terézia-nyaraló mellett jó karban tartott sétaut egy kiszáradt tó medenczénél északnyugat felé vezet. Az utnak $\frac{1}{4}$ óra múlva vége szakad, és kezdődik az ösvény, mely részint erdőben, részint réten át a

Furkota-pataknál levő tisztásra visz, a honnan a Furkotavölgy tárul fel előttünk.

Innen a Szedilko gerinczén — (a honnan déli irányban három kis morénatő látható) — nagyobb részt letarolt területen haladunk a Predni-Handel-rétig, a honnan visszatekintve, a Csorbai-tó melletti Szentiványi-nyaralót lehet látni. A hegy lejtőn, többnyire gyalogfenyővel benőtt réten a Zlomiszkó-patakig haladunk, a hol az ut elágazik a Zöldtő felé s a Krivánra. Ez a Pod-banszkó-i ut fele (1 $\frac{1}{2}$ óra).

Itt már a gyalogfenyő borította terjedelmes Jami-terraszon vagyunk, melyről szép kilátás nyílik. Látjuk a Kriván-csúcsot, a Kameniszta-völgyet s a lipitói havasok két szomszédos völgyét, az Alacsony-Tátrát s a lipitói fennsíknek egy részét.

Kissé meredek ösvényen lefelé haladva, hirtelen kanyarodásnál a mély bevágott Belanszkó-patakhoz jutunk. Innen az ut sűrű erdőben halad. A Kopa és Grunik gerince közt patakon átlépve, erdei rétre érünk, melyen egykoron a «Koliba pod Krivanszki» kis fakunyhó állott, s a hol az ut elágazik a Krivánra (25 perc). Egy óra múlva elértük vándorlásunk célját, Pod Banszkót.

Az új út folytonos csekély eséssel eleinte erdőben, majd letarolt területen a Belanszkó-patakhoz (2 $\frac{1}{2}$ óra), s innen kincstári erdőben Pod Banszkó-ra visz (1 óra).

Pod Banszko 972 m.

Csorbai-tóról 3 $\frac{1}{2}$ —4 $\frac{1}{2}$ óra.

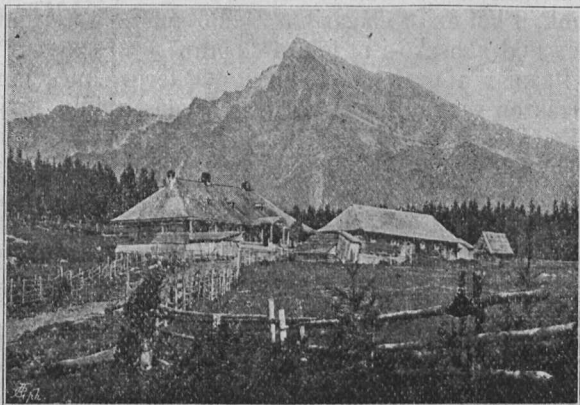
Liptó-Ujvárról szekérrel Kokava falun át 4 $\frac{1}{2}$ óra.

Vichodna állomásról 3 $\frac{1}{2}$ óra gyalog.

A Krivántól délnyugatra, a Béla-patak közelében levő kincstári erdőőri lak jelenleg az egyedüli megszállóhely és kiinduló pontja a nyugoti Tátrába irányuló kirándulásoknak.

Neve: «a bánya alatt» (t. i. a Kriván aranybánya)

(l. p. 175). Erdei rét közepette fekszik Pod Banszko, hol jó szállást és jó ellátást találunk. A rétről szép kilátásban részesülünk. Különösen kimagaslik a Kriván; láthatók továbbá a Koprova- és Tycha-völgy és a kettő között a Krizsno-hegyhát, a Tycha- és Kameniszta-völgy között a Hlina-hegygerincz, a Kameniszta, Bysztra és más csúcsok.

Pod Bansko.

Az út a Koprova-Tycha- és Kameniszta-völgyekbe, és az északi oldalra (a halastóhoz, a lengyel öttóhoz, Zakopanéra és a Koscielisko-i völgybe innen vezet (l. p. 146).

5. A Tátravölgyek és az átjárók.

A Zöldtó-völgye.

(Zöld-tó — Fehér-tó — Kopahágó — Kopahegy-(Durlberg), Rézaknák—Weidau.

A Zöldtó-völgy a Tátrának egyik legszebb és válto-

zásokban leggazdagabb völgye. Az ut Matlárházáról a Fehérvíz-völgyben és Barlangligetről a vörös agyagon át vezet. Legcélszerűbb a két utat egyesíteni, odamenet a vörös agyagot, visszatértünkben pedig a Fehérvíz-völgyet megjárni.

1. Matlárházától a Fehérvíz-völgyben a Zöldtóhoz ($2\frac{1}{2}$ —3 óra).

Utelágazás a késmárki Kosárhoz és a Kopahágóra = $1\frac{3}{4}$ —2 óra.
Zöldtó = $\frac{3}{4}$ —1 óra. Vezetődíj $5\frac{1}{2}$ K.

A vendéglő mögött kezdődő sétautat követjük a János-forrásig ($\frac{1}{4}$ óra) és egyenest tovább folytatjuk utunkat elébb tisztáson, majd erdőben míg további $\frac{1}{2}$ óra alatt a régi köves (a turista-útba torkolló) erdő-útra jövünk a «fehér fal» közelében. Most a hegyipatak mentén, mely több kisebb vizesést képez, tovább haladunk az erdőben. Két tisztáson megyünk keresztül; oldalt hagyjuk a *Fehérfalat*, a Faresik meredek lejtőjének letarolt részét, hol a fehéres glaciális görgeteg (innen neve) a felszínre jut. Itt a patakot átlépve kis havasi rétre a Kresz-forráshoz jövünk. Ez az út fele. Csakhamar másodizben is átlépve a patakot, keveset emelkedve 15 percz alatt terjedelmes havasi rétre jövünk, melyről szép és ellentétekben gazdag körképben gyönyörködhetünk.

Balra emelkedik a kopár, sziklás Morgás, fölötte a késmárki és hunfalvi csúcs; jobbra az erdőlepte Faresik (Stösschen) és mellette a zöld gyeppel borított meredek bélai mézshavasok: Homlokhegy, Mellső- és Hátulsó-Mészárszék, a Szélesmező-nyereg és a Bolond Gerő.

További 10—15 percz alatt elérjük a harmadik hidat (a Kresz-forrástól $\frac{1}{2}$ óra alatt), a hol az ut elágazik. Jobbkéz felől az út a patakon át a késmárki Kosárhoz s a Kopa-nyeregre vezet $1\frac{1}{2}$ óra alatt; balkéz felől pedig a Zöldtó felé ($\frac{3}{4}$ —1 óra). Itt már a gyalogfenyő kezdődik. $\frac{1}{4}$ óra múlva pillantjuk meg először a Zöldtavat környező hegyóriásokat; mélyen alattunk látjuk

a Zöldtő patakot, a hegylejtőn hosszúra nyult morénát a Weidauról jövő uttal, s a fölött kiemelkedve a Kopa-hegyet (Durlberg) és a mézhavasokat.

Jó uton, folyvást élvezve a panorámát, elérünk az ut elágazásához a Weidau felé ($1\frac{1}{4}$ óra), azután az ut elágazásához a Fehértő felé (10 perc), és további 10 perc múlva a Zöldtóhoz érünk.

2. Barlangligetről a vörös agyagon át a Zöldtóhoz ($3\frac{1}{2}$ —4 óra). Vezetődíj $5\frac{1}{2}$ K.

Drechslerházasca $4\frac{1}{2}$ óra.

Vörösayag $1\frac{1}{2}$ — $3\frac{3}{4}$ óra.

Utélágazás a Zöldtő felé $3\frac{3}{4}$ óra.

Zöldtóhoz $3\frac{3}{4}$ óra.

A régi turistauton Tátra-Füred felé ballagva, félóra alatt utmutatót találunk, hol ösvényünk jobbra tér és a csalántisztás déli lejtőjén (a Feketeviz-völgy fölött) hegynek vezet. Egy órai séta után a szelektől ment és flórájáról híres buja havasi réthez, a Drechslerházascháoz 1269 m. érünk, mely a Homlokhegy alján terül el.

Neve bizonyos Drechslertől származik, a kinek itt zúzómalma volt, midőn a Tátrában még bányászkodtak. Különösen két botanikus a svéd Wahlenberg és a szepesi Mauksch említik a dús növényzetet. Közel az úthoz két erős forrás bugyog és a felsőbb Maukschnak kedvencz pihenő helye volt magános kirándulásainál. Közelben kosár van.

A Drechslerházasckától tovább fölfelé haladunk a Homlokhegy meredek lejtőjén a vörös agyag felé. Ezt alattunk hagyva, 30—40 perc alatt a «Weidau» nevű alpesi rétre jutunk, a honnan a panorama a legszebbek és legváltozatosabbak egyike az egész Tátrában.

Előttünk emelkedik a Kopahegy (Durlberg); jobbra tőle a Kopanyeregge vezető keskeny völgy szoros «a rézaknak előtti völgy», a Kopahegytől balra a Zöldtő-völgy katlan számos csúcsa. Délkelet felé látható az éles Faresik (Stösschen) a Fehér- és Fekete-víz-völgy közt, és a távolban a poprádvölgyi síkság a lőcse-lublói hegységgel.

A Weidau maga gyepes, egyes gyalogfenyővel benőtt sík, mely északnak a Kopahegy felé lassan emelkedik, s kelet felé a Bélai mészhavasok meredek gyepes lejtői által határoltatik. Érdekes a számos glaciálgörgeteg, mely itt szerteszét hever.

A régi köves út a vörös agyagra a Feketevíz mentén vezet a mészvölgyben (Kalkgrund). Később jobbra elágazik a Drechsler házaeskáig, egyenest pedig felvezet a «Schächtengrund» nevű meredek mellékvölgyön át a Weidau-ra.

$\frac{1}{4}$ óra múlva oldalt hagyjuk a késmárki Kosárhoz és Matlárházára vezető utat, és további $\frac{1}{4}$ óra alatt az ut elágazásához érünk, a rézaknak előtti völgy bejáratához. A Zöldtóhoz balra vezet az út, gyalogfenyők közt néhány kanyarulatban; a Zöld- és Fehértó patakán átkelve, $\frac{3}{4}$ óra alatt odaérünk.

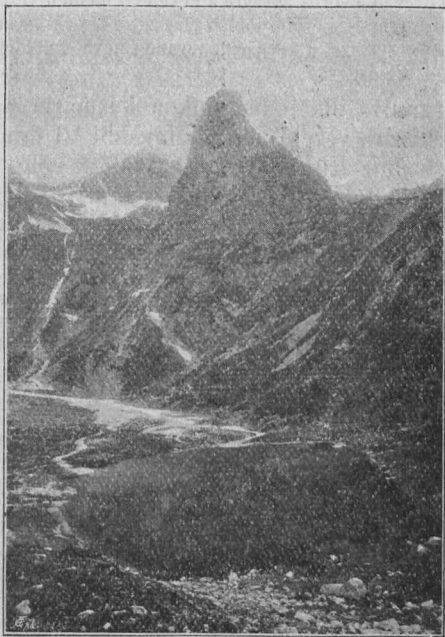
Más ösvény 1 óra alatt vezet a **Fehértavon** át a **Zöldtóhoz**. A zöldtavi ut elágazástól a Kopahegy felé tartunk és a bélai kosár felé, mely nevezett hegy tövében fekszik, ballagunk. Csakhamar balra kanyarodik a törpefenyő között egy ösvény, mely $\frac{1}{4}$ óra alatt a Fehértóhoz és további $\frac{3}{4}$ óra alatt a Zöldtóhoz vezet.

A Zöldtó 1542 m.

A Zöldtó partján épült 1897-ben a *főherczeg Frigyes menedékház*, melyben három turista szoba és jó vendéglő van. Nagyobb kirándulásoknál főszállás a keleti Tátrában. Az előbbi két kárpátgyesületi menedékház leégett 1876-ban és 1884-ben.

A Zöldtó völgykatlana, csak ÉK felé nyitva, a legszebbek egyike a Tátrában. A tavat félkörben környező hegyóriások a következők: ÉNy a Zerge- s mögötte a Fehértó-csúcs; egyenest előttünk a magasra felnyúló Karbunkulus-torony; ettől balra a Vöröstó- és Zöldtó-csúcs, a Papyrus-völgy, mely nevét egy Poroszországból bevándorolt asztalos legényről nyerte, ki 22 éven át aranyat keresett a Tátrában, míg fennnevezett

völgyben hózivatar alkalmával életét veszítette. Dél felé a kétesúcsos Fecske-torony és a késmárki-csúcs meredek sziklafala (a lomniczi-csúcsot eltakarva), kelet felé pedig a Nagy Morgás és hatalmas sziklatörmeléke látható.

A Zöldtó.

A Zöldtó déli oldalán, a késmárki-csúcs mögött (2 órányira) egy sziklahasadékban van az ugynevezett **Rézpad**, 2 m. vastag ércztelér, melyet a mult században egy késmárki család minden nyáron kiaknázott.

A *Karbunkulustoronyhoz* szép monda fűződik. Ezen hegycsúcán gyönyörű karbunkulus kő ragyogott, mely éjjel az egész vidéket megvilágította. Egy ifju igyekezett e drágakőhöz jutni, hogy meny-

asszonya a többi leányt fényben tulragyogja ; ámde alig mászta meg a csúcsot, villámesapástól érve, lezuhant a Zöldtóra, a hol szikla alatt van eltemetve. Az ő általa elrepszett karbunkuluskő pedig a tó fenekén azon helyen fekszik, mely most is smaragdzöld színt mutat. (A tó fenekén felbugyogó források, melyek ezen helyet folyton iszapmentesen tartják, idézik elő a szép zöldeskék helyeket).

Kirándulások a Zöldtóról.

A kis Fekete-tó (Mauksch-tó). 1580 m. (10 percz).

A Zöldtó jobboldali, déli partjától ösvény vezet a morénadombot megkerülve, közvetlenül a Weber-csúcs meredek sziklafala alatt elterülő kis Fekete-tóhoz melynek fekvése a felkai völgyben levő Hosszutó-éhoz hasonlít.

Innét történt a felhágás a fentemlített rézpadhoz. A régi zöldtavi ösvény a Fekete-tó mellett vezetett a Zöldtóhoz.

A Vöröstó 1813 m., és a *Kéktó* 1870 m., (1—1½ óra).

A Zöldtó felső partjáról gyalogfenyő közt és törmeléken át a Vöröstóhoz meredek ösvény visz, mely már a sziklarégióban fekszik. Az oda vezető utról a lomniczi csúcsot is látni. A vöröstóról 10—15 percz alatt, sziklatörmeléken áthaladva a regényes fekvésű kis Kéktóhoz jutunk, melynek vize száraz időben (őszszel) rendszeren elpárolog.

A Kéktótól mászszak meg a Fehértó-csúcsot p. 242; míg a Vöröstóról 4½ óra alatt a vöröstó-hágón át a Tatra északi oldalára a Czölöp-tóhoz lehet jutni, mely átjáró azonban ez idő szerint nincsen megengedve.

A Háromszögü (Triangel)-tó (1½ óra), a *Fehér-tó* 1614 m. (¾ óra); *Kopahegy (Durlberg)* (1½ óra) és *Kopanyereg* 1756 m. (1½ óra).

A zöldtavi uton ballagunk lefelé 8—10 perczig, míg a Fehér-tóhoz vezető ösvény elágazik. Átlépjük a patakot és gyalogfenyő közt felmászunk a hegylejtőn ; a hegygerinczet megkerülve, félóra alatt eljutunk a *Há-*

romszögű (Triangel)-tóhoz, mely alakjától kapta nevét, és a hol a Fehér-tó gyalogfenyővel benőtt, kissé hullámos völgymedenczéje alsó végén vagyunk.

A völgymedenczét ÉNy felől félkörben övezik : a Kopahegy (Durlsb-berg) meredek, itt sziklás lejtője és a Fehértó-esúcs ; míg távolabb DK felől a Morgás és a Faresík (Stösschen) kúpalakja tűnik elő.

A legalsóbb és legnagyobb Fehértavat 1614 m., melyen kívül a medence felső részében még néhány apró tó is található, $\frac{1}{4}$ óra alatt érhetjük el.

A Fehértótól jobbra ösvény vezet $\frac{1}{4}$ óra alatt a Kopahegy alján levő bélai Kosárhoz, a honnan a Kopanyereg $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt érhető el, a Zöldtó (a barlangligeti uton) 1 óra alatt és Barlangliget $2\frac{1}{2}$ óra alatt.

A ki útját még tovább a Kopahegyre vagy a Kopanyeregre akarja folytatni, végig járja a kis völgysíkot, és a Kopahegytől nyugatra fekvő nyereg felé tart, melyet félóra alatt meg lehet mászni. A nyeregről 10 p. alatt a Kopahegyre érünk, honnan gyönyörű a kilátás, és $\frac{1}{4}$ óra alatt a Kopa-hágón vagyunk.

A Kopanyereg közelében régente aknát ástak, állítólag rézérczre. Innét a név : rézakna előtti és rézakna mögötti völgy. Mások szerint a név a Kopa-hegy mellett lévő aknától a Kopa aknától való, mely névből idővel Kopper és Kupfer lett.

A kilátás a Kopanyeregről különösen É. Ny. felé nagyszerű, D. és DNy. felé még impozánsabb.

Alattunk fekszik Ny. felé a gyepes rézakna mögötti völgy, melynek végén az erdő szélén a Hohenlohe-féle csőszház tűnik elé. Jobbfelől (É. Ny.) elhuzódnak a bélai mészhavasok a Bolond Gerő, Greiner, Havrán a völgyet látszólag elrekesztő gerinczczel és végül a sziklás Murán.

Balfelől (D. DNy.) a hegylánczok egész sora tűnik elénk ; egy orom, mely mögött a Czölöptő terül el s mely a Fehértavi-esúchoz húzódik ; azon túl a zöld Uplaz, mely mögött a Javorinka-völgy van ; továbbá a Siroka a Holiczával, mögötte a Rosztoka-völgy ; és végül a Woloszyn-hegyláncz. DK felé a Kopahegy széles háta megfoszt a kilátás nagy részétől. Tőle jobbra feltűnik a Fehér- és Zöldtó közt levő sziklaorom s az utóbbi tó melletti esúcsok. Balra látjuk a

szűk rézakna előtti völgyet a Kopahegy s a bélai mészhavasok között és a «Weidau» nevű havasi rétnek egy részét.

A Kopanyeregről visszamehetünk a rézakna előtti völgyön át a Fehér- és Zöldtóhoz ($1\frac{1}{2}$ — $1\frac{3}{4}$ óra), vagy a vörös agyagon át Barlangligetre (3 óra). A Greinert, ezen kiváló szép kilátású csúcsot 2 óra alatt mászhatjuk meg p. 215; Javorinába (2 — $2\frac{1}{2}$ óra) és a Halas-tóhoz 5 — $5\frac{1}{2}$ óra alatt el lehet innen jutni (p. 153).

A Zöldtó-horhos. 2390 m.

Ezen rendkívül terhes átjáró, mely a Zöldtóról a Téry-menedékházhoz az Öttó völgykatlanba vezet, $4\frac{1}{2}$ —5 órai fárasztó túr. A Zöldtóról való felhágás a Fecske-torony gerince és a Papyrus-csúcs között levő omladékkal és hóval telt, meredek Nagy Papyrus-völgybe, a Zöldtó-csúcs mellett balra (keletnek) vezet és 3 órát igényel, míg a tuloldali lejövetel az Öttóhoz csak $1\frac{1}{2}$ óráig tart.

A főherczeg-Frigyes-menedékház legjobb kiinduló pont még a következő túroknál:

Karbunkulus-torony 2 óra p. 210.

Fehértó-csúcs $2\frac{1}{2}$ óra p. 211.

Greiner 3 óra p. 215.

Lomniczi-csúcs p. 206.

A Kopa-nyergen át a Halastóhoz.

Matlárházáról $8\frac{1}{2}$ —10 óra; vezetődíj 40 K.

Barlangligetről $8\frac{1}{2}$ —10 óra; vezetődíj $9\frac{1}{2}$ K.

A zöldtavi főherczeg Frigyes-menedékházból $6\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ óra.

Az utak egyesülnek a Kopa-nyergen.

a) **Matlárházáról a Kopanyeregre** 3 — $3\frac{1}{2}$ óra; vezetődíj $6\frac{1}{2}$ K.

A Fehérvíz völgyében, a Zöldtó felé vezető ösvényen haladunk (p. 99), míg 2 óra múlva az út a késmárki kosárhoz jobbra a híd mellett elágazik. A patakot hidon átlépve félóra múlva a «Weidau» alpesi réten a Bar-

langligetről jövő ösvényre bukkanunk, s most azon utat követjük mint alatt leírva.

b) Barlangligetről a Kopahágóra $3\frac{1}{2}$ —4 óra ; vezetődíj 6 K.

A zöldtavi utat követjük (p. 100) a vörös agyagon át, míg 2 — $2\frac{1}{2}$ óra múlva az ösvény balra a Zöldtó felé tér el. Mi egyenest a *Kopahágó felé* tartva tovább ballagunk és csakhamar a Kopahegy alján levő bélai kosárhoz jövünk, (hol egy ösvény balkéz felől a Fehértóhoz $\frac{1}{4}$ óra és további $\frac{3}{4}$ óra alatt a Zöldtóhoz vezet). Egyenest tovább haladva a szűk rézakna előtti völgybe térünk, melyet a Kopahegy és a bélai mészhavasok határolnak és további $\frac{3}{4}$ óra alatt elérjük a Kopahágót.

A rézakna előtti völgyben a növényzet nagyon késik és még ősszel is tavaszi jelleggel bír, mint azt a botanikus Mauksch megjegyzi.

c) A Zöldtóról a Kopahágóra $4\frac{1}{2}$ óra p. 103.

A kilátás a Kopanyeregről (p. 104).

A Kopanyeregről a rézaknák mögötti völgyben leereszkedve Javorináig 2 — $2\frac{1}{2}$ óra és innét a Halastóig 3 — $3\frac{1}{2}$ óra, összesen 5 — 6 óra szükséges.

Ezen túr czélszerűbben megfordítva (a Halastótól a déli oldalra) teendő meg és mint ilyen, le is van írva (p. 153).

A Kőpataki-tó 1752. m.

A kirándulás a kőpataki tóhoz utolsó részében kevés meredek ; de a kilátási körkép egyike a legszebeknek a Tátrában és hasonlít a szalóki tavak mellőli körképhez.

Kiindulópont : Matlárháza vagy Tátra-Lomnicz.

Tátra-Lomniczról $2\frac{1}{2}$ —3 óra ; vezetődíj 5 K.

Eleinte követjük a jó karban tartott tarpataki utat, mely az ev. templom mögött a Buch-hegyre vezet.

$1\frac{1}{2}$ óra múlva jobb felé elágazik ösvényünk és további $1\frac{1}{4}$ óra múlva keresztezik a Matlárházáról jövő uttal, melyet most tovább követünk (l. alant).

Matlárházáról $2\frac{1}{2}$ —3 óra; vezetődij 3 K.

Legjobb Tátra-Lomniczon és onnét a kőpataki tóhoz menni; az út jobb és nem sokkal hosszabb. A régi ösvény kezdetben ugyanaz, mely a tarpataki völgybe vezet. Átlépjük a vendéglő mögött a nagy havasi rétet, Tátra-Lomnicz felé tovább ballagva $\frac{3}{4}$ óra múlva elérjük a Tátra-Lomniczról a kőpataki tóhoz vezető ösvényt.

A két ut egyesülése után csakhamar tisztáson lépünk át, melynek végén a *Gertrud menedékház* áll.

Most erdőben lassan emelkedve félóraig megyünk, midőn az ösvény szerpentinákban meredek hegylejtőre visz, hol a felső erdőhatárt elhagyjuk és $1\frac{1}{2}$ óra múlva kis lapályra jutunk, mely már a gyalogfenyő-régióban van a honnét nagyszerű körkép tárul szemünk elé. Hegynek nézve magunk előtt látjuk a lomniczi-gerinceztől határolt kőpataki-tó völgykatlanából eredő magas homlokmorénát mély vízokoza kőmosással, melynek közelében feltűnik egy hatalmas sziklatömb, a «tüzelőkő». A homlokmoréna mögött jobboldalt fekszik a kőpataki-tó. A kis lapályról irányítjuk most lépteinket a lomniczi gerincez felé, majd jobbra fordulunk a tüzelőkő felé, melyre mérsékelten emelkedve $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt feljutunk.

Nem messze a tüzelőkő előtt közvetlen ösvény vezet a kőpataki tóhoz, valamint egy másik ösvény innét 3 óra alatt a lomniczi csúcsra vezet, p. 204, mely út nagy részét áttekinthetn.

A «tüzelőkő» régente éjjeli szállásul szolgált a Lomniczi-csúcsra törekedő turistáknak. A kilátás innen elragadó. Megpillantjuk a felső Szepességet a lublóí vártól a Királyhegyig. Gyönyörűen fekszik közvetlen alattunk Tátra-Lomnicz; továbbá Matlárháza, Tátra-

háza és számos helység. A panorámát kelet felé balra a Farsik (Stösschen) a nagy és kis Morgás és a bélai mézhavasok egy része határolják.

A tűzelőkötől néhány percz alatt a **kőpataki tóhoz** jövünk. Megmászszuk a homlokmorénát, hol egy a tó felé hajló gyepes lapályon vagyunk. A tavat jobb oldalt a Hunfalvi-esúcs alján pillantjuk meg. Ismeretes, hogy ifj. Buchholtz György a nevezetes Tátra-kutató a XVIII. században átúsztta a tavat. A szép völgykatlant balfelől a Lomniczi-gerincez határolja ; erre következnek a villa-esúcsok, a Lomniczi- és a Késmárki-esúcs, mely szikla-rés által egymástól elválasztva és az utóbbi esúctól baloldalt a Hunfalvi-esúcs. A kőpataki tó felett fekszik a már egészen kiszáradt Tölesértó 1889 m.

Tarpataki-völgyből 2 óra.

Egy harmadik ösvény vezet a *tarpataki középső vízeséstől* a lomniczi gerincez mentén 2 óra alatt a Kőpataki-tóhoz, és azon előnnyel bír, hogy útközben folyton szemlélhetjük a szép panorámát. De ezen ösvény nem gondozott és a tarpataki völgyben nagyon meredek. (Tátrafüredtől 3¹/₂ óra.)

Visszajövet ugyanazon úton mehetünk Tátra-Lomniczra vagy Matlárházára, vagy a kezdetleges ösvényen a lomniczi-gerincez mentén a tarpataki középső vízeséshez (2 óra); és innen Tarpatakfüredre (1¹/₂ óra) vagy Tátrafüredre (1¹/₂ óra).

A tarpataki völgy.

(Tarpatakfüred — vízesések — Zerge-szálloda — Óriási vízesés.)

A tarpataki völgy a Tátra egyik legnagyobb völgye ; alsó részlete a Zerge-szállóig, beleszámítva a vízeséseket, különösen a tátrafüredi vendégektől nagyon látogatott.

Tátrafüredről, Tátra-Lomnicz- és Matlárházáról út vezet a tarpataki völgybe, melyek a középső vízesés-nél a Zerge-szálló közelében egyesülnek.

a) Tátrafüredről a vízesésekhez és a Zerge-szállóig.

Tátrafüredről három út vezet a tarpataki völgybe, melyek egymással oda-és visszajövet összeköthetők.

α) A Tarajkán át Tarpatakfüredre, a vízesésekhez és a Zerge-szállóhoz 1¹/₂ óra. Vezető 3 K.

Tátra-Füred—Tarajka $\frac{3}{4}$ —1 óra ; Tarajka—Tarpatakfüred 5 p.; Tarpatakfüred—Zerge-szálló $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{3}{4}$ óra (a vízesések megtekintésével $\frac{1}{2}$ —1 órával több).

A Tarajkára a Migazzi-uton kocsin is lehet feljutni félóra alatt.

A «Gondüző» és «Adria» épületek közt jó sétaút vezet Ó-Tátrafüredről a Tarajkára. A Castor- és Pollux kettős savanyúviz-forrástól az ut erdőben hegynék visz, néhány tisztás mellett, a melyeken kilátás nyílik a Szalóki- és Lomniczi-esúcsra. $\frac{3}{4}$ óra alatt fenn vagyunk a Tarajkán egy 2¹/₂ km. hosszú moréna legmagasabb pontján, hol nagyszerű kilátásban gyönyörködünk.

Magunk előtt látjuk a Lomniczi-esúcsot és a Középoromtornyot ; a kettő közt a kis tarpataki völgyet ; a Középoromtól balra a nagy tarpataki völgynek egyik részét. Lábunk alatt fekszik Tarpatak-Füred a hegyoldalban, és lent a völgyben látjuk a zugó Tarpatakot, valamint a kiszáradt «Krisztelau» nevű morénatavat. Északfelé a Morgás-hegy tűnik fel, továbbá a szepesi Magura és dél felé a löcse-lublói erdős hegység, valamint a Branyiszko-hegyláncz.

A Tarajka hátán egy ut néhány percz alatt más kilátási ponthoz vezet (1269 m.), hol a szepesi felvidék festőien lép elénk.

A Tarajkáról több ösvény vezet le **Tarpatakfüredre** 1244 m.

Ezen nyaralóhely 3 épületből áll: a Tarpatak-szállodából 14 szobával, a Róza-szállodából 24 szobával, és a fürdőházból. A szobák ára 1.60—2.40 K. Egész ellátás hetenkint 36 K, az elő- és utóévadban 32 K. Közös étkezés 2.80—4.40 K.

A Róza-szálloda helyén a Magyar Kárpát-egyesület első menedékháza állt (1875), mely utóbb, midőn 1884-ben a Tarpatak-szállodát felépítették, elárusítóhelyül szolgált. Ezen menedékház 1895-ben leégett.

Most látogatjuk meg Tarpatakfüred és a Zerge-szálló között levő **vizeséseket**.

Néhány száz lépésnyire Tarpatakfüred mögött, balra ösvény vezet egy «nyugvópadhoz», melyről szép áttekintést nyerünk a tarpataki völgyre. Innen a Jármay-ut eleinte fölfelé, azután pedig a Szalóki-csúcs tövénél csaknem vízszintesen 35 percz alatt a Zerge-szállóhoz vezet. Az oda- vagy visszafelé használandó ut szép kilátási pontokkal bír, kivált a középső vizesésre.

A Zergéhez címzett szálloda.

$\frac{1}{4}$ óra mulva utunktól elágazik egy kissé meredeken lefelé vezető mellékösvény az *Alsó vizesés* felső végéhez. Óriási sziklatömegén át zuhog itt le a víz s számos vizesést képez. Kissé lejtős ut néhány percz alatt az alsó zuhatag alsó végéhez vezet, mely csak ezen helyről érvényesül egészen.

Innen a Wagner-uton 1 óra alatt Tatra-Füredre lehet visszatérni.

Visszatérve a tarpataki útra, 10 percz alatt eljutunk a *középső nagy vizeséshez*, hol a tomboló patak két impozáns zuhatagot képez. Fahíd vezet a vizen át s innen kék jelzésű út visz $2\frac{1}{2}$ —3 óra alatt Matlár-

házára és Tátra-Lomniczra (p. 112), míg egy meredek ösvény a kőpataki-tó felé tart (p. 108). Rövid idő alatt a *felső vizeséshez* érünk, a három közül a legnagyobbhoz, a hol a víz hosszú, szűk sziklahasadékból zuhog alá; innen 5 percz alatt, a régi Rajner-kunyhó mellett elballagva, a **Zerge-szállóhoz** jutunk 1303 m., mely a szalóki csúcs északi lejtőjén havasi réten fekszik. Jó vendéglő és 8 turista-szoba várja itt a vendégeket.

Legtöbben itt végzik kirándulásukat, esetleg az **Óriási vizesést** is megtekintik, mely a Zerge-szállótól is szépen látható és 20—30 p. alatt elérhető.

Ugyanazon út vezet oda mint az Öt-tóhoz. A Tarpatakon átkelve, megkezdjük a felmásztást a Lépesőkére (Treppchen), miközben szép betekintést élvezünk a nagy-tarpataki völgybe. Csakhamar utelágazáshoz érünk, utmutatóval: «Az Óriási vizeséshez» hová kevés percz alatt meredek ösvény vezet. Mély és szűk sziklahasadékban a Kis-Tarpatak víztömege csaknem függőlegesen zuhan alá, mely látványt a hidról pompásan lehet élvezni.

Ha a **Művészek vizeséséhez** akarunk jutni, ugyanazon az uton visszamegyünk az ut elágazásáig, s az Öt-tóhoz vezető utat követve, néhány percz múlva a Kis-Tarpatakon átvezető hidra lépünk. Ezen hid előtt keskeny, helyenkint kissé meredek ösvény ágazik el (utmutató), a mely 5—8 percz alatt a Művészek vizeséséhez visz; ez szép kis zuhatag katlanszerű völgyben.

Eme hid mögött jobbra elágazó ösvény 2 percz alatt az *Idyllikus kerthez* egy szép kis völgyecskéhez vezet, melyben patak csörgedez.

Visszajövés ugyanazon uton.

A Zerge-szállótól az Öt-tó és a Téry-menedékház 2—2^{1/2} óra alatt érhető el (p. 114); innen járhatjuk be a nagy tarpataki völgyet is (p. 117). Mindenkinek ajánlandó legalább a Ziems-tisztásig ez utóbbi völgyben elmenni (p. 118).

β) *A Szilágyi-úton a Tarajkára* (1 óra) és a tarpataki völgybe.

A 78 lapon leírt sétaúton a «forrásokhoz» megyünk

és jobbra eltérve a Szilágyi-úton tovább ballagunk a Tarajkára.

A Szilágyi-utól elágazik egy másik sétaut, mely a *Hilgermann kilátóhoz* vezet, mely gyönyörű kilátópontot Tátrafüredről 1 óra alatt érhetjük el.

γ) *A Wágner-úton a tarpataki völgybe.*

($1\frac{3}{4}$ óra az alsó vizeséshez — $2\frac{1}{4}$ óra a Zerge-szállóig — $2\frac{1}{2}$ óra Tarpatakfüredre.)

A Toronyhegyre vezető ösvényt követjük 40—45 perczig (p. 77); midőn ez jobb felé kanyarodik, mi egyenest tovább ballagunk. Öt p. mulva elhaladunk a balfelé ágazó, a «haramiakőhöz» vezető kezdetleges ösvény mellett és tovább északnak megyünk a Wágner-úton.

Csakhamar erdei tisztásra lépünk, a honnan a tarpataki-völgy elragadó látványt nyújt. Innen a patak felé sietünk miközben a Tarpatakfüred fecskefészeként mutatkozik a Tarajka hegyoldalán. A zuhogó Tarpatak mentén völgynek menve az út elágazásától jó $\frac{1}{2}$ óra alatt az alsó (hosszu) vizeséshez érünk, mely ezen helyről a legimpozánsabb képet nyújtja és volta-cép csak itt érvényesül teljesen.

Kissé meredek ösvényen az alsó vizesés felső végéhez s a tarpataki utra jutunk, honnan a Zerge-szálló $\frac{1}{2}$ óra alatt, Tarpatakfüred $\frac{1}{4}$ óra alatt érhető el.

b) *Tátra-Lomniczról a tarpataki völgybe.*

A középső vizesésig $1\frac{1}{2}$ —2 óra ; Zerge-szállóhoz $1\frac{3}{4}$ — $2\frac{1}{4}$ óra ; Tarpatak-füredig 2— $2\frac{1}{2}$ óra ; Tátrafüredre $2\frac{1}{2}$ —3 óra. I. oszt. vezető 4 K.

A gyalogösvény (útjelzés és úttábla) a mesterséges tó mögött felvisz a Buch-hegyre. A Bethlen-úton jobbra ágazik el a kőpataki tóhoz vezető út, a tarpataki ösvény baloldalt az erdőben visz tova, míg $\frac{3}{4}$ —1 óra mulva nagy tisztásra érünk, melyen most egyenest a

lomniczi gerinceznek tartunk. Ott, hol utunk éles szögletben a Tarpatak felé irányul, kis patak közelében betorkollik a régi matlárházai út. Csakhamar oldalt hagyunk egy jobbkézt álló kunyhót, elmegyünk egy az út mellett bugyogó forrásnál és innen $\frac{1}{4}$ óra alatt egy morénadombra hágunk, a honnét már meg pillantjuk a tarpataki völgyet, a Tarajkát, Tarpatakfüredet és kevés-sel reá a Szalóki-csúcsot. A «Christelau» kiszáradt tó-medence mellett elhaladva tovább völgynek tartunk, a midőn a tarpataki völgy mindinkább kitárul előttünk. Most baloldalt kanyarodó ösvényt (úttábla) követünk, mely a zúgó patak irányában a középső vízeséshez visz, a honnan a Zerge-szállót 10 p. alatt, Tarpatakfüredet $\frac{1}{2}$ óra alatt és Tátrafüredet $1\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el (l. p. 110).

c) Matlárházáról a tarpataki völgybe.

A középső vízesésig $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ óra, Zerge-szállóig $1\frac{3}{4}$ — $2\frac{1}{4}$ óra. Tarpatakfüredőig 2 — $2\frac{3}{4}$ óra. Tátrafüredig $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ óra, vezető 4 K.

Legczélszerűbb Matlárházáról a sétaúton Tátra-Lomniczig menni és innen az új úton a tarpataki völgybe vándorolni. Az idő tartama nem sokkal több és az út jobb, mint a régi közvetlen ösvény Matlárházáról.

Ez utóbbi kékjelzett ösvény a vendéglő mögött 10 p. alatt visz a nagy alpesi réthez, a hol balra tartván Tátra-Lomnicz felett a Bethlen-útra bukkanunk. Nem sokára elágazik utunktól az ösvény, mely a köpataki tó felé visz. Mi balra folytatjuk utunkat, míg Matlárházáról számítva, $1\frac{1}{4}$ óra alatt, a tátra-lomniczi úthoz és $1\frac{1}{2}$ óra múlva a középső vízeséshez jutunk (a további utat l. p. 110).

A kis-tarpataki Öttő. (Téry-menedékház).

I. oszt. vezető Tátrafüredről 5 K; Tátra-Lomnicz és Matlárházától 6 K.

Tátrafüredről 3—4 óra. — Tarpatak-füredről $2\frac{1}{2}$ —3 óra. — Zerge-szállótól 2— $2\frac{1}{2}$ óra. Tátra-Lomniczról 4— $4\frac{1}{2}$ óra. — Matlárházától $4\frac{1}{2}$ —5 óra.

Tátrafüredről $4\frac{1}{2}$ óra alatt, Tátra-Lomniczról $4\frac{3}{4}$ — $2\frac{1}{4}$ óra alatt elérjük a Zerge-szállodát (l. p. 109).

Közel a Zerge-szállóhoz átlépjük a Nagy-Tarpatakot, és a már a szállóból látható serpentín-uton felhágunk a Lépesőkére (Treppchen). Oldalt hagyjuk az ut elágazását az Óriásvizeséshez (a Zerge-szállótól 10—15 percz), odább hidon kelünk át a Kis-Tarpatakon (a hid előtt utmutató: A művészek vizeséséhez) és keskeny ösvényen, közvetlenül a tomboló patak mentén, megmásszuk az utolsó útrészletet. $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt fent vagyunk a Lépesőkén, hol már a gyalogfenyő régiója kezdődik. Lassan emelkedünk a törmelék által összeszorított völgyben, s átvágunk egy havasi réten, melynek felső vége törmelékgát által el van rekesztve; erről a patak kisebb vizesésben zuhog le. Felkapaszkodunk a gátra, áthaladunk egy másik völgytágulaton, mely hasonló sziklagát által van elzárva, és harmadik havasi rétre jutunk, melyen már világosan megismerhető a kiszáradt havasi-tó jellege. Felső végén van a *Tüzelőkö* nevezetű kiálló nagy szikla 1592 m., mely szükség esetén eső ellen megvédhet. (50 percz — 1 óra).

Ujabb gátra felhágva, 10 percz alatt a negyedik havasi rétre, az utolsó és legnagyobbra érünk, melynek végén előttünk áll a 400 m. magas, meredek Tófal, mely fölött az Öttó fekszik. A Tófalról zuhan le a patak, s a fölött balra tűnik elé a Jégvölgyi-csúcs. Jobbra mutatkozik a Lomniczi-csúcs mellékesúcsaival, balra a Középorom.

Itt ágazik el az ut a Lomniczi-csúcsra ($3\frac{1}{2}$ óra, p. 204).

Most kezdődik az utolsó kapaszkodó a Középorom törmelékkúpján elvezető uton. A törmelékhalmoz át-

lépte után a helyenként meredek ösvény a Tófal szélén gyepes helyen és kiálló sziklán vezet tovább. Az első lépcsőről balra ketté osztott kis völgykatlanba látunk, mely jobb felől meredek tófal által látszik elzártnak. A Tófalról, mely fölött az Öttő egyike fekszik a víz nagy kaszkádban zuhan alá.

Az Öttő a jégvölgyi esúceszal.

A legfelsőbb havasi rét elejétől számított $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt megmászszuk a Tófalat s az első tónál 1999 m. állunk, melynek a tófalról lezuhanó vizét alulról láttuk. Mindjárt ezen tó fölött terül el a második, jóval nagyobb 2009 m., s e mögött a harmadik tó 2011 m. A második tónak két lefolyása van; az első és a negyedik tóba 1990 m., mely utóbbi mélyebb fekvésű külön völgykatlanban fekszik. Szűk mély sziklahasadékban folyik le a tomboló víz a negyedik tóba.

A legkisebb tó, az ötödik, a harmadik tótól jobbfelől kis völgygmélyedésben fekszik.

Az Öttó-völgye valóságos katlanvölgy, melynek fenekét glecserek által lehorzsolt sziklatömegek és morénák képezik. A meredek sziklafalak észak felé a Lomniczi- és Zöldtő-csúcsához tartoznak, míg baloldalt a jégvölgyi horhostól 2341 m. (mely a Javorove völgyből *Javorinára* képezi az átjárót (6 óra), de ez idő szerint, sajnos, nincs megengedve) ÉNy. felé a jégvölgyi-csúcs és a Markasit-torony emelkednek magasra; dél felé ellenben látjuk a középorom meredek sziklafalát.

Az 1899-ben a magyar turista-egyesület által épített *Téry-menedékház* 4 szobával és 16 ágygyal jó ellátást nyújt a turistáknak.

Vissza ugyanazon úton.

Túrok a Téry-menedékháztól.

Jégvölgyi-csúcs 3 óra (l. 199).

Lomniczi-csúcs a Jordánuton 4 óra (l. 205).

Fecsketorony 3 óra (l. 202).

Zöldtő-csúcs 2 óra (l. 201).

Téry-, Déry-, Petrik-, Dőri-csúcs; Majunketorony, Pfinn kilátó.
A Zöldtő-horhoson át a Zöldtóhoz 4 óra (l. 105).

A Kis-Nyereghágón át a Varangyos-tóhoz 2 óra és Javorinába (5–6 óra).

Ezen a legutóbbi időben engedélyezett túr a Javorove-völgy szépségeit mutatja.

A Téry-menedékháztól lefelé menve, csakhamar balra térünk azon sziklás szűk völgyecskébe, mely a Kis-Nyereghágó felé vezet. Utközben elballagunk a kis *Kéktócska* mellett, a honnan többnyire laza törmeléken $\frac{3}{4}$ óra alatt a nyeregre hágunk, mely a Markasit- és a Szélestorony között fekszik 2380 m. Kis óra alatt görgetegen leereszkedünk a *Varangyostóhoz* 1900 m., mely a Jégvölgyi-csúcs és Markasittorony, a Hegyes-torony és a Javorove-csúcs által határoltatik.

A Varangyos-tó nagy szerepet játszott, midőn még a Tátrában rejlő

nagy kincsek felőli hit el volt elterjedve. Sokan keresték az odavezető utat, mert állítólag tömérdek kincset, és a tóban élő aranyszemesét viselő varangyokat lehetett ott találni. De az utat senki sem találta meg.

A Varangyostóról 3 óra alatt érjük el Javorinát, miközben az egész szép Javorove-völgyet végig bejárjuk.

A vörös padon át a Nagy-Tarpatakba és a Zerge-szállóhoz (3 óra).

A Téry-menedékházból a Markasit-torony délkeleti gerinczén átmegyünk a törmelékdús völgyecskebe, mely a kis nyereghágó felé vezet. A völgyecske dél felé a Középorom, Sárgatorony, a Döry-, Petrik-csúcs és a Majunke-torony határolja. Az utóbbi és a hatalmas Vörös- (v. Széles) torony 2466 m. között található a «Vörös-pad» csorbája 2340 m., melyre igen meredeken, laza törmeléken felkapaszkodva $1\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{4}$ óra alatt, vagy a Téry-menedékháztól $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt hágunk fel. A Vöröspadtól déli irányban ismét laza törmeléken át meredeken ereszkedünk le a Hagymás tavakhoz 2040 m. a Nagy-Tarpatakhoz $3\frac{1}{4}$ —1 óra alatt. Innét a Vadásztetőn (Jägerbreiten) át $1\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a hátsó Tüzelőkövet és további egy óra alatt a Zerge-szállót.

A nagy-tarpataki völgy és a Rovátka.

A nagy-tarpataki völgy egyike a kevésbé látogatott völgyeknek. De ez a völgy is, kivált alsó részében sajátos szép pontokkal bír, melyek kevés fáradsággal és rövid idő alatt elérhetők. Ennélfogva mindenkinek ajánlatos az utat a Zerge-szállótól az első havasi rétig, a Zims-tisztásig ($1\frac{1}{2}$ óra) s esetleg a hátsó Tüzelőkőhöz ($3\frac{1}{4}$ —1 óra) megtenni. Az utak Tátrafüredről és Tátra-Lomniczról illetve Matlárházáról vezetnek oda, és a Zerge-szálló előtt egyesülnek, mely szálló $1\frac{1}{2}$ illetve 2 óra alatt érhető el. (Útleírás I. p. 109 ; 112). Közös kiinduló pont a Zerge-szálló.

Tátra-Füred—Buchholtz-tavak $4\frac{1}{2}$ óra. — Rovátka $5\frac{1}{2}$ óra ; vezetődíj 6 K. illetve 9 K.

Tátra-Lomnicz—Buchholtz-tavak 5 — $5\frac{1}{2}$ óra. — Rovátka 6 — $6\frac{1}{2}$ óra ; vezetődíj 7 K. illetve 10 K.

Zerge-szálló—Zims-tisztás $1\frac{1}{2}$ óra. — Hátsó Tüzelőkő 1 óra.

A Hagymás-tavak mellett a Buchholtz-tavakhoz *) $2\frac{1}{2}$ —3 óra.,

A Kanáltorma és hosszútó mellett a Buchholtz-tavakhoz $2\frac{1}{2}$ —3 óra, Rovátka $3\frac{1}{2}$ —4 óra.

*) A Nagy-tarpatak legfelsőbb völgy-katlanában fekvő számos tó «Nagy tarpataki tavak» név alatt volt ismeretes. Ezeknek egy részét elkeresztelték *Buchholtz-tavaknak*, míg az első ezektől egészen külön fekvő tavat *Fuchs-tónak* hívják (I. K. E. Évkönyv. 1891.).

A Zerge-szállótól az új ösvény a tarpataki-híd közeléig visz ; itt balfelé tartunk s részint erdőben, részint tisztáson völgynek megyünk. Itt már gyalogfenyővel találkozunk. Félóra alatt tágas és széles havasi rétre, a *Zims-tisztásra* 1422 m. jutunk, mely gyalogfenyővel és felső részén nagy sziklatömbökkel bővelkedik, és a honnan a tekintélyes szélességű nagy-tarpataki völgybe meglepően szép kilátás nyílik.

Balra emelkedik a Szalóki-csúcs meredek fala, alatta azon szikla-hasadék, melyben az ut a háttérből előbukkanó Szalóki-csúcsra vezet. Ezen sziklafalról hatalmas törmelékkúp húzódik le a völgybe s mögötte jobbra egy másik törmelék kúpot látunk. A háttérből a Vöröstorony-csúcs tekint alá.

Ha tovább akarunk haladni, a havasi rétet átszeljük s 10—15 percz alatt a hegyi patakot érjük el, mely több vizesést képezve a mélységbe zuhan. A szerteszét heverő sziklatömbök közül különösen szembeötlő egy óriási szikla a *mellső Tüzelőkő* 1570 m., mely mellett utunk elvezet (15 percz). Öt percz mulva átlépünk a patakon és felérünk a második törmelékkúpra, melyet már a Ziems-tisztásról láttunk.

Ezen pontról a törmelék kúptól teljesen körülvett kiszáradt tavat pillantuuk meg kis mélyedésben (20 percz), melynek felső végén a *hátsó Tüzelőkő* 1629 m. látható. Itt teljes törmelékvilágban vagyunk. (Innen a

«Vörös pad-csorbán» át a Téry-menedékházhoz 4 óra p. 117).

Balról a szalóki csúcs sziklatömege emelkedik, jobbról a Középorom s a Szélestorony és előttünk meredek sziklafal áll, melynek szűk hasadékában víz folyik le. Itt ketté válik további utunk és a legfelsőbb völgykatlanban, a Buchholtz-tavak közelében ismét egyesül.

A völgy baloldalán kis magaslat megmászása után félóra alatt elérjük a Széles- és Sárgatorony-csúcs alján lévő *Hagymás-tavakat* 1802 m., honnét szépen láthatjuk a szalóki csúcsot. További félóra alatt gyeppelel fűdött lejtőt megmászva a legfelsőbb völgykatlant tekinthetjük át. Közvetetlen mellettünk és alattunk terül el a Fuchs-tó. (2000 m.)

Jobboldalt emelkedik a Vöröspad meredek sziklafala, a Varangyostó-csúcs és a Vámkő; ezt széles nyereg követi, a Rovinkivölgy átjárója s balra a Középső-hegység, a Vörös-Toronyhegy és a Kis-Viszoka. Ny és ÉNy felé magas morénadomb mögött rejtőznek a Jegestó (Townson-tó) és a Törmeléktó. A középső hegység DNy felé húzódó gerince két részre választja a legfelsőbb völgykatlant. Ezen gerincz tövében fekszenek a **Buchholtz-tavak** 1958 m. míg balfelől mely bevágású szűk völgy a Rovátkára vezet.

A völgy jobboldalán a járás az új ösvény kiépítése óta tetemesen javult, a mennyiben a szalóki csúcs hatalmas törmelékkúpját oldalt hagyva, kevésbé meredeken mászva a *kis kanalasforma-tóhoz* 1833 m. jövünk, mely gyepes kis mélyedésben fekszik. Felfelé folytatva utunkat csakhamar elérjük a szűk sziklás-völgyben fekvő *Hosszú-tavat*, (Genersich-tavat) hol feltűnően hatalmas sziklatömbök hevernek szanaszét. A *kis Kitaibel-tavak* mellett elhaladva a Buchholtz-tavak közelében a jobboldali ösvényre térünk át.

Ki a Rovátkára nem akar menni, visszatérhet a másik uton 2 óra alatt a Zerge-szállóba.

A Buchholtz-tavaktól megmászuk egy óra alatt a Rovátkát.

A Rovátkán át a felkai-völgybe vagy a Halas-tóhoz.

Zerge-szálló—Siléziak háza $6\frac{1}{2}$ óra.

Zerge-szálló—Halastó $9\frac{1}{2}$ —10 óra.

A *Rovátkán át* vezet egy *átjáró* a nagy-tarpataki völgyből a *Felkai-völgybe*. A Zerge-szállótól 4 óra alatt érjük el a Rovátkát (p. 118). Az északi oldalon törmeléken leereszkedünk a fagyott tó irányában, aztán balra fordulunk a lengyel nyereg felé, melyet egy óra alatt (a Rovátkától) megmászunk és innét folytatjuk utunkat a Siléziak házáig ($4\frac{1}{2}$ óra) vagy Tátrafüredre, illetve Széplakra 3— $3\frac{1}{2}$ óra.

A *Rovátkán át a Halas-tóhoz* el lehet vándorolni a Zerge-szállótól $9\frac{1}{2}$ —10 óra alatt (p. 118). A Rovátkáról leereszkedünk a fagyott-tóhoz és innen folytatjuk utunkat a Halastó felé (p. 126.).

A nagy-tarpataki legfelsőbb völgy katlanból átjáró vezet a Vöröspadon át 2283 m., a Varangyos-tóhoz 1900 m. (a Javorove-völgyben) $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt, és további $4\frac{1}{2}$ óra alatt Javorinába (Zerge-szálló—varangyos-tó 5 óra).

Más átjáró a *Rovinki-hágón* át (keleti 2240 m. nyugati 2221 m.) a Rovinki-völgybe, a Poduplaski-völgybe és a halastóhoz vezet. (Zerge-szálló—Rovinki-hágó 4 óra ; Halastó 5— $5\frac{1}{2}$ óra ; összesen 9— $9\frac{1}{2}$ óra.

Ezen két átjáró ez idő szerint, sajnos, nincs megengedve.

A **Blásy-horhos** 2295 m., terhes átjáró a nagy-tarpataki völgyből a felkai völgybe. A Zerge-szállótól a Ziems-tisztáson át, a Kanalastóhoz ($4\frac{1}{2}$ óra) vezető ösvényt követjük, a hol balra fordulva, kis bevágásban felhágunk és mintegy $4\frac{1}{2}$ óra alatt a sziklaréshez érünk. Azután 200 m. magas omladék kúpon át a Blásy-völgyet és $\frac{3}{4}$ óra alatt a Szontagh-tavat 2034 m. érjük el, melytől a «Flecht» délkeleti lejtőjének megkerülésével, $2\frac{1}{2}$ óra alatt a felkai tó melletti Siléziak-házához jutunk. (Zerge-szálló—Siléziak-háza $6\frac{1}{2}$ óra).

A szalóki tavak 1680 m.

A szalóki tavakhoz való kirándulás mindenkinek ajánlható, a ki nagyobb fáradság nélkül nagyszerű panorámában óhajt gyönyörködni. Ezen kirándulást

együttal a Siléziak háza meglátogatásával lehet összekötni, s így kis körutat tenni.

Az ut Tátra-Füredről, Széplakról s a Siléziak-házától vezet oda.

a) Tátra-Füredről (2—2½ óra) ; vezető 4 K.

Eleinte a felkai völgybe vezető utat követjük, melytől $\frac{3}{4}$ óra múlva a mi ösvényünk jobbra ágazik el. Ritkás erdőben észak felé megyünk hegynek, miközben 10—15 percz múlva kis tisztáson haladunk át. További 20—30 percz múlva gyalogfenyővel övezett morénadombot látunk magunk előtt a melyre fel kell másznunk. Itt már a gyalogfenyő-régióban vagyunk. Az ut most kissé meredek lesz ; mindazonáltal csakhamar kis sziklás magaslatra érünk fel s jobbra kis bevágás irányában folytatva utunkat, az utolsó dombot is megmászuk.

Alattunk, gyalogfenyővel benőtt kis mélyedésben fekszik a kis *három szalóki tó*, melyek közül azonban kettő rendesen kevés vizet tartalmaz. Az északnyugatnak (balfelől) fekvő tó közelében áll a morénasáncz által védett, kőből emelt kis menedékház. 1695 m.

b) Széplakról (2 óra) ; vezető 4 K.

A felkai völgybe vezető utat követjük a Keresztdomb alatti fordulatig ($\frac{1}{2}$ óra), a honnan jobbra (keletnek) átmegyünk az Annavölgyecskebe s további $\frac{1}{4}$ óra alatt a Sóhegy tövében levő erdei rétet és forrást érjük el. Itt az Anna-patakon átlépve s a Sóhegy déli lejtőjén felhágva, egy óra alatt a három tóhoz s a menedékházikóhoz jutunk.

c) A Siléziak-házától (1 óra).

A Tátrafüred felé vezető utat követve, 10—15 percz múlva baloldalt a magaslatra felvezető ösvényre lépünk, melyen kényelmesen jutunk el a szalóki tavakhoz (p. 122).

A szalóki tavakat körülvevő alacsony morénadomb-ról meglepő a körkép, mely a felső Szepességre nyílik, és hasonlít a kőpataktavi körképhez.

Észak felé emelkedik a széles szalóki csúcs s annak gerinceze, köztük törmelékkel telt hasadékok, melyen át az út a csúcsra vezet. A szalóki csúcs mellett tűnik elének a Szekrényeshegy és a Bibires; előttünk a Szénaboglya nevezetű morénadomb, továbbá a gerlachfalvi (Ferencz-József-) csúcs s a Konesisza egy része.

Dél felé gyönyörű körképben gyönyörködhetünk. Mélyen alattunk van a sötét Tátraerdő a három Tátra-Füreddel, Széplak, a felkai víz melletti Fehérfal s a gerlachfalvi gerince, mely mögött a batizfalvi tó fekszik. A Tátraerdő mögött fensik terület el számos helységgel Nagy-Lomnicztól Vázseczig, a háttérben pedig a szepesi hegyek s az Alacsony-Tátra a Királyhegygel emelkednek.

Ugyanazon uton térünk vissza Tátra-Füredre vagy Széplakra, vagy pedig tovább ballagunk a felkai tó melletti Siléziak-házához, melyet egy óra alatt érünk el.

A szalóki tavaktól a felkai tóhoz.

A menedékház fölött az út a Szénaboglya délnyugati lejtőjén vízszintesen halad. $\frac{1}{4}$ óra múlva völgyszerű mélységhez jutunk, melynek háttérében feltűnik a Szekrényes-hegy a Blásy-völgygyel. Ezen völgybe lépve a közeli «Flechte» nevű domb felé tartunk, melynek tetejét további $\frac{1}{4}$ óra alatt érjük el. Itt feltárul szemünk előtt a felkai völgy, melybe leereszkedve, 20 percz alatt a Tátra-Füred—Felka-tóhoz vezető utra lépünk és további 10 percz múlva a barátságos Siléziak-háza fogad bennünket.

Az út oda nem fáradságos és mindenkinek ajánlható.

A felkai völgy és a Lengyel nyereg.

(Felkai-tó, Virágoskert, Hosszu-tó, Lengyel-nyereg).

A felkai völgy, habár terjedelem tekintetében a Tátra néhány völgye mögött áll, mégis sűrű látogatottságnak örvend, mivel a Nagy halas-tóhoz a legjáratabb út ezen völgyön visz keresztül, s mivel a Lengyel-nyereg meg-

mászása sem jár nehézséggel, onnan pedig a kevésbé gyakorlott turista is nagyszerű betekintést nyerhet a havasi világba, mert a Lengyel-nyeregről a Kis-Viszoka, a Tátrának legkönnyebben hozzáférhető csúcsa is nagyobb nehézség nélkül megmászható, és mivel a Siléziak-házától a Ferencz-József-csúcs leghamarább érhető el.

Az utak oda Tátra-Füredről és Széplakról indulnak ki, és a felkai tó mellett egyesülnek.

1. Tátra-Füredről a felkai tóhoz (2 óra); vezető 4 K.

Tátrafüredről új sétaut épült a felkai tóhoz, mely a régi köves út felett vezet el.

Az ó-tátrafüredi kávéháztól az ut a Jármay-nyaraló, s a kath. templom mellett az új tátrafüredi nyaralók mögött visz el. Az erdőben lassan emelkedve, $\frac{3}{4}$ óra múlva elérjük azon helyet, hol az ösvény a szalóki tavakhoz és a szalóki csúcsához elágazik (utmutató), és további 25—30 percz múlva a *Keresztdombon* vagyunk 1434 m., a honnan szép panoráma kínálkozik.

Dél felől mutatkozik az Alacsony-Tátra s a szepesi fensík egy része; a hegységnek fordulva pedig nyugot felől a felkai völgyi nagy mellékmoréna, melynek hosszában a Széplakról jövő ut halad; a fölött a Ferencz-József-(gerlachfalvi) csúcs és a Konesisza; jobbfelől a szalóki csúcs, a Szekrényeshegy, a «Flechte» és Bibires, s a Szekrényeshegy előtt a Szénaboglya nevű moréna, melynek fehér glaciális törmeléke tisztán látható.

A Keresztdombot elhagyva csakhamar utmutató jelzi a «legrövidebb utat Széplakra». Majd előttünk tűnik fel a Siléziak barátságos háza s a felkai-tó háttérében a «Kaulige Hübel» nevű domb, mely előtt a Virágoskert terül el. Itt a Keresztdombról számított félóra múlva az ut a szalóki tavak felé ágazik el, és további $\frac{1}{4}$ óra múlva a vendégszerető menedékház falai között vagyunk.

2. Széplakról a felkai tóhoz (2—2½ óra); vezető 4 K.

Széplakról kocsival is járható ut visz a felkai tóhoz. Az ut közepén a Felka-patakot lépjük át és szerpentin-uton emelkedünk ama morénadombra, melynek hosszában az ut a Siléziak-házának tart. Itt szép kilátás nyílik a hegységbe.

A Siléziak-házához vezető legrövidebb, jól jelzett ösvény a Felka-

Sziléziai ház a felkai tónál.

patak mentén visz fölfelé, a Felka-patak hidjánál a kocsit utat keresztezi s azután — mint említők — a tátrafüredi uttal egyesül. (1½ óra.)

A **felkai tó** 1673 m. a kisebb tengerszemek egyike. (Területe 1·50 hektár, mélysége 5 m.). A tó körül sétatér vezet. A partján álló *Siléziak*-házát, a Magyar Kárpát-egyesület siléziái osztálya építtette 1894-ben; 8 turista-szobát és jó s aránylag elég olcsó vendéglőt foglal magában. Kiváló kiindulási pont turisták részére. A felkai tó tulsó partján, havasi réten áll az 1875-ben épült egyesületi menedékház a Hunfalvy-kunyhó.

Kirándulások a Siléziak-házától.

Virágoskert 1821 m., *Hosszu-tó* 1953 m., *Lengyel-nyereg* 2208 m., *Kis Viszoka-csúcs*.

Vezető Tátrafüredről v. Széplakról a Lengyel-nyeregére 6 K, a Kis-Viszokára 7 K.

Virágoskert 20—30 perc.

Virágoskert — Hosszútó 25—30 perc.

Hosszútó — Lengyel-nyereg $\frac{3}{4}$ —1 óra.

Felkai-tó — Lengyel-nyereg $1\frac{1}{2}$ —2 óra.

A Felka-patak átlépése után az ösvény a meredek Tófal felé visz, melyről a Felka-vizesés zuhog alá. A jobboldali keleti hegylejtő a «Gránátfal», melynek törmelékében gránát található.

Itt az «Örököső» mellett haladunk el; ez kiálló sziklafal, melyről folyton víz csurog le. A Tófal legfelsőbb emelkedéséről már látjuk az alsó Virágoskertet, buja havasi rétet, mely már a gyalogfenyő régiója fölött fekszik. A virágoskert kiszáradt tómedencze, mely még egy századdal ezelőtt szép kéklő tengerszem volt. DK-nek az egész felkai völgyet tekintjük át.

A Virágoskerten, a honnét az ösvény a Ferencz József-csúcsra $3\frac{1}{2}$ óra alatt visz p. 191. tovább haladunk és sziklás magaslatra felkapaszkodva, a «Kaulige Hübel» nevű dombtövében elterülő *Felső-Virágoskerthez* érünk 1890 m. Innen már a Bibircset is látjuk, mely a felső Virágoskertből 3 óra alatt mászható meg p. 194.

Balkéz felől sziklán felhágva, a *Hosszútóhoz* jutunk melyet a Ferencz-József-(gerlachfalvi) csúcs hatalmas törmeléke mindinkább el tölt. Most látható már a Lengyel-nyereg, jobbra a felkai csúcestól. Itt kezdődik a siléziak felső útja, kövezett út, mely a «Kaulige Hübel» nevű domb hosszában sziklaomladék közt (utolsó részlete serpentinákban) a Lengyel-nyeregére visz.

A *Lengyel-nyereg* keskeny, meredek nyereg, melyet

nyugatnak a felkai csúcs, keletnek pedig a Kis-Viszoka határol.

A nyeregről nagyszerű a kilátás.

Dél felé a Ferencz-József-csúcs és a gránátos-hát sziklatömege közt belátunk a felső felkai-völgybe, melyet látszólag a «Kaulige Hübel» nevű domb zár el. A háttérben tűnik fel a szepesi fensík és hegység. Még nagyszerűbb a látvány észak felé. Alattunk fekszik a Fagyott-tó 2047 m. és mélyen alatt a Poduplaszki-völgyben a herezeg Hohenlohe-féle vadásztanya.

Jobb felől szemléljük a *Rovátka-csúcs* mellett a Rovátkát, balfelől több hegylánczot: a Hét-gránát sziklás hegygerinczét, mely mögött a Nagy-Halastó fekszik, a Szvisztovka-gerinczet mely mögött a lengyel Öttó terül el, s a magasra meredő sziklás Woloszynhegylánczot, melyen túl Zakopane fekszik. A háttérben a galicziai síkság tűnik elő.

Vissza ugyanazon uton jövünk.

A Lengyelnyeregről könnyen megmászhatjuk a kis Viszoka-csúcsot $\frac{3}{4}$ óra alatt p. 193; vagy pedig a Halastóhoz folytathatjuk utunkat p. 127, melyet a Lengyelnyeregről 5—6 óra alatt érünk el; vagy a Rovátkán át ereszkedünk le a nagytarpataki völgybe, a Zerge-szállóig $4\frac{1}{2}$ óra alatt p. 120.

Más kirándulás a felkai-tóról a következő:

A szalóki tavakhoz (1 óra p. 121), a Blásy-horhoson át a Zerge-szállóhoz $6\frac{1}{2}$ óra p. 120, a Halas-tóhoz 6—7 óra p. 127, a Rovátkán át a Zerge-szállóhoz $6\frac{1}{2}$ óra p. 120, a batizfalvi tóhoz 2 óra (p. 128.) csúcsmászások p. 190.

A Lengyel-nyergen át a Halastóhoz.

Tátra-Füredről vagy Széplakról 8—10 óra; vezető 10 K.

A Siléziak-házától 6—7 óra;

Siléziak-háza — Lengyel-nyereg $4\frac{1}{2}$ —2 óra;

— Poduplaszki völgy (vadásztanya) 2— $2\frac{1}{2}$ óra;

— utelágazás a Halastóhoz 1 óra;

— Halastó 1 óra = $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ óra;

— utelágazástól—Rosztokamenház $\frac{1}{2}$ óra;

— Halastó $4\frac{1}{2}$ —2 óra = $6\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ óra.

Tátra-Füredről vagy Széplakról a felkai völgyön át a Lengyel-nyerget $3\frac{1}{2}$ —4 óra alatt, a Siléziak-házától pedig $4\frac{1}{2}$ —2 óra alatt érjük el (p. 125).

A Lengyel-nyergen való rövid pihenő után a meredek lejtőn, törmeléken a *Fagyott-tóhoz* ereszkedünk le 2047 m. A tavat délnyugati oldalán megkerüljük, s a völgy jobb oldalán haladunk a patak közelében, mely kis vizesést képez, később pedig sziklarésben zuhog le. Két havasi réten átlépve, kis morénasánczra hágunk, melyről a Poduplaszki-völgy második elragadó szép kilátásában gyönyörködünk (a Lengyelnyeregtől 1 óra).

A Szkorusznik-gerincez előtt, mely a völgyet látszólag elzárja, magasfekvésű völgykatlanban látjuk a Cseh-tavat 1612 m., körülvéve a Tengerszem-csúcs, Tátra-csúcs, Ganek és Dénes-csúcs által; az utóbbi fölött másik tófal emelkedik, mögötte az északi Jegestóval 1774 m. Az északi Zöldtó fekvését 1577 m. más völgykatlan jelzi. A Szkorusznik mögül a Szvisztovka-gerincez s a Woloszynhegyláncz tűnik fel.

Most gyepes meredek lejtőn az alattunk elterülő havasi rétre ereszkedünk le, a hol ismét gyalogfenyő mutatkozik. Innen már látjuk az északi Zöld-tavat 1306 m., valamint az ebből s a Cseh-tóból a mélységbe aláeső két patakot. Az erdős Poduplaszki-völgy nyitva fekszik előttünk, jobbról pedig a zöld Siroka-nyereg törmelékes lejtője tűnik szemünkbe. A havasi rétről újabb meredek leszállásra készülünk, a völgyben milyen alattunk látható **vadásztanya** felé (1 óra).

A Hohenlohe-féle vadásztanyáról 1306 m., az egész Tátra egyik legszebb helyéről, melyről a főntebb leirt tájéakra újabb felejthetetlen kilátásban részesülünk, — erdőben, jó szekéruton követjük a tomboló hegyi patakot, s rövid idő eltelte után visszapillantván, a rovinki völgyet látjuk (átjáró a Nagy-tarpataki völgybe).

A vadásztanyától számítva kis óra alatt azon helyre érünk, hol a jelenleg megengedett egyenes út a Halastóhoz 1 óra alatt visz. Ezen út egy órával rövidebb.

Kirándulások a halastóról (p. 151).

Előbb — mikor ezen ut megjárása még tiltva volt, kénytelen volt a turista a Rosztoka-menedékházig elmenni. Ezen utóbbi uton $\frac{1}{4}$ óra

alatt az út elágazástól azon helyre jutunk, hol a Halastó-patak beömlik a Bialka-patakba. Csakhamar elérjük a Biela-voda nevelő tágas erdei rétét s a Bielkán átlépve, 15 perc alatt betérünk a **Rosztoka-kunyhóba**, a lengyel Tátraegyesület menedékházába 1032 m. Innen a Halastóhoz $1\frac{1}{2}$ —2 óra.

A Rosztoka-csücs alatt kis erdei réten álló menedékház 3 vendégszobát foglal magában több ágygyal. Az ellátás egyszerű.

A Rosztoka-menedékháztól a Mickiewicz-vízesésekhez $\frac{1}{2}$ óra alatt lehet jutni. (Utmutató.)

A menedékháztól 3— $3\frac{1}{2}$ óra alatt a Lengyel Ötúthoz vezet egy ösvény. Eleinte az út erdőben visz (2 óra), azután a patakon lépünk át s a mellett haladunk egy ideig, végül pedig gyalogfenyő közt elég meredeken hágunk fel.

A ki a Zawraton át Zakopanéra szándékozik, az a folytonos gyönyörű kilátás kedvéért inkább a Halastótól tegye meg ezen utat.

A Batizfalvi-tó 1898 m.

A Batizfalvi-tóhoz Széplakról, Tátrafüredről, Felső-Hágiból és a Siléziak házából lehet jutni.

1. Széplakról (3— $3\frac{1}{2}$ óra); vezető 6 K.

A Batizfalvi-tóhoz új ösvény épült 1902-ben, miáltal könnyebben hozzáférhetővé lett.

Eleinte követjük a szekérutat, mely a Felkai-tóhoz az utolsó kanyarulatig vezet ($1\frac{1}{2}$ —2 óra). Itt az erdő-régió felső határán ágazik el az új út, mely folyton a törpefenyő közepette nagyrészt törmeléken át felvezet, a batizfalvi morénasánczra (Riegel) ($\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra), a honnan egyike a legszebb körképeknek tárul szemünk elé. A mint tovább ballagunk a morénasánczon, előtűnik a batizfalvi völgy. A morénasáncz nyugati oldalán tovább menve egy tüzelőkö mellett elhaladunk és $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt érjük el a batizfalvi tavat.

A régi rosz ösvény nem messze Tátra-Széplaktól a Felkai- és Stószvízen át vezetett és a batizfalvi morénasáncz felé tartott.

2. Felső-Hágiról ($2\frac{1}{2}$ —3 óra); vezető 5 K.

Batizfalvi-lyuk 1.20—1.40 p.

Batizfalvi-tó 1.40—1.20 p.

Ezen út azon előnnyel bír, hogy a batizfalvi vizesések közelében halad el; különben el van hanyagolva és nehezen lehet rátalálni.

Az erdőben a Szucha-voda-vizig Ballagunk és egy «Zsomp» nevű kis tócsa mellett elhaladva, szép havasi rétre, az ugynevezett batizfalvi lyukba érünk. Odább a három vizesés közül a legsóbabbhoz, a Zsinór-vizeséshez, azután a Gyöngy-vizeséshez és tovább felhágva a Fátyol-vizeséshez, s az utóbbitól $\frac{1}{4}$ óra múlva a Batizfalvi-tóhoz jutunk.

3. A siléziak házától a Batizfalvi-tóhoz 2 óra.

A felkai-tavi utat követjük az első nagy kanyarulatig ($\frac{1}{2}$ óra), hol uttábla az új ösvény kezdetét jelzi. A batizfalvi morénasánczot $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt érjük el, és a batizfalvi tavat további $\frac{3}{4}$ óra alatt (l. fent).

4. Tátrafüredről (4— $4\frac{1}{2}$ óra); vezető 6 K.

Tátrafüredről követjük a régi felkavölgyi utat, melytől rövid idő alatt balra egy a batizfalvi tóhoz vezető ösvény ágazik el, mely Széplak felett a Felka-víz mellett egyesül a széplaki uttal: ezen folytatjuk tovább kirándulásunkat. Az ösvény azonban el van hanyagolva és könnyen eltéveszthető, tehát ez idő szerint nem ajánlatos.

Tervbe van véve az új felkavölgyi útnak összeköttetése a Batizfalvi-tavi ösvénnyel.

A **Batizfalvi-tó**, mely már a sziklarégióban fekszik, a Tátrahegység egyik legszebb tava, melyet keletről a Ferencz-József-(gerlachfalvi), mely azonban csak a tó nyugati széléről látható, északról a Batizfalvi-esücs, és nyugatról a Koncsisza vesznek körül.

Innen a Ferencz-Józsefesücsre 3 óra, p. 191.

Vissza a leirt utak egyikén.

A menguszfalvi völgy, a Vadorzó- és a Koprova-hágó.

(Poprádi-tó, Hinczkó-tó, Békás-tavak, Vadorzó-hágó, Koprova-hágó, Jegestó, Luka-hágó.)

A menguszfalvi völgybe, a Tátravölgyek egyik legnagyobbjába az ut a csorbai tóról és Felső-Hágiról indul ki, melyek a Poprádi-tó közelében egyesülnek.

1. A Csorbai-tótól a Poprádi-tóhoz (1½ óra). Vezető 2 K.

A Csorbai-tó északkeleti partjáról az 1895-ben ujonnan készült ut a poprádi tóhoz visz. A Mlinicza-völgybe vezető utat keresztezve, a Mlinicza-patakot lépjük át, honnan a jó ösvény lassu emelkedéssel a Bástyára vezet fel és 1½ óra múlva a Trigan 1480 méter gyepes és tágas fensikjára lépünk.

Innen nagyszerű a kilátás. Alattunk hömpölyög a Hinczkó- és Krupa-patak egyesüléséből keletkező Poprád patak, az előbbi két patak közt emelkedik az erdős Husz-domb középmoréna, mely mögött a poprádi tó rejtőzik. A meredek Oszterva és Tupával szemben látjuk a Tátracsúcsot, a Tengerszemesúcsot, a Kopkit és Gane-kot, valamint nyereg által elválasztva az Ökörhátat, melynek tövéen a (nem látható) Békás-tavak fekszenek.

Most leereszkedünk a menguszfalvi völgybe, a Hinczkó-patakhöz 20 p., (honnan régi erdei ösvény kis félóra alatt a turista-úthoz vezet). A patak mentén tovább fölfelé haladva s hidon átkelve, a Husz-dombra hágunk fel (20 percz), s innen rövid idő alatt a poprádi tónál levő turistaházhoz érünk.

2. Felső-Hágiról a poprádi tóhoz

a) *A turista-ut mentén.* 2—2½ óra; vezető 4 K, a békás tavakhoz vagy a Hinczkó tóhoz 6 K.

Felső-Hágiról a Csorbató felé vezető turistaut nagy kanyarulatáig, esetleg kocsin megyünk (6 km.), a honnan régi ösvény völgynek vezet. Balkézt tartván magukat, 1½ óra alatt elérjük a Csorbai-tavi utat, a melyet tovább követve, további 1½ óra alatt a poprádi-tóhoz jövünk.

b) *A Szmrkovecz gerinczén át* (2 óra); vezető 4 K.

Az ut részben ugyanaz, mint az Osztervára. A turista-uton a Zúgópatakig (1½ óra), azután közvetlen-

nül a csőszház mellett a patak mentén fölfelé, először gyepen, aztán erdőben és végül letarolt területen megyünk. Most, midőn az egyenes ut az Osztervára vezet, mi balra fordulunk, átlépjük a Szmrekoveczhegy széles gerincét, mely a Menguszfalvi-völgybe a legszebb kilátást nyújtja, és 2 óra alatt a poprádi tónál vagyunk.

c) Az Oszterván át a poprádi tóhoz $4\frac{1}{2}$ óra (l. p. 187) vezető 5 K.

A Poprádi-tó 1530 m., mely körül sétaút vezet és melynek vízszintje kőgát által egy méterrel emeltetett, a Čsorbai-tó után a legmélyebben fekvő tengerszem a Tátra déli oldalán. Már a gyalogfenyő régiójában fekszik. (Területe 2·19 hektár, mélysége $16\frac{1}{2}$ m.) Kis-halastónak is nevezik (a pisztráng miatt) megkülönböztetésül a tulajdonképeni Nagy-halastótól. Lefolyása, a Krupa-patak, a tó déli oldalán van.

Fekvése vadregényes.

Dél és nyugat felől morénasánczokkal körülvéve, emelkedik dél-kelet felől az Oszterva gyepes és gyalogfenyővel benőtt meredek lejtője, mellette az Omladékvölgy, melyen az átjárás meg van engedve; észak felől a Kopki mered égnek.

A tó északi partján épített a tulajdonos Hohenlohe német herczeg kényelmes és szép *turistaházat* 15 szobával, (30 ágy) és jó vendéglővel. A mostani turistaház helyén évekkel ezelőtt a Magyar Kárpát-egyesület két menedékháza állott, a mely azonban egymás után a tűz martaléka lett.

Kirándulások a poprádi tótól.

A Békástavak 1920 m. ($1\frac{1}{2}$ —2 óra).

Vezető Čsorba-tótól 5 K; Felső-Hágítól 6 K.

Az út kezdetben ugyanaz, mint a Hinczkó-tóhoz; félóra alatt elérjük a Békástavak patakját, hol az ösvény

balra a Hinczkó-tóhoz ágazik el. Mi átlépjük a vizet és a Tófal felé tartunk, melynek alján a poprádi tótól $\frac{3}{4}$ óra alatt jutunk el, honnét az egész völgykatlant áttekinthetjük. Balra Ny felé vezet egy szűk völgy a Kis-Hinczkó-tóhoz, a középén ÉNy emelkedik a Nagy-Hinczkó-tó magas tófalája, melyről hatalmas vízesés zuhan le, s jobb oldalt ÉK felé áll előttünk a Békástófal, melyet a patak újabb átlépte után megmászunk, eleinte kissé meredek, később szerpentinek ösvényen. Most pillantjuk meg a sziklás régió közepette a két keskeny törmelékszikla által egymástól elválasztott *Békástavat*. A jobbik nagyobb tóba benyúlik egy keskeny sziklástörmelék, melynek egyik része erősebben kiemelkedvén, békára hasonlít: innen a név.

Előttünk emelkedik a tengerszem-csúcs, melynek megmászására még 2 óra szükséges (p. 182).

Visszajövet ugyanazon utat használjuk, vagy pedig a menguszfalvi gerincez déli oldalán a Hinczkó-tóhoz megyünk $\frac{3}{4}$ óra és innét a poprádi tóhoz vissza $1\frac{1}{2}$ óra, a mi $\frac{3}{4}$ óra kerülő.

A Nagy-Hinczkó-tó 1965 m. ($1\frac{1}{2}$ —2 óra).

Vezető Csorba-tóról 5 K, F.-Hágiról 6 K.

A Hinczkó-tóhoz való kirándulást legcélszerűbben a Békás-tavak meglátogatásával kötjük össze olyformán, hogy visszatérőben megtesszük a kis kerülőt a Békástavakhoz s így a Poprádi-tóhoz térünk vissza. A kerülő egy óra.

A gyalogfenyővel kevert ritkás erdőben, melyben néhány czirbolyafenyő még megmaradt, a jócskán köves ut a Békástó-patak felé vezet.

Jobbról a Kopki, (a Tengerszemcsúcs el van földve) balról a Sátán; előttünk a Koprova- (balra) és a nagy Menguszfalvi-csúcs között (jobbra) a Hinczkó-tó széles tófalát látjuk; ettől balra fekszik a Kis-Hinczkótó; jobbra, a menguszfalvi csúcsok által elkülönítve a Békástavak völgykatlana.

Most balra fordulunk és a Hinczkó-patak mellett megyünk a tófalig, melynek megmászása után két kis plateauon át visz az út, míg a Hinczkó-tóhoz érünk.

A **Hinczkó-tó** a Táttra déli oldalán nagyság tekintetében a második (felülete 19·10 hektár) és csaknem ugyanazon magasságban fekszik, mint az Oszterva. Délnek és délnyugatnak a Kis Hinczkó-tó felé inkább dombos a terület; minden más oldalon magas csúcsok merednek ég felé hatalmas törmelékhalommal.

Visszafelé a poprádi tóhoz ugyanazon úton, vagy mint fent említettük, a Békás-tavakon át 1 órai kerülővel.

A **Vadorzó-hágón át a Halastóhoz** (6 óra); vezető Csorbától 12 K, F.-Hágiból 14 K, Tátrafüredről 16 K.

Kiinduló pont a poprádi tó.

Hinczkó-tó 2 óra.

Vadorzó-hágó 4 óra;

Tengerszem 2 óra;

Halastó $\frac{3}{4}$ —1 óra.

Ezen magasfekvésű hágó közvetíti az átjárást a felső menguszfalvi völgyből a Nagy-Halastóhoz.

A csorbai tótól, Felső-Hágiból vagy Tátrafüredről megyünk a poprádi tóhoz, (l. p. 130) a melytől 2 óra alatt a Hinczkó-tóhoz érünk (l. p. 132).

A tavat keletről megkerülve meredek törmelék lejtőn a menguszfalvi csúcs sziklafalához hágunk fel s ennek mentén kis hómezőnek tartunk. Ezen áthaladva, kisebb ormot mászunk meg, mely az Ottó- és Kolbenheyer-csúcs közti vadorzó-hágóhoz vezet, 2304 m. a honnan gyönyörű a kilátás a menguszfalvi és a Halastó-völgybe.

Mélyen alattunk délfelé terül el a Hinczkó-tó s az egész menguszfalvi völgy. A sziklaóriások közül különösen kiválik a hátulsó Bástya a Sátánnal. Látjuk továbbá a Hlinszka-völgyet, a csorbai csúcsot, a Triumetalt, Hrubot és a Krivánt. Északnak fordulva mélyen alatt fekszik a Tengerszem s a Halastó, egyszersmind az ormok egész során gyönyörködünk.

A Tengerszemhez leereszkedve eleinte jobbra, az

Ottó-csúcs meredek lejtője mentén $1\frac{1}{2}$ —1 m. széles ösvényen haladunk, a melyet törmelék és néhány sziklalemez képez; azután balra fordulunk s keskeny gerinczen tovább haladva, meredeken lebocsátkozunk egy hómezőre. Azután részint törmeléken, részint gyepes helyen leereszkedünk a Tengerszem melletti kereszthez, a honnan jó ösvényen a Halastóhoz jutunk.

A poprádi tótól a Koprova-hágón át a Zakopanéba.

A Lilijove-hágón át 10—11 óra.

A Zawory-hágón és Zavraton át $11\frac{1}{2}$ — $12\frac{1}{2}$ óra.

A Csorbai-tótól, Felső-Hágítól vagy Tátrafüredről megyünk a poprádi tóhoz (l. p. 130).

A Poprádi-tótól $2\frac{1}{2}$ —3 óra alatt a Nagy-Hinczkótavon át (p. 132), vagy egyenest a Kis-Hinczkó-tónak tartva, felérünk (a gyepes lejtőt megmászva) a Koprova-hágóra 2135 m., mely a Koprova-csúcs és a Hátsó-Bástya között fekszik. A Koprova-csúcsot a nyeregről $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt mászszuk meg (p. 181).

A hágóról leszállunk a ritkán látogatott Hlinszkavölgybe és $1\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a Koprova-völgyet. Itt a Tycha-hágó felé tartunk (1 óra), a melyről vagy a Zawory-hágón át a Lengyel-Öttó völgyébe ($\frac{3}{4}$ óra) és a Zavraton át Zakopaneba mehetünk (további 5 óra), vagy (mi könnyebb) a Lilijove-hágón át ($1\frac{1}{2}$ —2 óra) a Gasienica-tavak völgyébe szállunk le és így vándorolunk Zakopane felé 4 óra.

Az omladék-völgyi Jegestó és a Lukahágó.

Keletre a Poprádi-tótól torkollik az Omladékvölgy, melynek bejárása legujabb idő óta meg van engedve. A Jeges-patak, a völgy vize több kaszkádban zuhog le. Egy óra alatt megmászunk egy tófalat, honnét az egész impozáns völgykatlant pillantjuk meg, melyet a Kopki, Tátracsúcs, Ganek és a Vaskapu-csúcs vesznek körül.

Balra visz az út a Sárkány-tóhoz 1961 m.; egyenest

$1\frac{1}{2}$ óra alatt a Jeges-tóhoz 1935 m., ez utóbbtól balra fekszik a Ruman-tó 2090 m. A völgy bejárása a tófalig mindenkinek ajánlandó. A Jeges-tótól jó óra alatt hágunk föl a Luka-nyeregére 2182 m., mely a Koncsisza és Tupa között fekszik. A nyeregről a Szuha-völgybe leereszkedve 3 óra alatt érhetjük el Felső-Hágít; vagy a Tupa és Oszterván át visszatérhetünk a Poprádi-tóhoz 3— $3\frac{1}{2}$ óra alatt, vagy az Oszterváról Felső-Hágiba megyünk ($4\frac{1}{2}$ óra).

Csúcsmászások I. p. 174.

A Mlinicza-völgy és a Lórencz-hágó.

(Fátyolvizesés, Szkok-tó, felső és alsó Zerge-tó, Szentiványi- és Döller-tó, Lorenz-hágó.)

Kiinduló pont a Csorbai-tó.

A nyugoti Tátra leglátogatottabb völgye jelenleg a Mlinicza-völgy. Az ut az Alsó-Zerge-tóig elég jó karban van és nagyobbára gyepen vezet; az Alsó-Zerge-tótól fölfelé azonban folyton törmelék közt haladunk.

A fátyolvizesés meglátogatása és a Szkok-tófal megmászása mindenkinek ajánlható.

Csorbai-tó—Fátyolvizesés $4\frac{1}{2}$ óra.

Fátyolvizesés—Szkoktó $1\frac{1}{2}$ óra = 2 óra.

Szkoktó—Alsó-Zerge-tó $1\frac{1}{2}$ óra = $2\frac{1}{2}$ óra.

Alsó Zerge-tó—Szentiványi-tó $\frac{3}{4}$ óra = $3\frac{1}{4}$ óra.

Szentiványi-tó—Döller-tó $1\frac{1}{2}$ óra = $3\frac{3}{4}$ óra.

Szentiványi-tó—Lorenz-hágó 1 óra = $4\frac{1}{2}$ óra.

Vezető a Fátyol-vizesésig 2 K, a Zerge-tó vagy Szentiványi tóig 5 K.

Az ut kezdetben összeesik a poprádi tóhoz vezető úttal. A Csorbai-tó északkeleti részén, a Prónay-nyaraló közelében ÉK-re fordulva a Mlinicza-völgy régi szerútjára és csakhamar a Mlinicza-rétre érünk, melyről szép kilátás kinálkozik a Szoliszkótól s a Bástyától határolt völgybe, a Szkok-tófalra, valamint a Zerge-tófalra s háttérben a csorbai csúcsra.

A rét felső végéről az ut erdőben vezet tovább. A második hidon átkelve (a Csorbai-tóról $\frac{3}{4}$ óra) a kétoldalt levő erdős morénasánczok megszűnnek s a völgyet immár a Szoliszko és a Bástyá meredek sziklatömegei határolják. Itt már elértük a felső erdőhatárt. A harmadik hidon túl nagy morénaterületen járunk és a negyedik hidnál már magunk előtt látjuk a *Fátyolvizesést*. A Tófalról a víz szép kaszkadokban zuhog alá. Itt gyakoriak a törmelékhalmozatok, melyek egyike az utunkba eső Kis-Szok-tavat, már nagyrészt betöltötte.

Jobbfelől megkerüljük a Fátyolvizesést s a Tófalon felhágva, fél óra alatt a Szok-tónál vagyunk 1811 m., mely a Szoliszko és Sátán közti völgyben terül el. Előttünk látjuk a Zerge-tófalat.

Az Alsó-Zerge-tóhoz az ut eleinte kis kőszánczon, majd kissé emelkedve, moréna-területen, két kiszáradt kis tó mellett vezet el. Egyik völgylépcsőre felhágva, a Csorbai-csúcsot pillantjuk meg, melyet két tófal határol; jobbról a Zerge-tófala, balra azon tófal, mely fölött a Szentiványi- és Döller-tó terül el.

A kis kiszáradt tóról sziklatörmeléken átlépve, csakhamar a törmelékhalmoztól körülvett *Alsó Zerge-tó* előtt 1970 m. állunk, mely már a sziklarégióban fekszik.

A *Felső Zerge-tavat* 2006 m. elérjük, ha a Zergetó falát megmászszuk, mi félórát igényel. (Innen a csorbai-csúcsra egy óra p. 180).

Most baloldalt folytatjuk utunkat a *Szentiványi-tó* felé 2069 m., mely sokkal nagyobb az Alsó-Zergetónál ($\frac{3}{4}$ óra). A kis *Döller-tó* 2100 m., alacsony kőszáncz megmászása után $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el.

A Szentiványi-tótól 1 óra alatt megmászható a Furkota-csúcs (l. p. 179.) és ugyanesak egy óra alatt érhető el a *Lorenz-hágó* 2314 m., mely a szomszédos Furkota-völgybe vezet. Két útirányban kapaszkodhatunk fel a hágóra: vagy a Furkota-csúcs déli lejtőjén

haladva, vagy dél felé a Wahlenberg-csúcs közelében. A Lorenz-hágóról $1\frac{1}{2}$ óra alatt ereszkedünk le részint laza törmeléken, részint gyepes helyen a Felső-Wahlenberg-tóhoz, honnan 3 óra alatt térhetünk vissza a Csorbai-tóhoz. (Az egész körtúr a Lorenz-hágón át 8 órát igényel pihenés nélkül.)

A Furkota-völgy és a Nefczer-hágó.

(Furkota-tavak, Wahlenberg-tavak).

Kiinduló pont a Csorbai-tó.

A Furkota-völgyet a turista ritkán keresi fel; pedig a kirándulás a déli Tátra legmagasabb fekvésű tavához, a Felső-Wahlenberg-tóhoz nagyon érdemes.

Ezen völgy látogatása azért jár több nehézséggel, mint a szomszédos völgyeké, mert az ut utolsó részét (1— $1\frac{1}{2}$ óra) folyton sziklatörmelék közt kell megtennünk.

Csorbai-tó—Furkota-patak $\frac{3}{4}$ óra.

— Furkota-tavak $\frac{3}{4}$ óra = $1\frac{1}{2}$ óra.

— Alsó Wahlenberg-tó 1— $1\frac{1}{2}$ óra = $2\frac{1}{2}$ —3 óra.

— Felső Wahlenberg-tó $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra = 3—4 óra.

— Nefczer-hágó $1\frac{1}{2}$ óra = $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra.

Vezető a Wahlenberg tavakhoz 6 K.

A Pod banszkói felső uton $\frac{3}{4}$ óra alatt a Furkota-patak előtt levő utelágazáshoz jutunk, a hol jobb oldalt a Szolizsko, baloldalt a Szedilko és Osztra által határolt Furkota-völgyet látjuk előttünk. Marhacsapáson haladva a Szolizsko oldalán a völgyet elzáró meredek Furkota-tófalra hágunk fel ($\frac{3}{4}$ óra).

Itt már egyes gyalogfenyőbokor mutatkozik. A tófalról, hátra tekintve, két kis morénatavat látunk, míg előttünk gyalogfenyővel benőtt gyepes völgytágulat, kiszáradt tó maradványa terül el. Ezen áthaladva, a Szedilko lejtője alatt levő két kis *Furkota-tavat* 1620 és 1710 m. balra hagyva, egy másik sziklalépcsőre há-

gunk fel. Itt megszűnik az ösvény, úgy hogy kénytelenek vagyunk a sziklatömbök közt haladni.

A kőszánczon valóságos omladékvilág környez. Balra egy átjáró a Szárazvölgybe (Szucha-voda) visz, s előttünk jelenik meg a Wahlenberg-tófal, melyen kis völgytágulaton áthaladva, sziklás ösvényen kell felmászunk.

Felérve, sziklatörmelékkal telt völgykatlanban látjuk a hosszukás *alsó* (kisebb) *Wahlenberg-tavat* 2060 m., mely az Osztra oldalán fekszik. Ezen tó, mely a völgykatlannak csak egy részét tölti be, már a sziklarégióban fekszik.

$1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt felhágunk az utolsó tófalra is, s itt előttünk terül el a *felső* (nagy) *Wahlenberg-tó* 2154 m., a déli Tatra legmagasabb fekvésű tava, mely az egész völgykatlant elfoglalja.

Előttünk emelkedik a Furkota-csúcs, jobbra a sziklás Lorenz-hágó, mely a Mlinicza-völgybe vezet; balra pedig a széles Nefczer-hágó, mely a Nefczer-völgybe vezető utat jelzi.

A Felső-Wahlenberg-tóról vagy ugyanazon úton térünk vissza a Csorbai-tóhoz; vagy a Lorenz-hágón át vándorolunk a szomszédos Mlinicza-völgybe (p. 136) vagy felhágunk a Nefczer-hágóra.

A nagyrészt gepes *Nefczer-hágót* (2277 m.) jó $1\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el a Felső-Wahlenberg-tótól. Innét K felé látjuk a két Wahlenberg-tavat a sziklarégióban; Ny felé a Nefczer-völgy felső völgykatlanát a két Terianszko-tóval, a Hrubo-, Krátka- és Krivántól környezve, hátterben a zöld Krizsnó-hát.

A Nefczer-hágótól mászszuk meg a Furkota-csúcsot egy óra alatt és a Triumetalt $1\frac{3}{4}$ óra alatt l. p. 179.

A Nefczer-hágóról vagy ugyanazon úton térünk vissza, vagy leszállunk a felső Terianszko-tóhoz (1 óra) a honnan vagy a Szparalyukon át a Kriván alatti zöldtóhoz jutunk (nehéz túr) s tovább a

Csorbai-tóhoz ; vagy a Szucha-voda-résen át az Osztra és Krátka közötti kis Szucha-voda-völgybe, a honnan a Szedilko-hágón át a Furkota-völgybe és a Csorbai-tóhoz térhetünk vissza, vagy a Handel-völgyön át tehetjük meg a visszatérést. A felső Terianszko-tóról leereszkedhetünk a Koprova-völgybe és tovább ballagunk Pod Banskó-ra. Lehet a Lorenz hágón át a Szentiványi-tóhoz a Mlinicza-völgybe és a Csorbai-tóhoz is visszamenni.

Mindezen túrok egész napot vesznek igénybe.

A Handel-völgy és a Szpara-lyuk.

(Kriván alatti Zöldtó és a Szpara-lyuk.)

Kiindulópont : a Csorbai-tó.

A Kriván alatti Zöldtó könnyen érhető el ; az ut nagyobb részt gyepen s aránylag csak kevés törmeléken visz oda, a tájkép pedig sajátos szépséggel bír.

Csorbai-tó — utelágazás a Handel-völgybe $1\frac{1}{2}$ óra ;

— a Krivánra vezető ut elágazása $\frac{3}{4}$ óra = $2\frac{1}{4}$ óra ;

— a Zöldtóhoz $\frac{3}{4}$ óra = 3 óra.

Vezető a Zöld-tóhoz 6 K.

Az út fele ugyanaz mint a Pod banszkó-i felső út és a Krivánra vezető ösvény (p. 96.).

A Handelvölgy kezdetén, a Zlomisko-pataknál válik el az ut. Marhacsapáson gyalogfenyők közt, gyepen lassankint emelkedve, a Handelvölgybe lépünk.

Nyugaton látjuk a Krivánt s a Jami-terraszig huzódó morénasáncot, keleten az Osztrát, háttérben a Krátkát, mely a felső völgyet két egyenlőtlen részre osztja : a Zöldtó-völgy katlanára s a keleten (jobbra) fekvő Szárazvölgyre (Szuchavoda). Hátra tekintve, láthatjuk a gyalogfenyővel sűrűn benőtt Jami-terraszt a kis morénatóval.

Az ut elágazásától számított $\frac{3}{4}$ óra múlva a morénasánc mentén látható ut a Kriván felé tér el.

Megmásszuk a tófalat és törmelékkal körülvett völgykatlanban vagyunk. Most a Krátka oldalán a moréna felé haladunk és óriási sziklatömbökkel telt területre tekintünk. A morénáról már látjuk a Zöldtavat és csakhamar elérjük a partját is.

A *Zöldtó* 2026 m., melynek nyugati partjáról a tó közepéig kőgát ér, az egész völgykatlant elfoglalja s a Kriván által, melynek csúcsa látható, valamint a Krátka és törmelékkúpja által van körülvéve. A Szpara-lyuk 2176 m., a Nefczer-völgybe való átjáró, a tótól nem látható. A tóból fakadó Zlomisko-patak a fehér Vágfolyó egyik forrás ága. Azon helyig, a hol az ut a Kriván felé elágazik, sziklaomladékok alatt folydogál és csak ott lát napvilágot. A Szárazvölgyben sincsen patak; csak a Krátka alatt mutatkozik hegyi víz.

Visszajövet ugyanazon úton megyünk $2\frac{1}{2}$ óra alatt a Csorbai-tóhoz; vagy a Szedilko-hágón át megyünk a Furkota-völgybe és így vissza a Csorbai-tóhoz; vagy a Szpara-lyukon át a felső Terianszko-tóhoz (p. 138.).

A nyugoti Táttra völgyei.

A többi Táttra-völgyektől egészen elütő jellegűek a Pod Banzsko közelében a Bélapatakba torkoló hegyi völgyek: a Koprova-, Tycha- és Kameniszta völgy. Ezek hosszú, mélyen bevágott völgyek, többnyire a tetőig gyepes hegygerinczczel. A Koprova- és a Tycha-völgy egyszersmind a Táttra leghosszabb völgyei a déli oldalon.

A Koprova-völgy.

Kinduló pont Pod-Banzsko (l. p. 96).

(Szmreecin-tavak.)

Pod Banzsko—Utelágazás $4-4\frac{1}{2}$ óra;

— Alsó-Szmreecin tó $\frac{3}{4}-1$ óra = $4\frac{3}{4}-5\frac{1}{2}$ óra;

— Felső-Szmreecin tó $\frac{1}{4}$ óra = $5-6$ óra.

A Nefczer-völgyig szekérút van.

A legszebb és a leglátogatottabb nyugati Tátravölgy a tágas Koprova-völgy. A vízdús hegyi patak a görgeteg alatt olykor hosszú darabon eltűnik s aztán újra felbukkan. A vándorlás ezen völgyben már a tájkép változatos voltánál fogva is érdekes. Nyugot felé a Krizsno

és Velka Kopa többnyire gyepes gerinceze környez; kelet felé pedig a Krivánnak regényes sziklaalakulásai.

Pod Banszkóról ösvény visz észak felé egyenesen a Koprova-völgybe, mely a Koprova- és Tychapatak egyesülése táján a völgyi útba torkollik. ($1\frac{1}{2}$ óra).

Az ut az erdőn keresztül vezet, helyenkinti kilátással a Krivánra és nyulványaira. Mintegy 10 percnyire a Nefcer-völgybe vezető útelágazás előtt egy hidnál a Nefcer-patak vizesését látjuk. A víz szép kaszkadokban zuhan le azon magas terraszoí, mely a Nefcer-völgyet a Koprova-völgytől elzárja.

Itt a gyalogfenyő már tömegesen fordul elő. $\frac{3}{4}$ óra múlva a Hlinszka nevű második mellékvölgyhez érünk s innen szemléljük a Hrubo meredek sziklafalait.

Közelben van a lengyel turista-egyesület által épített kis kunyhó, mely a Hlinszka-völgyből Zakopane felé haladó turistáknak kedvelt pihenőhelye.

További $\frac{1}{4}$ óra alatt a Tychahegy tövéen elhagyott kosár helyéhez érünk, a honnan az ösvény balra a Tycha- és Zavory hágóra, jobbra pedig a Szmrecsin-tavakhoz visz. A felső erdőhatár itt véget ér. Meredek tófal megmászása után, miközben a Koprova-patak zuhatagját láthatjuk, az alsó, nagyobb Szmrecsin-tóhoz érünk 1674 m., a honnan egy ritkán használt ösvény $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt a Csarny-hágón át a lengyel Öttöhöz vezet.

Egy másik kis kőszánc megmászása után a Felső Szmrecsin-tóhoz jutunk 1723 m., melyet a Koprova-csúcs és a Csubrina sziklafalai környeznek

Vissza ugyanazon uton vagy a Tycha-hágóu és a Kopa-Krizsnohegygerinczen át.

Pod Banszkóról a Koprova-völgyön át a Halas-tóhoz és a Lengyel Öttöhöz.

Több átjáró vezet a Koprova-völgyből a Tátra északi oldalára, ú. m. a Szmrecsin-, a Csarny- és a Zavory-hágó.

A Szmrecsin- (Chalubinszki-) hágón át 2033 m. a Halas-tóhoz.

Pod-Banszko—Felső Szmrecsin-tó 5—5¹/₂ óra.

— Szmrecsin-hágó ³/₄ óra = 5³/₄—6¹/₂ óra.

— Halastó 4¹/₂ óra = 7—8 óra.

Pod Banszkó-ról 4¹/₂—5 óra alatt érjük el a Koprova-völgyi úton az alsó Szmrecsin-tavat, hol az új ösvény kezdődik, és ¹/₄ óra alatt a Felső Szmrecsin-tavat (p. 141). Itt kezdődik a felhágás. ³/₄ óra alatt megmászszuk a Szmrecsin-hágót, a honnan ¹/₂ óra alatt a Miedziane-Barátvölgybe s egy menedékházikó mellett elhaladva, további 1 óra alatt jó uton a Nagy-Halastóhoz jutunk.

A Csarny-hágón át 1930 m. a Lengyel Öttóhoz.

Pod Banszko—Alsó Szmrecsin-tó 4¹/₂—5 óra.

— Csarny-nyereg ³/₄—1 óra = 5¹/₄—6 óra.

Csarny-nyereg — Lengyel Nagy-tó ³/₄ óra = 6—6¹/₂ óra.

A *Csarny-nyereg* a Koprova-völgy s a Lengyel-Öttó közt az összeköttetést képezi, de ritkán használják, mivel fárasztóbb és nem sokkal rövidebb mint a Zavory-nyergen való átjárás. A felhágás az Alsó Szmrecsin-tóról (p. 141) a részint gepes, részint törmelékes lejtőre ³/₄—1 óra alatt tehető meg; a nyeregről szép a kilátás a Szmrecsin- és a Lengyel-Öttó völgyébe. A lemenetel görgeteges uton a Fekete- s a Nagy Lengyeltó irányában történik.

Innen a Halastóhoz 3 óra; a Rosztoka-menedékházhoz 2¹/₂ óra.

A Tycha-hágón 1879 m. és Zavory-nyergen át (Gladkie-nyereg) 1494 m. a Lengyel Öttóhoz.

Pod Banszko—felhagyott kosár utelágazás 4¹/₂ óra.

— Tycha-hágó 1 óra = 5—5¹/₂ óra.

— Zavory-nyereg ¹/₂ óra = 5¹/₂—6¹/₂ óra.

— Lengyel Nagytó ¹/₂ óra = 6—6¹/₂ óra.

A Koprova-völgy egy harmadik átjárója vezet a Tycha-hágóra.

Pod Banszkóról $3\frac{1}{2}$ —4 óra alatt érjük el a Koprova-völgy volt kosárját azon a helyen, hol az ösvény jobbra, a Szmrecsin-tavak felé ágazik el (p. 141). Az útelágazástól balra felhágunk a Tycha-hágó gyepes lejtőjére, útközben a Kolbenheyer-tó mellett elballagva. A Tycha-hágón, a honnan a két Szmrecsin-tavat és a Koprova-vizesést gyönyörűen látni, ismét kétfelé oszlik az út: az egyik ösvény a lejtő mentén a Lilijove-hágó felé vezet egyenes irányban; míg a másik jobb oldalt a Zavory-nyereg felé tart, hol szép kilátás nyílik a Lengyel-Öttó-völgyébe. Innen jó ösvény a Lengyel-Öttó-hoz vezet le, a honnan vagy a Zavraton át Zakopanéra (6 óra), vagy a Szvisztovka-gerinczén át a Halastóhoz lehet jutni (3 óra).

A *Zavory-nyereg* legalkalmasabb és igen könnyű átjáró azok részére, a kik a Zawraton át Zakopanéra vagy a Lengyel-Öttó érintésével a Halastóhoz igyekeznek.

A Nefczervölgy.

(Terianszko-tavak, Nefcezer-hágó).

A Koprova-völgy mellékvölgyei közül kétségtelenül a Nefcezer-völgy foglalja el az első helyet és nagyszerűség tekintetében is bátran versenyezhet a többi Tátra-völgygyel. A völgynek távol volt az egyedüli oka annak, hogy oly ritkán keresik fel. A kinek nincs szándéka az egész völgyet végig járni, az menjen a vadászkunyhóig vagy az alsó Terianszko-tóig és ugyanazon uton térjen vissza. A Nefcezer-völgyig szekérút visz.

Pod Banszko—Nefcezer-völgy $2\frac{1}{2}$ óra.

— vadászkunyhó $\frac{1}{2}$ óra = 3 óra.

— vizesés 1 óra = 4 óra.

— Alsó Terianszko-tó 1 óra = 5 óra.

— Felső Terianszko-tó 1 óra = 6 óra.

— Nefcezer-hágó 4 óra = 7 óra.

A kiindulási pont Pod Banszko.

Pod Banskoról 2¹/₂ óra alatt jutunk a Nefczervölgyig (l. p. 140). Szerpentin-uton felhágunk a meredek törmelékfalra, mely a Nefczervölgyet elzárja a Koprova-völgytől, és 1¹/₂ óra múlva vadregényes völgykatlanba érünk, hol a vadon közepette a Tátrának egyik legszebb pontján vadászkunyhó áll.

A Kriván függőleges sziklafala mellett a Nefczerpatak meredek tófalról, szűk és magas sziklahasadékban zuhog alá, gyönyörű vizesést képezvén. Észak felé a Hrubo szétszaggatott orma veszi körül a völgyet.

Az említett tófalra 1 óra alatt a gyalogfenyőn keresztül szerpentin-ut vezet, miközben a vizesést közről is megtekinthetjük.

Elég rossz uton haladunk tovább a második tófal felé, mely fölött az Alsó-Terianszko-tó terül el. A patak egy darabig a törmelékhalmoz alatt eltűnik, de feljebb ismét felszínre jut. Később feltűnik a középső tófal; erről két patak zuhog alá, mely alább egymással egyesül. A középső tófalra feljutva, körültekintünk.

Az egyik patak a meredek Krivánfal alatti kis omladék-völgyben fakad, a völgyet magát pedig a Krátka, a Terianszko-tóig előretolt törmelék kúpja zárja el.

Ny.-on a völgy fölött a Krizsnó zöld gerincét látjuk, s ettől délkeleti irányban a Szparalyukat, a Kriván alatti Zöldtóhoz vezető nehéz átjárót.

A jobbfelőli patak mentén tovább haladva az *Alsó-Terianszko-tó-hoz* jutunk 1947 m., a mely a felsőnél jóval nagyobb s az egész völgykatlant elfoglalja.

Előttünk emelkedik a hatalmas felső tófal; észak felől a Hrubo hatalmas törmelékével és a Triumetal; délfelől a Krátka, mely kőgátat bocsát a tó felé és odább a Kriván meredek sziklafala.

A magas tófalon egy óra hosszat felmásзва a *Felső-Terianszko-tavat* érjük el (2124 m.), melyet szikla-törmelék vesz körül.

A felső Terianszko-tóról 4 óra alatt érjük el a **Nefcer-hágót**, melyről a felső Wahlenberg-tóhoz $\frac{1}{2}$ óra, a Furkota-völgyön át 3 óra alatt a csorbai tóhoz juthatunk; vagy a Furkota-csúcsot mászhatjuk meg, vagy a Szpara-lyukon át a Kriván alatti zöldtőhöz, vagy a Szucha-voda-résen át a Handel-völgybe és a csorbai tóhoz mehetünk. (l. p. 138.).

A Tycha-völgy.

(A Tycha-völgyön át Zakopanéba és a Koscieliszko-völgybe.)

A Tycha-völgyet mostanáig csak azon kevés turista látogatja meg, ki a hegységen át a Koscieliszko-völgybe vagy egyenest Zakopane felé gyalogol. A Koscieliszko-völgybe a Tomanova-hágón át lehet jutni; egyenest Zakopaneba visz egy ösvény a Gorycskova-, a Kondracska- és a Lilijove-hágón át. Közös mindezen túroknál a Tycha-völgy bejárása a Jávorszikláig (3 óra gyalog), mely útnak nagyobb részét t. i. a Spania-völgyig ($2\frac{1}{2}$ óra) szekeren is lehet megtenni, mi által jó időt megtakaríthatunk. Ezen utak közül az út a Lilijove-hágón át a leghosszabb s a nyereg maga a legmagasabb, de egyszersmind a legszebb, mivel a Gąsienica-tavak völgyén keresztül visz; ellenben a Gorycskova-hágón át az átjárás a legrövidebb.

Pod Banszkó-ról egyenes uton a Koprova-hid felé tartunk, a Koprova- és Tycha-patak egyesülésénél az utóbbi patak völgyébe lépünk ($\frac{1}{2}$ óra).

Átlépünk a Krizsno-, majd a Koprovicza-patakon ($\frac{1}{2}$ óra), odább a Spania-patakon ($1\frac{1}{2}$ óra), és további $\frac{3}{4}$ óra alatt a *Jávorsziklához* érünk 1210 m., a hol a völgy keletnek fordul.

Itt elágazik a közös út: kelet felé a Gorycskova- és Lilijove-nyereghez, nyugat felé pedig a Kondracska- s a Tomanova-hágóhoz vezet.

Pod Banszkóról a Kondracska-nyergen át (1895 m.) **Zakopaneba**, 8 óra.

Pod Banszko — Jávorszikla a Tychavölgyben 3 óra ;

Pod Banskó — Kondraczka-nyereg 2 óra = 5 óra ;

— — Kuzsnicze $2\frac{1}{2}$ óra = $7\frac{1}{2}$ óra.

— — Zakopane $\frac{1}{2}$ (kocsin) = 8 óra.

Út a Jávorszikláig l. p. 145.

A Jávorsziklát balról (nyugatról) megkerülve s réten meredeken felhágva, a Szpoderi-völgyecske keleti lejtőjéhez jutunk. Eleinte északnak gyalogfenyő közt, majd havasi réten haladunk, míg a széles nyeret el nem érjük, hol a lengyel Tátra-egyesület kis menedékháza áll. Ezen gunyhótól jó ösvényen, majd erdei uton a Polana Kondratova és a Polana Kalatovkin át Kuzsniczére érünk és tovább Zakopanéba $\frac{1}{2}$ óra kocsin.

Pod Banskóról a Gorycskova-nyergen át (1800 m.) Zakopaneba. 7 óra.

Pod Banskó — Jávorszikla 3 óra ;

— — Gorycskova-nyereg $4\frac{1}{2}$ óra = $4\frac{1}{2}$ óra ;

— — Kuzsnicze 2 óra = $6\frac{1}{2}$ óra.

— — Zakopane $\frac{1}{2}$ óra kocsin = 7 óra.

Út a Jávorszikláig (l. p. 145).

A Jávorsziklától még rövid ideig folytatjuk utunkat a Tychavölgy jobb oldalán, azután balra, azaz észak felé felhágunk a gyepes lejtőn és $1\frac{1}{2}$ óra alatt (a Jávorsziklától) elérjük a nyugati nyeret 1800 m., (a keleti 1815 m. öt percznyire van az előbbitől.)

A nyeregbe leereszkedve eleinte kényelmes ösvényen havasi rétre érünk, azután erdőben haladunk s a Gorycskova-kunyhót érintve 2 óra alatt Kuzsniczén vagyunk.

Pod Banskóról a Lilijove-hágón át (1978 m.) Zakopaneba. 9 óra.

Vezető a Csorbai tótól 12 K.

Pod Banskó — Jávorszikla 3 óra ;

— — Lilijove-hágó 2 óra = 5 óra ;

— — Kuzsnicze $3\frac{1}{2}$ óra = $8\frac{1}{2}$ óra ;

Kuzsnicze — Zakopane $\frac{3}{4}$ óra gyalog, $\frac{1}{2}$ óra kocsin.

Út a Jávorszikláig (l. p. 145).

A Jávorsziklától az út egy ideig közös a Gorycskova-

hágói ösvénynyel; majd jobbra fordulunk és 2 óra alatt megmászszuk a hágót.

Innen leereszkedünk a Szucha-voda-völgybe; a «Hala Sztavy» kunyhó mellett egyesül utunk a Zavraton átvezető uttal és a Kopa-Królován át tovább ballagva Kuzsnicére érünk.

A Lilijove-hágó a Koprova-völgyön és Tycha-hágón át is érhető el.

A Tycha-hágótól a lengyel Tátra-egyesület által épített ösvény a felső Tychavölgy lejtőjén, a Valentkova alatt, a Lilijove-nyeregbe vezet; de ezen ut valamivel hosszabb a Tychapataki útnál.

Pod Banszkóról a Tomanova-hágón át 1689 m. a **Koscielisko-völgybe** és Zakopanéba $7\frac{1}{2}$ óra. Vezető a Csorbai tótól 14 K.

Pod Banszkóról két átjáró visz a Koscielisko-völgybe és Zakopanéra; a Kameniszta- és a Tomanova-nyergen át. Az első valamivel rövidebb, és érdekesebb.

Azok részére, kik az utat Zakopanéről teszik meg, a Kameniszta-nyergen át vezető ösvény ajánlható; erről azonban nem kell a Kameniszta-völgybe leereszkedni, hanem a Hlina-hegyhát hosszában is lehet menni, miközben folyton élvezhető a hegyi panoráma.

Pod-Banszko—Jávorszikla 3 óra;

— —Tomanova-hágó 1 óra = 4 óra;

— —Polana Szmytnia (Koscieliskovölgy) 1 óra = 5 óra;

— —Koscieliskói szálló $\frac{3}{4}$ —1 óra = 6 óra;

— —Zakopane (kocsin) $1\frac{1}{2}$ óra = $7\frac{1}{2}$ óra.

Út a Jávorszikláig (l. p. 145).

A Jávorsziklától balra a Tomanova-völgybe fordulunk; néhány kisebb tómedenczét (Pribilina-tó) elhagyva félóra múlva a Tomanova-polszka és Czervonyvierch közt levő nyeregbe lépünk. Szerpentinek uton ereszkedünk le, miközben néhány pásztorkunyhót oldalt hagyunk s később erdőben haladva, lejutunk a Koscielisko-völgybe a Szmytnia-rétre, innen $\frac{3}{4}$ óra alatt a Koscielisko-szállóhoz, s $1\frac{1}{2}$ óra alatt kocsin Zakopanéba (p. 164).

A Kameniszta-völgy.

(Pod Banszkóról a Kameniszta-nyergen át 1789 m. a Koscieliszko-völgybe és Zakopanéba 7 óra).

Pod Banszko—Kameniszta-nyereg 3 óra;

— —Polana Szmytnia $1\frac{1}{2}$ óra = $4\frac{1}{2}$ óra;

— —Koscielisko-völgyi turistaház $\frac{3}{4}$ —1 óra = $5\frac{1}{2}$ óra;

— —Zakopane (kocsin) $1\frac{1}{2}$ óra.

Pod Banszkóról nyugatnak fordulva, jó hidon a Béla-folyón kelünk át, majd szép erdei réten járunk és $\frac{1}{2}$ óra alatt a Kameniszta-völgybe érünk. A patakot átlépve az ut a jobb (nyugati) parton vezet. Miután egy völgytáguláson áthaladtunk, szűkebbé válik a völgy. Balfelől sziklarészletek tűnnek elé, míg jobboldalt zöld rétek mutatkoznak. Csermelyt lépünk át, oldalt hagyunk egy kosárt, majd kis vizesés mellett haladunk el és réteken tovább ballagva a Bysztra és Kameniszta közt levő Kameniszta-nyeregre érünk, a honnan nagyszerű a kilátás a koscieliskoi völgybe.

Innen feljárt a Bysztrára $1\frac{1}{2}$ óra, a Kamenisztára $\frac{3}{4}$ —1 óra. (p. 168).

A nyeregről jó ösvényen a meredek Koscieliszko-völgybe bocsátkozunk le és kiterjedt havasi rétre (Vjelka Pysna) érünk, hol több kisebb tavat és morénát észlelhetünk. A gyalogfenyő itt kezdődik. Csakhamar másik erdei rétre (Polana Ornak) jutunk, a melyen szétszórtan pásztor-kunyhók állnak. Innen az egész völgykatlan tisztán áttekinthető: látjuk a Bysztrát, a Kameniszta-nyerget, a Hrubot, Szmrecsint s az Ornak gyepes hegyhátát. Tovább völgygyel menve a Polana Szmytnia nevű réthez érünk, a hol az ut a Tomanova-hágóról a miénkkel egyesül.

A Polana Szmytniától a koscieliszko-völgyi turistaházig $\frac{3}{4}$ —1 óra; innen kocsin Zakopanéra $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ óra. (Koscieliszko-völgy I. p. 164).

6. Az északi Tátra.

A Tátra északi oldalán különösen két hely van, melyet a túrista meglátogat: a nagy Halas-tó, az egész Tátra fénypontja és Zakopane a lengyelek nyaraló-helye. Útközben megismerkedünk az északi Tátra minden szépségével.

A főbb Tátra-átjárók magassága.

Méter	Név	Honnan — hova
2380	*Kis nyereg-hágó	Ötő—Varangyostó
2343	**Hunfalvy-hágó	Poprádi-tó—Poduplaski-völgy
2341	**Jégvölgyi-horhos	Ötő—Fekete(Javorinai)tó
2314	Lorenz-hágó	Mlinica-völgy—Furkota-völgy
2304	*Vadorzó-hágó	Poprádi-tó—Halastó
2300	Zöldtő-horhos	Zöldtő—Ötő
2295	*Rovátka	Nagy Tarpatak—Fagyott-tó
2285	**Fehér pad	Nagy Tarpatak—Varangyostó
2280	**Menguszfalvi-hágó	Törmelék-völgy—Batizfalvi-tó
2277	Nefcer-hágó	Furkota-völgy—Nefcer-völgy
2275	**Vaskapu-horhos	Törmelék-völgy—Poduplaski-völgy
2270	Blasy-horhos	Nagy Tarpatak—Felkai-völgy
2270	Sucha-woda-horhos	Nefcer-völgy—Handel-völgy
2230	Vörös pad	Kis Tarpatak—Nagy Tarpatak
2221	*Rovinki-hágó	Nagy Tarpatak—Poduplaski-völgy
2208	*Lengyel-nyereg	Felkai-völgy—Fagyott-tó
2182	Luka-nyereg	Törmelék-völgy—Sucha-woda v.
2176	Spara-lyuk	Nefcer-völgy—Zöldtő(Kr.ván alatti)
2158	Zawrat	Lengyel Ötő—Csarny-staw
2149	Koprova-hágó	Menguszfalvi-völgy—Hlincezka-v.
2097	**Vöröstő-hágó	Vöröstő—Cölöptő
2033	*Smrecsin-hágó	Koprova-völgy—Halastó
2030	Sedilko-hágó	Furkota-völgy—Handel-völgy
1994	*Zawory-hágó	Koprova-völgy—Lengyel Ötő
1950	*Lilijowe-hágó	Koprova-völgy—Gasienicatawak v.
1930	*Csarny-hágó	Koprova-völgy—Lengyel Ötő
1895	Tycha-hágó	Koprova-völgy—Tycha-völgy
1895	*Kondraeska-hágó	Tycha-völgy—Zakopane
1838	*Goryeskowa-hágó nyugoti	Tycha-völgy—Zakopane
1800	*Goryeskowa-hágó keleti	Tycha-völgy—Zakopane
1789	*Kamenista-hágó	Kamenista-völgy—Koscielisko-v.
1756	*Kopa-nyereg	Zöldtő-völgy—Javorina
1689	*Tomanova-hágó	Tycha-völgy—Koscielisko-völgy

* Átjáró az északi oldalra.

** Ez idő szerint nincs megengedve.

Útak a Táttra északi oldalára.

Egyetlen egy *kocsiút* visz a Táttra déli oldaláról az északi oldalra: t. i. *Barlangligetről Javorinába*, a honnan egészen elhanyagolt erdei út a Bialka határfolyóig visz. A lengyelek építettek ugyan jó kocsitutat Zakopanéről a Halas-tóig, mely 1902-ben teljesen elkészült; de míg a Bialka-híd megépítve nincs, ezt felhasználni nem igen lehet; csak kis vizállásnál lehetséges a Bialka folyón átgázolni. Később azonban lehetséges lesz Tátrafüredről jó kocsinúton 5 óra alatt a Halas-tóhoz v. Zakopanéba eljutni. Jelenleg csak Javorináig lehet kocsin menni, a honnan $3\frac{1}{2}$ —4 óra hosszatt kell gyalogolni a Halastóig. A ki pedig Zakopane felé igyekszik, annak a nagy kerülőt a Rosztoka-menedékházon át kell megtennie.

A többi átjárón csak gyalog lehet a Táttra északi oldalára jutni és csak a Kopa-nyergen át, mely a legkényelmesebb és *régi* idő óta használt hágó, esetleg lóháton is lehet menni.

A leghasználtabb átjáró a Lengyel-nyergen át, a legmagasabb fekvésű a Vadorzó-hágón át vezet; legkényelmesebb s legalacsonyabb a Tomanova-hágó és a Kopa-nyereg.

a) Javorinába:

Kocsi-uton Barlangligetről $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ óra (l. p. 92). (Javorináig kocsin 2 — $2\frac{1}{2}$ óra; onnan gyalog a Halas-tóig $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra.).

A **Kopa-nyergen** át Matlárházáról vagy Barlangligetről $8\frac{1}{2}$ —10 óra, a zöldtavi menedékházból $6\frac{1}{2}$ — $7\frac{1}{2}$ óra (l. p. 105).

Kis-nyereg hágón át a Téry-menedékháztól Javorinába 5—6 óra, (p. 116).

Javorinától a Halastóig még $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra gyalog (lásd p. 153).

b) **Közvetetlenül a Halastóhoz** a következő átjárón lehet jutni;

A **Rovátkán** át (nagy tarpataki-völgy) Tátrafüredről 10—11 óra, a Zerge-szállóból $9\frac{1}{2}$ —10 óra (l. p. 120).

A **Lengyel-nyergen** át Tátrafüredről vagy Széplakról 8—10 óra, a Siléziak házából 6—7 óra (l. p. 126).

A **Vadorzó-hágón** át a csorbai tóról $7\frac{1}{2}$ óra, a poprád-tavi turistaháztól 6 óra (l. p. 133).

A **Szmrecsin**-(Chalubínszki) **hágón** át Pod Banskóról 7—8 óra (l. p. 142).

c) A **Lengyel-Öttö völgyén** át a **Halastóhoz** vagy **Zakopanéba** :

A **Zavory**-(Gladkie) **hágón** át Pod Banskóról a Lengyel-Öttöhöz 6— $6\frac{1}{2}$ óra ; innen a halastóhoz még 3 óra, a Zavraton át Zakopanéba még 6 óra (l. p. 142).

d) **Közvetetlen Zakopanéba** :

Pod Banskó-ról a Lilijove-hágón át $8\frac{1}{2}$ óra.	} Kuzsniczéig ; innen Zakopanéba $1\frac{1}{2}$ óra kocsin.
« a Gorycskova-nyergen át $6\frac{1}{2}$ ó.	
« a Kondràcska-hágón át 8 óra. (l. p. 146).	

e) A **Koscieliszko-völgyön** át **Zakopanéba** :

Pod Banskóról a **Tomanova-hágón** át a Koscieliszko-völgybe 6 óra p. 147.

Pod Banskóról a **Kamenisza-hágón** át a Koscieliszko-völgybe $5\frac{1}{2}$ óra l. p. 148.

A Koscielisko-szállótól Zakopanéba $4\frac{1}{2}$ óra kocsin.

A Nagy-Halastó 1393 m. és a Tengerszem 1584 m. *

* A lengyelek a Halastavat «Tengerszemnek» (morskie oko), vagy Rybi-sztav, a Tengerszemet pedig «Fekete-tónak» (csarny-sztav) nevezik.

(Utak a Halas-tóhoz l. p. 151.)

A Halastó az egész Tátra fénypontját képezi ; már a gyalogfenyő régiójában fekszik és nagyságra nézve a Tátra második tava (33·2 hektár), melynek legnagyobb mélysége 49·50 m. Nevét pizstránggazdagságának köszöni.

Déli szélén, morénasánczon, állott a lengyel Tátra-egyesület két egyszerű menedékháza, melyek azonban 1898-ban leégtek ; jelenleg az ideiglenes menedékházban 28 ágy van.

Innen nagyszerű kilátást élvezünk.

A komor nagy tó délkeleti végén tófal emelkedik,

A Halastó.

mely mögött a Tengerszem terül el. A magasra felmeredő ormok a következők : a Tengerszem fölött a Dénes- és Tengerszemcsúcs; ettől a Béka-hágó által elkülönítve a menguszfalvi csúcsok, t. i. az Ökörhát, az Ottó- és Kolbenheyer-csúcs, ezek között a Vadorzóhágó ; a nagy menguszfalvi (Chalubinski-) csúcs és a Csubrina. Ezek-től jobbra jelezve van a Szmreecin-hágó.

Asétaúttal körül vett Halastó meglátogatását rendszeren a Tengerszem megtekintésével szokták összekötni (1 óra).

A tavat a lengyel Tátra-egyesület építette uton megkerüljük, vagy a tavon kompon átkelünk (20 percz) és $1\frac{1}{2}$ óra alatt a patakhoz érünk, a mely a Tengerszem lefolyása, s számos vizesést képezve zuhog alá. Innen serpentinákon a 190 m. magas tófalra $1\frac{1}{2}$ óra alatt felhágva, megpillantjuk a még komorabb *Tengerszemet*, mely már teljesen a sziklarégióban fekszik. Felülete 21·32 hektár, s a Tátrának mélység tekintetében második tava (77 m.), tehát sokkal mélyebb mint a Halastó.

Innen a Halastóhoz térünk vissza.

(A Tengerszemtől a Tengerszemesúcsra $2\frac{1}{2}$ —3 óra p. 220, a Vadorzó-hágóra $2\frac{1}{2}$ óra, l. p. 133.).

A Halas-tótól Javorinán és a Kopa-hágón át a déli oldalra. Vezető 10 K.

Halas-tó—Javorina 3— $3\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Javorina—Kopa-nyereg $2\frac{1}{2}$ —3 óra = $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ óra.

Kopa-nyereg—Menedékház a Zöldtónál $4\frac{1}{2}$ óra = 7—8 óra.

—Matlárháza 3— $3\frac{1}{2}$ óra = $8\frac{1}{2}$ —10 óra.

—Barlangliget 3— $3\frac{1}{2}$ óra = $8\frac{1}{2}$ —10 óra.

A Halas-tótól a halas-tavi patak mentén 1 óra alatt, a Rosztoka-menedékház érintésével $1\frac{1}{4}$ óra alatt a Biela-voda polana nevű alpesi réthez érünk. Rajta $\frac{1}{4}$ órán áthaladva, gyönyörű kilátást élvezünk.

Déli irányban a Poduplaszki-völgy s a Nagy-Halastó völgye között impozáns szikla csoport emelkedik: a Hét-gránát, a Békástó-esűcs s a Tengerszem-esűcs; jobb felől a Rosztoka-esűcs mered égnek, balra pedig a Holicza mészkúpja tűnik elé.

Az ut egyik fordulatanál mutatkozik a Rosztokavölgy, háttérben a Miedzsiane gerinczcel. A Cservena-szkala mészsiklát elhagyván, eltűnik a Halastó szikla csoportja is, míg a Rosztoka-esűcs mellől a Kis-Kosyszta tekint alá.

Most a Bialka folyó már Galicziához tartozó tulsó partján látjuk a Lysa fűrészmalmost a Szkalki mészsikla mellett. Régi elhanyagolt szekéruton a Hovanczova-hegyháttra feljutva ($\frac{1}{2}$ óra) szép kilátásban gyönyörködünk.

Nyugatnak fordulva, látjuk a Szkalki-hegyet, mely tövében a Lysa-fürészmalom fekszik; továbbá a Rosztoka- és Kosyszta-csúcsot; az utóbbi s a Lysa polana között pedig egy alacsony hegyhátat melyen át ösvény vezet a Polana Ruszinova közelében levő Cservone Brzezskin át (4 óra) a Polana Vakszmundszkához és a Priszlop-hágón át Zakopanéra.

A magaslattól balra kelet felé Hohenlohe herczeg szép vadászkastélyát, déli irányban pedig Javorina-telep szétszórt házcsoportjait látjuk, közepette a legszébb panorámák egyikének, a melyeket a Tátra felmutathat, mely panorama mindinkább feltárul szemünk előtt, a mint a kopár magaslatról lefelé haladunk.

Magunk előtt erdős, alacsony hegylánczolatot látunk, a Javorinka-völgy bejáratával; ettől balra a Rézaknák mögötti völgy, hol utunk a Kopanyeregre visz; jobbra később a Siroka-völgyet látjuk a Siroka-nyereggel. Fölötte néhány Tátracsúcs (Jégvölgyi csúcs, Zöld-, Vörös- és Fehértó-csúcs). Bal felől emelkednek a javorinai mészhavasok: hozzánk legközelebben a meredek Murán; jobbra a Szkalki vrch és a Holicza; kelet felől a szepesi Magura hegyháta rekeszti be a panorámát. (Javorina I. p. 93).

A javorinai tisztviselői lakások s a papirgyár mellett elballagva szekérút visz a hegyi patak mentén a Javorinka-völgybe. A Siroka-völgybe vezető utelágazást elhagyva, hidon kelünk át, széna-boglyák mellett haladunk el, melyek télen a szarvasok etető helyét képezik, és jó fél óra alatt tág réthez (Galajdova polana) érünk, mely a széles Murán-orom meredek lejtőjén terül el.

Előttünk nyílik a Javorinka-völgy, háttérben a Javorove-csúcsok által körülvéve; jobbra a Holi-vrch s a mindinkább előtérbe lépő zöld Siroka-nyereg; balra a gyepes Uplaz, tőle balra a Rézaknák mögötti völgy és háttérben a Fehér-, Vörös- és Zöldtő-csúcs, valamint a mindezekben felülemelkedő Jégvölgyi-csúcs.

A rét felső végén megoszlik az út. Mi balra tartunk és lassan emelkedve $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Bramka nevű *szikla-kapuhoz* érünk, a melyet már előbb észrevettünk volt. 20 percz múlva hidon lépünk át, a melyről szép a kilátás.

Előttünk jobbra a zöld Uplaz, balra a bélai mészhavasok, a Murán, Novy, Havrán és Greiner; mögöttünk pedig a Siroka hosszúra nyúlt zöld hegyháta láthatók.

Tovább ballagva, csakhamar feltűnik a Kopa-nyereg s a hidtól 20 percz alatt a Rézagnák mögötti völgy előtt levő terjedelmes rétre jutunk, a honnan a kis magaslaton épült Hohenlohe-féle csőszházat látjuk 1400 m. Itt megszakad a szekérút és Hohenlohe herczeg területe véget ér.

A patakon átlépve keresztül vágunk a havasi réten, hol jó forrásviz bugyog föl, s a balfelőli (északi) hegy-lejtőnek tartunk. Itt kezdődik a jó gyalog- és lovagló-út, mely a rézagnák mögötti völgy baloldalán egy óra alatt a csőszháztól a Kopa-nyeregbe vezet.

A kilátást l. p. 104.

A Kopanyeregről, 1 óra alatt a Zöldtóhoz, (l. p. 103), és további $2\frac{1}{2}$ óra alatt, összesen $3\frac{1}{2}$ óra alatt Matlárházára érünk; vagy egyenesen a késmárki kosáron át (1 óra) Matlárházára megyünk, további (2— $2\frac{1}{2}$ óra, összesen 3— $3\frac{1}{2}$ óra), vagy pedig azon utat választjuk, mely a Rézagnák előtti völgyön át Barlangligetre visz (3 óra p. 106).

A Halastótól Javorinán át Barlangligetre (5 óra).

A Halas-tótól 3— $3\frac{1}{2}$ órás gyaloglás után érjük el Javorinát a p. 92 leírt úton. Itt elágazik az út; a Kopa-nyeregbe visz egy ösvény, míg az országút Pod-szpadin át a magas hegységet megkerüli és 2 óra alatt (szekeren) a Prizlop-hágón és Zsdjár falun át Barlangligetre visz.

Miután a lengyel turista-út (Zakopanetól a Halastóig) 1902-ben teljesen kiépült, lehetséges a Halastótól Lysa polana-ig szekeren is menni; kis vizállásnál át is lehet menni a Bialka határfolyón.

A többi átjáró a Halastótól a Tátra déli oldalára.

A már leírt uton kívül (a Kopanyergen át és a koci-

uton Barlangligetre) még a következő átjárót használhatjuk visszamenet alkalmával a Tátra déli oldalára: a Lengyel-nyergen át a felkai völgybe (a Siléziak házáig $6\frac{1}{2}$ —7 óra); a Vadorzó-hágón át a Menguszfalvi-völgybe (6—7 óra); a Szmrecsin- (Chalubinszki-hágón át a Szmrecsin-tavakhoz a Koprova-völgybe (7 óra Pod Banszkóig); a Szvisztovka-háton át a Lengyel-Öttóhoz (3 óra), s innen a Zavory- vagy Csarny-nyergen át a Koprova-völgybe (6—7 óra, Pod Banszkóig 9—10 óra). Az utóbbi (a Zavory-hágón át) kevésbé használt ut különösen ajánlható, mert azon az érdekes Lengyel-Öttó völgyén is átjutunk (l. p. 157).

Ha a Koprova-völgyből nem szándékozunk Pod Banszkóra menni, akkor a Hlinszka völgyön és a Koprova-nyergen át a Nagy-Hinczkó- és a poprádi tóhoz vándorlunk (a Hlinszkavölgy kezdetétől 5 óra), vagy a Nefczer-hágón át a két Wahlenberg tóhoz és a csorbai tóhoz (l. p. 137).

A Halastótól a Zavrat-hágón át 2158 m. Zakopanéra (8 óra). Vezető 40 K.

Halastó—Lengyel-Nagytó (Vjelki-sztav $2\frac{1}{2}$ óra ;

— Zavrat 2 óra = $4\frac{1}{2}$ óra ;

— Fekete-tó (Csarny sztav) $1\frac{1}{2}$ óra ;

— Menedékház Hala-sztavynál $\frac{3}{4}$ óra ;

— Kuzsnicze (zakopanei vashámor) $1\frac{1}{4}$ óra = $3\frac{1}{2}$ óra.

— Zakopane $\frac{1}{2}$ óra kocsin.

Ezen ut a Tátra legérdekesebb utjai közé tartozik. Néhány percnyire a menedékház alatt a Rosztokamenedékházhoz vezető utról balra térünk s jó uton a Szvisztovka-hátra hágunk fel. (A régi ut csak $\frac{1}{2}$ óránnyira válik el a menedékház alatt.) Felmászás közben gyönyörű visszapillantást nyerünk a Halas-tóra, a Tengersizemre s az őket környező Tátra-óriásokra ; a gerinczen pedig máris újabb látványban részesülünk : a Lengyel-Öttó-völgye a Woloszyn-hegylánczczal. Lebocsátkozva, a Szvisztovka törmelékkal telt mellékvölgyét lépjük át és

2¹/₂—3 órai gyaloglás után elérjük a Mellső-Lengyeltavat (Predzni sztav, 1672 m.), s ezt megkerülve a Kis-Lengyeltavat (Maly sztav), valamint a mellette levő Nagy-Lengyeltavat (Vjelki sztav, 1669 m.), melynek közelében kis kunyhó áll.

Másik ut a Halastóról a Miedziane-háton át a Lengyel-Öttő völgyébe vezet (3¹/₂ óra). Az ut eleinte ugyanaz, mint a Szmrrecsin-(Chalubinszki-) hágóhoz, azután jobbra fordul a hegyhátra (2 óra), a

A Nagy-Lengyeltó (Vjelki sztav).

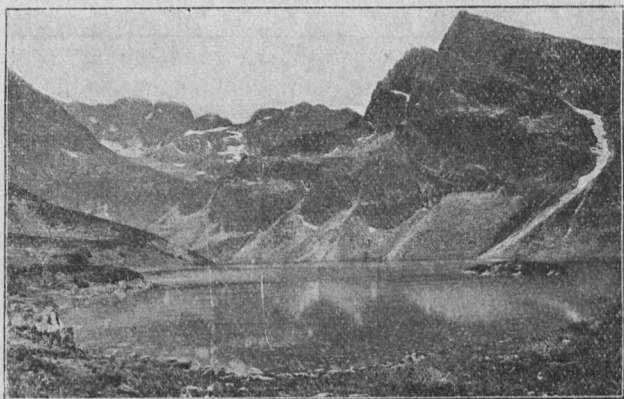
honnan a Nagy-Miedziane fél óra alatt elérhető. A hegyháttól a Nagy-Lengyeltóhoz 4 óra.

A Nagy-Lengyeltó, 34·84 hektárnyi területével a Tátra legnagyobb s egyuttal a legmélyebb tava (78 m.). A Lengyel-Öttő közül ez fekszik legmélyebben és kifolyása a Rosztoka-patak, mely a tó közelében a megtekintésre méltó Sziklava-vízesést képezi. A víztömeg hatalmas kaszkadokban zuhog a tófalról a mélységbe. A vízesést, a Tátra egyik legszebbjét, a jobbpar-
ton kissé alábbszállva, néhány perc alatt érhetjük el.

A Nagytóról a Rosztoka-menedékházhoz $2\frac{1}{2}$ óra.

A Zavrat-hágó felé ballagva, megkerüljük a Nagytavat, átlépünk egy patakon, keresztezünk egy havasi rétet, a Puszta dolinkát, baloldalt hagyjuk a Fekete-Lengyeltavat (Csarni sztav, 1724 m.) és lassankint jobbra, északnak fordulunk.

Számos kanyarulattal visz fel a jól épített ösvény a

A Fekete-tó (Csarny staw).

Zavratra, a Szvinicza és a Kozy-vjerch csúcsok közötti hágóra. A kilátás innen nagyszerű.

Szemlélhetjük a Hátulsó-Lengyeltavat (Zadni sztav, 1890 m.), s a Fekete-Lengyeltó egy részét, valamint a Tátraormok egész sorát, nevezetesen a Krivánt, Szoliszkot, Hrubot s a Tengersizem körül levő csúcsokat; a Lengyel-Öttő völgyének körülszegése mögött pedig a távolban a Vágvölgy egy részét.

A Zavrat-tól mászhatjuk meg a Szviniczát egy óra alatt (l. p. 224).

A hágóról törmelékkal és hóval telt sziklahasadékban ereszkedünk le, (az új ut jobboldalt a sziklafalak mentén visz lefelé) útközben érintjük a fagyott tavat (Zamarly sztav, 1750 m.) alattunk látjuk a *Fekete-tavat*

(Csarny sztav Gasieniczovy, 1620 m.), melyet a Zavrattól $1\frac{1}{2}$ óra alatt elérünk, s a tavat kelet felől megkerülve, a menedékházhoz jövünk.

A Fekete-tó a Tátra legnagyobb és legmélyebb tavai közé tartozik (22.87 hektár. 47 m. mély) s egyszersmind a legszebb fekvésűek egyike. Három oldalról magas, meredek sziklafaltól van körülvéve, (Koszczielec, Szvinicza, Kozi vjereh).

Most már egy ideig patak mentén megyünk egy kis magaslatot átlépve a Szuchavoda-völgybe, hol kisebb menedékház van a Hala sztavy mellett, a melyben esetleg meg is lehet háltni ($\frac{3}{4}$ óra).

Innen ágazik el egy ösvény a Gasienicza-tavak völgyén át a Lilijove-hágóra (p. 146).

A völgyet haránt átszelve, felhágunk a Kopa-magóri és Kopa-królova magas dombok közt levő nyeregre, (melyről szép kilátás nyílik a Gasienovicza-[Sucha woda] völgybe). Leszállva (mialatt szép kilátást élvezünk) elérünk Kuzsniczére, az egykori zakopanei vas-hámorba, turista-házzal; innen pedig gyalog $\frac{3}{4}$ óra, kocsin $\frac{1}{2}$ óra alatt Zakopanéba.

A Polana Vakszmundszkán át (Priszlop-nyereg 1411 m.) **Zakopanéra.**

Halas-tótól $5\frac{1}{2}$ óra ;	} Jaszczurovka-fürdőig ;
Rosztoka-menedékháztól $4\frac{1}{2}$ óra ;	
Lysa-polanától 4 óra ;	

Ha nem óhajtunk a Zavraton át Zakopanéra menni, akkor a Polana Vakszmundszkán át vezető, nem oly fárasztó gyalogösvényt használhatjuk.

A Halastótól 1— $1\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a Rosztoka-menedékházat, a melytől mérsékelt emelkedéssel, erdőben magaslatra hágunk, a Vakszmundszka-völgyet haránt átszeljük s ismét fölfelé haladva a *Polana Vaksz-mundszka* nevű szép erdei rétre 1411 m. jutunk 3 óra alatt, a honnan szép kilátás nyílik. Az erdei rétről immár Jaszczurovka-fürdő felé megyünk, mi közben a Pansz-

czycza-patakot s a Polana Poroniecz-rétet átlépjük ($\frac{3}{4}$ óra) a Toporowy tavak mellett elballagung ($\frac{1}{2}$ óra) — és további egy óra alatt Jaszcurovka fürdőt elérjük.

A fürdőből Zakopanéba $\frac{1}{2}$ óra kocsin, 1 óra gyalog. Innen $\frac{3}{4}$ óra alatt érhető el Lysa-polana.

Lysa polanától $\frac{1}{4}$ órát völgynek menve, vezet egy ösvény a Polana Rusinowa nevű erdei réten át egy fél óra alatt a *Geşia szycza* mészsíklához 1393 m. Ezen szép kilátó pontról fél óra alatt elérjük a Polana Vakszmundska nevű havasi rétet, hol utunk egyesül a Halastótól jövő ösvénnyel. Ez utóbbit követjük Jaszcurovka fürdőig ($2\frac{1}{2}$ óra). Innen Zakopané $\frac{1}{2}$ óra kocsin, 1 óra gyalog.

Zakopane 837 m. és környéke.

Utak Zakopane-ba :

Barlangligetről szekéruton Javorináig esetleg (sekély vizállásnál) a Bialka határfolyón át Lysa-polanáig $2\frac{1}{2}$ —3 óra; onnan jó turista uton 2 óra alatt Zakopanéba.

Lysa-polanától gyalog a Polana Vakszmundszkán át 4 óra (l. p. 160).

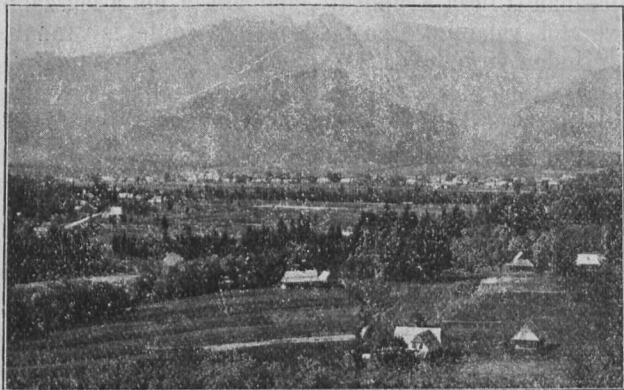
A *Halas-tótól* a Zavrát-hágón át 8 óra (l. p. 156).

Pod Banskó-ról 7—8 óra (l. p. 146).

Kiterjedt völgytárgulat közepette, dombok láncza által védve, néhány hegyi patak egybeszakadásánál kilátással a Tátra-hegylánczra fekszik Zakopane városka, a lengyelek egyedüli s igen látogatott Tátra nyaralóhelye. A helység hossza 8 km. szélessége 5 km. 3000 (gorál) lakosa van, kik szétszórtnak laknak. A chabóvka-zakopanei vasuti vonal végállomása.

A helység főpontja a régi templom melletti tér, melytől a külön névvel bíró egyes utcák sugárszerűleg indulnak ki. A Koscieliszko-utczában a Koscieliszko-völgy felé, szorosan egymás mellett állnak a házak, számos bolttal; ellenkező irányban fut az Ulicza novo-

tarszka a vasuti állomás felé; az Ulicza Kaspruszie déli irányban, a Gievont felé; az Ulicza Krupóvki Kuzsnicze felé, a legelőkelőbb, 2 km. hosszú, részben erdőben levő utca. Ebbe torkollik egy ötödik utca, melynek a Bysztra-patakig terjedő felső része a Chalubinszki-utca, alsó része pedig a Jagielonska és a Chramezówki-utca. A fő-utczákat néhány keresztutca köti össze.

Zakopane.

Zakopane emelkedése 1873-ban kezdődött, a midőn Dr. Chalubinszki orvos, azon fáradozott, hogy a falut emelje. Ebben őt az 1874-ben alakult lengyel Tátra-egyesület, a politikai hatóságok és befolyásos lengyel urak támogatták. Ehhez járult, hogy 1889-ben gróf Zamoiski L. a Zakopane uradalmat megvette és szintén elkövetett mindent, hogy Zakopanet s a turistikát megsegítse. Ezen egyesült fáradozásnak köszönheti Zakopane, hogy évenként több ezer nyaraló keresi fel, a kik 250 épületben találnak lakást. Egyszerű paraszt házakban vagy elegáns nyaralókban, igénytelen korezmában vagy vendéglőben mindenki tetszése szerint lakhatik s étkezhetik. Ajánlható megszállási hely a Gievont-szálloda, a régi templom közelében.

Zakopane 1886-ban klimatikus gyógyhelylyé lett; külön fürdői bizottság (Klimatik) kezeli s ez adja meg

a kivánt felvilágosításokat. A lengyel Tátra-egyesületnek itt külön kaszinója van, vendéglővel, játék- és olvasó-teremmel, mely újonnan felépült. Megtekintésre méltó az állami fadaragó-iskola, a Tátra-muzeum s az országos csipke-iskola. Zakopane néhány vizgyógyintézettel bir, és látogatott téli gyógyhely.

A jobb üzletek: bolt, czukrászda és vendéglő a fő-utczában (Ulicza Krupówki) található, a hol a legszebb nyaralók, valamint a posta- és távirda-épület is vannak.

Minden kirándulást Zakopanéból vagy Kuzsniczéről tesznek meg s e célra rendelkezésre állnak megbízható lengyel Tátra-vezetők, valamint vászonnal fődött könnyű egy- vagy kétfogatu kocsik is.

A legszebb áttekintést Zakopanéra s a Tátra-hegylánczra a közeli Gubalówka-hegyhát nyújtja ($\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra).

Kirándulások. Vezetődíjak l. p. 55.

a) Kuzsnicze (volt vashámor) 988 m.

Gyalog $\frac{3}{4}$ óra, kocsin $\frac{1}{2}$ óra, egyfogatu lengyel szekér 1.20 K, kétfogatu 2 K.

A Krupówki-utczán át érünk a 4 km. távolságban fekvő Kuzsniczére. Ugy mint Javorinában, egykoron itt is vashámor állt fenn, a mely mostanság papirgyárnak engedte át helyét. Van itt vendéglő néhány turista-szobával.

A vashámortól vezet az út Kondraeska- és Gorycskova-nyergen át a Tycha-völgybe és Pod-Banszkóra; a Gasienica-tavakhoz, a Zavrát-hágón át a lengyel Öttöhöz és a Halastóhoz. Kuzsniczéről a Gievontot mászszák meg.

b) Jaszczerovka-fürdő 904 m. 5 km.

Gyalog 1 óra, kocsin $\frac{1}{2}$ óra; egyfogatu lengyel szekér 1 K, kétfogatu 1.80 K.

A Kuzsniczére vezető utról tér el a Halastóhoz vezető új turista-ut, mely Jaszczerowka fürdőt érinti. Két szálló és néhány nyaraló van a fürdőben. Hathatós

20° C. meleg forrás. Naponkint omnibuszösszeköttetés Zakopanével.

Jaszczurowkától gyalogut a Polana Vakszmundszkán át a Rosztokamenedékházhoz, s a Halastóhoz vezet 5—6, Lysa-polanára 4 óra alatt (p. 159).

Az új turista-úton a Halastóhoz (4—4 $\frac{1}{2}$ óra) kocsin ; egyfogatu lengyel szekér 10 K, kétfogatu 16 K oda és vissza.

Az új kociut a Halastóhoz Jaszczurowkán át visz, a hol két nagy serpentinát képez. A Toporova Czyrhlamagaslatról szép kilátás nyílik a Tátra-hegylánczra s a zakopanei völgybe s északnyugati irányban szemünk elhat a Babia-góraig. Tovább haladva a Czapovki erdőn át, a Szuchavoda-patakhöz, majd a «Kopy szoltyszie» nevű sziklakúpl ejtőin át a Filipka-völgybe érünk. Innen az ut nagy kanyarulattal a Poroniecz-hegyhátra visz, a honnan ismét szép kilátásban gyönyörködhetünk. Hoszszerpentineken lefelé menve a Bialka-folyó mellett fekvő Lysa polana fűrészmalomhoz jutunk, a honnan az ut tovább visz a Rosztokamenedékházhoz. Ezen út 1903-ben a Halastóig készült el.

Az új kociut megnyilta előtt rossz mezei ut vitt Poronin-on s a Bukovina-magaslaton át a Halastóhoz. A magaslatról szép a kilátás a Tátrára. Itt elágazik az ut : a déli Lysa polanára, a keleti Jurgov-ra és Pod-szpadira visz.

Lysa-polana-ról csak sekély vízállás mellett lehetséges a Bialkahatárfolyón átgázolni. A Bialka-hid felépülte után Lysa-polánáról Javorinán át 2 $\frac{1}{2}$ óra alatt lehet majd eljutni Barlangligetre szerkérrel, vagyis Zakopanéről 4—5 óra alatt.

A Strazsyszka-völgy (Dolina strazsyszka 1 $\frac{3}{4}$ —2 óra).

Ezen kis völgy a Gievont északi lejtőjén levők közt a legszebb.

A Kaszpruszie-utczán végig az ut réten át a völgynyíláshoz vezet ($\frac{3}{4}$ óra). A szekér-ut idáig rossz, innen a menedékházig azonban jó karban van. Itt kezdődnek a festői mészszi klák. További $\frac{3}{4}$ óra alatt havasi rétre és még $\frac{1}{4}$ óra alatt a «Siesacza» vagy Sziklavicza nevű

szép vizeséshez jutunk, a mely rendesen a kirándulás végpontja.

A Gasienicza-tavak völgye.

Sucha-woda-völgy, Héttő-völgy.

A kuzsniczei vashámortól a Zavratra vezető uton megyünk a «Hala sztavy» menedékházig (2 szoba, 6 ágy), hol jobbra térünk el a Szuchavoda-patak völgyébe, míg a Lilijove-hágóra vezető ut jobbra ágazik el. Kévéssel az elágazás fölött van az alsó tó (Litvorovy sztav, 1610 m.), tőle délkeleti irányban $\frac{1}{2}$ km. távolságban a Zöldtó (Zielony sztav, 1672 m. menedékházzal) s ettől nyugati irányban a Kettős-tó (Dvojszty sztav) gyalogfenyő között keskeny sziklagáttal összekötött két tó.

Kis sziklafalon felhágva, más három tóhoz jutunk, melyek közül a nyugati a legnagyobb. A közelebbi tóval fölött terül el a Hosszutó (Długi sztav) és még följebb a Hátsó-tó (Zadni sztav).

A Kościeliszko-völgy.

Zakopanéről a legérdekesebb kirándulások egyikét képezi a Kościeliszko-völgy, mely nagyszerű festői mészsikláiról híres. A völgyben csergedező patak a Fekete-Dunajecz egyik forrása.

Ezen völgyön át visz az út a Kamenisza- vagy Tomanova-nyergen át Pod Banszkóra (p. 147 ; 148).

Pizana-ig, a völggy fénypontjának végéig, kocsin lehet jutni $4\frac{1}{2}$ óra alatt. Egyfogatu lengyel szekér ö K, kétfogatu 8 K oda-vissza.

Zakopane—Kościeliszko-völgy kezdete 1 óra ;

— a turista-házig $\frac{1}{4}$ óra = $1\frac{1}{4}$ óra ;

— Pizana-ig $\frac{1}{4}$ óra (kocsin). = $1\frac{1}{2}$ óra kocsin.

— Polana Szmytnia $\frac{1}{4}$ óra gyalog.

A kościeliszko-utczán át délnyugati irányban Kościeliszko helység felé haladunk. A völgynyílásnál magányos koresma áll ; balra észak felé fordulunk a Kościeliszko-völgybe.

Az *Alsó kapun* át megyünk a völgybe; ez szűk sziklahasadék, lengyel nyelvű emléktáblával, melyet a lengyel Tátra egyesület Kantak Kázmérnak, a lengyel nép jogai buzgó védelmezőjének szentelt.

Csakhamar tágul a völgy s egy széles rét előtt a Vöröshegyeket (Cservony vjerch) pillantjuk meg. Egy kápolna s az egykori vashámor (*Ó-Koszeieliszko*,

A Koszeieliszko-völgy.

Sztare Koszeieliska) romjai mellett elhaladva, rövid idő alatt a földesúr, Zamojski gróf által építtetett vendéglőhöz (3 turista-szobával) érünk 975 m. Közelben van a «Zsródlo lodove» nevű erős jégforrás (4,5° C.), melynek közvetlen környezete parkozva van.

Mindjárt a jégforrás fölött kezdődnek ismét a szikla-képződések, melyekhez a felső *Krasevszki-kapun* (Brama Kraszewskiego) át jutunk. Itt is van egy emléktábla lengyel nyelven: «Kraszewski J. I.-nek a hazai irodalom terén fáradhatatlan munkásnak szentelve.»

A felső kaputól a Polana Szmytnia-ig terjed a völgy legszebb része ($\frac{3}{4}$ óra gyalog). Mindenfelől mutatkoznak a festői sziklaképződések, melyeknek külön neve is van, mint: Bagoly, Saturnus. Orgona stb. $\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a *Piszana* nevű erdei rétét. Balra nagyszerű völgykatlan nyílik a Koscieliszko-völgybe a «Kraków» (Krakó). Megtekintése érdemes. Mellette t. i. völgynyílás közelében van a Piszana (írott) mészkőfal, melyre sok látogató karczolta be nevét. Itt áll egy kis menedékház. A völgyben fölfelé hatolva, második menedékházat hagyunk el a «vas-keresztnél» (Kryž Pola), s eljutunk a Polana Szmytnia nevű rétre, hol a völgy festői része véget ér.

Innen vissza Zakopanéra.

A Polana Szmytnia nevű réten kettő válik az út. Az egyiken, déli irányban, a Kamenisza-nyergen át (2 óra), Pod Banszkóra jutunk ($4\frac{1}{2}$ óra); a másik, keleti irányban, a szmrecsyny tó közelében a Tomanova-hágón s a Tychavölgyön át Pod Banszkóra vezet 5 óra alatt (p. 148.).

7. Hegycsúcsok megmászása.

(Dénes Ferencztől).

A Tátra, összehasonlítva a legtöbb más hegységgel, azon előnnyel bír, hogy minden magashegyi út egy nap alatt megtehető; hogy jó megszállási helyről kiindulva, az ut befejeztével ismét jó megszállási helyre juthatunk.

Vezető nélkül ne vállalkozzunk havasi kirándulásra. Ködös idő beálltával megszűnik minden utbaigazodás és a gyalogfenyő közt a gyakorlatlanra nézve nehéz ösvényre találni, úgy hogy esetleg bekövetkező balesetnél minden segítség nélkül maradnánk.

Lábbelinek legjobb a jól megszegezett hegymászó cipő. Julius végén a legtöbb völgyben és sziklarés-

ben már elolvadt a hó. Friss hó megnehezíti az utat; a tavalyi hó ellenben május és juniushan sok, különben időt rabló görgeteges helyen átsegít.

A Tátrában a legkönnyebb s a mellett igen hálás túr a kis Viszoka megmászása, mely utat minden hölgy is megtehet, és mely a Tátra minden látogatójának, a ki nagyobb magashegyi túrra nem vállalkozik, a legmelegebben ajánlható.

Könnyen megmászható (lőháton is elérhető) az Oszterva Felső-Hágiról; a Pátia és Szedilko a csorbai tó felől; a Kis- és Nagy-Morgás Matlárházáról, és a Faixtisztás a Kecske-háttal Barlangligetről.

A legkedveltebb s a mellett nem nehéz magashegyi túr a Tengerszemcsúcs megmászása.

A Keleti-Tátrában a Greiner nyújtja a legszebb betekintést az északi hegységbe; északon a Szvinicza, a Siroka, a Kameniszta és a Bysztra, mely utóbbiról az összes liptó-árvai hegyek is láthatók; a Tátra közepén pedig a Tengerszemcsúcs.

A leirt túrokat, a megmászás nehézsége szerint, körülbelül következőkép lehetne osztályozni:

I. Egészen könnyű kirándulások csinált utakon: Tokarnia, Faix-tisztás, Kopa-nyereg, Kopahegy (Durlberg), kis-tarpataki völgy az Öttöig, a felkai völgy a Lengyel-nyeregig, Oszterva.

II. Könnyű és kevésbé nehéz kirándulások: Vaskapu, Széles-Mező, Kis-Morgás, Greiner, Homlok-hegy. Mészárszékek, Bolond Gerő, Nagy-Morgás, Szalóki-csúcs, Kis-Viszoka, Tupa (az Oszterváról), Pátia, Szedilko, Krizsno (Pod Banszko mellett), Velka-Kopa, Kameniszta, Bysztra, Siroka, Szvisztovka, Miedziane, Gruby, Nagy-Koszysta, (Krzyzsne), Kaszprova (Malolacs-niak, Kresanicza, Giewont).

III. Nehéz kirándulások: Szvinica, Tengerszem-csúcs, Ferencz-József-csúcs, Lomniczi-csúcs, Havrán, Fehértó-csúcs, Hunfalvi-csúcs, Késmárki-csúcs; Zöldtő-csúcs, Szélestorony, Rovátka, Vöröspatak-torony, Konesiszta, Vadorzó-hágó, déli Szoliszko-csúcs, Lorencz-hágó, Csorbai-csúcs, Furkota-csúcs, Triumetal, Kriván, Sátán.

IV. Veszélyes kirándulások : Bibíres, Spara-Iyuk, Karbunkulus-torony, Feeske-torony, Jégvölgyi-csúcs, Középorom-torony, Tátra-csúcs, nagy Menguszfalvi-csúcs, Ganek.

Csúcsmászások Pod Banszkóról.

A Bysztra 2250 m. és a Kameniszta.
2128 m. ($4\frac{1}{2}$ illetve 4 óra).

Pod Banszko—Kameniszta-hágó 3 óra ;

Kameniszta-hágó—Bysztra $1\frac{1}{2}$ óra ;

Kameniszta-hágó—Kameniszta $\frac{3}{4}$ —1 óra.

Pod Banszkóról a már p. 148 leírt ösvényen a Kameniszta-völgyben haladunk, míg 3 óra eltelte után a Bysztra és Kameniszta közt lévő nyeregbe, a Kameniszta-hágóra 1789 m. jövünk, honnét a tulajdonképeni csúcsmászás kezdetét veszi.

A *Bysztra-csúcsra* vezet baloldalt a nyeregtől, azaz Nyugat felé egy többnyire gyeses, helyenként kevésbé meredek, keskeny gerincz. Utközben négy kisebb gránit-kúpot lépünk át és így magára a főcsúcsra érünk, mely gneiszből van összetéve.

A *Kameniszta-csúcs* megmászsása félórával rövidebb és könnyű; a lejtő egészen a csúcsig gyeppel van benőve.

A *kilátás* mindkét csúcsról azonos; csak a liptói havasok nem láthatók a Kamenisztáról; ezeket elfödi a Bysztra.

A *kilátás*, mely az összes központi Kárpátokra kiterjed, nagy-szerű s impozáns: nyugat felé látjuk a liptó-árvai hegyeket; észak-keleten a liptó-galicziait; keleten, a Hlina- és Krizsno-Kopaháton túl, a Magas-Tátra sokormu szikla-labyrinthusát.

ÉK-nek fordulva, a következő csúcsok láthatók: a Kosezielisko-i völgy keleti szélét képező Nagy-Kameniszta, Szmrecsin és Tomanova, Kresanicza, s a meredek Glatki. A Kresaniczához, a Tychavölgyet éjszaktól körülvéve, csatlakozik a 7 km. hosszú, alacsony, zöld Goryeszkova-hát és a jóval magasabb sziklás Voloszyn-hegyláncz.

A *Koprova-völgyből* emelkedik: a Kriván, Krátka, Osztra,

Triumetal és a széles Hrubo ; továbbá a Koprova-esúcs, a Csubrina, és a nagymenguszfalvi esúcs (Chalubinszki-esúcs). Ennek, a Szmrecsin-rés által elkülönített éjszaki folytatását képezi : a Gruby, Miedziane, és a Nagy-Szvisztóvka. A nagy menguszfalvi-esúctól jobbra a főgerinczen feltűnnek : az Ökörhát, a Tengerszemesúcs és a Tátracsúcs. A Kriván mögött balra emelkedik a Szolisko-esúcs és a Sátán, jobbra a Kónesiszta s e mögött a Ferencz-Józsefesúcs. Az éjszaki oldalon a Glatkitól balra, már nagy távolban látjuk a Siroka éjszaki ágát s a mögött a Mészárszékeket. A főgerinczen továbbá még tisztán felismerhetők : messze a Csubrina mögött a Jégvölgyi- és Lomniczi-esúcs, a Vörös- és Fehértó-esúcs.

Nem kevésbbé lebilincselő a *messzebb eső távlat*.

A Vág völgy mögött megjelennek a látóhatáron dél felől : a Király-hegy s a Gyömbér ; éjszak felől az árva-dunajeczi lapály, a Pilszko és a Babiagóra ; nyugat felől a Khoes s a fölött a Fáttra hegyláncz.

Visszajövetkor ugyanazon útat használjuk a Kameniszta-völgyön keresztül, vagy pedig a Hlina-hegygerinczen megyünk végig, miközben folyton a gyönyörű panorámát élvezhetjük.

Ki Zakopane felé törekszik, az leszáll a Kosezieliszkói völgybe és 4 óra alatt eléri a lengyelek nyaraló-helyét Zakopanét (p. 164).

A Vöröshegyek : Kondracska (2004 m.) Malolacsniak (2101 m.) és Kresanicza (2128 m.)

Pod Banszkóról $5\frac{1}{2}$ óra.

Kuzsniczéről (zakopanei vashámor) 4 óra.

Kosezieliszkó-i szállóból $3\frac{1}{4}$ óra.

1. Pod Banszkóról.

Pod Banszkóról a Tychavölgyön át haladva a p. 145. leirt uton $4\frac{1}{2}$ óra alatt a Kondracska nyeregére 1900 m. jutunk, a honnan kényelmes emelkedéssel vagy a Kondracska és Malolacsniak kúpjain át, vagy (még könnyebben és rövidebben) jól járható déli lejtői mentén a Kresaniczát 1 óra alatt érhetjük el. Az összes központi Kárpátok képe innen ép oly nagyszerű, mint tanulságos.

2. Kuzsniczéről.

A Gievontra vezető utat a Polana Kondratováig követve, innen tovább dél felé 1 $\frac{1}{2}$ óra alatt a Kondracsa-nyergen levő kunyhóhoz érünk, a melyről 1 óra alatt a Kresaniczára jutunk.

3. A Koscieliskói völgyből.

A Kościeliszko-szállótól a Dunajecz patak jobb (keleti) partjára átkelve, meredek ösvényen 1 óra alatt az Uplazon lévő pásztori kunyhóhoz jutunk. Ugyanazon irányban ritkás erdőben és gyalogfenyő között tovább menve, 1 óra alatt a Gladki-hátra érünk, a melyen egy darabig haladva, 50 percz alatt a *Cziemniak*-ra jutunk fel, honnan gyönyörű kilátás nyílik az egész Kościeliszko-völgyre. További 10 percz alatt a szép kilátást kínáló Kresaniczát érjük el.

A **kilátás** a Kresaniczáról a következő:

Délnyugat felé a Koscielisko-völgybe tekintünk, a mely az Ornak-hát, Kominy-Telkove, Bysztra, Kamenisza, Szmreecin, Tomanova és Cziemniak által bekerítve, gyönyörű zöldben pompázik. A Cziemniak mögül a lipitói havasok csúcsai emelkednek.

Éjszagnak mélyen alattunk fekszik a Mulova-Dolina (Iszap-katlan) nevű sziklatatlan, a Mietusia völgy legfelsőbb része. Éjszagnyugatnak szemléljük a Giefont kettős ágát, mely mögött Zakopane látható; keletnek a Goryeskova-hátat és a Voloszyn-hegylánczát. Az utóbbi mögött messzire elnyúlik a Magas-Tátra számtalan csúcsa a Krivántól a Vöröstó-csúcsig. (A csúcsok körülbelül ugyanazok, mint a Bysztrától; szintuge a távlat is).

A Kresanicza-tól 10 percz alatt jövünk a *Cziemniak-csúcsra* 2099 m., honnét az egész koscieliskói völgyet tekinthetjük át.

Visszajövet ugyanazon úton mehetünk Pod Banszkóra vagy a Kondracsa-nyeregtől Kuzsniczere 2 $\frac{1}{2}$ —3 óra alatt, vagy a koscieliskói völgybe a Cziemniak, Gladki és Uplazon át 2 óra alatt (az utakat l. fent).

A Kondracsa-nyereg éjszaki oldalán van a galicziai Tátra-egyesület kis kunyhója, mely meghálásra igen alkalmas azokra

nézve, a kik a Kresaniczáról tovább szándékoznak vándorolni vagy déli irányban a Tomanova-hágón át a Kamenisztára (3 óra), vagy keletnek, a Gorycskova-hegyhát mentén a Kaszprováig vagy a Szvínicza nyugati lejtőjéig, a hol szintén kis kunyhó áll ($3\frac{1}{2}$ —4 óra).

A Krizsno-Kopa hegyhát mentén a Tycha-hágóra és a Glatki- és Valentkova-csúcsokra.

Pod Banszko—Krizsno $3\frac{1}{2}$ óra ;

Krizsno—Velka-Kopa 1 óra ;

Velka-kopa—Tycha-hágó 1 óra = $5\frac{1}{2}$ óra ;

Tycha-hágó—Glatki $\frac{1}{2}$ óra ; = 6 óra ;

— —Valentkova $1\frac{1}{4}$ óra $6\frac{3}{4}$ óra.

Mint egyikét a Tátrában lehetséges kevés hegyhát- és oromvándorlásnak gyönyörű kilátással, ezt a kevésbé járt utat mindenkinek a legmelegebben ajánljuk. A hegyháton való vándorlás a Tycha-hágóig csak félórával több időt vesz igénybe, mint az út a Koprova-völgyön át.

Pod Banszkóról a Koprova-hidhoz ($1\frac{1}{2}$ óra) vezető utra térve, mindjárt a patak átkelése után keleti irányban eléggé meredek erdei ösvényre lépünk, a melyet követve 25 percz alatt a Krizsno-patakon átvezető hidhoz érünk. 10 percz múlva a második hidon át a bal partra megyünk és fölfelé hágva, 40 percz múlva a patakot, elhagyatott kosárnál, harmadizben lépjük át. Itt balra fordulva, jó vadászösvényen 20 percz alatt érjük el a felső erdőhatárt 1560 m., mire további $1\frac{1}{4}$ óra múlva, réten ballagva, a **Krizsno** kúpjára 2040 m. érünk.

Keletnek jobbra látjuk a hatalmas Krivánt hozzáférhetetlen sziklafalaival; balra a Tycha- és Kameniszta-völgy fölött a Bysztrát s a két csúcs között a különféle ormok és csúcsok nagy számát. A Nefczervölgyön túl a Wahlenberg-csúcsot s mögötte a Sátánt, a Koprova-nyereg mögött az Ökörhátat, a Tengerszemes-csúcsot, a nagy-menguszfalvi (Chalubinszki-) csúcsot, a Jégvölgyi- és Vöröstó-csúcsot; a Hrubytól balra, a Koprova-völgy mögött, a Nagy- és Kis-Miedzianet, a négyormu Szvíniczát, a Nagy Koszysztát, a Javorina melletti Novyt, és ÉÉNY a Gievont-hegyet.

A Krizsnóról tovább gyepen vándorolva, 1 óra alatt a **Velka Kopához** 2053 m. érünk, mely gyepes kúp a hegyhát legmagasabb pontja és Krizsnonál még szebb kilátást nyújt.

Délkeletnek a Koprova-völgy fölött látjuk a Kriván gerincz hatalmas szikla alakjait, mely három hóval telt sziklavölgyet: a Nefezér-, Hlinszka- és Szmreesin-völgyet a következő csúcsokkal vesz körül: Kriván, Krátka, Osztra és Szmreesin, Triumetal, Csorbai-csúcs, Hátulsó-Bástya, Koprova-csúcs, Csubrina és Gruby.

A legfelső Koprova-völgy fölött következik az alacsony Csarnyhát, a Glatki- és Valentkova-csúcsesal; azután a Szvinicza, Posztrednia- és Szkrajnia Turnia; a felső Tychavölgy fölött jön a Goryeskova-hát a következő ormokkal (K-től Ny-nak): Nad-Kotlinu, Kaszprova, két Csuba-kúp és Goryeskova. ÉNY. felé, a Tycha kanyarulata mögött emelkednek a tekintélyes, széles Vöröshegyek (Kondraeska, Malolacsniak, Cservony vjerch és Cziemniak.) Nyugat felől, a Tycha-völgyön túl merednek fel: a zöld Tomanova, Szmreesin, a Hlinahát, a Kamenisza és Bysztra.

Uj, a Krizsnóról nem látott ormok: a Kopki, Konesisza és Tupa; messze KÉK. irányban a Glatkitól balra: Havrán, Greiner, és jobbra: Hátulsó Mészárszékek; KDK.-en, a Koprova mellett a Tátra- és Ferencz-József-csúcs.

A Velka Kopától tovább vándorolva, még négy kúpon haladunk át, a melyek közül csupán az utolsó, az 1980 m. magas sziklás keleti Tycha okoz némi nehézséget. Innen (a Velka-Kopától számítva), egy óra alatt jutunk az 1879 m. magas *Tycha-hágóra*. Ezen hágóról érjük el $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Glatkit vagy ezen csúcsot nyugat felől megkerülve, a Zavory-nyerget 1994 m. ugyanazon időben.

Fekvésénél fogva a **Glatkiról való kilátás** igen változatos és lebilineselő. Mindenek előtt meglep bennünket a Lengyel-Öttóvölgy, nagy, sötétkék öt tótükrével; keleten és délkelet felé a Szmreesin-katlan a két Szmreesin-tóval, melyekből szép kettős vizesés a Koprova-völgybe zuhog alá. De a másik két völgy is, a Koprova-völgy délen, s a Tychavölgy nyugaton, világoszöld lejtőjével és erdőivel kellemes látványt nyújt.

A három völgy határolása mindenütt teljesen áttekinthető. A lengyel-Öttóvölgy bal (éjszaknyugati) keretét a 6 km. hosszú, sziklás Voloszyn-hegyláncz képezi; hossz tengelye irányában feltűnnek a

Holicza, Murán és Nový ; a völgy jobbfelőli kerete az alacsony Csarny- és Gruby-hátból s a Nagy- és Kis-Miedzianeből áll. Ezen keret mögött felmered a Grubytól jobbra a Csubrina s a nagy mengusz-falvi (Chalubinski-) csúcs ; a Gruby fölött a Tengerszem-csúcs ; a Miedziane mögött a Jégvölgyi-csúcs, a Vörös- és Fehértó-csúcs, valamint az egész béla-javorinai mészhegy-láncz.

A *Koprovavölgyet* határolják : balra, délkeleten a Csubrinától a Krivánig nyúló hegyrész, jobbra pedig a Krizsno-Kopa-hegyhát.

A *Tycha-völgy* keretét képezik : balra a Krizsno-Kopa-hegyhát; jobbra (éjszakra) a Goryeskova-gerincez és a vörös hegyek ; nyugaton a Tomanova, Szmreecin, Kamenisza és Hlina. Ezek mögött megjelenik a Bysztra, jobbra a Jakubina és a Viszoky vrch.

A Glatkitól jó óra alatt elérjük a **Valentkova-csúcsot**, ha leereszkedünk a Zavory-nyereghez és most $\frac{3}{4}$ óra alatt megmászszuk a Valentkova gyepes lejtőjét a csúcsig.

A **kilátás** a Valentkova ormáról csaknem azonos a Glatki-csúcs kilátásával csakhogy egyes csúcsok, pl. a Murán el van fődve, míg ellenben mások a valamivel magasabb pontnál fogva láthatóvá lesznek, így keleten a Széles-torony, a Varangyostó-csúcs, a Bibires s a Miedzianetól jobbra a Zabie, a Tengerszemesúcs és a Tátraesúcs ; nyugaton pedig a Tomanova-nyereg fölött az Ornak s a Tomanova mögött balra a lipitói havasok csúcsai.

Visszajövet a Tycha-hágóról leszállhatunk a Koprovavölgybe és jó erdei úton 5 óra alatt visszatérünk Pod Banszkóra ; vagy a Zavory-nyeregtől $\frac{1}{4}$ -óra alatt leereszkedünk a lengyel Öttóhoz s további $\frac{3}{4}$ óra alatt eljutunk a Rosztoka-menedékházba ; vagy pedig a Zavraton vagy a Lilijove-hágón át Zakopaneba igyekszünk p. 146 ; vagy a Hlinszka-völgyön át vándorolunk a Poprádi-tóhoz (p. 134).

A Goryeskova-hegyhát.

Szép gerincezvándorlás a Goryeskova-háton is tehető, mely szép betekintést nyújt a Lengyel-Öttó völgyébe és a felső Tycha-völgybe.

Pod Banszkóról a Koprova-völgyből vagy a Krizsno-kopa-gerincez mentén jövünk a Tycha-hágóhoz 5 $\frac{1}{2}$ —6

óra alatt p. 140, a honnan a Lilijove-hágó 1978 m. továbbí egy óra alatt érhető el. Itt kezdődik a 4 km. hosszú Goryeskova-hát, mely a Kondracskáig elhuzódik és a hová kényelmes ösvény vezet. Tíz percz alatt a Kaszprovára 1989 m., s ettől 20 percz alatt a keleti 1820 m., majd pedig a nyugati Gorycskova nyereghez 1800 m. jutunk. Az utóbbitól 40 percz alatt a kissé sziklás Csubát 1913 m. másszuk meg, és további 45 percz alatt a Kalatóvka szikláit kerüljük meg, úgy hogy összesen $2\frac{1}{4}$ óra alatt a menházikóval ellátott Kondracska-nyeret 1895 m. s egyszersmind a Goryeskova-hát nyugati végét elértük.

A Kondracska-nyeregtől folytathatjuk utunkat a Kresaniczára (p. 169) vagy leszállunk a Tycha-völgybe és ezen völgyön át Pod Banszkóra megyünk vissza; vagy a Kondracska-nyeregről Zakopane felé irányítjuk lépteinket ($2\frac{1}{2}$ óra Kuzsniczéig).

Kuzsniczéről a zakopanei vashámortól a Gasienicza-tavak völgyében a Lilijove-hágóra 4— $4\frac{1}{2}$ óra alatt jövünk, hol a Goryeskova-hát keleti végén vagyunk.

A Kriván 5 óra (l. p. 175).

Csúcsmászások a Csorbai- és a Poprádi-tótól.

Könnyű és háladatos a Patria, a mellső Szoliszko és a Szedilko megmászása. A nagyobb túrok közül ajánlandó a Tengerszemcsúcs és a Kriván megmászása.

A Kriván 2496 m.

Csorbai-tóról 4 óra.

Pod Banszkóról 5 óra.

A Krivánról élvezhető kilátás kétségkívül egyike a legnagyobbaknak az egész Tátrahegységben, és miután a felhágás úgy Pod Banszkótól, mint a Csorbai-tótól aránylag könnyű és teljesen veszélytelen, ezt a kirándulást senki el ne mulasztja,

A Krivánt, melynek neve azt jelenti, hogy görbe, még a XVIII. század végén a Tatra legmagasabb csúcsának nézték, míg az angol tudós Townson ezen nézetet tévesnek mondotta ki. Több Tátra-kutató (Haquet, Townson, Czirbesz, Wahlenberg, Sydow) megmászták még pedig a Vázsecz közelében fekvő belanszkói korcsmából, mely a mult század hatvanas éveig kiinduló pontja volt ezen kirándulásnak. Két út vezetett innen fel a csúcsra: a Polana Krivanszka és a Kopán át, a mostani Pod Banszkói ösvény, és a Pavlova réten át a Handelvölgybe és a bányaúton tovább (felsőbb része a csorbai-úttal azonos.)

Emlékezetes a Kriván *aranybányája* miatt is, mely a Prehyba és Kopa között volt. Még Mátyás királyunk hozta üzembe a bányát, mely többször szünetelt és a XVIII. század végén véglegesen abba-hagyatott. Szamárháton hoztak fel minden cikket a 2000 m. magasságban levő bányához, hol csak a nyár folyamán dolgozhattak. Egy arany előállítási költsége nagyobb volt, mint az arany értéke. A régi tárna, hol az angol Townson a szepesi Mauksch társaságában meghált, midőn a Kriván-csúcsot megmászta, még most is látható.

A Csorbai-tótól a Krivánra 4 óra.

Vezető 40 K; Tátrafüredről 14 K.

Az ut eleinte ugyanaz mint a felső turistaösvény, mely Pod Banszkóra vezet (p. 96). $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Zlomiszkopatakhöz érve, jobbra a Handel-völgybe fordulunk. További $\frac{3}{4}$ óra múlva a Zöldtóhoz vezető uttól balra ágazik el a kriváni ösvény.

A hosszú mellékmorénát haránt átlépve, a régi bánya-utra akadunk, melyet csak a Kriván keleti gerinczhátáig követünk. Itt letérünk s a gerinczen lejtőkön át haladva, csakhamar a gyalogfenyő felső határához jutunk. Gyepes lejtőn felmászva, az elhagyott uttól 50 percz alatt az első ormot érjük el és néhány percz alatt egy másodikat is. Most részint sziklás, részint gyepfödte meredek lejtő következik, mely 2400 m. magasságban ismét kevésbé meredek lesz és most igen gyér gyepen, törmenléken és sziklán át a Kriván-csúcsra érünk.

Pod Banszkótól a Krivánra 5 óra.

Pod Banszkótól a Krivánra az elhagyott bányáig jó régi út visz, úgy hogy csupán az utolsó, legter-

hesebb 400 m. ösvénytelen. Eleinte a Csorbai-tó útját követjük, a melyről $1\frac{3}{4}$ óra múlva balra a Kriván alatti rétnél (Polana Krivanszka, mely a svéd botanikus Wahlenberg szállása volt a nyugati Tátra kirándulásainál) letérve, jó serpentin uton $\frac{3}{4}$ óra alatt a Gruník-kúpra és további 35 percz múlva a Kopa-nyeregre 1740 m. jutunk. Innen $\frac{3}{4}$ óráig igen kényelmes, többnyire gyepes uton északi irányban haladunk a Prehyba-orrig (Vizsna Prehyba, 1992 m.), a hol az eddig jó ösvény megszűnik. Az utat folytatva, eleinte gyepes helyen, majd sziklák közt a Kriván nyugati vállára jövünk (35 percz). A nyugati gerinczen törmelék közt, meredeken, újabb 40 percz alatt a Krivánnak hosszukás csúcsára érünk fel.

Itt 1840-ben Ágost szász király látogatása alkalmából *emléktáblát* állítottak fel, melyet azonban néhány év múlva gonosz kezek elpusztítottak. A Kriván-émlék min-tája a felkai Tátra-muzeumban őriztetik.

A csúcsról nagyszerű **kilátás** tárul eléink. Keleten a Krivánnal kezdődő Magas-Tátra, nyugaton a lipitói havasok, északon és északnyugaton pedig a galicziai Voloszyn- és Goricskova-hegylánczok, valamint ezek nyugati folytatása az Oszabítáig látható.

Nyugat felé, mélyen alattunk a zöld *Koprova-völgy*, északon a szintén zöldesszinű *Tycha- és Tomanova-völgy*, s az alacsony Csarny-hát felett a sziklás *Lengyel-Öttő völgye* képezik a jellegzetes határokat.

Legjobban tűnik fel maga a *Kriváncsoport*, a melyből leginkább kiemelkedik a 6 km. hosszú Bástyaláncz. Ezen hegyláncz előtt látható a Szolisko, a rövidebb Osztra, a Krátka a Zöldtóval lábánál.

A Triumetaltól északnyugatnak a Koprova-völgy felé huzódik a Hrubo-gerincz, s a Kriván északi sziklafalával együtt körülzárja a Nefczervölgyet. Közvetlenül a hátulsó Bástya előtt látjuk a Csorbai-esücsöt, és a Koprova-esücs mögött a Chalubinszki- (nagymenguszfalvi) esücsöt.

A felsorolt ormok és esücsök mögött keletfelé a sziklás, hóval tarkított kúpoknak s ormoknak egész erdeje mered égnek; ezek közül a legfontosabbak a következők: a Chalubinszki-esücsesal kapcsolatban jobbra a Kolbenheyer- és Otto-esücs, közöttük a *Vad-dorzhágó*; odább jobbra a két kisebb menguszfalvi-esücs; a

Tengerszemcsúcs s ettől balra a Dénes-csúcs, a Tátra csúcs a Roth M.- és Déchy-csúcsesal; a Kopki-csúcs, Vaskapu-csúcs, a Konesisztától jobbra a Tupa, azután a Ferencz-József-csúcs a Roth S.-csúcsesal, s a Lomniczi-csúcs a Feesketeronynyal; ettől balra a széles jégvölgyi csúcs; a Lomniczi-csúcs előtt a Szélestorony, s ez előtt a Varangyostó-csúcs és a Vöröspatak-torony.

Északkeleti irányban, a Hrubo gerincez mögött a Szmrecsin-völgyön túl emelkedik a Gruby, Miedzsiane s a hatalmas Voloszyn-láncz, a Szvinicza és mások. A Grubytól balra, a Koprova-völgyet lezárva, kiindul a Csarny-hát a Glatkival és Valentkovával.

Északnyugat felé látjuk a zöld Krizsno-Kopahátat, mely mögött a Goryeszkova-hát s a Vöröshegyek nyulnak el. Ezek mögött a Gie-vont emelkedik.

Nyugat felől, a Vöröshegyektől a mély bevágásu Tomanova-hágó által elkülönítve, emelkednek a Tycha-völgyből, a lipthi havasok zöld ormai és sziklás csúcsai, melynek hegyháti szintén érdekesen, kulisszaszerűen egymás mögött feltűnedeznek, t. i. a Tomanova, Szmrecsin, Kamenisza, Hlina, Bysztra, Kominy Telkove stb.

A *Magashegységen kívül* láthatók: *nyugaton* a Khoes; mögötte jobbra a Kriván-Fátrahegység; balra a Kis- és Nagy-Fátra. Ezt követi *délnyugaton*, a széles vág-poprádi síkságon elhúzódva, az Alacsony-Tátra a Gyömbérrel és Királyhegygyel s a szepes-gömöri érzhegység, *keleten* a Branyiskó-hegység és az eperjes-hegyaljai trachyt-hegység. *Északnak*, az árva-dunajeczi síkságon túl szemléljük a Beszkidet és kelet felől a neumarkti és szandecz-i hegységeket. A mély Chalubinszki-résen át, a Grubytól keletre, látjuk az őtágu Koronahegyet.

Visszajövet Pod Banszkóra, vagy a Csorbai-tóhoz megyünk. Az előbbi útról eltérhetünk a Polana pod Krivanszki nevű erdei rétnél a felső csorba-tavi ösvényre és ezen a Csorbai-tóhoz térhetünk vissza 5 óra alatt, mely eltérés $1\frac{1}{2}$ óra kerülő.

A Szedilko 2085 m.

A Csorbai-tótól 3 óra. Vezető 3 K.

A Szedilko, az Osztra előkúpjának megmászása könnyű és hálás; ennél fogva mindazoknak ajánlható, a kik nehezebb kirándulásra nem vállalkoznak.

Eleinte a Krivánra vezető utat követjük egy ideig a Furkota-patakon túl. Itt jobbra fordulva, a hegynek

gyepes keleti lejtőjén fölfelé lépünk, míg a Szedilko lapos, gyepfödte kúpját el nem értük.

A **kilátás** meglepő. *Északnyugat* felé látjuk a Krivánnak járhatatlan meredek falait a Zöldtóval. *Észak felé* a Krátka és Osztra széles sziklatömegei terülnek el s a ketlő között nyílik a Szuchavodavölgy. ÉK felé húzódik a szűk Furkota-völgy, melynek keleti szélét a Szolisko-hegyláncz képezi. *Délkeleti* irányban a nyaralókoszoruzta csorbai tó tükre mesés szép látványt nyújt. *Délnyugat, dél és délkelet* felé a számos helységgel ékeskedő Vág- és Poprádvölgy terül el; mögöttük hosszú hegylánczok a Fátrától (jobbra) a Hegyaljáig (balra), a melyekből kivált a Gyömbér s a Királyhegy emelkednek ki.

A visszatérést a csorbai tóhoz két óra alatt könnyen megtehetjük.

A kis Szolisko-csúcs 2336 m.

A Csorbai-tótól 4 óra. Vezető 6 K.

Ezen csúcs teljes áttekintést nyújt a Furkota-völgyre (nyugaton) és a széles Mlinicza-völgyre (keleten) főképen azonban megragadó látványt a Bástyaláncz egész hosszára és a hatalmas Krivánra.

Dr. Szontagh Miklós adatai szerint ezt a helyenkinthelységgel, sőt veszélylyel járó csúcsot legcélszerűbben a Mlinicza-völgyben levő Szkok-tó felől mászszuk meg, a meddig jó ösvény 2 óra alatt visz (p. 135). A tótól balra (nyugati irányban) felhágva, 1 óra alatt a Szolisko-katlan felső szélét és további 1 óra alatt magát a csúcsot érjük el.

Az első Szolizskó-kúp 2419 m.

A Csorbai-tótól 2 óra.

Könnyű és érdemes az első Szolizskó-kúp megmászása, mely jó betekintést nyújt a Mlinicza- és Furkota-völgybe.

A Csorbai-tótól követjük a felső Pod Banszkói utat. Még a Furkota-patak előtt elhagyjuk ezen ösvényt és a Szolizskó gyepes lejtőjét könnyen megmászszuk. A távol kilátás azonos a Szedilko-kúp kilátásával.

A visszajövetel ugyanazon úton történik.

A Furkota-csúcs 2405 m. és a Triumetal 2431 m.

A Csorbai-tótól $4\frac{1}{2}$, illetve $5\frac{1}{2}$ óra. Vezető 8 K illetve 10 K.

Ezen, 250 m. hosszú gerincz által összekötött két csúcsnak megmászása vagy a Furkota-völgyben levő felső Wahlenberg-tótól, vagy a Mlinicza-völgyben levő Szentiványi-tótól eszközölhető.

A Szentiványi-tavat $3\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el a Csorbai-tóról (p. 135.) Ezen tótól (Petrik L. szerint) eleinte az (északi) Lorencz-feljárót követjük, arról körülbelül fele uton jobbra letérünk, átlépünk egy vizmosáson, majd föl-felé emelkedő gyepen egy óra alatt (a tótól) a Furkota sziklaormára jutunk, mely többi közt igen érdekes bepillantást enged három tódiszított völgybe t. i. a Mlinicza-, Furkota- és Nefczervölgybe.

A felső Wahlenberg-tótól, melyet a Csorbai-tótól $3\frac{1}{2}$ óra alatt érünk el (p. 137), megmászszuk a Nefczerhágót 2277 m., a honnan a közeli Furkota-csúcs egy óra alatt elérhető. A Furkota-csúctól a keskeny sziklás gerinczen eleinte kevésbé leszállva, majd ismét emelkedve $\frac{3}{4}$ órai részben igen nehéz mászás után az egész környéket domináló *Triumetalra* jutunk.

A Szolisko- és Hrubo-gerincz keresztező pontján fekvő, a Triumetal is három völgybe, a Mlinicza-, Nefczer- és Hlinszka-völgybe enged tekintenünk, s azonkívül teljes áttekintését nyújtja az egész Kriváncsoportnak, a Kriván-csúestól a Chalubinszki-csúcsig. Ezen csoportban nyugat felől a lipitói Tátrának a Koprova- és Tycha-völgy fölött levő csaknem összes ormai; észak felől a Kresaniezától a Voloszyn-hegyláncz keleti végéig elnyúló galicziai hegyhátak és ormok; kelet felől, a Bástyalánczon túl a szepesi Tátra sok csúcsa, közülük a Koncsisza, Ferencz-József-csúcs, Tátra-csúcs, Bibires, Lomniczi-csúcs, Tengerszemescsúcs, Jégvölgyi-csúcs, Vöröstó-csúcs stb. láthatók.

A lejárát ugyanazon úton történik a Furkota-völgybe a Wahlenberg-tóhoz, vagy a Mlinicza-völgybe a Szentiványi-tóhoz és tovább a Csorbai-tóhoz.

A Csorbai-csúcs 2385 m.

A Csorbai-tóról 4 óra. Vezető 40 K.

A Csorbai-csúcs a Mlinicza-völgy legfelsőbb katlanából emelkedik ki. Megmászása, Petrik L. leírása szerint, a Felső-Zergető felől történik, melyet a csorbai tótól 3 óra alatt érünk el (p. 135.) Ettől balra, északnyugatnak fordulva, a hegylejtőn egy meredek fekvésű törmelék területre érünk. Ezt átlépve, a csúcstól alányúló, járhatatlan sziklaréshez jutunk. Ezt balról megkerüljük s a nyugati gerinczre fáradsággal felhágunk, melynek mentén haladva különös nehézség nélkül felérünk a csúcsra. A csúcsot nyugat felől (balról) megkerülve, magára a főcsúcsra érünk fel.

A kilátás észak és kelet felé ép oly nagyszerű, mint a Triumetalról; nyugat felé azonban korlátozottabb, mivel a Triumetal és a Hrubo gerincz a lipitói havasok jó részét elfödi. Mint egy térképen látjuk magunk előtt kiterítve az egész Mlinicza-völgyet, valamint a völgy nyugati keretét képező szétfürészelt Szolisko-gerincz egész vadságát.

Lefelé ugyanazon uton jövünk, mivel a nyugati lejtő alatt elterülő Döller-tó felé hozzáférhetetlen sziklafalak szakadnak le.

A Pátia 2205 m.

A Csorbai-tótól 3 óra. Vezető 4 K.

A Csorbai-tó felől a legkönnyebben elérhető, a mellett fölötte hálás kilátási pont a Pátia. Eleinte a poprádi tóhoz vezető ösvényre lépünk, melyet a Bástyaig követünk ($\frac{3}{4}$ óra). Innen északi irányban ezen kényelmesen járható gyepes lejtőn hágunk feljebb. Nem nézve azt, hogy a lejtő mindinkább meredekebb lesz, a további felmászás, gyalogfenyőn és törmeléken át, nehézséggel nem jár. (2 óra).

A Pátia lapos kúpja a két kilométernél hosszabb igen szétszaggatott Bástyaláncznak legdélibb és legala-

csönyebb orma, melynek igen előnyös fekvése fölötté szép kilátást nyújt különösen a menguszfalvi völgybe.

A menguszfalvi völgy *keleti keretét*, jobbról balra (délről északnak) képezik : az Oszterva, Tupa és Konesisza, a Jegestó-esúcs, lábánál a Jeges-tóval, a keskeny Vaskapu-esúcs, a Ganek, a minden többi ormot messze elhagyó Tátra-esúcs, előtte a Kopki-orom, végül a szélesvállu Tengerszemesúcs. Az *északi keretből* csupán a Békarésből emelkedő keleti Ökörhátat látjuk.

Északnyugatnak (balra) fordulva, lábainknál látjuk a tavakban gazdag Mlinicza-völgyet, melyet északra a Csorbai-esúcs, a Triumetal és a Furkota, nyugaton pedig a Szolisko szakadozott gerince övez. Azonkívül láthatók : keleti irányban a Konesisztától balra a széles Ferencz-József-esúcs, és nyugati irányban, a Szoliskótól jobbra a Kriván szarva.

Déli irányban a kilátás a Vág- és a Poprádvölgybe s odább a besztercebánya-gömör-szepesi és abauji hegylánczokra azonos a szedilko-oromi kilátással.

Visszatérés ugyanaz.

A Mellső Bástyá-esúcs 2366 m., és a Sátán 2432 m.

A Csorbai-tótól $3\frac{1}{4}$ illetve 4 óra. Vezető 6 K illetve 10 K.

Ha a keleti, északi és nyugati Tátráról még általánosabb áttekintést óhajtunk nyerni, mint a Pátriáról, akkor a szomszédos oromnak bal felől való megkerülésével, kissé hosszadalmas és nem könnyű mászással a Bástyaláncz nyugati gerinczén, a Pátriáról $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Mellső-Bástyát és további $\frac{3}{4}$ óra alatt a Sátánt, az egész hegyláncz tetőpontját érhetjük el, a melyről a *menguszfalvi völgyről a legtökéletesebb áttekintést* nyerjük és csaknem ugyanazon Tátra-esúcsokat látjuk, mint a Triumetalról (p. 179). A feljáró közvetlenül a Fátylvíziesésről állítólag könnyebb.

Visszatérés ugyanaz.

A Koprova-esúcs 2370 m.

A Koprova-esúcs központi fekvése, az egész Tátrahegység legnagyobb szélességének kellő közepében, ezen eddig alig ismert esúcs megmászását igen ajánlhatóvá teszi.

Poprádi-tótól $4\frac{1}{2}$ óra ;
 Csorbai-tótól $6\frac{1}{2}$ óra ; vezető 9 K.
 Felső-Hágiról $7-7\frac{1}{2}$ óra.

A poprádi tótól a nagy Hinczkó-tóhoz 2 óra alatt jutunk el a 132. oldalon leirt úton. Déli oldalán balra fordulva, a Koprova-nyereg gypes északi lejtőjét $\frac{3}{4}$ óra alatt könnyen érjük el. A nyeregről jobbra (északnak) fordulunk és néhány perc múlva a Koprova-csúcs nem túlságosan meredek és jól járható déli lejtőjére lépünk. $\frac{3}{4}$ órai mászással balról (nyugatról) megkerüljük a csúcs déli előormát és további 30—45 perc múlva a főcsúcsra állunk.

A csak néhány méter széles Koprova-csúcs három völgyet dominál, t. i. a *Menguszfalvi*-, *Hlinszka*- és *Szmrecsin-völgyet*.

A *Menguszfalvi-völgy* jobb oldalán látjuk a Bástya-hegylánczat a hátulsó Bástyával a Koprova-hágó fölött s a Sátánnal mögötte ; a délkeleti oldalon az Osztervát, Tupát és Konesisztát ; a keleti oldalon a Tátra-csúcsot, tőle délnek a Kopki-orom, balra tőle a Hunfalvy-nyereg fölött a Tengerszemcsúcsot északi mellécsúcsával ; előtte közvetlenül a Hinczkó-tó fölött a menguszfalvi-csúcsokat az egészen közel, lejtős Chalubinszki-csúcsal s a még közelebbi Csubrinával.

Délnyugat felé, a *Hlinszka-völgyet* bal felől bekerítve, emelkedik a hatalmas Hrubo gerincz a Csorbai-csúcsal, és a Triumetallal. A Triumetaltól jobbra látjuk a Krivánt. Nyugat felé, a Koprova-völgy mögött a Kopa-Krizsnohát terül el ; messze e mögött, a Tycha-völgyön túl, merednek fel a liptói havasok zöld kupjai. A *Szmrecsin-völgy* irányában, a Tycha kúpja mögött feltűnnek a háttérben a Vöröshegyek és a hosszú Goryeszkova-hát, mely mögül a Glatkitól balra a Gievont kandikál át ; továbbá a Szmrecsin-tavak fölött a Csarny-hegyhát, a Glatki és Gruby ; észak felől a Miedzsiane és mögötte a sziklás Voloszyn-láncz.

Vissza ugyanazon úton, vagy a *Hlinszka-völgyön* át Pod Banskóra 5 óra alatt.

A Tengerszemcsúcs 2503 m.

Poprádi-tótól 3—4 óra ;
 Csorbai-tótól $4\frac{1}{2}-5\frac{1}{2}$ óra ; vezető 9 K.
 Felső-Hágiból 5— $6\frac{1}{2}$ óra ; vezető 10 K, Tátrafüredről 13 K.
 Halastótól $2\frac{1}{2}$ óra (p. 220.)

A Tengerszemcsúcs a legszebb áttekintést nyújtja a

hegység felett; megmászása nehézséggel nem jár; tehát mindenkinek a legmelegebben ajánlandó.

Először mászta meg a csúcsot 1840-ben Blásy E. és társai Felkáról és ez alkalommal Tengerszem-csúcsnak keresztelték el a csúcsot.

A kiinduló pont a Poprádi-tó.

Poprádi-tó—Békástavak $1\frac{3}{4}$ óra ;

— — Hunfalvyhágó $1\frac{1}{2}$ óra ; vezető 9 K.

— — csúcs $1\frac{1}{2}$ óra.

Az ösvény $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{3}{4}$ óra alatt vezet a Békás-tavakhoz. 1920 m. a (p. 131) leírt úton. A békás tavakat jobboldalt megkerülve lassan emelkedünk egy hegy-lejtőhöz, a melyre, jobbra fordulva, sziklalépcsőn és gyepen át hágunk fel. Kissé balra tartva hómezőre jutunk, a honnan törmeléken a Hunfalvyhágóra 2343 m. lépünk; itt 1000 méternél mélyebben lábaink alatt látjuk a zöld, erdős Poduplaszki-völgyet a herczeg Hohenlohe-féle vadásztanyával. Most balra fordulunk és 20 percz alatt felhágunk a Tengerszemcsúcs déli vállára, a honnan a Menguszfalvi-völgy s az egész Bástyahegyláncz meglepő látványt nyújt. Itt jobbra kanyarodunk felfelé, és 10—15 perczig jól járt turista-ösvényen, majd a meredek, de a mellett teljesen veszélytelen lejtőn a Tengerszem-csúcsra mászunk fel, vagyis helyesebben, annak $1\frac{1}{2}$ méterrel alacsonyabb északi kúpjára, a melyről szerfölött szép áttekintést nyerünk a Halastó-völgyre a két nagy tóval.

A kilátást innen az egész Tátra egyik legnagyobbjének mondják, és méltán; hiszen a Tengerszemcsúcs a három legnagyobb Tátravölgyet dominálja, ugyanis a Menguszfalvi- a Poduplaszki- s a Halastó-völgyet a melyek gigantikus sziklakerete itt tökéletesen fel van tárva, mivel a jelentékeny magasság a legtávolabb eső Tátra-csúcsok s ormok szemlélését is lehetővé teszi.

A menguszfalvi völgy felé fordulva, látjuk jobbra az egész Bástyalánczot a Pátriától a Csorbai-csúcsig, középen a magasra nyúló Sántán-csúcsal. A Bástyaláncz mögött látható az egész Kriváncsoport: balra a szétfüresztelt Szoliszko-gerincez, ettől jobbra köz-

vetlenül hozzá csatlakozván, a sokágu *Hrubo*. Ezen óriási hegyláncz előtt, a Bástyalánczot jobb felől befejezve, emelkedik a *Csorbaicsúcs*, mögötte a *Krátka és Osztra*, s mindkettőjük fölött a Kriván ferde szarva mered fel. A *Menguszfalvi-völgy északi bevégzését* az igen közeli *Menguszfalvi-hát* képezi. Az Ökörhát fölé büszkén emelkedik a Koprova, mögötte a zöld Krizsno és a Velka Kopa, és messze távolból (a Hrubo-orom és a Chalubinszki-csúcs között) int felénk a *liptói Táttra*: a Tomanova, Szmrecsin, Kameniszta, Bysztra stb. A *Menguszfalvi-völgy keleti keretéből* feltornyosul a Táttra-csúcs, a Róth-csúceszal, a melyhez a Sárkány-ajtócska s a Kopki-orom csatlakozik. A Sárkányajtócska fölött látható az Oszterva; a Roth-csúctól jobbra a Tupa, a Táttra-csúcs mögött balra a Konesiszta.

Keleti irányban a Jegestó-völgybe pillantunk le, északkelet felé pedig a Poduplaszki-völgybe, és a Jegestó-völgy mögött a Litvorove-völgybe, mely mögött a Fagyott-tó-, Rovinki-, Javorove- és Felkai-völgy körvonalai tisztán felismerhetők. A *Jegestó-völgyből* ugyanis szemben velünk, egyenes vonalban a Ferencz-Józsefcsúcs előtt a közeli Ganek emelkedik ki; a Litvorove-völgyből a hatalmas Ferencz-Józsefcsúcs, s kissé jobbra előtte a szagatott Batizfalvi-csúcs; a *Felkai-völgyből* balra a Ferencz-Józsefcsúcs mögött a Szalóki-csúcs, előtte két Gránát-csúcs, a Bibires és a Kis Viszoka; a *Fagyott-tó völgyéből* a Rovátka-csúcs s a Vöröspatak-torony, s ez utóbbi mögött a Középorom. A *Rovinki-völgyben* fölmered a Javorove orma a Varangyostó-csúceszal, mely mögött, már a Javorove-völgyből a Szélestorony s a Jégvölgyi-csúcs emelkednek, kettejük között pedig a Lomniczi-csúcs és a Feesketorony; szorosan a Jégvölgyi-csúcs mellett balra a Zöldtó-csúcs, a Papyrus-csúcs, a Vörös- és Fehértó-csúcs, mely utóbbihoz, már a Rézaknavölgyből emelkedve, a hátulsó Mészárszékek és a Bolond Gerő csatlakoznak. Magából az *Alsó Poduplaszki-völgyből* kiemelkedik a Holicza s a széles zöld Siroka, és e mögött a Greiner, Havrán, Novy és Murán szürkés mészfalai.

A *Halastó völgyébe letekintve*, mélyen lábunk alatt látjuk a Tengerszemet és a Halastavat. Ennek keretét képezik jobbról a Dénes-csúcs és a Hét-Gránát, balról a Menguszfalvi-csúcsok északi falai, és velünk szemben nyugat felől a Gruby, a Nagy Miedzsiane és Szvisztovka, melyek mögül az impozáns Voloszyn-láncz összes csúcsai előtűnnek, továbbá a Szvinicza s a Valentkova, lábainál a Zadny-tóval; a Valenkovától balra a Vöröshegyek (a Kresanica) s ettől jobbra a Gievont.

A *távoli kilátás észak felé* a legkiterjedtebb. Itt szemléljük az összes erdős Kárpátokat a nyugati Táttra északi lejtőjétől a Vöröstó-csúcs irányában; északnyugat felé, a Szviniczától balra a Pilszko-

hegyet, a Kozy-vjereh irányában a széles Babiagórat, a Kryzsnétól balra a Policát s ettől jobbra, vagyis északnak, Neumarkt irányában a Jordanov és Uj-Szandecz körül levő hegyeket. Ezen hegylánczok előtt terül el a Neumarkti síkság. Kelet és délfelől részben látható a lőcse-lublói hegység és mögötte a káposztafalu-dobsinai hegység, valamint az Alacsony Tátra.

A leereszkedést nemcsak a Menguszfalvi-völgybe, hanem a Halastó felé is tehetjük meg 3 óra alatt. Óvatosan, de veszély nélkül ereszkedünk eleinte az északi ormon, majd a nyugati lejtőn le a Tengerszem-hez, a melytől ösvény a Halastó mellett levő szállodához visz.

A Hunfalvy-hágóról is lehet a Jeges-tóhoz, a Cseh-tóhoz s ettől a Poduplaszki-völgyben levő herceg Hohenlohe-féle vadásztanyához lebocsátkozni, de ez a 3¹/₂ órai ut jelenleg vadászati oknál fogva tilos.

A Tátra-csúcs vagy (Nagy Viszoka) 2565 m.

Poprádi-tótól 4¹/₂ óra ;

Csorbai-tótól 6 óra ; vezető 12 K.

Felső-Hágiból 6¹/₂ óra.

A felhágás ezen csúcsra a terhesek közé tartozik ; legjobban a Hunfalvyhágóról tesszük meg. Az út a Hunfalvy-hágóig ugyanaz mint a Tengerszemesúcsra vezető ösvény p. 183. Ezen hágót 3 óra alatt érjük el a Poprádi-tótól. Innen az impozáns Roth M.-csúcs felé fordulva, északnyugati lejtőjére jutunk, hol balra fordulunk és az 5 m. magas «Kőbáb»-nál (Steinmandel) felhágunk a mellécsúcs vállára, a melyről már letekinthetünk a Sárkányvölgyecskebe. Tovább lassankint emelkedik a sziklás és görgeteges ösvény és a déli lejtőn két vizmosáson át vezet, melynek másodikáról az Omladékvölgy jól áttekinthető. Hogy az utolsó, meredek és fáradságos utat is legyőzzük, a következő vizmosás keleti szélére feljutva, ennek mentén kézzel-lábbal kúszunk egy kapaszkodó lánczig, a honnan 20 percz alatt a két főcsúcs közötti résre hágunk fel

és néhány perc múlva az óriási sziklatömbökből álló nyugati csúcsra érünk.

A **kilátás** innen úgy a havasokra, mint a távolba, lényegileg ugyanaz, mint a csak 900 m. távoli Tengerszemcsúcsról. A Zöldtőcsúcs kivételével az összes Tátraesúcs látható, és a távoli kilátás déli irányban kevésbé korlátozott, mint a Tengerszemcsúcsról, úgy hogy délkelet felé a Hernádvölgyön túl levő hegylánczokat is lehet látni egészen az Alföldig.

A leszállás a Poprádi-tóhoz ugyanazon uton eszközölhető, vagy a Sárkánytó és a Jegestó mellett egyenesen a menguszfalvi Omladékvölgyön át ($2\frac{1}{2}$ —3 óra). Jelenleg az utóbbi ut meg van engedve.

A Ganek 2465 m.

Poprádi-tótól 4— $4\frac{1}{2}$ óra.

Ezen csúcs megmászása igen terhes, sőt legfelsőbb, 150 m. magas részében veszélyes is s ennél fogva csak igen gyakorlott alpinista vállalkozzék rá. Kiinduló pont a Poprádi-tó, a tulajdonképeni felhágás az omladékvölgyi Jegestónál 1935 m. veszi kezdetét, mely tavat a Poprádi-tóról $1\frac{1}{2}$ óra alatt érünk el.

A Jegestó közelében balra, a Tátracsúcs s a Ganek között levő omladékkal telt s a Ruman-tó által 2090 m. diszitett völgykatlanba fordulunk, a melyben a Ganek közel 400 m. magas déli fala két lépcsőfokot képezve bukik alá. Egy óra múlva (a Jegestótól) a Ruman-tó fölötti falnak alsó, 150—200 m. magas lépcsőfoka mellett elhaladva, jobbra elég járható lejtőre lépünk, a melyen az alsó és felső Ganek-falat elkülönítő sziklapadra jutunk fel. Ezen padon átlépve, $\frac{3}{4}$ óra alatt feljutunk a csúcstól keletre levő részhez, a honnan ismét balra fordulva s a jobb felől levő sziklafal alatt felmászva további $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt a Ganek-csúcs tetejét érjük el.

A **kilátás** innen a Tátrahegységre kissé korlátozott. Nagyszerű a látvány, melyet a Tengerszem-, Tátra-, Koncsisza-, Ferencz-József-

s a többi keleti csúcs nyujt. Észak és nyugatnak alattunk fekszik a Poduplaszki-völgy, délnek a Felső Omladékvölgy.

Az Omladékvölgyi Jegestőről elég terhes átjáró a Vaskapu-résen 2275 m. át a Poduplaszki-völgybe visz (3 óra); másik átjáró a Menguszfalvi-hágón 2280 m. át a batizfalvi tóhoz (3 óra); harmadik pedig a Luka-nyergen 2182 m. át a Szuchavoda-völgybe és Felső-Hágira (4 óra). A két első átjárás tilos; az utolsó meg van engedve.

A lejövetel csak ugyanazon az uton eszközölhető.

Csúcsmászások Felső-Hágiról.

Az Oszterva 1984 m.

Felső-Hágitól $3\frac{1}{2}$ óra; } vezető 5 K, Tátiafüredről 7 K.
Csorbai-tótól 3 óra;
Poprádi-tótól 1— $1\frac{1}{2}$ óra.

Az Oszterva, melynek csaknem tetejéig lovagló út visz, még könnyebben mászható meg, mint a Pátria s ép oly nagyszerű kilátást nyujt a menguszfalvi völgyre, mint amaz. Mindenkinék ajánlandó tehát, mivel ezen kirándulás a poprádi tó meglátogatásával is összeköthető.

Eleinte a csorbai utat követjük a nagy Zúgópatakig ($1\frac{1}{2}$ óra), hol a csőszházat elhagyva, néhány percz múlva erdei utra lépünk, mely a Szmrekovecz-hegy keleti lejtőjén a Sztadlo-rétre visz 1490 m. ($1\frac{1}{4}$ óra), a honnan lovaglót vezet az erdőhatáron levő vadászkunyhóhoz (10 percz), majd sűrű gyalogfenyőn és végül nem tulságosan meredek havasi réten át a tetőre ($1\frac{1}{2}$ óra).

Az Oszterva voltakép csupán nyugati nyulványa a jóval magasabb Tupának, minthogy azonban a Menguszfalvi-völgynek csaknem hossz tengelyében fekszik, abba nagyszerű látványt nyujt.

Északnyugat felől látjuk a hosszú Bástyagerinczet. Odább északnak a Koprova-nyereg fölött emelkedik a Koprova-csúcs és a Csubrina, melyekhez a széles Chalubinszki-, a Kolbenheyer- és Ottó-csúcs,

valamint a hosszú Menguszfalvi-hát csatlakozik. A 471 m. mélyen alattunk elterülő Poprádi-tó fölött a Kopki-orom meredek sziklafala emelkedik, a melyhez jobbra a négyágu Tátraesúcs csatlakozik. E mögött balra emelkedik a Tengerszemcsúcs, és tőle jobbra a Ganek-, Gans- és Vaskapu-esúcs. A Tupa fölött a Konesisztának legfelső csúcsa látszik.

Visszajövet ugyanazon utat követjük Felső-Hágiba ($2\frac{1}{2}$ —3 óra) vagy meredek szerpentine ösvényen le a Poprádi-tóhoz (1— $1\frac{1}{2}$ óra); vagy tovább folytatva utunkat megmásszuk a közeli Tupát ($1\frac{3}{4}$ óra) esetleg a Konesisztát is (további $1\frac{1}{2}$ óra) és így visszatérünk Felső-Hágira (3 óra) az Osztervától számítva 6 óra alatt; mehetünk továbbá az Oszterváról a Tupa és Konesizsta között levő Luka-nyeregére 2 óra alatt. Innét leereszkedünk a Jegestóhoz, és az Omladék-völgyön át a Poprádi tóhoz megyünk ($2\frac{1}{2}$ óra), p. 134.

A Tupa 2293 m.

Felső-Hágától 5 óra; vezető 8 K, Tátrafüredről 10 K.

Ezen szintén igen hálás csúcsot legkönnyebben az Oszterva felől mászszuk meg. Erre $3\frac{1}{2}$ óra alatt (p. 187.) feljutva, jobbra, azaz kelet felé, a néhány méter mély nyeregére szállunk alá, a melyről törmeléken át meredeken kapaszkodva, először a Tupa nyugati vállát, majd egy kis «kúpot» és végül magát az óriási sziklaomladékból álló Tupa-csúcsot érjük el.

Az egész Omladékvölgy teljesen szemünk előtt fekszik.

A Menguszfalvi-völgy kerete fölött láthatók: a Szoliszko-gerincez legmagasabb csúcsai, a Kriván és Triumetal; messze a Koprova-nyereg fölött a Cservony vjerch (Vöröshegy) és a Goryeskova-hát egyes részei; a Sárkányajtócska és a Békarés mögött a Vaksz-mundsza (Nagy Koszyszt).

Ugyanazon uton mehetünk vissza; vagy pedig a Tupáról 20 p. alatt könnyen leereszkedhetünk a *Luka-nyeregére* 2182 m., s ettől a Konesisztára is felhághatunk $1\frac{1}{4}$ óra alatt, vagy a Szucha-völgyön leereszkedve, Felső-Hágira juthatunk $2\frac{3}{4}$ —3 óra alatt. A Luka-nye-

regről leereszkedhetünk a Jegestóhoz is, és 2—2¹/₂ óra alatt az Omladék-völgyön át mehetünk a Poprádi-tóhoz. Ez utóbbi ut jelenleg meg van engedve.

A Koncsiszta 2540 m.

Felső-Hágától 4—4¹/₂ óra ; vezető 8 K, Tátrafüredről 10 K.

Felső-Hágától igen hálás s a mellett aránylag könnyű kirándulást képez a Lukanyereg s a batizfalvi völgy között levő Koncsiszta-esúcs megmászása.

Eleinte a Szucha-patak mentén a Batizfalvi-tóhoz felvezető ösvényt követjük. 2 óra múlva a Szuchy-lejtőhöz érve, az ut eltér a Koncsisztára, egyenesen a meredek esésű, de jól járható széles lejtőre vezetvén. További 1³/₄ óra alatt elérjük a déli lejtő felső végét, hol az út keskeny sziklás gerinczbe átmegy. Ezen ¹/₄ óráig felmászunk, majd a nyugati lejtőre megyünk át, hol újabb ¹/₄ óra alatt közvetlenül a legmagasabb esúcs alá vezet az ösvény. Majd felhágunk ¹/₂ óra alatt az igen meredek, de csak 20 m. magas és veszélytelen főcsúcsra, mely voltaképp két esúcsból áll. Ezek közül a nyugati könnyen elérhető ; a keleti azonban valamivel magasabb és csak nagyon gyakorlott turista által mászható meg. Ezen 3—4 m. magas sziklatömb a Jármay-asztal.

A kilátás lebilincselő, Északkelet É és Ny felé azonban korlátozott. Betekintünk a *Batizfalvi-völgybe*, melyből gigantikusan emelkedik a Ferencz-József-esúcs fala, északi mellékesúcsával, a Roth S.-esúccsal. Északnyugat felé lábunknál terül el a Ruman-tó által ékitett *menguszfalvi Omladékvölgy*, a mely északról a Jegestó-esúcs, a Vaskapu- és Gans-esúcs, a Ganek, az impozáns Tátraesúcs s a szaggatott Kopki-orom által van bekerítve.

Nyugatnak, az Omladékvölgy alatt lepillantunk a *Menguszfalvi-völgybe*, melyet a hosszú Bástyaláncz zár el ; e mögül felmered a Csorbai-esúcs, a Triumetal, a Szoliszko esúcsok és a magas Kriván szarva. A Bástyaláncz északi folytatásaként jelenik meg a Kodrova-esúcs, melyhez a felső-menguszfalvi völgykatlan északi kerete : a Menguszfalvi-esúcsok csatlakoznak. A Koprova-hágón túl északnyugaton feltűnnek a Velka-Kopa zöld kúpjai s azok mögül a galicziai Vörös-hegyek ; észak felé a főgerincz mögött a Voloszyn-láncz, a Vaksz-

mundszka, Mlynar, Holicza, Siroka, Murán, Novy, Havrán és Greiner; északkeletnek a Batizfalvi-csúcs s mögötte a Vöröspatak-torony.

A távoli kilátás délnyugat, dél és délkelet, de észak felé is, a leg-tágasabbak egyike az egész Tátrában.

Visszajövet ugyanazon uton megyünk, vagy a nyugati lejtőn a Luka-nyeregbe is leereszkedhetünk, melyről a Szucha-völgyben leszállva 3 óra alatt Felső-Hágira érünk; vagy folytatva vándorlásunkat a Tupán ($1\frac{1}{2}$ óra) illetve Oszterván át ($1\frac{1}{2}$ óra) Felső-Hágira jövünk összesen 6 óra alatt.

A Tengerszem-csúcs 5— $6\frac{1}{2}$ óra (p. 182.)

A Koprova-csúcs 8 óra (p. 181.)

Csúcsmászások Széplakról és a Siléziak házától.

A Ferencz-József- (gerlachfalvi) csúcs
2663 m.

A Siléziak házától 4— $4\frac{1}{2}$ óra.

Széplakról 6—7 óra,	} vezető 12 K.
Tátrafüredről 6— $6\frac{1}{2}$ óra,	
Felső-Hágiról $5\frac{1}{2}$ óra,	

A Tátra és hazánk ezen legmagasabb csúcsának egykoron annyira rettegett megmászása manapság már nem ütközik különös nehézségekbe, mi a Magyar Kárpát-egyesület siléziái osztálya munkásságának köszönhető.

Első ízben 1834-ben Still ó-lesznai tanító mászta meg a csúcsot. Mint legmagasabb Tátra-csúcsot először Greiner, Koburg hercegi jószágigazgató 1839-ben ismerte fel mérései alapján, a mit később Korisztka és Fuchs megerősítettek.

A gerlachfalvi-csúcs új nevét 1896-ban az ezredéves ünnepély alkalmával kapta, a mikor is emléktábla állíttatott fel a csúcs tetején.

A felkai völgyből (Siléziak háza) a Ferencz-József-csúcsra.

Tátrafüredről 2 óra. Széplakról $2\frac{1}{2}$ óra a Siléziak házig, l. p. 123. Vezető 12 K.

Siléziak háza—Virágos-kert $1\frac{1}{2}$ óra ;

— —Csúcs 4 óra.

A Siléziak-házától $1\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el az alsó virágos kertet (p. 125.) hol a tulajdonképeni felmászás kezdődik.

A Virágoskerttől balra tartva, a törmelék lejtőn épült utat 35 perczig követjük a Próbáig 1980 m. melynek 10 m. magas falán jobbfelől, az itt elhelyezett vaskapocs és vasláncz segítségével csakhamar felkapaszkodunk. Innen nyugati irányban, a Virágoskert-torony mögött levő meredek mélyedésben követjük a jelzést, mely $1\frac{1}{4}$ óra alatt a keleti ormon levő Katlanrészhez (Ördöghát) vezet. Itt a gerlachfalvi katlan felső déli lejtőjére hágunk át s a jelzést követve, veszélytelen mászással 40 perc alatt felérünk a Dromedárhátra.

A jobbra fölöttünk levő katlancsúcsot megkerülve, tovább követjük az utjelzést, mely bennünket a Kühl-rés- s a Vaslánczon át a csúcs alatt lévő főhasadékba vezet le, s ebből meredek, de veszélytelen felmászás mellett $1\frac{1}{4}$ óra alatt (a Dromedár-háttól) magára a főcsúcsra visz.

A csúcson van a Magyar Kárpát-egyesület *millenniumi emléke*, kőlap a következő felírással : «Magyarország ezer éves fennállásának emlékéül, I. Ferencz József uralkodásának 48-dik évében. Uj ezer esztendőtt kérünk az égtől. M. K. E.»

Felső-Hágiról a Ferencz-József-csúcsra.

Felső-Hági a legközelebbi kiindulási pont a Ferencz-József-csúcs a Batizfalvi-völgy felől való terhes, de nem veszélyes megmászására nézve.

$2\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a Batizfalvi-tavat; innen kelet felé menve, hómezőhöz jutunk, mely keskeny sziklamendenczében a csúcs felé huzódik. Jobbfelől mere-

tó-csúcs, a Széles-torony és a Közép-orom. Ezen hegyláncon túl emelkedik a Jégvölgyi- és Zöldtó-csúcs, a Fecketorony s a Lomniczi-csúcs óriás alakja. Balra a Jégvölgyi-csúcs mögött látjuk a bélai mészhavasokat (Greiner, Havrán, Novy és Murán).

Északnyugat felől a Poduplaszki-völgy legfelsőbb völgykattanában a Fagyott-tó csillog, ettől jobbra emelkedik a Tiezskygerincz, s e mögött jobbra, már a Rovinki-völgyön túl a Zamki és a széles zöld Siroka. Balról kerítik be a völgyet a Litvorove-orom, a Szkorusznik és Mlynar; ezek mögött az alacsony erdős Opaleni, a Rosztoka és végül a széles és alacsony Gesia szya.

Nyugat felé nyulik a főgerincz a következő csúcsokkal: Ferencz-József-csúcs, Felkai-csúcs, Litvorove-csúcs, Roth S.-csúcs; messzebb távolban a Vaskapu-csúcs, Ganek, a négy ormu Tátra-csúcs, Tengersizem-csúcs, s a mögött a Nagy-menguszfalvi-csúcs. A főgerincztől balra láthatók: a Vaskapu-csúcs mögött három Bástya-csúcs a Sátánnal; a mögött néhány Szolisko-csúcs s a Tátra-csúcestől balra a Kriván; a Tengersizem-csúcestől jobbra a Béka-csúcs, mögötte balra a Gruby, a Nagy- és Kis-Miedziane, mögöttük a hosszú Voloszyn-láncz. A főgerinczen túl, messze nyugatnak, feltűnnek: balra az alacsony zöld Velka Kopa, jobbra a Kresanicza és a Malolacsniak.

Délnyugat felől, a Felkai-völgyet bekerítve, emelkedik a Ferencz József-csúcs, a kis- és nagy Virágoskert-torony, a Karesmár-torony, Katlan-csúcs és a kis Gerlachvölgyi-csúcs.

A távoli kilátás mutatja: a felkai völgy irányában a szepesgömöri érczhegységet; a Poduplaszki-völgyben a dunajeczi és árvai síkságon túl a galicziai Beszkidet és a Goreze-hegységet a krakói Visztula-síkságig; az alsó tarpataki völgy fölött, az alsó poprádi völgyön túl, a magyar-galiczai határhegységet.

Visszajövet ugyanazon utat választjuk.

A lejövetelt a keleti ormon, a «Kaulige Hübel» nevű dombon s annak délnyugati lejtőjén át a Hosszutóhoz, vagy annak déli lejtőjén át a felső Virágoskert felé is megtehetjük. Gyakorlott turisták a Nagy Tarpataki-völgybe is leereszkedhetnek.

A Bibircs 2492 m.

Siléziak házatól 3—3½ óra;

Tátrafüredről 5—5½ óra; } vezető 13 K.

Széplakról 5—6 óra.

Ezen csúcs megmászása a Tátrában egyike a legnehezebbeknek, s daczára annak, hogy a M. Kárpát-

egyesület siléziai osztálya 1896-ban az utat megjelölte, a felmászás mégis csak igen gyakorlott hegymászóknak ajánlható.

A tulajdonképeni felhágás a felső Virágoskertből kezdődik, melyet a Siléziak házától $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt érünk el. Itt (északkeletnek) fordulva, s a kék jelzést követve, a Bibireskatlanból lecsörgedező erecske déli szélén a meredek, de egészen veszélytelen gyepes lejtőn mászunk fel s így $\frac{3}{4}$ óra alatt ama katlanba érünk, a melyben a további $1\frac{1}{2}$ órai felhágás mintegy 2200 méternyi magasságig nem különösen fárasztó. A szembe-tünő jelzést követve, s a délkeleti csúcsot jobbra hagyva, felhágunk jobbra az igen meredek déli lejtőre, csaknem az orom magasságáig, itt balra fordulunk és $\frac{3}{4}$ óra múlva a magasabb két északi, és alacsonyabb két déli csúcs között levő mélyedésben vagyunk. Az utóbbi kettő közül a keleti hordja a jellemző bibircs-alaku tetőt és igen nehezen érhető el, míg a két északi főtető az említett mélyedéstől könnyen megmászható.

A Bibires, a Nagytarpataki- és Felkai-völgy között fekvő, erre a két völgyre a legtokéletesebb áttekintést nyújtja; különösen impozánsan mutatkozik innen a Ferencz József-csúcs óriási alakja a maga egész nagyszerűségében, szintugy a Lomniczi- és a Jégvölgyi-csúcs. Egyébként a magas hegységre nyújtott nagyszerű látvány és a távlat a Kis Viszokáról élvezetthez hasonló, csak hogy a délkeleti Krivánesoport jobbra el van fődve, ellenben a szép Poprádi-völgy sokkal jobban tekinthető át, mint amonnan.

Csúcsmászások Tátra-Füredről, Tarpatak-füredről, a Zerge-szállótól és a Téry-menedékházról.

A Szalóki-csúcs 2453 m.

Tátra-Füredről $3\frac{1}{2}$ óra ;	} vezető 8 K.
Széplakról 4 óra ;	
Siléziak házától 3 óra,	

A Szalóki-csúcs dél- és kelet felé a legszabadabb kilátást nyújtja, ezért megmászása melegen ajánlható.

Ezen csúcsot először 1664-ben az öregebb Buchholtz György tátrakutató mászta meg a Tarajkáról.

Tátra-Füredről.

A magas hegységnek mintegy eléje telepedett szalóki csúcsra való kirándulás egyike a legközelebb és legjártabb túroknak Tátra-Füred felől. Eleinte a felka-völgyi uton haladunk míg $\frac{3}{4}$ óra múlva utmutató jelzi az utról jobbra letérő s a csúcsra vezető ösvényt, melyen mind meredekebben felhágva, a Sóhegy lejtőjén át $1\frac{1}{4}$ óra alatt a *három Szalóki-tóhoz* érünk. Ezeket megkerülve, sűrű gyalogfenyő között a hosszú és keskeny lejtőmedenczén hágunk fölfelé. $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Királyorrhoz 2283 m. jutunk, a melytől 40—50 m. széles törmelékhalmoz választ el. Törmeléken, gyepen és óriási sziklatömbön át tesszük meg az utolsó részletet a főcsúcsra ($\frac{1}{2}$ óra).

Széplakról.

Széplakról a Szalóki-tavakat 2 óra alatt érjük el, mint (p. 121) említettük, a további felhágás azon ösvényen történik mint Tátra-Füredről.

A **Siléziak-házától** 1 óra alatt jutunk a Szalóki-tavakhoz (p. 121) és további 2 óra alatt a csúcsra.

Kilátás. Első tekintetünk a mélyen lábunk alatt elterülő Nagytarpataki völgybe esik, a melyet a Közép-orom, Széles-torony, Hegyes-torony, Vámkő, a Közép-hegység, a Vöröspatak-torony és a Rovátka-csúcs keritenek be. Épen a Középorom-torony mögött emelkedik ki a hétágu Fecsketorony és a Lomniczi-csúcs, balra a Zöldtó-csúcs s a Szélestorony mögött a Jégvölgyi-csúcs az őt csaknem teljesen elfödő Markazit-toronnyal.

Északnyugati irányban, a Tarpataki-völgyön messze túl a hosszú Voloszyn-láncz huzódik a Szviniczáig és messze e mögött a Malolaczniaik.

Nyugat felé a háromágu Bibires dominál, mellette a Kis-Viszoka, balra a szaggatott Gránátfal és a Szekrényes-hegy, melyek a Blásvölgyecske keretét képezik. A Gránátfal fölé emelkedik az óriási

Ferencz József-csúcs s annak gerinceze ; ezen hegycsúcs mögött feltűnnek a Konesisza, a Tátra-csúcs, Ganek, a Tengersizem-csúcs, mely mögött jobbra a Szvinicza következik.

Nagyszerű a távoli kilátás is a széles Poprádi-völgyre: északnyugat és kelet felé hosszú sora a hegylánczoknak a tokaji hegyig ; dél felé a szepes-gömöri érc-hegység, az alacsony Tátra, és messze ezek mögött a Bükk-, Mátra- és Szitnya-hegység.

Visszajövet ugyanazon ut $2\frac{1}{2}$ órát vesz igénybe.

A lejtővetelt (vezetővel) a nagytarpataki völgybe is tehetjük ($2\frac{1}{2}$ óra), hogy azután a Zerge-szállóhoz jussunk ($\frac{1}{2}$ óra); vagy nyugatnak a Blásy-részhez (1 óra), melyről vagy északnak a nagytarpataki völgyben levő Kanalas-tóhoz ($1\frac{1}{2}$ óra); vagy délnek (balra) a Blásy-völgybe ereszkedünk ($\frac{3}{4}$ óra), a honnan $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Siléziak-házához juthatunk (p. 122).

A Vöröspatak-torony 2380 m.

Zerge-szállótól $4\frac{1}{2}$ óra ;

Tátra-Füredről 6 óra ; vezető 12 K.

A Zerge-szállótól a nagytarpataki völgyben haladunk míg a Rovátkára vezető utat $3\frac{1}{2}$ óra alatt elértük (p. 117.) itt jobbra, azaz északnyugatnak fordulunk, és széles hegylejtőn át felhágva, a Vöröspatak-torony hosszúra nyúló tetejére lépünk (1 óra).

Szemünket mindenek előtt lebilincseli a két legnagyobb és legszebb Tátravölgy megragadó látványa : délkelet felé a *Nagy-tarpataki*, északnyugat felé pedig az elágazott *Poduplaszki-völgy*. Az előbbiben, jobbról a Rovátka-csúcs, a Kis-Viszoka, Bibires, Szekrényeshegy, a Hegyes- és Szélestorony és a Középhegység képezik a szerfőlött impozáns bekerítést ; míg a Poduplaszki-völgyben, mely lábunk alatt a törmelékkal megrakott Rovinki-völgygyel kezdődik, jobbról a Javorove-orom s a Siroka-kúp, balra a Ferencz-József-csúcs, Vaskapu-csúcs, Ganek, Tátra- és Tengersizem-csúcs, a Szkorusz-nik, Szvisztovka és Rosztoka a szerfőlött sokalaku, tág keretet képezik. Ezen a kereten felül mutatkozik északkeletnek, jobbra a Lomniczi-csúcs, a Feeskutorony és a Jégvölgyi-csúcs, balra a Rovinki-gerinczen felül a Greiner, Havrán, Novy és Murán ; a Szkorusz-nikon túl a Miedzi-ane, a hosszú Voloszyn-láncz és ettől balra távolban a Kresanieza.

A Tarpataki-völgy hosszában hazánk felé, a Poduplaszki-völgy hosszában pedig Galiczia felé érdekes távlat nyílik.

A Szélestorony 2466 m.

Zerge-szállótól 4 óra ;

Tátra-Füredről 5¹/₂ óra ; vezető 10 K.

A Szélestoronyra szintén a nagytarpataki völgyön át jutunk, a melyben 1 óra hosszat a Zergeszállótól haladva, a felső Tüzelőkő előtt, a Kanalas-tó mellett a Rovátkára vezető útról letérünk és jobbra a Fehér-kőgát (Weisse-Riegel) magas keleti lejtőjén át (1¹/₂ óra) a «Széles» (Jäger-breiten) völgyét érjük el, a melynek keleti szélén észak-nak fordulunk és a Széles-katlanban felhágva, ³/₄ óra alatt a Szélestorony déli részére és további ¹/₄ óra alatt magára a csúcsra jutunk fel.

A **kilátás** nagyszerű. Három völgyet, kelet felé a *kistarpataki*, délnek a *nagytarpataki*, és nyugatnak a *Felső-Javorove-völgyet* áttekintve, oly sziklavilág tárul fel előttünk, a mely nagyszerűségre nézve az egész Tátrában páratlanul áll.

Kelet felől felénk merednek a Lomniczi-csúcs, a Feesketorony és Zöldtő-csúcs a kistarpataki-völgybe leereszkedő meredek szikla falai ; délkeleten a Középorom-torony éles gerince ; délen a 6 km. hosszú a Rovátka-csúcsról a Szalóki-csúcsig nyúló nagytarpataki óriási sziklafal (az egész Tátrahegységben leghosszabb) ; nyugatnak a Varangyostó-csúcs, a Vámkő és a Javorove-órom meredek falai és ágai, a melyek lassankint a széles, zöld Siroka-kúpba átmennek.

Ezekon kívül a következő csúcsokat látjuk : északon a közeli, magasan felénk meredő Markazit-tornyot ; nyugaton, jobbra a Ferencz-József-csúcsot, mögötte a Jegestő- és Vaskapu-csúcsot, a Ganeket és e mögött a Tátra-csúcsot, továbbá a Tengerszem-csúcsot. Jobbra a Hunfalvy-hágó mögött távolban a Furkotát, balra a Kriván egy részét ; majd a Tengerszem-csúcsról jobbra a Nagymenguszfalvi (Chalubinszki-)csúcsot, a Szkorusznik mögött a Miedzianet s e mögött a Valentkovát és a hosszú Voloszyn-lánczot és végül balra mögötte a távoli Kresaniczát.

A lejövetelt (csak vezetővel) kelet felé a Markazit-völgyecsken is megtehetjük, a mely a tófal alatt a kistarpataki völgybe torkollik.

A Középoromtorony 2440 m.

Zerge-szállótól 4 óra ;

Tátra-Füredről 5¹/₄ óra ; vezető 10 K.

Ezen magashegyi túr, melyre először dr. Téry Ödön vállalkozott 1876-ban, a Tátrában a legnehezebbek közé tartozik.

A Zerge-szállótól a kistarpataki völgybe menő utat a Tüzelőkő felett még 6 perczig követjük. Itt balra fordulunk, s a törmelékes lejtőn felhaladva, 20 percz alatt magas és meredek sziklaréshez érünk, a melyen át fáradságosan mászunk fel egy kis terraszra s igen meredek sziklalejtőre. Aztán következik egy gyepes meredek lejtő törpe gyalogfenyővel, majd törmelékes, részben sziklás lejtő, mely nagy nehézséget nem okoz, de fölötte ismét nehéz helyek vannak míg az utolsó $1\frac{1}{2}$ óra újra különös nehézség nélkül magára a csúcsra juttat.

A **kilátás** innen fölötte impozáns. Északnyugatnak fordulva, halfelől látjuk a Széles-tornyot, a Markazit-tornyot és mögötte jobbra a széles Jégvölgyi-csúcsot. Jobbfelől látong a Kistarpataki-völgy, körülvéve a hosszú Lomniczi-gerincztől, balra szintoly mélyen a Nagytarpataki-völgy, melyet dél felől övez a Szalóki-csúcs, nyugat felől a Rovátka-csúcs, a Vöröspatak-torony, a Középhegység, a Varangyostó-csúcs, a Hegyes-torony és Széles-torony. Délnyugati irányban emelkedik a Bibires mögött a Ferencz-József-csúcs, a melyhez nyugat felé a további hegység ugyanugy csatlakozik, mint azt a Vöröspatak-toronyról szemléltük.

A lejövetel délnék a Nagytarpataki-völgybe is lehetséges: eleinte sziklatörmeléken, majd sziklás lejtőn át, mire balra hegybordán hágunk át és a közelebbi repedékben óvatosan lekúszunk, míg mintegy $1\frac{1}{4}$ óra alatt gyepes lejtőre jutunk, a melyre gyalogfenyő fődte görgeteges lejtő következik; innen $2\frac{3}{4}$ óra alatt (a csúcs-tól) a völgy aljához ereszkedünk le és 40 percz alatt a Zerge-szállóba érünk.

A Jégvölgyi-csúcs 2630 m.

A déli oldalról Dénes Ferencz mászta meg először 1876-ban; régebb elnevezése: Feketető-torony, Nagytarpataki-csúcs. Wahlenberg a legmagasabb csúcsnak tartotta.

Tátra-Füredről $6\frac{1}{2}$ óra; vezető 12 K.

Zerge-szállótól $5\frac{1}{2}$ óra ;
Téry-menedékháztól 3 óra.

Tátra-Füredről a már (p. 109.) leírt uton a tarpataki Öttöhoz megyünk, a hol a tulajdonképeni felhágás kezdődik. A Jégvölgyi-csúcs keleti tövéhez törekedve, a két nagy tó közötti sziklaemelkedést átlépve, kissé jobbra fordulunk s a meredek gyepes lejtőn 35 percz alatt a felső katlanhoz jutunk, a honnan jobbra lassan emelkedve, további 25 percz alatt egy görgetegkúp tövéhez érünk. Ezt 20 percz alatt megmásszuk és innen balra, nyugat felé nem túl meredeken kapaszkodva, 35 percz alatt, rendesen augusztus végéig megmaradó hómaradék mellett elhaladva, a csúcs északi vállára érünk. Itt a főgerinczen állunk, a mely fáradságunkat a Javorovölgybe való gyönyörű kilátással jutalmazza. Ismét balra, azaz délnyugatnak fordulva, $\frac{1}{4}$ óra alatt a *kőparipához* 2581 m. érünk, a Tátra gonosz Bucephalusához. Ez 15 m. hosszú gerincz, melynek átmászására teljes 5 percz szükséges. Fölötte eleinte igen meredeken, majd azonban ismét könnyebben haladunk és 10 percz múlva a Jégvölgyi-csúcson állunk.

A **kilátás** az egész Tátrahegység legtágabb és legnagyobb részei közé tartozik. — *Öt fővölgy* csoportosul közvetlenül körülötte, vagy igen közel hozzá ; azonkívül szemben van vele a főgerincz nagyobb része és csaknem az összes mellékgerinczek, s' ezért az összes magasabb orom és csúcs látható.

Délkelet felé látjuk a tódíszített *Kistarpataki-völgyet*, melyet balról a Zöldtő-csúcs, a sokágu Fecske-torony, és a magasra meredő, széles Lomniezi-csúcs, — jobbról a mi csúcsunk mellékesése, t. i. a Markazit-torony, a Széles-torony és a fűrészszerű Középorom-torony öveznek.

Dél felől a *Nagy tarpataki-völgyet* körül veszi : jobbra, vagyis nyugatnak a háromesűcsű Varangyostó-csúcs, a Középhegység, a Vöröspatak-torony és a Rovátka-csúcs ; egyenes irányban délnek a hosszú szalóki orom.

Délnyugat felé a háttérben tornyosul fel, a Bibirestől a Rovátka-ig érve, a Ferencz-József-csúcs óriási alakja, mely mögött jobbról a Konesisza és Tupa látszanak. Odább jobbra *nyugati délnyugat*

írányban emelkedik a főgerincz a tualaku Vaskapu-csúctól kezdve : a Ganek, a Tátraesúcs, a Tengersizem-csúcs és északi mellécsúcsa a Dénes-csúcs, a Menguszfalvi-csúcsok és a Csubrina, mely utóbbihoz még a Gruby, Glatki és Valentkova csatlakozik.

A főgerincz ezen része mögött feltűnnek : a Hunfalvy-hágó mögött (a Tátra- és Tengersizem-csúcs között) a Sátán, Szolisko és Kriván ; ettől jobbra a Triumetal és Hrubo, mely mögött jobbra a zöld Kopa-hát elnyulik.

Nyugat és északnyugat felé letekintünk a Varangyostó által élénkített *Javorove-völgybe*, melyet a sziklás Javorove-orom és a széles zöldgyepes Siroka-kupja határol. A Javorove-orom mögött fénylik a Cseh-tó, s e fölött emelkedik a Dénes-csúcsból kiinduló Hétkorona-gerincz a Béka-csúcsesal, a Szkoruzsnikkal és Mlynárral. Ezen orom mögül kilátszik a Nagy- és Kis-Miedziane s e mögött a Voloszyn-láncz.

Messze nyugatnak ezen főcsúcsok mögött láthatók még : a Vörös-hegyek, Tomanova, Szmrecsin, Kamenisza, Viszoki-vrch, Jakubina, Bysztra és Velky-vrch, melyek mögül mint legtávolabbi hegytetők még az öt Rohács-csúcs, a Banikoy és Szalatin tűnnek elé.

Végül ÉÉK-nek fordulva, először is a sűrű erdőfödte *Alsó Javorove-völgyet* látjuk, balról a Siroka-, jobbról a Vöröstó- és Fehértó-csúcs által övezve. Jobbra a Zöldtó-csúcs felé a *Zöldtó-völgybe* pillantunk, melyet a Papyrus-csúcs, a Késmárki- és Weber-csúcs, a Mészárszékek zöld háta és a Homlokhegy vesznek körül, míg a völgy közepéből a Karbunkulus-torony felső kúpja látszik ki.

A mi a *távoli kilátást* illeti, a Lomniczi-csúcs, Fecske-torony, Ferencz-Józsefcsúcs, a Kriván és a nyugati Tátra által elfödött részleteknek kivételével, ugyanazon távoli hegylánczok láthatók, mint a Ferencz-Józsefcsúcsról.

A lejövetel a Varangyostóhoz jelenleg meg van engedve.

A Zöldtó-csúcs 2532 m.

Tátra-Füredről 5¹/₂ óra ; vezető 10 K.

Zerge-szállótól 4 óra ;

Téry-menedékháztól 2 óra.

Ezen csúcsot először német turisták mászták meg 1894-ben. Dr. Otto adatai szerint a Téry-menedékháztól jobbra ama hegynyilásban hágunk fel, a mely a Zöldtó-csúcs és a Fecske-torony nyugati ága közt levő sziklarésből lenyulik. Ezen rést, törmeléken át kapaszkodva,

1 $\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el. Itt balra fordulunk s néhány meredek, és nem veszélytelen helyen átjutva, a csúcsra érünk, mely óriási sziklatömbökből áll.

Nem tulságos fáradalmainkért dúsan jutalmaz bennünket a **ki-látás** a *Nagytarpataki*-, a *Zöldtő-völgyre*, és a hosszú *Javorove-völgyre*, valamint ezen völgyeket körülvevő csúcsokra és az egész béla-javorinai mészhegylánczra. Kelet felől elfödi ugyan a kilátást a jóval magasabb Fecsketorony (a Lomniczi-csúcs sem látható), a helyett azonban dél felől látjuk először is a Kistarpataki-völgy fölött a Szélestornyt és balra a Középmot, mögötte a még hosszabb hegymot a Bibirestől a Szalóki-csúcsig, és a Bibires mögött jobb felől a Ferencz-József-csúcs magasra nyuló ormát. Minden egyéb csúcsot Ny DNy. irányban a menguszfalvi csúcsokig, a Markazit-torony és a Jégvölgyi-csúcs kettős orma födi el.

Nyugatnak fordulva, a Jégvölgyi-csúctól jobbra a Siroka kupjára tekintünk alá, a mely mögött, jócska távolságban a hosszú Voloszyn láncz emelkedik; ez előtt, kissé balra látjuk az alacsony Szvisztowkát s a két Miedziane-csúcsot, ezek mögött pedig, nagyobb távolságban a Tomanova, Szalatin és Kresanicza legfelsőbb kúpjait. A távoli kilátás észak felé ugyanoly széleskörű mint a Jégvölgyi-csúcsról, DDK. irányban azonban sokkal korlátozottabb.

A gerinczről észak felé (balra) a Zöldtóhoz is lejöhetünk, de ezen ut sokkal terhesebb és hosszadalmasabb (3 óra, p. 105).

A Fecsketorony 2625 m. (Lomniczi-mellék-csúcs).

Tátra-Füredről 6 óra; vezető 13 K.

Zerge-szállótól 4 $\frac{1}{2}$ óra;

Téry-menedékháztól 2 $\frac{1}{2}$ óra.

Az igen nehéz felmenetel a Téry-menedékházból történik. Dr. Jármay leírása szerint a második tótól észak felé (jobbra) gyepen és görgetegen délfelé lefutó meredek sziklamedenczére hágunk fel, azután felkuszunk a szűk hegynyilásban, a hol közbeszorult sziklatömb arra kényszerít bennünket, hogy a hegynyilás jobbfelőli falán küzködjünk fel. Ennek utána leereszkedünk a (jobbra levő) hegynyilásba, míg odább ennek járhatatlansága

miatt kénytelenek vagyunk azt balfelől elhagyni. Innen 10 percz, vagyis a tavaktól $2\frac{1}{2}$ óra alatt a kettős csúcsra jutunk.

Legujabban Dr. Jordán új utat talált fel a *Téry menedékháztól* a Fecske-toronyra. Ez az ut az első couloirban (melyet a Lomniczi-csúcs megmászásának leírásából ismerünk p. 205) felfelé egészen a Jordán-gerinczig a Fecske-torony és az I (Miss Thomasson)-torony közti első csorbáig vezet. Itt balra fordulunk és a Téry-menedékháztól számítva különös nehézség nélkül 2 — $2\frac{1}{2}$ óra alatt kapaszkodunk fel a csúcsra.

A **kilátás** lényegileg ugyanaz, mint a Lomniczi-csúcsról, csak-hogy ez utóbbi az egész Kőpataki-völgyet, a középső Poprádi-völgyet, a mögötte levő távlatot délkelet felé elfödi, szintugy mint nyugat felé a széles, bár kevésbé magasabb Jégvölgyi-csúcs, a menguszfalvi hegyhátat és a Szviniczát és a liptó-árvai havasok legnagyobb részét.

Ellenben megragadó a kilátás északnak a *Zöldtő*-, délnek a *Kis-tarpataki* völgyre s ezek igazán nagyszerű hegyi keretére, a melyből keleti irányban az egészen közel lomniczi és késmárki, nyugati irányban a Jégvölgyi-csúcs a Markazit-csúcsokkal válik ki, valamint északi irányban a béla-javorinai mészláncz, délnek az óriási sziklafal a Kis-Viszokától a Szalóki-csúcsig és mögötte a Ferencz-József-csúcs hatalmas, hófödte tetője, ugyszintén az odább nyugatnak, a Nagymenguszfalvi-csúcsig következő csúcsok kötik le szemünket. Az egész Voloszyn-láncz innen is teljes érvényre jut.

A Lomniczi-csúcs 2634 m.

Tátra-Füredről $5\frac{1}{2}$ —6 óra. — Zerge-szállótól $4\frac{1}{2}$ —5 óra. — Téry-menedékháztól $3\frac{1}{2}$ óra. Tátra-Lomnicztól (Matlárháza) $4\frac{1}{2}$ —5 óra. Zöldtőtől 5—6 óra. Vezető Tátrafüredről vagy Tátra-Lomniczról 10 K.

A Lomniczi-csúcsot (régibb neve nagy Késmárki-csúcs) sokáig a legmagasabb csúcsnak tartották. Először mászta meg a csúcsot Fröhlich Dávid 1615-ben a Zöldtő-völgyből, 1793-ban az angol Townson a tarpataki völgyből és a svéd botanikus Wahlenberg 1813-ban a Kőpataki-tó mellől.

Tátra-Füredről vagy a Zergeszállótól a Lomniczi-csúcsra (a tarpataki-völgyből).

Utunk a Zerge-szálló mellett a kis Tarpataki Tüzelőkőig vezet, melyet $2\frac{1}{2}$ óra alatt érünk el (p. 114.) Itt kezdődik a tulajonképeni felhágás.

A Tüzelőkő fölött ágazik el az út a Lomniczi-csúcsra s a patak balpartja mentén, a Lomniczi-gerinczről lenyúló magas görgeteges kúp tövéhez vezet, a melyre jobbra fordulva, felhágunk. Innen balra tartva, a *Próbához* 1840 m. jutunk; ez meredek, rézsut felvezető veszélyes és ezért vaslánczczal ellátott sziklahasadék, melyen 5 percz alatt jutunk át. Könnyű, gyepes lejtőn mászunk tovább, s a meredek sziklák közt vezető ösvényt követve és jobbra tartva, $\frac{1}{4}$ óra alatt a *Kápolna* nevű sziklacsoporthoz érünk. Ettől a Lomniczi-gerincz lejtőjén tovább hágunk fel északi irányban; többnyire gyepen, ritkán sziklán vagy törmeléken át, 50 percz alatt a Lomniczi-gerinczhez jutunk (2220 m.), a melyről a Kőpataki-völgybe s a Lomniczi-csúcs óriási pyramisára tekintünk. Itt egyesül utunk a kőpatak-tavi ösvénnyel.

Most balra a *Mózes-forrásának* 2260 m. tartunk, a melyet 5 percz alatt elérünk. Itt hosszabb pihenőt tartunk, mivel itt többnyire kis víz-ér csörgedez. Innét meredek sziklalépcsőn, majd görgetegen át a gerincz lejtőjén haladunk fel a lomniczi Ajtócskáig. Itt a Tölcsértóhoz leereszkedő keleti lejtőt átlépve, további 20 percz alatt a «*Matirko-visszafordulója*»-nak nevezett első láncznál vagyunk, a melyről újra áthágva az ormon, a Mózeshegytorokba ereszkedünk le; innen fölfelé haladva, csakhamar «*Emericzy kesergése*»-nél a második, majd a harmadik lánczot is igénybe vesszük. Innen $\frac{1}{4}$ óra alatt magára a csúcsra érünk fel.

Tátra-Lomniczról és Matlárházáról a Lomniczi-csúcsra (a Kőpataki tó felől)

Tátra-Lomniczról, vagy Matlárházáról követjük a Kő-

pataki-tóhoz vezető utat mint p. 106 leírtuk. A további felmenetel ezen tótól történik.

A Kőpataki-tó felső végén balra (északnyugatnak) fordulva a Lomniczi-gerincz lejtőjére megyünk át, miközben 35 percnyi elég meredek felhágás közben csak arasznnyi magas vörösfenyő-bokrot találunk (1900 m., nem gyalogfenyő) és további 3 perc alatt jobbra, közvetlenül a hegylejtő széle alatt a görgetegben perennáló forráshoz 1925 m. jutunk, (hőmérséke $2\cdot5^{\circ}$ C.). A lejtő innen meredekebb, sziklásabb lesz; további 50 percnyi kényelmes felhágással a Lomniczi-gerincz azon pontjához jutunk, melyhez a tátra-füredi útról jövünk, s a melyről a Mózesforrást 5 perc alatt érjük el.

Innen a tátrafüredi ösvény vezet a Lomniczi-csúcsra.

A Téry-menedékháztól (az Öttótól) a Lomniczi-csúcsra.

A Lomniczi-csúcs többször eredménytelenül megkísérlett megmászása az Öttó-völgy katlanából, végre sikerült 1900-ban Dr. Jordán fővárosi orvosnak.

A lomniczi csúcsot összeköti egy körülbelül 500 m. hosszú gerincz — a Jordán-gerincz — északi mellékcsúcsával a Fecske-toronnyal. Ezen gerinczen négy kisebb csúcs található, melyek sziklarések, csorbák által vannak egymástól elválasztva; a csorbáktól pedig négy couloir ereszkedik le a meredek hegyoldalon a kis a tarpataki völgy felé.

Az út melyet Dr. Jordán feltalált és melyet most használnak, a következő: a tópatak átlépte után az alsó nagy tó alatt északkeletnek az első couloir felé irányítjuk lépteinket, mely közvetlen a Fecske-torony keleti bevágását képezi, és ebben felfelé kapaszkodunk, kb. 100 méternyire a Jordán-gerincz alatt jobb fordulunk, átlépünk az első couloir keleti ágába, mely a második couloirban végződik és ezen felmászunk a II-dik csorbáig, mely a második és harmadik (Jordán-)torony között van.

Most a Jordán-torony északi oldalán megyünk végig és a harmadik (Chmielowski) csorbáig érünk, melyből megmásszuk a 15 m. magas IV (Chmielowski-) tornyot és erről leereszkedünk a harmadik (Habel-Noak) csorbához a melyből a IV (Téry) couloir indul ki. Az utolsó csorbától nagyon meredeken kapaszkodunk fel a Lomniczi-csúcs gerinczére és így elérjük magát a csúcsot is.

A Jordán-gerincz megmászásáig két óra, a további kapaszkodáshoz a csúcsig még $1\frac{1}{2}$ óra szükséges. Több veszélyes helyen vaskapcsot és vaslánczot erősítettek meg: így az első couloirban, a Jordán-torony északi oldalán a Lomniczi-csúcs északnyugoti meredek gerinczén (Franz-vezető-kémény); de annak dacára ezen túl a legnehezebb magashegyi túrok közé sorozandó.

A Főherczeg Frigyes-menedékházból (Zöldtótól) a Lomniczi-csúcsra.

A Zöld-tótól történik a nehéz felmázás a «Deutsche Leiter» és a Rézpadon (Kupferbank) át. Különösen lengyel turisták kedvelik ezen felhágást. Mások a Papyrus-völgyből kezdték meg a nehéz mászást.

Mint csaknem minden Tátracsúcs, a *Lomniczi-csúcs* is hosszú, keskeny ormot képez.

A **kilátás** felséges és szépség tekintetében a Szalóki-csúcsét jóval meghaladja, habár bizonyos tekintetben a Jégvölgyi csúcsé mögött marad.

Kelet felé terül el a *Kőpataki-völgykatlan*, balról a Hunfalvi- és Késmárki-csúcs, jobbról pedig a Lomniczi-gerincz által bekerítve.

Délnyugaton látjuk az egész *Kistarpataki-völgyet*, körülvéve a Fecketorony, Jégvölgyi-csúcs, Markazittorony Szélestorony és Középorom által. Ezek mögött van a még hosszabb *Nagy tarpataki völgy*, melynek övezete jobbról a Varangyostó-csúcs, Vámkő, Középhegység és Vöröspatak-torony; velünk szemben pedig a Kis-Viszoka, a Bibires, Szekrényes-hegy és a Szalóki-csúcs. A Bibires mögött emelkedik a *Ferencz-József-csúcs* s annak *hosszu orma*, (balra a Torony-ágak, kis Gerlachfalvi-csúcs, Katlan-csúcs, Karesmár-tornya és a Virágoskert-csúcs, jobbfelől a Roth Sámuel-csúcs).

Ezen Tátra-kolosszustól jobbra, a Poduplaszki-völgyet elzáró *főgerinczet* képezik : a Vaskapu-csúcs, Ganek s mögötte a Tátra-csúcs és Tengersizemesúcs.

A Jégvölgyi-csúcestól balra, már a Halastó-katlanvölgy fölött, a menguszfalvi csúcsokat vesszük észre. A főgerinczen túl feltűnnek : a Tátracsúcestól balra három Bástya-csúcs, a Hunfalvy-hágó mögött (a Tátra- és Tengersizemesúcs között) a Kriván, s ettől jobbra a Triumetal és Hrubo.

Nyugat felől messze távolból intenek a *Nyugati Tátra* kék csúcsai. Északnyugatnak, vagyis a Szviniczát és Kozy vjerehet elfödő jégvölgyi csúcs és a Fecketorony között nyulik el a Voloszyn-hegyláncz. Messze a Krzyszne mögül a Gievont tekint felénk.

Északon a főgerincz a Papyrus-csúccsal, a Vörös- és Fehértó-csúccsal a Kopa-nyeregre száll alá. A Zöldtő-katlant körülállják a Nagy Morgás, vele szemben a Karbunkulustorony s a Zergecsúcs, és a völgyet elzárva, a bélai mészhavasok.

A *távoli kilátás* a lomniczi csúcsról *kelet felé legszebb az egész Tátrában*. Semmiféle más csúcsról nem nyújt a Poprádi-völgy oly elragadó látványt, mint innen. A hajnali órákban a Poprád-folyó és számos mellékpatakjai az őket érintő napsugaraktól tündéries fényben ragyognak. A sűrű lakosságu poprádi völgy mögött egyik hegyláncz fölé emelkedik a másik, egészen a tokaji hegyig és a legtávolabb keleten a homonnai, ungvári és munkácsi hegyekig. Szintugy egymás mögött nyulnak el délfele a gömör-szepesi-érczhegység, a Bükk-, Mátra-, és Cserhát-hegységek, valamint az északnyugatról észak felé elterülő hegyi amphitheatrum Bielicztől Szandecen át csaknem Przemyslig Neumarktól messze Krakón tulig, Orosz-Lengyelországba és Porosz Sziléziába.

A lejövetelt a Kőpataki-tóhoz, a Tarpataki-völgybe és a Zöldtő felé tehetjük meg.

Csúcsmászások Tátra-Lomnicz-ról, Matlárházától és a Főherczeg Frigyes-menedék-háztól.

A Lomniczi-csúcs. (5¹/₂—6 óra l. p. 203.)

A Hunfalvi-csúcs. 2353 m.

Matlárházától }
Tátra-Lomniczról } 4—4¹/₂ óra ; vezető 8 K.
(Kőpataki-tótól 2 óra.)

A felmenetel a Kőpataki-tó felől történik, melyet p. 107. leírt uton Matlárházától v. Tátra-Lomniczról 2—2 $\frac{1}{2}$ óra alatt érünk el. A tótól jobbra fordulva, az északi morénahátra jutunk, melynek hosszában haladva, a hegy meredek lejtőjéhez érünk ($\frac{1}{4}$ óra). Innen csaknem 500 m. magas és többnyire omladék sziklatömbökkel borított igen meredek hegylejtő déli szélén felkuszva, 1 $\frac{1}{2}$ óra alatt a csúcs tetején állunk.

A hegység legnagyobb részét elfödi ugyan a Lomniczi- és Késmárki-csúcs, kárpótól azonban a Lomniczi-csúcsnak egészen közellevő, 700 m.-nél magasabb impozáns sziklafalának, a még közelebb eső Késmárki-csúcs, a bélai mészhavasok és mögöttük a Magura és Galiczia hegyvidékének, végül kelet és délkelet felől a gyönyörű poprádi síkságnak s a körülszegő széles hegykoszorúnak látványa.

Ha innen észak felé a hegy északi szélén, s a Hunfalvi-gödrön s a Nagy-Morgáson át a zöldtavi menedékházhoz akarnak lejutni, arra 3 $\frac{1}{2}$ —4 órai nehéz mászás szükséges.

A Kis Morgás 1560 m. és a Nagy Morgás 2040 m.

Matlárházától 2—2 $\frac{1}{2}$, illetve 3 $\frac{1}{2}$ óra ; vezető 7 K.

A Kis és Nagy Morgás megmászása a könnyebb Tátra-kirándulások közé tartozik ; kivált a Nagy Morgás nagyszerű panorámát nyit előttünk a Zöldtő- és Fehérvíz-völgyre.

Matlárházától a vendéglő mögött kezdődő sétatton a Jánosforrásig megyünk ($\frac{1}{4}$ óra), a honnét további utunk balra elágazik ; további $\frac{3}{4}$ óra alatt a «Schäbiger Berg» nevű hegy tövéhez 1120 m. jutunk, mely hegy padokkal ellátott kúpjára a «Kilátásra» jó ösvény visz fel. Innen lassan emelkedve, erdei ösvény vezet fel 1 óra alatt az első kúpra, hol jobbra, az északi lejtőre fordulva a következő három kúp elkerülésével, $\frac{1}{2}$ óra alatt a Kis Morgás kúpjára érünk, mely bár korlátozott, de kies kilátást nyújt a Lomniczi- és Kés-

márki-csúcsra, a Nagy-Morgásra, a Farcsikra (Stösschen) és a bélai méshavasokra, ellenben meszeterjedő és változatos áttekintését nyitja az egész Poprádi-völgynek.

A Kis Morgásról a Nagy Morgás felé folytatva utunkat északkeleti irányban a nyeregbe ereszkedünk le s annak a Nagy Morgáshoz felnyúló hátán végig, a gyalogfenyőn át vágott marhacsapáson, később gyepen, végül görgetegen és sziklán át $1\frac{1}{2}$ óra alatt a csúcsra érünk fel.

A **kilátás** a Nagy Morgásról sokkal tágabbkörű. Lábank alatt, északnyugatnak a *Zöldtő-völgye* fekszik, három oldalról impozáns sziklaesúcsok által körülvéve, ugymint: balra a Weber- és Késmárki csúcs, ez utóbbi mögött a Lomniczi-csúcs legfelsőbb hegye, a Weber-csúcs mögött a széles Zöldtő- és Papyrus-csúcs, a melyekhez a Vöröstő-csúcs, és a Fehértő-csúcs sorakoznak. Ezek előtt észrevehető a Karbunkulustorony, ettől jobbra a Zerge-csúcs, a kettő között a kis Vörös- és mindjárt e fölött a még kisebb Kékes-tó.

Észak felé a hosszú Rézaknavölgyet a bélai méshavasok határolják. Dél, kelet és észak felé pedig végig tekintünk a Tátra alján elterülő Poprádi-völgyön, a mely mögött egyik hegyláncz a másikhoz csatlakozik.

A helyett, hogy Matlárházára vagy Tátra-Lomniczra visszatérnénk, az 500 m. magas nyugati lejtőn át a zöldtavi menedékházhoz is lejöhetünk, mely ut $1\frac{1}{2}$ órát vesz igénybe és csupán egy helyen, a völgy tövéhez közel levő meredek lejtőnél kevésbé nehéz.

A Késmárki-csúcs 2556 m.

Matlárházától 7 óra; vezető 10 K.

A Késmárki-csúcs megmászása a nehezebb túroknak egyike. Legjobban eszközölhető a Nagy-Morgáson át, mely a Késmárki-csúcs északkeleti kúpja. A Nagy-Morgásról, melyet Matlárházáról $3\frac{1}{2}$ óra alatt érünk el (p. 208.) eleinte 20 perczig nyugat felé az ormon bálunk, majd leszállunk a Hunfalvi gödörbe (a melyhez egyébiránt közvetlenül a Kopárhegy [Schäbiger Berg] tövéből is el lehet jutni); ebben $\frac{1}{2}$ óra hosszat görgetegen át a fölötte levő hómezőhöz hágunk fel. Most ugyanazon

irányban további $1\frac{1}{2}$ óráig a hunfalvi sziklaréshez (a Késmárki- és Hunfalvi-csúcs között) meredeken felkuszva, jobbra (nyugatnak) fordulunk és a rendkívül meredek déli gerinczen felkapaszkodunk, míg további $1\frac{1}{2}$ óra alatt a csúcs keleti vállára lépünk. Ezen mintegy 10 percz alatt végig haladva, kissé jobbra fordulunk és a hunfalvi gödörbe lehajló meredek lejtőn át $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Weber- és Késmárki-csúcs között levő bevágást érjük el. Ez után végre 5 percz alatt a Weber-csúcsra, 20 percz alatt pedig a Késmárki-csúcsra jutunk fel.

Ezen csúcsot egyébiránt Dr. Ottó és Dittrich közvetlenül a hunfalvi hómező felől is megmászták a meredek és terhes lejtői hasadék (Dittrich-ut) mentén.

A **kilátás** a következő: *délnyugat felé* az erősen kiemelkedő, egészen közeli Lomniczi-csúcs, előtte a két Villa-csúcs; *nyugat felé* a Fecsketorony és a Zöldtő-csúcs a Papyrus-csúccsal, mely csúcsok kivált az előbbi kettő a többi nyugati csúcsokat elfödik. *Északnyugat felé* következik a Vörös- és Fehértő-csúcs, melyek mögött a Rézaknak mögötti völgyet észak felől elzárva, a Murán, Novy, Havrán és Greiner mészkúpjai emelkednek.

A *távoli kilátás* észak, kelet és dél felé hasonló a Lomniczi-csúcsról élvezett kilátáshoz.

A lejövetel, Dr. Otto szerint, közvetlenül a hunfalvi sziklarésből a kiszáradt Tölcsértóhoz, rézsut lehuzódó, sziklahasadékon át is eszközölhető, mi által a Matlárházára való lejövetelnél egy órai utat megtakarítunk.

A Karbunkulus-torony 2139 m.

A Zöldtőtől 2 óra.

Matlárházáról $4\frac{1}{2}$ —5 óra; vezető 8 K.

Barlangligről $5\frac{1}{2}$ —6 óra; vezető 9.50 K.

Ezen a Zöldtavat oly festőin domináló csúcsot először Petrik Lajos mászta meg 1892-ben. A felmenetel szerinte a következő.

A Zöldtőtől $\frac{3}{4}$ óra alatt a Vöröstóhoz jutva, balra (délnyugatnak) fordulunk s eleinte törmeléken, majd meredek gyeses lejtőn át $\frac{3}{4}$ óra hosszat a Karbun-

kulustoronytól nyugatra levő sziklarésig hágunk fel. Most újra balra tartunk s a meredeken leeső északi lejtőn rézsut óvatosan átkuszunk az alulról felnyuló hasadék elágazásáig. Innen követjük a csúcsra felvezető, kissé gyepes hasadékot és kevés percz alatt feljutunk magára a csúcsra.

A **kitátás** a Karbunkulustoronyról korlátozott ugyan, de a *legjobb és legtanulságosabb áttekintését nyújtja a Zöldtő-völgy* katlana felett. *Kelet felé*, a völgy torkolatának fordulva, mélyen alant látjuk az erdőhatáron alig túlemlkedő Faresiknak (Stösschen) gyalogfenyő-borította kupját, e mögött a Vaskaput, mely az előbbivel együtt a subalpin régiót képezi; a Vaskapu mellett emelkedő Homlokhegytől a Bolond Gerőig húzódik a bélai mészhegy-láncz, és az alpin. hegyformációt képviseli. *Nyugat felé* fordulva, zord gránit-csúcsok merednek felénk, melyek közül a Fehértő-csúcs, a Vöröstő-és Papyrus-csúcs a felső alpin, már csak igen gyér gyepet felmutató, 2400 m-ig nyúló havasi régió képviselői, míg *dél felé* az eget ostromló, kopár, minden növényzet nélküli és hatalmas hótömegekkel megpakott csúcsóriások: a Zöldtő-csúcs, a Fecske-torony, Lomniczi-csúcs, a Villa-ágak s a Késmárki-csúcs kelet felől a legmagasabb Tátra-csúcsok képviselőiként mutatkoznak.

Visszajövet ugyanazon uton. A Karbunkulus-torony mondáját lásd p. 102.

A Fehértő-csúcs 2231 m.

Ezen csúcsot, melynek régibb neve «Fecske-torony» először 1793-ban az angol tudós Townson mászta meg.

Matlárházától, illetve a Zöldtőtől.

Matlárházától 5—5½ óra; vezető 8 K.

Zöldtőtől 2½ óra.

Ezen szép csúcs megmászása legkényelmesebben és leggyorsabban a Zöldtő menedékházából történik meg. A Tófalon át vezető ösvényen $\frac{3}{4}$ óra alatt a Vöröstavat és további $\frac{1}{4}$ óra alatt az egészen jelentéktelen Kéktavat 1870 m. érjük el. A völgyben tovább menve, balra hófödte mélyedést kerülünk meg, melyről $\frac{3}{4}$ óra múlva a Fehértő-csúcsról lenyúló völgykatlanba érünk. Ebben nagy óvatossággal mintegy 50 méternyire fel-

mászunk, míg további járhatatlansága arra kényszerít, hogy a tőle jobbra levő meredek gyepes lejtőre lépjünk. Innen $1\frac{1}{2}$ óra alatt a délnyugati oromra jutunk, melynek egyik kis kúpját megkerülve, magára a csúcsra lépünk.

Kényelmesebben jutunk a csúcsra a *Kéktó felől*, ha ettől *jobbra* fordulva, törmelék mezőn át a Zerge-csúcs-gerincz felé tartunk, s ettől balra meredek gyepes lejtőn át a Zerge-sziklarésre hágnak fel, a melyről $1\frac{1}{2}$ óra alatt könnyen felérünk a csúcsra.

Barlangligetről, illetve a Fehér-tótól.

Barlangligetről 5—5 $\frac{1}{2}$ óra ; vezető 8 K.

Fehér-tótól 2 óra.

Az ut a vörös-agyagon át, mint p. 100 már leirtuk, a Fehér-tóhoz visz, a hol a tulajdonképeni felmenetel kezdődik. A tóról nyugatnak felhágva, 1 óra alatt a Sárga-tóhoz 1950 méter, $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Zerge-sziklaréshez 2050 méter, s ettől jobbra fordulva, a keleti lejtőn át $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Fehértó-csúcsra érünk.

A csúcsról meglepően szép, változatos és tág **kilátás** kínálkozik. *Kelet felé* fekszik a *Fehérvíz-völgy*, melynek szűk bejáratát a Farsik (Stösschen) és Morgás őrzi. Az előbbihez balfelől a bélai mészhavasok (Vaskapu, Homlokhegy, a két Mészárszék és Bolond Gerő) csatlakoznak. A Morgástól délnyugatnak (jobbra) emelkedik a Weber- és Késmárki csúcs. Ez utóbbit a két Villacsúcs és a Lomniczi-csúcs követik. Ezekhez, tőlünk délnek sorakozik a hétágu Feske-torony, a Zöldtő- és Papyrus-csúcs, melyek előtt a KARBUNKULUS-torony emelkedik. Ezek után, már a völgy nyugati keretén, következik a Vöröstó-csúcs, mögötte jobbra a Jégvölgyi-csúcs, amattól balra a Voiti-csúcs.

A Vöröstó-csúcs gerince mögött feltűnik a Javorove-orom és a széles, zöld Siroka ; a Jégvölgyi-csúcs orma mögött jobbra láthatók a főgerincz csúcsai: Vaskapu, Ganek, Tátracsúcs, s a Tengersizem-csúcs a Dénes-csúcsesal ; e mögött az Ökörhát és a négy Mengusz-falvi-ág ; az utóbbi mögött a Hrubo, Nagy Miedzsiane a Szvisztovkával és a Voloszyn-láncz. Még odább jobbra a Glatki és Valentkova.

A főgerincz háttéréből feltűnik a Tátra- és Tengersizemes-csúcs között a Sátán-csúcs és a Kriván. A távol nyugatról a Nyugati-Tátra csúcsai intenek felénk. Végül északkelet felé az egészen közel levő bélai mészhavasok húzódnak.

Visszajövet a Vöröstavon át a Zöld-tóhoz megyünk, vagy a Zerge-sziklaréstől balra (északnak) a Sárگا-tó felé ereszkedünk le $1\frac{1}{2}$ óra alatt, a honnan $\frac{3}{4}$ óra alatt vagy egyenes irányban a Fehér-tóhoz vagy balra (nyugatnak) fordulva, a Fehértó-medenczét megkerülve s a Kopahegyet oldalt hagyva, 1 óra alatt a Kopa-nyeregre érhetünk; innen 1 óra alatt a Zöldtóhoz, vagy $2\frac{1}{2}$ —3 óra alatt Barlangligetre vándorolunk.

Csúcsmászások Barlangligetről.

A Fehértó-csúcs 5—6 óra (l. p. 211).

Nyeregvándorlás a bélai mészhavasok mentén (a Homlokhegytől a Bolond-Gerőig).

Ezen Dénes Ferencztől ismertetett kirándulás egyike a legérdekesebbeknek. Sok kilátási pontja van és nem jár sok fáradsággal.

Barlangliget—Homlokhegy $3\frac{1}{2}$ óra; mellső Mészárszék 20 p. hátsó Mészárszék $\frac{3}{4}$ óra — Bolond Gerő $\frac{3}{4}$ óra, összesen 5— $5\frac{1}{2}$ óra; vezető Barlangligettől a Homlokhegyig 5 K; a Bolond-Gerőig 7 K.

Barlangligetről a p. 89 leirt uton a Faix-tisztáson át $2\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a *Vaskaput*, melyről jó ösvény $\frac{3}{4}$ óra alatt a *Homlokhegyre* 1950 m. visz. A tető keleti oldala gyeppel van borítva, nyugati, kissé magasabb oldala ellenben teljesen szirtes és hasadékos. Ezen szirtek «*Apostolok*» név alatt is ismereteseek.

A **kilátás** a Homlokhegyről leginkább a Zöldtó-völgyre szorítkozik, ez azonban innen egész nagyszerűségében mutatkozik.

A Zöldtó tükre fölött emelkedik a Zöldtó-csúcs; ettől balra a Feeskutorony és a lomniczi csúcsot csaknem teljesen elfödő Késmárki- és Weber-csúcs, a Nagy és Kis Morgás. A Zöldtó-csüestől jobbra, mely mögött jobb felől a Jégvölgyi-csúcs látható, a völgyet körülveszik: a Vöröstó-, Voitl- és Fehértó-csúcs, a Papyrus-csúcs, Karbunkulus-torony és Zerge-csúcs. Ettől a hatalmas csoporttól jobbra (nyugatnak) húzódik el a távoli Voloszyn-láncz, míg a Hom-

lokhegy közvetlen folytatása, a mellső és hátulsó Mészárszék és a Greiner a további kilátást elzárják.

A *távoli kilátás* igen tág és hasonló a Lomniczi-esúcs kilátásához. Északnak a Dunajecz-völgye, kelet- és dél felé pedig a Poprádi-völgy tárul fel szemünk előtt.

A Homlokhegyről a mellső Mészárszék felé tovább folytatva utunkat az «Apostolokat» délfelől megkerülve, a legközelebbi nyergen lebocsátkozunk, a melyről 20 percz alatt a *mellső Mészárszék* keleti és a következő 4 kúpját is elérjük 2016 m.

A **kilátás** már kissé tágabb, a mennyiben a Homlokhegyről látható csúcsokhoz még a következők járulnak : a Lomniczi-esúcs, a zöld Siroka, balra e mögött a Chalubinszki- (nagy Menguszfalvi)-esúcs, a hosszukás Miedziane s e mögött az alacsony Glatki és Valentkova ; végül távol a Glatki mögött a Bysztra legfelsőbb csúcsa.

A hátulsó Mészárszék felé menve s a Cyklopbarlang mellett elhaladva, az első Kosár- (vagy Halotti kert-) nyeregbe 1950 m. és néhány percz alatt a másodikhoz is érünk. A közöttük levő kis dombról letekintünk az északi lejtőn levő, 100 m. mély és függőleges falaktól bekerített sziklaszakadásba, a «*Nagy Temetőbe*». (A Kis Temető a Homlokhegy északi lejtőjén van.) Innen a hátulsó Mészárszék első két kúpján áthaladva, csakhamar feljutunk a *főkúpra* is 2024 m.

A látható csúcsok száma a Tengerszemesúcs, az Ökörhát, a Tátra-esúcs és a Ganek által növekedett ; ellenben a Voloszyn-hegyláncz északi részét fűdi a Bolond Gerő.

Most leszállunk a következő nyereg felé ; majd ismét fölfelé haladva, kis hegyhez érünk mély sziklahasadékkal. Odább menve a *Virágkosárhoz* (mély beszakadás) jövünk, mely julius és augusztusban a legszebb és legbujább virággal ékeskedik. $\frac{3}{4}$ óra múlva felérünk a **Bolond Gerő csúcsra** 2062 m., melynek fekvése szép és kilátása rendkívül előnyös.

A Bolond Gerő a Kopa-nyeregről is érhető el, egy óra alatt. A gyepes hegyszoldalon eleinte felmászunk.

azután leereszkedünk a «széles mező» nyeregére és innen a csúcsra.

Kilátás. A keleti Tátra gránitos főgerinczével itt épen szemben állunk. Balra (*keletnek*) a *Fehérvíz*- és Rézagnák előtti völgybe, jobbra pedig a Rézagnák mögötti és az *Alsó Javorove-völgybe* tekintünk alá. Nyugatra a Javorove-völgy mögött a hosszú Siroka-hát a Poduplaszki-völgyet, a Miedziane-kúp pedig a Halastó-völgyet jelzi; a Woloszyn-láncz előtt elterülő Lengyel-Öttő völgyébe is jó mélyen pillantunk be.

Ezen völgyek körül, az ormok és csúcsok következőleg csoportosulnak: a *Fehérvíz-völgyet* balról az imént megjárt hegyhát, jobbról pedig a Nagy Morgás határolja; bejáratát őrzi a Faresik és a Kis Morgás; a rézagnák mögötti völgy határát a Kopahegy és Nyereg képezi. A *Zöldtő-völgyét* a következő hegyóriások határolják: a Késmárki- és Lomniczi-csúcs, a Fecske-torony, a Vöröstő-, Voitl- és Fehértő-csúcs, a Karbunkulus-torony és a Zerge-csúcs. A *Javorove-völgyet* határolják: dél felől a Jégvölgyi-csúcs, a félkör alakú Javorove-orm, a hossza nyult Siroka-gerincz; észak felől pedig a Greiner, Havrán, Novy és Murán.

A főgerinczen feltűnnek továbbá: a Jégvölgyi-orm mögött a Ferencz-József-csúcs, ez előtt jobbra a Vöröspatak-torony, s e mögött a Kónesizta egyik ága; ezektől jobbra, sorban: a Vaskapu-csúcs, a Ganek, a Tátra- és Tengerszem-csúcs, északnak a Dénes- és Béka-csúcs, a Szkorusznik és a Hét-Gránát. Nyugatnak, közvetlenül a Tengerszem-csúcs-hoz csatlakozva az Ökörhát, a négy Menguszfalvi-csúcs, Csubrina és Gruby. Ezen főgerincz mögött a Vadorzó-hágó fölött a Triumetal látható.

A *Halastó-katlant* észak felől a nagy és kis Miedziane a Svisztovka hegyháttal határolják. A széles Lengyel Öttő-völgyét a háttérben a Glatki és Valentkova, és nyugaton, mint már említők, a Woloszyn-láncz határolják. Az Öttő háttérén túlról nagy távolságban látható a Bysztra és Gievont.

A távoli kilátás lényegileg ugyanaz, mint a szomszédos Greinerről.

Visszajövet leereszkedünk $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Kopanyeregére, a honnan vagy a Zöldtóhoz megyünk (1 óra p. 103) vagy a rézagnák előtti völgyön át Barlangligetre ($2\frac{1}{2}$ óra p. 106), vagy Zsdjáron át Barlangligetre p. 106.

A Greiner 2148 m.

Barlangligetről $4\frac{1}{2}$ —5 óra; vezető 8 K.

Matlárházáról $5\frac{1}{2}$ — $6\frac{1}{2}$ óra; vezető $8\frac{1}{2}$ K.

A Javorinai úton Zsdjár falun át kocsin mehetünk a Priszlop-hágóig, hol balra fordulunk és a Dluhe-nyereg felé gyalog megyünk tovább. Gyalogosok felső Zsdjár utolsó házainál létének az országútról és balra egyenest a Dluhe-magaslat felé tartanak. A Dluhe-nyeregtől marhacsapáson a Javorinka meredek északi lejtőjén át 1 óra alatt a széles Javorinka-nyeregre hágunk 1438 m. Itt a Havrán 700 m. magas északi lejtőjét látjuk előttünk felmeredni. Keleti hegygerinczén felkapaszkodva, gyepen, majd sziklán át haladva, 2 óra alatt a csúcsra érünk.

b) A Kopanyergen át 6 óra.

Barlangligetről $3\frac{1}{2}$ —4 óra alatt érjük el a Kopa-nyeret (l. p. 100), a honnan két ösvény vezet a Havrán csúcsra. Az egyik ösvényen követjük a Greiner-re vezető utat a Szélesmező-nyeregig (Breites Feld) $\frac{3}{4}$ óra, a honnan a meredek gyepes lejtőn a Greiner déli oldalán traversálva a Greiner és Havrán közötti nyeregre jövünk ($\frac{3}{4}$ —1 óra). Most északnyugati irányban a hegygerinczet követve, kezdetben jó úton, később meredeken kapaszkodva további $\frac{3}{4}$ óra alatt elérjük a csúcsot.

A második úton (mely a legkönnyebb) lemegyünk a Kopa-nyeregről a rézaknák mögötti völgyben a Hohenlohe-féle csőszház közeléig (egy óra), a honnan a drótkerítés mellett lassan és elég kényelmesen felfelé hágunk; csakis az utolsó részlete ($\frac{1}{4}$ óra) vezet meredek sziklán át. Két óra alatt elértük a csúcsot.

A zöldtótól a Havrán-csúcsra 4— $4\frac{1}{2}$ óra.

A zöldtótól a Kopa-nyeregbe megyünk $1\frac{1}{2}$ óra alatt (p. 103), a honnan az imént leírt ösvényen vagy a Szélesmezőn át, vagy a rézaknák mögötti völgyből megmászunk a csúcsot.

Podszpadiról a Havrán-csúcsra 4 óra.

Podszpadiról a zsdjári utat mintegy 20 perczig követ-

jük azon pontig, a hol jobbra a régi erdei ut Felső-Zsdjárra ágazik el. Ezen uton megyünk fel a Dluhe-nyeregbe, hol a Barlangligetről jövő utra érkezünk, és ezen, mint előbb megírtuk, folytatjuk utunkat a csúcsra.

A **kilátás** a legnagyobbak egyike, melyeket a Tátra északi oldalán egyáltalában élvezhetünk. Egészben véve a Greinerhez hasonló, csak hogy a Havránról a Javorinka-völgyet még tökéletesebben látjuk; kivált a Jégvölgyi-esűs gyönyörű alakja innen még impozánsabb, és nyugat felé a távlat még szabadabb.

Visszajövés a leírt utak egyikén.

Csúcsmászások a Tátra északi oldaláról.

A Siroka 2221 m.

Javorináról 4 óra.

A Siroka megmászására a javorinai uradalmi igazgatóság engedélye jelenleg nem szükséges.

Javorinát elhagyva az erdős szűk Siroka-völgybe lépünk és az erdei réteken Polana Kubalova, Polana Mihalkova és Polana pod Sirokom végig haladunk (1 $\frac{1}{4}$ óra). Innen igen meredeken felmászva 1 $\frac{1}{4}$ óra alatt a *Csöndes-tóhoz* 1750 m. és további $\frac{1}{4}$ óra alatt a hideg (2° C.) Kolbenheyer-forráshoz érünk. 25 perc alatt a *Zamki-nyergen* 1969 m. vagyunk, a melyen balra fordulunk s elég meredeken kapaszkodva, a széles Sirokán át (a sziklalejtőket jobbra hagyva) 35 perc alatt magára a Siroka-esúcsra jutunk fel.

A Siroka a Tátrahegység egyik legnagyobb és legváltozatosabb kilátási pontja.

A hatalmas hegyi panoráma részletei a következők: *Észak-nyugati* irányban, a Rézaknavölgyön túl a javorina-bélai hegylánc csúcsai emelkednek.

Keleti irányban a páratlanul szép *Javorove-völgy* hatalmas keleti határfalát (balról jobbra nézve), a Fehér- és Vöröstó-esúcsa képezi, valamint két gerincz, melyek a Czölöptó-katlant képezik;

továbbá a gigantikus Jégvölgyi-csúcs, lábainál a *Fekete-tókatlanával*. Mögötte feltűnik a Papyrus-csúcs, a Zöldtő-csúcs és a Fecske-torony. A Jégvölgyi-csúctól jobbra következik a Varangyostó által élénkített Javorove-völgy déli kerete: a Széles- és Hegyes-torony, a háromhegyű Varangyostó-csúcs s a Javorove-órom. Ez utóbbin túl a nagy *Tarpataki-völgy* déli keretét képezik a Szalóki-csúcs, a Szekrényes-hegy, a Bibires és Kis-Viszoka.

Déli és délnyugati irányban a Rovinki, Litvorove és Zamarzli magasfekvésű, sziklás völgykatlanai tátonganak, melyek a Poduplaszki-völgybe torkolnak.

Ezekből déli irányban felmered a Lengyelnyereg aláeső Vörös patak-torony, a Ferencz-József-, Batizfalvi- és Jégvölgyi-csúcs, mögötte a Konesisza, a Litvorowe-völgyi Zöld-tó fölött a Vaskapuc-csúcs, a Ganek, a négyágu Tátra-csúcs és a Tengerszem-csúcs, délnyugat és dél felé a Dénes- és Béka-csúcs, a Nagy Szkorusznik, a Mlynár, s e mögött a fölül gyepes, alul erdős Hétgránát-hát.

A Tengerszem-csúctól nyugatnak a Halastó-völgyet dél felől a menguszfalvi csúcsok állják körül, nyugat felől a Gruby és a Miedzsiane-hát; a Lengyel-Ötő-völgyét (melyben a Hátulsó tó látható), délnyugaton a Valentkova, nyugaton pedig a Voloszyn-láncz határolják. A Nagy Miedzsiane és Szvinicza között a távoli liptói és árvai havasok csúcsai láthatók.

Vissza ugyanazon uton.

A Tengerszem-csúcs 2503 m. (A lengyelek-nél Rysy).

Halastótól $3\frac{1}{2}$ óra.

Poprádi-tótól 3—4 óra (p. 183).

A Tengerszem-csúcs megmászása a Halastó felől sokkal bajosabb, mint a déli oldalról.

A Halastótól a Tengerszemet 1 óra alatt érjük el. Ezen gyönyörű tavat balról megkerülve, gyepen és laza görgetegen át $\frac{3}{4}$ óra alatt meredek görgetegkúp tetejére jutunk fel. Itt balra, a lejtőhasadéknak fordulva, a sziklafal alatt levő sziklás lejtőn meredeken felmászunk és $\frac{3}{4}$ óra alatt a többnyire hóval telt hegyszakadékhöz jutunk, ama sziklafal mögött, a melynek felső szélét 10 percz alatt elérjük. Innen ugyanazon irányban a Tengerszem- és Dénes-csúcs között hol vaskapocs van

alkalmazva, tovább felfele mászva $1\frac{1}{4}$ óra alatt a csúcsra jutunk fel.

A kilátást lásd p. 483.

A Nagy Miedzsiane 2238 m. és a Gruby 2174 m.

Halastótól $2\frac{1}{2}$ óra.

Ezen könnyen megmászható és hálás, de kevésbé ismert csúcsok közvetlenül nyugat felől a Halastó fölött emelkednek, és az egész Halastó és Lengyel-Öttó területére gyönyörű kilátást nyújtanak. Az út kezdetben ugyanaz mint a Szmrecsin-hágóhoz.

A Halastó nyugati partjáról jó ösvény igen kezdetleges «Kolibához» vezet, a melytől jobbra fordulva, a Miedzsiane-sziklafalakhoz, és további 5 percz alatt a galicziai Tátra-egyesület csinos menedékhelyéhez 1784 m. jutunk, hol az út szétválík. A Barátkatlant jobbról megkerülve, felhágunk a hegy lejtőjén s 1 óra alatt annak déli gerinczét érjük el. Ezt jobbra követve, $\frac{1}{2}$ óra alatt a Nagy-Miedzsiane igen keskeny kúpjára hágunk fel. A főgerinczen levő közeli Gruby csúcsra ellenben (balra fordulva) $\frac{3}{4}$ óra alatt feljuthatunk.

A Miedzianetól kínálkozó körkép a következő: A *Lengyel-Öttó völgyet*, melynek mind az öt tava látható, övezi a Voloszyn-láncz, a Valentkova, Glatki s az alacsony Csarny-hát. Ez utóbbi mögött messze nyugat felől, már a Tycha-völgyön túl feltűnik a Kresanicza, Tomanova, Kamenisza, Bysztra és Velki vrh.

Délnyugati irányban, a Gruby fölött, a széles *Koprova-völgyet* látjuk, körülvéve a zöld Kopa-Krizsnohát, a Koprova-csúcs, Triumetal és Hrubo-orum által, a mely mögött a hatalmas Kriván emelkedik. Ezen határvonalon túl előtűnik a Szoliszko- és Sátánesúcs.

Délkelet és kelet felé a gyönyörű *Halastó-völgy* pompázik, melyet dél felől a Gruby, Csubrina, a Chalubinszki-csúcs, az Ökörhát és a Tengerszem-csúcs környeznek. Az utóbbitól jobbra a Tátracsúcs látszik. A keleti keretet képezi a Dénes- és Béka-csúcs (Zabie) és a Hétgránát-hát; ezek mögött, a Dénes-csúctól balra a Ferencz-József- és Roth S.-csúcs s a Szkorusznik, e mögött a Rovátka-csúcs és Vöröspatak-torony, a Varangyostó-csúcs, a Szélestorony, s a Jég-

völgyi-, Zöldtő- és Papyrus-csúcs mutatkozik. Odább balra, a hosszú Siroka-hát mögött a Vörös- és Fehértő-csúcs és a bélai mészhavasok láthatók.

A Nagy Miedzsiane-csúctól a főgerinczen levő szomszédos *Gruby* egy óra alatt, a gerincztől pedig $\frac{3}{4}$ óra alatt mászható meg. A *Gruby* a Halastő-, Lengyel-Öttő- s a Koprova-völgy érintkezési pontján fekszik s ennél fogva könnyű megmászása ajánlható.

Mind a két csúcsról 2 óra alatt a Lengyel-Öttő-völgyébe, még pedig a Vielki-sztavhoz jutunk le, melytől 2—2 $\frac{1}{2}$ óra alatt a Halas-tóhoz (p. 156) és ugyanazon idő alatt a Rosztoka-menedékházhoz is mehetünk.

A Krzyzsne 2154 m. és a Nagy-Kosiszta 2193 m.

A Rosztoka-menedékháztól 5 $\frac{1}{2}$ óra.

Zakopanéről 6 óra.

A Rosztoka-menedékháztól a 2 $\frac{1}{2}$ órányi utat a Lengyel-Öttőhöz követve, s az ott levő menedékháztól a tóból kifolyó patakon átlépve, a Kozi-vierch tövén mintegy $\frac{1}{2}$ óráig észak felé kapaszkodunk, míg a Bucsynovakatlanhoz és később az észak felé való utkanyarulathoz érünk. Innen meredeken felkúszva, 50 percz alatt a Kryzsnére, s a déli Kosiszta tövében levő menedékházhoz érünk (2130 m.), a melytől 30 percz alatt a nagy Kosisztára jutunk.

Zakopanéről a Zavrát-hágó felé vezető uton megyünk a «Hala sztavy» menedékházig, hol balra fordulva a Zolta-turnia lejtőjén szerpentin-ösvényen a Pańsz-csycza-tóig haladunk (1660 m.) Innen a völgyben emelkedve, az omladékkal telt, széles völgykatlan felső végét érjük, mire balra (keletnek) tartva, sziklahasadékon át $\frac{1}{2}$ óra alatt a Krzyzsne-nyeregbe, és 10 percz alatt magára a csúcsra hágunk fel.

A **kilátás** a Krzyzsneről szerfölött nagyszerű, az északi csúcsokra nézve a Siroka, Havrán és Greiner mellett a legelőnyösebb.

Délen látjuk a hatalmas Rosztoka-völgyet négy alsó távával, körülvéve a Csarny-hát, Gruby, Nagy és Kis Miedziane és Szvizontvka-hát által.

A Csarny-háton túl fekszik a Koprova-völgy, melynek egyedül látható keleti keretét a *Koprova-csúcs*, a Csorhai-csúcs, a Triumetal, a Hrubo-orom s a mögötte hatalmasan felmeredő Kriván képezi. Ezek mögött látjuk a Sátán- és Szolizsko-csúcsot.

Délkelet felől a *Halastavat* a már előbb említett csúcsok környezik. Az Ökörhát mögött emelkedik a Kopki-, Tengerszem- és Tátracsúcs.

A Halastó keleti sziklasáncza s a Siroka-hát mögött feltűnedeznek a keleti Tátra többi óriásai, még pedig jobbról balra felsorolva: a Konesisza, Ganek, a Batizfalvi-csúcs, Ferencz-Józsefcsúcs, Felkai-csúcs, Kis-Viszoka, Vöröspatak-torony, a Bibires és a Szalóki-csúcs, odább keletnek a Javorove-orom, a Varangyostó-csúcs, Széles-torony, Jégvölgyi- és Zöldtő-csúcs, s ezek között a gerinczmélyedés mögött a Lomniczi-csúcs és Fecketorony legfelső csúcsai; a Zöldtő-csúctól balra a Vörös- és Fehértő-csúcs.

Épen kelet felé zöldel a *Rézaknavölgy* a bélai mészhavasoktól környezve. Északkeleti, északi és északnyugati irányban mélyen tekintünk a Dunajecz- és az Árvavölgybe.

Nyugat felé a lábunknál elterülő Pánszecsyeza-völgyből emelkedik a Zolta-Turnia (Sárgatorony), mely mögül a zakopanei lapos Kopahát s a Gievont, ettől balra a Vöröshegyek és messze távolban a sziléziai Beszkid tűnnek fel. Délnyugat felé látható a lipői Tátra, az Alaacsony-Tátra a Gyömbérrel és nagy távolban a selmeczbányai Szitnyahegység.

A menedékháztól való lemenetelt nyugatnak, a Panszecsyeza-völgybe is megtehetjük (1 $\frac{1}{2}$ óra), a melyből a Csarny-sztavnál levő menedékházhoz (1 $\frac{1}{2}$ óra), vagy Jaszcurovka fürdőbe juthatunk (2 $\frac{1}{2}$ óra).

A Szvinicza 2306 m.

Halastóról 5 $\frac{1}{2}$ óra;

Kuzsniczéről (zakopanei vashámor) 4 $\frac{1}{2}$ —5 óra;

Pod Banszkóról 7—8 óra;

Zavratról 4 óra.

A mostanában könnyen megmászható Szvinicza az egész Tátrahegység legjobb áttekintését nyújtja, a Kvacánvölgytől (nyugaton) a kotlini völgyig (keleten),

különösen pedig a Magas-Tátra felett a Krivántól a Homlokhegyig.

A *Halas-tótól* a Zavrát-hágót 4 $\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el, melyről a tulajdonképeni felhágást 1 óra alatt tehetjük meg. Itt (2100 m.) balra ösvény ágazik el, mely a Szvinicza déli lejtőjén eleinte lassan, majd igen meredeken emelkedve, 50 percz alatt déli gerinczére visz, a hol a Zakopanéről a Gaszienicza-tavak völgyéből jövő ösvény a miekkkel egyesül. Most északnak (jobbra) fordulva, 10 percz alatt a csúcson állunk.

Pod Banszkó-ról a Koprova-völgyben vagy a Krizsnokopa-hegykát mentén megyünk a Tycha-hágóra, innen a Zavory-hágón át a Lengyel-Öttő-völgyébe le a Zadnisztavhoz, és ettől a Zavratra és a Szviniczára.

Kuzsniczéről (a zakopanei vashámorból) 4 $\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el a Królova-hegyet, melyről 20 percz alatt a Szuchavoda-völgyi kis menedékházhoz jutunk (4 $\frac{3}{4}$ —2 óra). Itt elágazik az út: balra vezet a *Csarny-sztav* mellett a Zavrát felé a halastavi ösvény 2 óra alatt, mely hágóról egy óra alatt megmásszuk a csúcsot; jobbra vezet az ösvény a *Gaszienicza-tavak völgyébe* a Lilijove-hágó felé. Csakhamar elhagyjuk ezen utat, és balra fordulva két nagyobb tó mellett elhaladva, felvisz az ösvény a Szvinicza nyeregre, hol kis menedékház áll, és innét $\frac{3}{4}$ óra alatt feljutunk a csúcsra.

Délnyugatnak a *Felső Tycha-völgybe*, északnak a tavakban gazdag *Gaszienicza*-, északkeletnek a Czarny-völgybe, délkeletnek a *Rosztoka-katlanba*, délnek pedig a széles *Koprova-völgybe* tekintünk.

A *Tycha-völgyet* környezi dél felől a zöld Kopa-Krizsno-hát, észak felől a Posztrednia- és Szkrajnia-Turnia, Kottina és a hosszú Goryeszkova-hát, a Malolajesniak és a Kresanicza; nyugat felől a Tomanova, Szmreecin és Kamenisza. Ezen nyugati csúcsok mögül kiemelkednek a liptó Tátrának többi csúcsai (Bysztra, Velky vrch, Jakubina, Vyszoki, Hruby-vrch, Placslivo, Rohács és Banikov, Volovecz és Rakon, s közvetlenül e mögött a Szalatin, Oszabita és Kominy).

A *Gaszieniecza-völgyet* nyugat felől a Kasprovától a Kópa-Królo-vaig nyúló lapos hegyhát zárja el, mely mögött a Gievont látható, a melynek tövéből Zakopane barátságosan int felénk. Északkelet felől a Gaszieniecza-völgyet a Kościelec-orum, a Zavrát, a Kozy-vierch, Gránát és a Zolta-turnia veszik körül. A Gránát-orum mögött a lapos Krzyszne és Kosiszta-kúpok emelkednek.

A *Koprovavölgyet* kelet (bal) felől a rendkívül szaggatott, meredek alaku Krivánláncz határolja (Koprova-csúcs, Hátulsó-Bástya-csúcs, Csorbai-csúcs, Triumetal, a Hrubo-orum és Kriván). Ezen hegyláncz mögül látható balról a Sátán és jobbról a Szoliszko-gerincz. A gyönyörűen feltárt Rosztoka-katlan keleti keretét jobbról balra a Gruby, Nagy és Kis Miedziane és Szvisztovka képezik.

A Miedziane-hát mögött a keleti Magas-Tátra egész többi része mutatkozik, a melynek csúcsai négy egymás mögött sorakozó óriás hegylánczczá csoportosulnak.

Az első hegylánczot a Halastó-völgy kerete: a Csubrina, Chalubinszki-, Tengerszem-, Dénes- és Béka-csúcs és a Hétgránát képezik. Ezek mögül felmered a Tátracsúcs s a Konesiszta, a Hétgránát mögött a Szkorusznik. A következő sáncz a Poduplaszki-völgyet veszi körül a következő kiemelkedésekkel: Ganek, Ferencz-Józsefcúcs, Kis-Viszoka, Rovátka-csúcs, Vöröspatak-torony, Javorove-orum és Siroka. Ezek mögül, közvetlenül balra a Kis Viszokától látható a Gránátfal két csúcsán kívül a Bibires és a Szalóki-csúcs. A Javorove-Siroka-orum mögött keletnek emelkedik a három Varangyostó-csúcs, a Szélestorony és a Jégvölgyi-csúcs, melyek a Lomniczi-csúcsot teljesen elfödik; továbbá a Zöldtő-, Papyrus-, Vörös-, és Feketető-csúcs. A Szélestoronytól jobbra mutatkozik a Középorom-torony, a Jégvölgyi- és Zöldtő-csúcs között a Fecsketorony két ága. Északkeletfelé pedig az egész javorina-bélai mészhégyláncz húzódik el.

A *távoli kilátás* észak felé ép oly tágkörű, mint a Vakszmundszkáról; délnyugat felé a Koprova- és Tycha-völgy kilátást nyit a távol Gyömbér-kúpra, mögötte a déli Fátrára és a selmeczbanyai Szitnya-hegységre.

Visszajövet az említett utakon kívül, vezet még a Gaszieniecza-tavak völgyéből egy ösvény a Vrosztocze tavak és a Zielony sztav mellett elhaladva a Koszcielec-csúcs gerinczén át a Csarny-sztav melletti menedékházhoz és innen tovább Kuzsniczére és Zakopanéba.

A Gievont 1900 m.

Kuźnicéről (zakopanei vashámról) 2³/₄ óra.

Zakopane-ről 3¹/₂ óra.

Ezen, északnak Zakopane felé hatalmas, 300 m. mély sziklafallal leeső impozáns hegy déli lejtője felől könnyen megmászható. Kuzsnicéről $1\frac{1}{2}$ óra alatt jó erdei ut a szép Polana kalatóvki-ra, majd $\frac{3}{4}$ óra alatt a Polana Kondratová-ra visz. Innen jobbra (délnyugatnak) fordulva, 1 óra alatt feljutunk a Gievont-nyeregére s ettől $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Gievont-csúcsra.

A látvány, kivált a Voloszyn-lánczra (délkeleten), a Vöröshegyekre (délien), s alatta a Mulova-dolina óriási katlanára, a nyugati Kościelisko sziklafalakra, valamint a Zakopane gyógyhelyre (északon) ép oly érdekes, mint lebilincselő.

A Kresanicza és Cziemniak.

Kuzsniczéről 4 óra, a Koscielisko-szállóból 4 óra (l. p. 170).

HARMADIK FEJEZET.

A SZEPESI KÖZÉPHEGYSÉG.

1. A Felső Gölnicz-völgy.

A Felső Gölnicz-völgy a leglátogatottabb völgyek egyike, és méltán; hiszen ebben van a híres dobsinai jégbarlang, ennek közelében a regényes sztraczenai völgy, s a jégbarlanghoz vezető utról a Királyhegy hatalmas kupja is látható. Mind a három kirándulási hely egyirányban fekszik s ennél fogva egymással könnyen összeköthető. A jégbarlang és a sztraczenai völgy megtekintése egy napot; a Királyhegy megmászásával két napot igényel.

A dobsinai jégbarlang.

Poprádról 30·7 km. 4— $4\frac{1}{2}$ óra kocsin (16 korona).

Káposztafaluról 28·5 km. (kocsin) $3\frac{1}{2}$ óra.

(Iglóról-Káposztafaluiig 16·3 km. $1\frac{1}{2}$ óra) l. p. 256.

(Poprád-Káposztafaluig 17 km. $1\frac{1}{2}$ óra).

Iglófüredről az Ördögfejen át (gyalog) 23·2 km. 5 óra l. p. 257.
Dobsináról 16 km. $1\frac{1}{2}$ óra kocsin (10 korona).

Poprádról $\frac{1}{2}$ óra alatt Virágosvölgy nyaralóhelyen áthaladva, az erdős Kozi-Kamen-hegyláncz elhagyása után a Felső Hernád-völgybe, Szepes-Végfalura érünk s innen a Vernár-patak mentén, sötét erdők közepette völgynek megyünk. Elhagyatott fűrészmalmon túl (20 percz) a völgy szűkebbé lesz, festői mészsziklák közelednek az uthoz, a melyek legszebb képződménye, a «*Rablókapu*» szoros függőleges sziklafalai csak a pataknak s az utnak engednek helyet. Közvetetlenül Vernár falu előtt kitágul a völgy és most délnyugaton látjuk a Királyhegyet s egy hossza nyújtott hegyhátat, a Predna-hola előhavast.

Vernár kis rutén falu (776 m.) már Gömör megyében fekszik. Közvetetlenül az ut mellett van a tiszta korcsma, melynél etetni szoktak. Innen a Királyhegyre 4—5 óra gyalog (l. p. 238).

Vernárról a szép ut több kanyarulattal a Popovára 1056 m. visz fel. A monda szerint egyszer a szomszéd Telgart faluból papot hívtak egy súlyos beteghez Vernárra. Fönn a hegyen rablók támadták meg, a kik azonban, midőn utja céljáról értesültek, őt oda elkiérték. Innen a név (popa=rutén pap) Pap hegye.

A hegy nyeregről számos kanyarulatban a Gölnicz-völgybe s az ut mellett magában álló tiszta korcsmához *Pusztamezőre* érünk (920 m.). Közel hozzá látható Koburg herczeg vadászkastélya és az erdészlak.

Innen a Királyhegyre 3—4 óra (p. 240).

Pusztamezőről az ut délnek a Garamvölgybe vezet. $\frac{1}{4}$ óra mulva balra Dobsinára tér el ($2\frac{1}{2}$ óra) egyenest pedig a Besnyikon (1042 m.) a Királyhegy legnagyobb nyulványán s a Garam- és Gölniczfolyó közti vízválasztón át Telgartra (1 óra) és Vöröskőre ($1\frac{1}{2}$ óra) visz. Innen az ut Murány-vár felé tér el (3 óra Pusztamezőről).

A pusztamezei korcsmánál nagyot kanyarodva, immár a felső Gölniczvölgyben, a Gölnicz-patak mentén folytatjuk utunkat. Csakhamar feltűnnek messziről a Sztraczenai-völgy magas mészsziklái. Előttünk áll az Éleskő, magában felmeredő mészszikla, melyet megkerülve, 25—30 percz alatt a *Jégbarlanghoz címzett vendéglőt* (840 m.) érjük el.

A Ducsahegy északi lejtőjén levő és régi idők óta Jéglyuk név alatt ismert, jégtömegekkel telt sziklahasadékot 1870-ben Ruffiny E. bányamérnök vizsgálta meg s így fedezte fel a jégbarlangot. A terület tulajdonosa, Dobsina városa, 1873-ban építette az első vendéglőt, mely 1893-ban leégett. A következő évben új épületet építettek két étteremmel és több turistaszobával. Van itt azonkívül turistaház, fürdő és öt magánnyaraló. A napi szoba ár 2:40—3:20 K, a havi ár 50—60 K, étkezés à la carte és table d'hôte 3 K. Heti pensió 36 K, havi pensió 116 K. Zenedíj 10 K az egész időnyre. Fenyőfürdő 1 K, meleg fürdő 70 f. Pisztráng-halászat. A telep bérlője Fehér András.

A nyaralóhely fekvése regényes. Kelet felől a sztraczenai völgy magas sziklái határolják a látóhatárt; nyugaton emelkedik a meredek Éleskő, s a háttérben látható a Királyhegy.

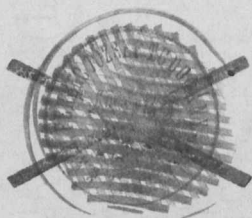
A nyaralóhelynek a vendéglőtől a barlangig, terjedő része hegyi parkká van átalakítva és számos séta-ut szeli át. A sok erős és hideg forrás közül a Nagyforrás tűnik ki.

A Jégbarlang. 965 m., (20—30 percz.)

Megtekinthető naponként 11—3 óra közt villamos világítás mellett. Belépti díj 4 K. Ezen időn kívül petróleumvilágítás mellett személynként 1 K 40 f.

A Jégbarlanghoz a vendéglőtől fehérjelzésű út a Vilmostér nevű erdei rétig lassu emelkedéssel, majd szerpentinákban meredekebben vezet a barlangi menedékházhoz 970 m. Innen, hol lehülés miatt kissé megpihenünk, szép a kilátás az Éleskőre és a Királyhegyre.

A barlang bejáratát meredek sziklafal tövében sziklahasadék képezi, mely előtt félkör alakú beomlás van. A bejárat előtti sziklán a barlang felfedezésére vonat-

Menház Schutzhaus

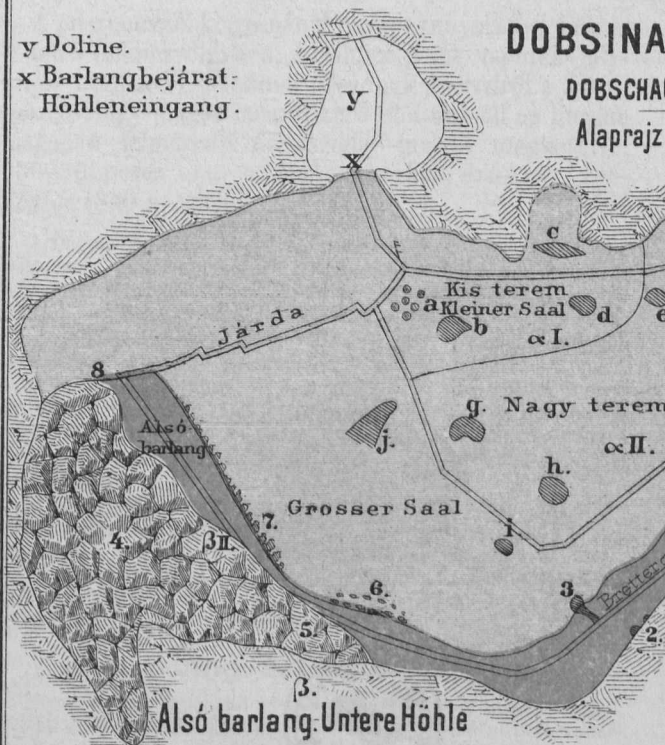
y Doline.

x Barlangbejárat:
Höhleneingang.

DOBSINA

DOBSCHAU

Alaprajz

βI. balfolyosó. Linker. Corridor.

1. <i>Lugas.</i>	<i>Laube.</i>
2. <i>Borzlyuk</i>	<i>Dachloch.</i>
3. <i>téli király palotája.</i>	<i>Palast des Winterkönigs.</i>

βII. jobb folyosó. Rechter Corridor.

4. <i>pokol.</i>	<i>Hölle.</i>
5. <i>Lucifer.</i>	<i>Lucifer.</i>
6. <i>orgona.</i>	<i>Orgel.</i>
7. <i>függöny.</i>	<i>Vorhang.</i>
8. <i>Niagara vizesés.</i>	<i>Niagarafall.</i>

Menház Schutzhaus

y Doline.

x Barlangbejárat:
Höhleneingang.

DOBSINAI JÉGBARLANG.

DOBSCHAUER EISHÖHLE.

Alaprajz Grundriss.

α.

Felső barlang. Obere Höhle.

α I. kis terem. Kleiner Saal.

- a. sírkövek. Grabsteine.
- b. fatörzs. Holzstamm.
- c. pinceajtó. Kellerthüre.
- d. vízúthág. Wasserfall.
- e. beduinásátor. Beduinenzelt.

α II. nagy terem. Grosser Saal.

- f. Ducsai hasadás. Ducsauer Einbruch.
- g. kút. Brunnen.
- h. oltár. Altar.
- i. új oszlop. Neue Säule.
- j. elefántfej. Elefantenkopf.
- k. bejárat az alsó- Eingang in die untere Höhle.

Alsó barlang. Untere Höhle

β I. bal folyosó. Linker Corridor.

- 1. Lugas. Laube.
- 2. Borzlyuk. Dachloch.
- 3. téli király palotája. Palast des Winterkönigs.

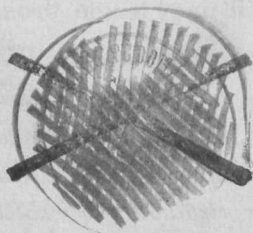
β II. jobb folyosó. Rechter Corridor.

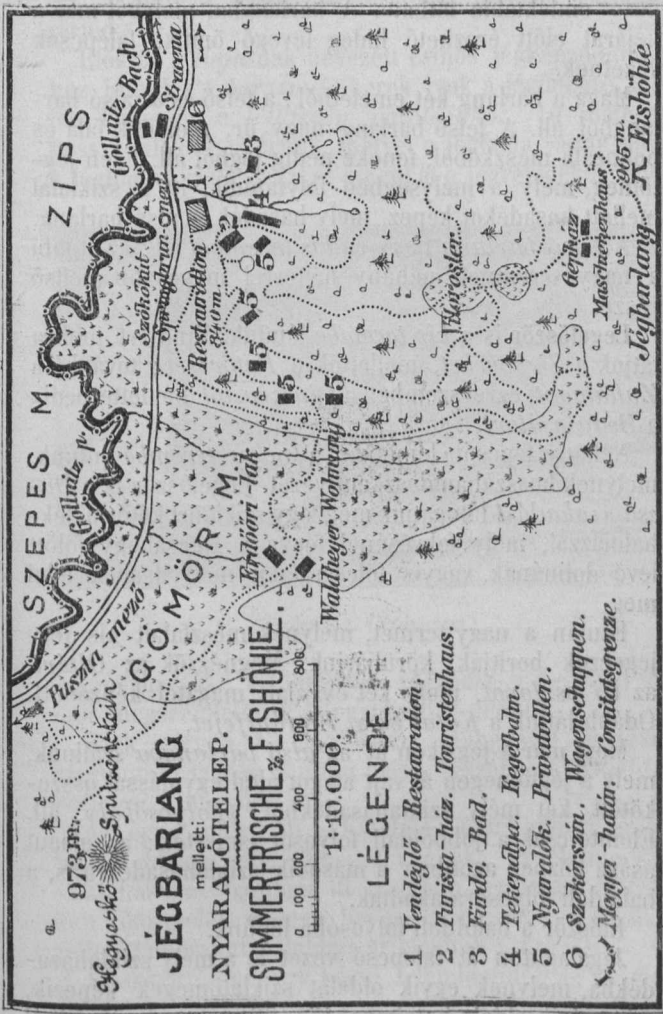
- 4. pokol. Hölle.
- 5. Lucifer. Lucifer.
- 6. orgona. Orgel.
- 7. függöny. Vorhang.
- 8. Niagara vizesés. Niagara-fall.

Keresztmetszet. Querschnitt.

10 5 0 10 20 30 40 Méter.

JÉG BARLANG

NYARALÓTELEP.

SOMMERFRISCHE EISHÖHLE.

1:10.000.

LÉGENDE

- 1 Vendéglő. Restauráció.
- 2 Turista-ház. Touristenhaus.
- 3 Fürdő. Bad.
- 4 Teknőháza. Kegelbathn.
- 5 Nyaralók. Privathillen.
- 6 Székelyszín. Wagenschluppen.
- 7 Mezői-házak: Comitésgrenze.

Jégbarlang. 966 m. Eishöhle

Rajzolta: Galrovitz Camillo.

kozó emléktábla látható. A barlangba, melyből már a bejárat előtt érezhető hideg levegő ömlik, falépcsők vezetnek.

Maga a barlang két emeletből: a felső és az alsó barlangból áll. A felső barlang nagy ür, melynek fala és boltozata mészkőből, feneke pedig jégből áll. Ezen jég-tömeg, mely a mélységben folytatódik, itt a sziklafal mellett hasadékot képez, mely hasadék az alsó barlang.

A *felső barlang* nagy és *kis terem*ből áll; az utóbbi a nagy teremnek néhány méterrel magasabb mellső része.

Legelőször is a *kis terem*be lépünk. Mindjárt jobbra látjuk a *Sirköveket*, mellettök a *Fatörzset*; továbbá a *Zuhatagot*, ezzel szemben a *Pinczeajtót*, mellette pedig a *Beduinsátort*.

Néhány lépcsőn lemenve, a *nagy terem*be jutunk, melynek hosszában deszkaut vezet. Legelőször is a *Ducsa-szakadást* látogatjuk meg, egy sziklaürt kőtörmelék-halmazsal, mely fekvésénél fogva a Ducahegy fölött levő dolinának, vagyis tölcseralaku mélyedésnek felel meg.

Ezután a nagy termet, melynek mészfalait kis jég-jegeczek borítják, körüljárjuk. Megnézzük az *Oltárt*, az *Új oszlopot*, mely két év alatt magától képződött. Odább látjuk a *Kutat* és az *Elefántfejet*.

Most már a jégsikon át az *alsó barlangba* szállunk, mely a jégtömegben át vájt alagut által egymással összekötött két mély sziklahasadékból, «*Folyosóból*», áll. Eleinte csak a jobboldali folyosót ismerték; az alagut ásása közben azonban a második sziklahasadékra is, a baloldali folyosóra akadtak.

Először a baloldali folyosóba lépünk.

Jégalaguton át falépcső vezet le a mély sziklahasadékba, melynek egyik oldalát sziklatömegek képezik, míg másik oldala hatalmas, 15—22 m. magas jégfalból

áll, a mely a felső nagyteremből az alsó barlangig terjed.

Először a *lugasnak* nevezett csinos jégképződményhez jutunk. A *borzlyuk* (kerek lyuk a jégfalban) mellett elmenve, a *télkirály palotájához*, 10 méternyi hosszú alaguthoz érünk, melyet a jégfalba vájtak, hogy a jégtömeg vastagságát és magukat a jégrétegeket tanul-

Jégbarlang. (Nagyterem.)

mányozhassák; kis fülkében végződik, a melyben számos megszemlélőnek látogatójegyét találjuk.

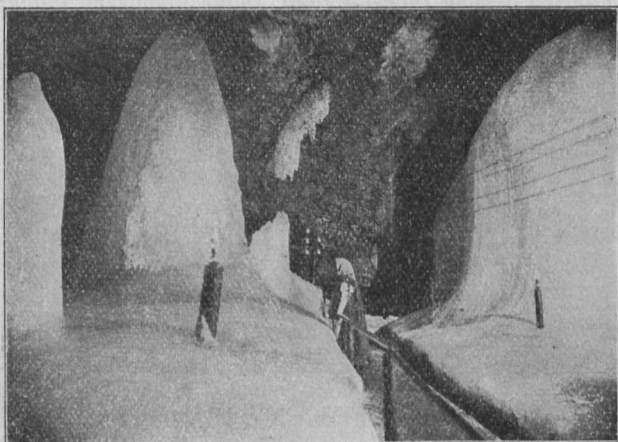
Ezek után a 10 m. hosszú, jégbe vájt összekötő alaguton át az alsó barlang másik részébe, a *jobboldali folyosóba* megyünk át.

Az egyik oldalt itt is hatalmas jégfal képezi, míg a másik oldalon sziklatömegek vannak; az eleinte szűk sziklahasadék azonban itt nagyobb ürré tágul és fene-kén kőtörmelék chaosa hever. Ez a *pokol*, s a szikla-falhoz támasztott hatalmas sziklatömb a *Lucifer*.

A jégképződmények közül felemlitendők az *Orgona*, a *Függöny* és a folyosó végén a *Niagara-vizesés*.

Innen falépcsőn a felső barlang kis termébe jutunk és evvel körmenetünk, mely 1—1½ órát vett igénybe, véget ér.

A barlang átlagos hőmérséke mindig zérus alatti. A legmagasabb hőmérsék a felső barlangban, a Ducaszakadásnál van (+ 4·5° C., +19·5° C. külső hőmérsék mellett); a legalacsonyabb az alsó barlang jobboldali folyosójában, a legmélyebb ponton, a hol az olvadó víz is a repedéses kőzetten át a barlangból kifolyik (+7·5° C., +25° C.

Jégalagut.

külső hőmérsék mellett). A barlangbeli és külső hőmérsék egymással szoros viszonyban áll; de az ingadozás a barlangban lényegtelen. A bejáratnál érezhető hideg levegő kiömlésén kívül a barlangban légvonat nincs. Élő lényeket nem találtak még benne. A jégképződés folyton tart, és mind újabb és újabb jégalakok képződnek. A barlangban lévő deszkaösvény eleinte a jégszine fölött 25 centiméternyi magasabb volt; manapság már a jégszine magasabb.

A jégbarlang képződése. A dobsinai jégbarlang, Krenner szerint, kimosott üreg, minőt mészhegységekben gyakran találni. Eleinte a keringő víz a mészszikla kimosását, majd a barlang képződését okozta. A későbbi beomlás által (a mostani bejáratnál) megnyílt a barlang s az átszivárgó víz kezdett a hideg küllevegő

beözlése következtében jéggé merevedni. A barlang eredetileg csak egy ürből állott, melyben a hatalmas jégtömegek letelepedtek. Midőn azonban alsó végén a jég elpárolgott s a sziklafalaktól visszahuzódott, felső részében pedig a sziklaboltozattal érintkezésben maradt, akkor képződött az alsó barlang.

A repedezett kőzetén átszivárgó víz jegesedését, vagyis a jégképződést a barlangnak aránylag magas fekvése, észak felé és mindig árnyékban levő keskeny bejárata, valamint a barlangnak befelé való mélyedése okozza, miáltal a hideg levegő beömlhet s ott súlyjánál fogva megmarad, nyáron nem jöhet ki.

A jégbarlang nagy kiterjedésű természetes jégverem, melynek télen át képződött jégtömegei a nyár folyamán meg nem olvadnak.

Barlangür 8875 m²,

Ebből jégtömeg 1774 m²,

A jégtömeg magassága 20 m.

Jégmennyiség 1.000.000 métermázsá,

A barlang mélysége 67 m.,

A barlang bejárata 965 m., legmagasabb pont.

A barlang legmélyebb pontja a jobbfelőli folyosóban 898 m.

Kirándulások a jégbarlangról.

Ezek közül felemlithetők a közeli Éleskő megmászása ; a Sztraczenai-völgy ; l. p. 233.

az időközi forrás és a Hollókő ; p. 235.

a Királyhegy (1/2 óra kocsin Pusztamezőig, azután a hegyre 3—4 óra gyalog) ; (p. 240).

Igló-Füredre az Ördögfejen át, (Istvánfaluig, a Sztraczenai-völgy végéig 1 óra kocsin, részben rossz ut vagy 1³/₄ óra gyalog, azután 3 óra gyalog) összesen 4¹/₂—5 óra (p. 257).

Káposztafalura 28⁵/₈ km.

A Straczenai-völgy.

Jégbarlang—Vasgyár 6 km.

(Jégbarlang—Sziklakapu kocsin 1/2 óra, gyalog ³/₄—1 óra.)

(Sziklakapu—Vasgyár 6 percz gyalog.)

A legnevezetesebb völgyek egyike a Szepes- és Gömörmegye határát képező Sztraczenai-völgy, a szepesi völgyek gyöngye, festői szépségben gazdag, a dobsinai

jégbarlang közvetlen szomszédságában. *A jégbarlang látogatója el ne mulasztja ezt a völgyet legalább a Sziklakapuig bejárni.*

A völgy tót neve a Straczena (straceny—eltűnt) kis pataktól származik, mely az Árokvölgyben, hol az ut Sztraczenáról Dobsinára vezet, a mészhegységben hirtelen eltűnik. A völgyön át vezető műutat, 13 hiddal, 1840-ben Koburg Ferdinánd herceg építette, a kinek emléktáblája egyik sziklán látható. Geológiai tekintetben a Sztraczenai-völgy ama mészszigethez (Triasz mész) tartozik, a mely Igló és Káposztafalu között Dobsina felé terjed. Az egész mészvölgy Pusztamezőről Istvánfaluig húzódik (1 $\frac{1}{2}$ óra), de szorosabb értelemben Sztraczenai-völgynek csak a vasgyártól a jégbarlangig terjedő részt nevezik.

A korcsma mellett az erdőbe térve, az ut első nagy kanyarulatához érünk. Hidon átkelve, a balpartra jutunk és mészfalak mellett ballagunk. Közvetlenül a hid mellett ösvény vezet a közeli erdőben a Kriván-hegyhátán át, mi által a nagy utkanyarulatot kikerüljük. Előttünk, magasan fent az erdőben, a völgykanyarulatot okozó Kriván-hegyhát egyik mészsikláját látjuk.

A réten áthaladva, ismét átlépjük a patakot s a Kriván lejtőjén a völgysszorosban felkapaszkodunk. Balra hagyunk egy kis mellékpatakot, melynek mentén ösvény visz Vernár felé. Festői sziklarészletek *«régi sziklák a lyuk felett»* környezik a Gölnicz-patakot, mely egy magában álló meredeken emelkedő mészsiklát kerül meg. Ez az *Oltár*, melyet az ut magaslatára érve, legjobban szemlélhetünk.

Lefelé haladva, a Lipovecz nevezetű hatalmas és hirtelen leeső sziklafal előtt állunk. Innen a völgy kissé tágul. A patak mellett kis rét terül el, s előttünk áll a völgyet elzáró erdőborította meredek hegyhát. Majd eljutunk azon helyhez, a hol a jégbarlangról jövő, fent említett ösvény ismét az utra tér, s azután a szorosba, a *völgy legszebb részébe* érünk.

Meredek és kopár, csak fölül erdős sziklafalak között,

részben kevés fától szegélyezve, melyek az utat határolják vagy melyeket a patak mos, több kanyarulatban csörgedezik a patak; közvetetlenül mellette vezet a részben sziklába vájt ut, a pataknak hol egyik, hol másik partjára térvén át. Minden kanyarulat újabb s újabb változatos látványt nyújt.

Csakhamar a *Bevágáshoz* érünk, a hol a keskeny ut a sziklák tömegén át van vájva, s a hol a jobbkezfelőli sziklafalon a sziklába vésett felirat: «Ferdinand Koburg 1840» az ut létesítőjét hirdeti. Mindjárt azután jobbra emelkedik a *sztraczenai sziklavár*, 80—90 méternyire a patakból felmeredő meredek sziklafalak. Majd ismét mészfalak között haladunk, a melyek két oldalt az utig és patakig közelednek és csak magasan fent látunk zöld erdőt s egyes fehér mészkősziklát. Újabb kanyarulatnál függőleges sziklafal a völgyet látszólag egészen elzárja. A szorosban tovább haladva, a *Vaskapuhoz* jutunk. Itt meredek erdős lejtő zárja el a völgyet s csak a pataknak enged helyet; előtte két hegyes kúp emelkedik, melyek egyikén, jobboldalt, alaguton át vezet utunk. A tulsó oldalon emléktábla látható, a következő felirattal:

«Herczeg Koburg-Gotha Ágoston emlékére. Elnökünk! Téged e sziklák dicsérnek. A magyar orvosok és természettudósok 1869. augusztus 21.»

Itt a völgy kissé tágul; jobbról erdős, meredek magaslatok kísérek, az ugynevezett «*Hanneshöhe*»; balról emelkednek a *Macsek-hegy* kopár sziklafalai, a «*Falkengrepp*» nevű völgyszerű hegytorokkal, s csakhamar utunk végpontját, a hercegi vasgyárt is elértük, hol szerény korcsma van vendégszobával.

Az időközi Forrás és a Hollókő (Havrana szkala)
1156 m.

A dobsinai jégbarlangról $1\frac{1}{2}$ óra.

A sztraczenai vasgyártól 1 óra.

Az időközi forráshoz való kirándulást rendszeren a közeli Hollókőre valóval szokták összekötni; kiindulási pontja a sztraczenai vasgyár.

Czélszerű előbb a Hollókövet megmászni és *aztán* a forráshoz lemenni; ez kényelmesebb és kevésbé fárasztó.

A kőves és meredek út a Macsekovhegy szűk völgyében vezet és csakhamar találkozik azon ösvénnyel, mely a sztraczenai völgyből jön, s azok által használtatik, kik a jégbarlangról a Hollókőre igyekeznek. $\frac{1}{2}$ óra alatt erdei rétre érünk (szép kilátással) és további $\frac{1}{2}$ óra alatt feljutunk a Hollókőre, melyről megragadó a látvány a környező hegyvidékre s a Magas-Tátrára.

Innen meredek ösvényen bocsátkozunk le az időközi forráshoz 960 m., mely a Hollókő déli lejtőjén bugyog.

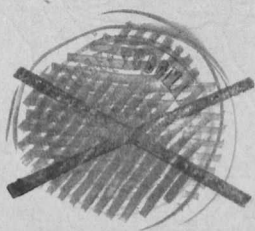
A forrás néhány órai (száraz időben 1—2 napi) időközben kezd folydogálni s $1\frac{1}{2}$ óra múlva ismét elapad. Hajdanában malmot hajtott s az annak kerekével összeköttetésbe hozott kalapács messzire hallható volt és jeléül szolgált annak, hogy a forrás ismét folyik.

Vissza a jégbarlanghoz egy óra; Dobsinára a (vasgyártól) egy óra; Iglófüredre az Ördögfejen át $3\frac{1}{2}$ —4 óra gyalog (p. 257); Káposztafalun (a Glatzon) át Iglóra kocsin 3 óra (p. 256).

A Királyhegy 1950 m.

A Királyhegy közeli fekvése a dobsinai jégbarlanghoz és a nagyszerű kilátás, melyet kúpjáról élvezhetni, megmászását ajánlhatóvá teszi. A kirándulás erős napitúr és élelmezésről kell gondoskodni.

A *Királyhegy* az Alacsony Tátra legmagasabb emelkedése; nyugat felé a Sztredna-hola, Orlova stb. kúpokban folytatódik. A Királyhegy északi lejtőjén fakad a Gölniczpatak 1736 m., a Fekete-Vág 1650 m., mely Teplicskánál már tutajon járható. A Garam forrása 982 m. a Királyhegy leghosszabb nyulványán, a

KIRÁLYHEGY. 1:100,000 **KÖNIGSBERG.**

Erdei székér-út. Wald-Fahrweg. .... Gyalogút-Fussweg.
... .. Megyehatár-Komitatsgrenze.
♣ Vadászgünzhó-Jagdhitte.

... .. *Megyehatár.-Komitatsgrenze.*

♣ *Vadászgunyhó.-Jagdhütte.*

Besznik nyugati lejtőjén ered ; a Hernád forrásai ellenben a Cseretovicza előhavas északi lejtőjén vannak. A Királyhegy gyeses széles kúpot képez, a melyen sziklatömegek csak helyenkint tűnnek fel ; ezek legnevezetesebbje a Királykő (Kralova szkala), 1734 m., mely a Királyhegy kúpjáról délnyugat felé mély nyereg által van elválasztva. A Királyhegy északi lejtője képezi a határt Gömör és Liptó között, míg Szepes határa (az északi lejtőn) az Uplaz havasnál kezdődván Liptó felé a Fekete-Vág mentén, Gömör felé pedig a hegyhát mentén Vernárig huzódik. A felső csúcs maga már Gömörmegyében fekszik. A liptómezei rész kincstári terület ; a szepesi rész a szepesi püspök tulajdona ; a gömörmezei rész pedig Koburg herczeg birtokához tartozik.

A Királyhegy és előhavasai kristályos palákból állanak : gneisz (Királyhegyecsoport és Uplaz) és csillámpala (Predna-Hola, Sztari Vernár), a Királyhegy gneiszeit elfödve. Ezzel határos a triasmész Vernárig, illetve Pusztamezőig.

Flora és Fauna.

A Királyhegyet erdőség veszi körül. Ez csaknem kizárólag fenyvesből áll ; fenyő az egyedüli, mely egész erdőséget alkot ; azonkívül a nemes fenyő, a vörös- és luczfenyő is található. Lombfa, ugymint bükk, hegyi juhar, fehér nyírfa, eger, berkenye — csak szórványosan fordul elő a Királyhegy tövében. Az erdőhatár fölött kezdődik a gyalogfenyő ; az északi oldalon igen elterjedt, így az északkeleti lejtőn az uton a csúcstól a menházikóig mindent ellep a gyalogfenyő ; a déli oldalon csak szórványosan fordul elő ; itt a boróka ural alpesi jelleggel, a földön kúszó, összefonódó ágakkal. A czirbolyát a Királyhegy déli és délnyugati oldalán mesterségesen ültették.

Gyalogfenyő-régio 1600—1720 m.

Erdő-régio 950—1600 m.

A felső erdő-régio határa északon 1450 m. ; délen 1600 m.

Az alsó erdő-régio határa északon 950 m. ; délen 963 m.

Nemesfenyő, luczfenyő, juharfa tenyészik 1250 m.-ig.

Nyírfa, Berkenye 1500 m.-ig.

A havasi régio florája igen gazdag s a rendes havasi flora jellegével bir. A havasi florához való átmenetet képezi az áfonya és az érika, a mely a felső erdőhatárig nyulik s egész nagy területeket borít el (Predna-Hola).

A Királyhegy vadállománya igen gazdag ; előfordul itt medve, farkas és hiuz, őz, szarvas és fajd. Mormotát 1867-ben hoztak az Orlova-havasra s azóta a Királyhegyen is elterjedt.

Utak a Királyhegyre.

Poprádról Vernáron át 6—6¹/₂ óra ; (Pusztamezőn át 6¹/₂—7 óra, Teplicskán át 7 óra).

Lucivnárol Teplicskán át $5\frac{1}{2}$ —6 óra.

A *jégbarlangról* Pustamezőn át 4 — $4\frac{1}{2}$ óra.

Iglórol Káposztafalun és a jégbarlangon át 9—10 óra.

Telgárttól (Garam-völgy) 4 óra.

A Poprádról induló turistáknak ajánlandó a felmenet Vernárról ; lejövet Pustamezőre, vagy (jó gyalogosoknak) Teplicska felé. Az Iglórol induló turistáknak ajánlandó a felmenet Pustamezőről (jó éjjeli szállás a jégbarlangnál) és vissza Vernár felé.

Jó kocsit vizs a kiinduló pontokig ; aztán lehet még erdei úton szekérrel egy ideig menni ; úgy hogy gyalogolni kell Vernárról 3 órát, Pustamezőről vagy Teplicskáról $4\frac{1}{2}$ órát.

I. Vernárról a Királyhegyre (4—5 óra).

Poprád—Vernár 14 km. $4\frac{1}{2}$ —2 óra kocsin ; (p. 227).

Igló—Vernár 30 km. 3— $3\frac{1}{2}$ óra kocsin ; (p. 258).

Vezetőt kapni vagy az ut mentén levő tiszta koresmában, melyben meg is lehet hálai, vagy a hercegi csősznél, a kitől a Predna-hola előhavason épült vadászkunyhó kulcsa is kapható ; itt szénán meghálhatunk s az által a következő napon $4\frac{1}{2}$ óra időt megtakaríthatunk.

Vernár—Vadászkunyhó a Predna-hola havason (idáig erdei szekérut is vizs) $4\frac{1}{2}$ óra ;

— Holicsna 2 óra ;

— Csúcs 1 óra = $4\frac{1}{2}$ —5 óra.

A templom mellett elmenve, a völgyben Sztari Vernárra ballagunk, majd meredek uton a Barboicza és Palenicza hegyek között a hegyhátra és a Palenicza nevű havasi rétre jutunk. A Paleniczától völgy által elválasztva, párhuzamos erdős hegyhát huzódik, melynek legmagasabb pontja a Clevici hlava 1268 m. Szepes és Gömör közt a határt képezi.

Az erdőn át fölfelé haladva, kisebb, majd nagyobb erdei rétre (Kosarska polana 20 percz Palenicától) jövünk, melyről kilátás nyílik a Királyhegy gyepfödte előhavasára, a Predna-Holára, a melyre most lépteinket irányítjuk. Itt van a herczeg Koburg-féle vadászkunyhó ; forrás pedig a közeli erdőszélen található.

A gyepes *Predna Holán* tovább felhágva, folyton élvezzük a kilátást északi és északnyugati irányban.

A megtett utra visszapillantva, mélyen lenn a völgyben látjuk Vernár falut, a Popovára vezető utat s a háttérben a káposztafalvi mészhegyeket; nyugat felé a párhuzamos hegyhátat, a Szepesség határát; észak felé a hegylánczot a Kozi-Kamenhegygyel, előtte a Felső Hernádvölgyet; mögötte a Poprádvölgyi síkságot, háttérben a fenséges Tátrával. Dél- és délnyugat felé a Predna-Hola csúcsa fedi el a kilátást.

A Predna-Hola csúcsát (1548 m.) megkerülve és jobbra elhagyva, egyszerre előttünk áll a Királyhegy-csoport: a Királykő (Kralova szkala) festői sziklaalakzataival, tőle jobbra a Telgarti havas hullámos kúpja és jobbról a Királyhegy hatalmas széles háta. Valóban impozáns látvány!

Az érikával borított hegyháton tovább haladva, az Uplazt (1557 m.), a Királyhegy második előhavasát pillantjuk meg.

Innen áttekintést nyerünk az egész nyeregbe a Királyhegy és az Uplaz előhavasai között: jobbra a Fekete-Vág Felső völgyére, balra a Gölnicz-völgyre és mélyen alattunk két oldalt a lipitói és gömöri hegyekre. A Királyhegy látványa innen is nagyszerű.

A Predna-Hola déli lejtőjén, a mely ugyanoly szikla-képződést mutat, mint az Uplaz, az utóbbi havas felé tartunk. Egy erdei uton lépünk át, mely Pusztamezőről a Felső Hernádvölgyben levő Kubach és Vikartócz községekbe visz, az Uplaz és a Predna-Hola közötti Csernyvrch havason néhány pásztorkunyhót veszünk észre, az Uplazt jobbra hagyva, kis erdős kúpon át a hegy-nyereghez sietünk, a hol a Pusztamezőről érkező ösvényt elérjük. Ezután a Három forrás (Tri studnie) mellett haladunk el s a Holicsna sziklához érünk, oda, a hol mélyen alatt a Gölnicz patak a Királyhegyről erős eséssel lefolyik, számos kis vizesésben alázuhan s azután hirtelen keletnek kanyarog. Innen, mint általában az egész hegygerinczről, szép kilátást élvezünk.

Északkelet felől mutatkoznak a Királyhegynek elég meredeken alá-bocsátkozó előhavasai: az Uplaz és Csertovica; délnyugatnak emelkedik a Királyhegy széles háta. A kettő között van a Fekete-Vág

forrásterülete, mely patakot Teplicskáig, a vázseczi és vychodnai hegyekig követhetjük, míg a háttérben a hatalmas Magas Tátra a liptói havasokkal tornyosul fel.

Ezentul a Királyhegynek nem meredek, de hosszasan elhuzódó gyepes s egyes gyalogfenyőbokorral benőtt északi lejtőjén kapaszkodunk fel, a mely csak helyenkint mutat sziklaképződéseket, s így 1 óra alatt (a Holicsna hegyhátról) felérünk a Királyhegy tetejére.

II. Pusztamezőről a Királyhegyre 3—4 óra.

Poprád—Pusztamező 25 km. $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra ; (p. 227).

Jégbarlang—Pusztamező 5 km. $\frac{1}{2}$ óra kocsin ; (p. 228).

Pusztamező — vadászkunyhó $1\frac{1}{2}$ —2 óra ;

Vadászkunyhó— Királyhegy csúcsa $1\frac{1}{2}$ —2 óra.

A vadászkunyhó közeléig szekérrel is járható az erdei út. Utmutató-táblák és jelzés a vadászkunyhóig. Vezető kapható az egyszerű, de tiszta koreszmában (itt meg is lehet hálni), vagy a hercegi erdésznél.

Pusztamezőről a Gölnicz-völgyben erdei uton, részint sűrű erdőn, részint tisztáson át hegynek megyünk ; a hegyháton át a felső Hernádvölgybe vezető utat jobbra hagyva, $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt a hercegi vadászkunyhóhoz érünk, a mely kis réten a felső erdőhatáron áll és honnan a Királyhegy előhavasaira : a Predni-Hola és Uplazra szép kilátás nyílik. Jó forrás a közelben.

Innen még egy ideig erdőben haladunk fel a Gölnicz-pataknál levő Holicsna-sziklák közeléig. Ezeket jobbra hagyva, a sűrű gyalogfenyőn keresztül vágott ösvényen a csúcsnak tartunk. Majd terjedelmes havasi rétre jutunk és csakhamar fenn állunk a Királyhegy tetején.

III. Lucsivnáról (Teplicskán át) a Királyhegyre ($3\frac{1}{2}$ —4 óra).

Lucsivna-fürdő—Teplicska 15 km. 2 óra szekeren.

Teplicska—Királyhegy 2 óra szekeren, $1\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Lucsivna fürdőről a szekérút Lucsivna községen keresztül Csorba falu felé visz. A csorbai malmokat elhagyva mezei utra térünk, mely Sunyava községen át $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt Teplicska faluba visz, hol királyi er-

dész lakik. Teplicskáról még 2 óra hosszat lehet szekérrel a Vág folyó mentén hegynék menni a Királyhegy kúpja alá, a honnan gyalog menve $1\frac{1}{2}$ óra alatt felérünk a kúpra. Jó gyalogosok mehetnek Teplicskáról balra a vízválasztó hegyhátára, mely a Csertoviczán 1429 m. át az Uplazra vezet és innét mászszák meg a Királyhegyet $4\frac{1}{2}$ —5 óra alatt. A kilátás, melyet az utról élvezni lehet, valóban meglepő.

Poprádról is lehet esetleg Lucivna falun és Teplicskán át a Királyhegyre menni: szekeren 5 óra, gyalog még $1\frac{1}{2}$ óra. Poprád-Teplicska 27 km.

IV. Telgartról (Garamvölgyből) a Királyhegyre (4 óra).

Erdei szekérút a vadászkunyhó közeléig visz (2 óra), onnan két óra alatt gyalog fel lehet a csúcsra jutni.

A kilátás a Királyhegyről. A Királyhegy széles keleti teteje okozza, hogy innét nem élvezhető a kilátás minden irányban, mint a kb. 400 méter nyugot felé fekvő valamivel magasabb nyugoti tetőről. A kilátás megragadó.

Északon a Királyhegy lejtője, a Gölniczpatak bevágásával; a Fekete-Vág völgye Teplicskával; a Királyhegy előhavasai: Csertovica, Uplaz és Predna-Hola, s a két utóbbi mögött a Cserny-vrch hegyháta; ezen előhavasok mögött a hegyláncz a Kozi-Kamennel; előtte a Felső Hernádvölgy; e mögött a szepesi fensík s a háttérben a Magas-Tátra s a lipői havasok láthatók.

Nyugat felé a Királyhegy sziklásos tetejére menve, látjuk az Alaacsony-Tátra folytatását s egyes hegy tetőit, az Orlovát, Bratkovát stb., melyeknek hossza nyult gyepek hegyháta a Garamvölgybe ereszkednek le.

Délkeleten látjuk a Felső Garamvölgyet Sumjáczt helységgel (890 m.), ugyszintén a Garamvölgybe vezető utat; továbbá a Vöröskövet és Murány-várát.

Kelet felé visszamenve látjuk Telgartot (881 m.), a mély nyereg által elválasztott Királykövet (Kralova skala 1734 m.), a Felső Gölnicz-völgyet és a jégvölgyi nyaralóhelyet, az utat Pusztamezőre és Dobsinára, a Dobsina, Káposztafalu és Vernár körüli hegyeket és a vernári völgyet.

A Királykövön állítólag Mátyás királyról, ki 1474-ben a Királyhegyen vadászott, származó felirások léteznek. A Királykőnél (vagy Kis Királyhegy) volt állítólag sátora és étkezőhelye. A monda azt tartja, hogy ennek emlékére egyik kőlemezre a következő szavakat vésette be:

Hic fuit Mathias rex,
Et comedit ova sex.

(Itt volt Mátyás király s megevett hat tojást.)

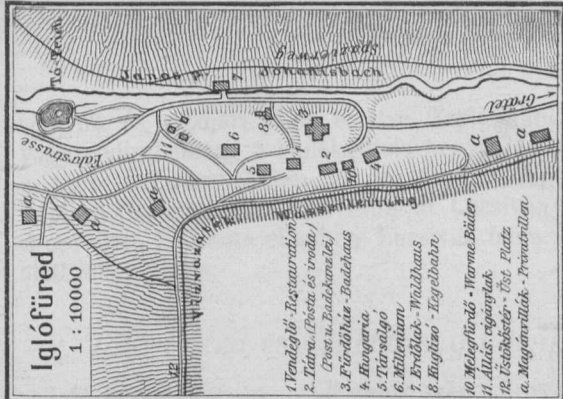
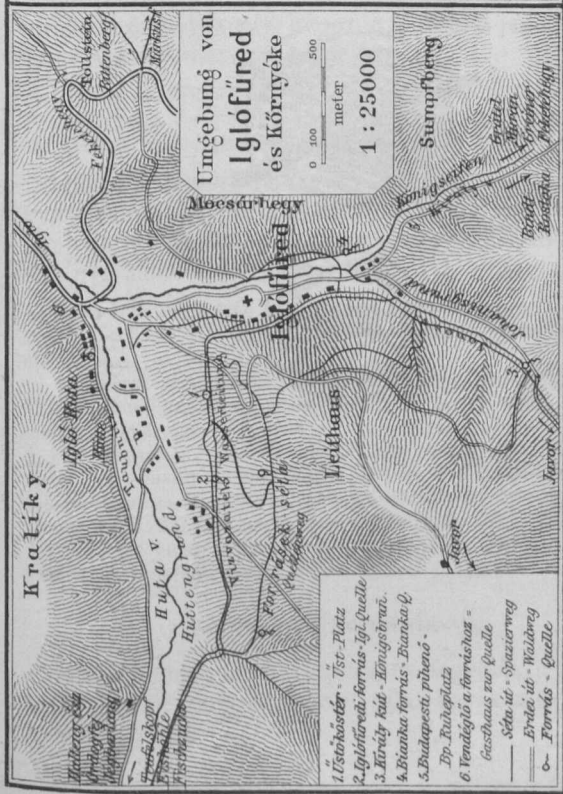
Más felirásról is regélnék, a mely szintén Mátyás királytól származnék. E szerint tányért, kést és villát s alája következő tartalmu latin mondást vésetett: «Önzés, rejtett gyűlölet s ifjai tanács által tönkremegy minden ország». Ezen feliratoknak azonban, bár mennyire kutatták is, nem akadt nyoma. Meglehet, hogy az idő vasfoga 400 év alatt eltörülte; meglehet az is, hogy az egész csak népmonda.

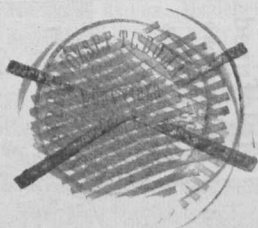
A lejövetel Pusztamezőre $2\frac{1}{2}$ —3 órát vesz igénybe. Az észak felőli csúcsnál lebecsátkozva, s a mély völgy által elválasztott Telgarti havast jobbról hagyva, sűrű gyalogfenyőn át, azon keresztülvágott ösvényen a Holicsna-sziklák közelébe s csakhamar a Koburg-féle vadászkunyhóig jutunk (1 — $1\frac{1}{4}$ óra); innen pedig folyton erdőben, jelzett ösvényen (utmutató) a patak mentén Pusztamezőre ($1\frac{1}{2}$ óra).

Pusztamezőről a jégbarlanghoz 25 — 30 perc, Poprádra $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ óra kocsin.

A Királyhegyről *Vernár* falut $3\frac{1}{2}$ — 4 óra alatt érjük el. Az Uplaz alatti kúphoz $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt jövünk; innen Vernárig 3 — $3\frac{1}{2}$ óra alatt. Vernártól Poprádig $1\frac{1}{2}$ óra kocsin.

Teplicska felé visszamenve a hegylejtőn leereszkedünk és a fekete Vág mentén Teplicska községig ballagunk ($4\frac{1}{2}$ óra gyalog); inkább ajánlandó azonban a kilátás miatt a hegygerinczet követni az *Orlava-havasig* 1841 m., a honnan jó cserkészösvény vezet le a Ždjari gátig, (hol az erdőörnél jó ellátás kapható,) és tovább Teplicska falúig; vagy pedig a turista még tovább vándorol a hegygerinczen az *Andresovo-havasig* 1521 m., a honnan vagy leereszkedik a felső Ždjari

völgybe, és a Ždjari gátot érintve Teplicskának tart; vagy pedig felmegy a Panska-hola hegyre 1420 m. és a szép Szmrecsin-réten át tér vissza Teplicskára. Teplicskáról szekérrel Sunyaván át Lucsivna fürdőre 2 óra alatt, Poprádra ellenben Lucsivna falun át 3 óra alatt lehet eljutni.

2. Igló-Füred és Feketehegy környéke.

Igló-Füred 580 m., változatos szép környékével a turistikai összeköttetést képezi a dobsinai jégbarlanggal és az Alsó Gölnicz-völgygyel.

Iglói vasuti állomás 7 km. $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra kocsin 4 korona, $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ óra gyalog. Feketehegy 15 km. (2 óra kocsin 10 korona, $2\frac{1}{2}$ óra gyalog). — Szepes-Remete vasuti állomás 32 km. 3 óra.

Iglóról a Gömöri országot a Taubnicz-patak mentén, gypszmalom mellett, a «Forráshoz» címzett vendéglőhöz visz, a honnan csakhamar a szép erdők által körülvett nyaralóhelyre érünk.

Igló-Füred helyén hajdanában a János-olvasztókohó állt, mely azonban a bányászat hanyatlásával megszűnt és nyaralóhelylővé lett átalakítva.

A lakházak száma hét, 126 szobával. Nagy fürdőház, Hungária, Tátra (hol a fürdőiroda, posta, távirda és bazár van), vendéglő, társalgó, millenium és erdőlak. Azonkívül néhány magánvilla. A heti szobaár K 7—38, kiszolgálás naponta 20 fillér. Ellátás à la carte, egy couvert (4 étel) ára K 2. Pensió K 2·80—3·20; teljes pensio (lakás és étkezés) hetenként K 36·60—66·50 szoba szerint. Gyógydíj K 4. Zenedíj hetenként K 2. Vízkúra. Meleg és hideg fürdők. Elő- és utószezonban 40% árelengedés. Fürdőorvos. Naponként zene. Omnibusz-összeköttetés Iglóval (1 K).

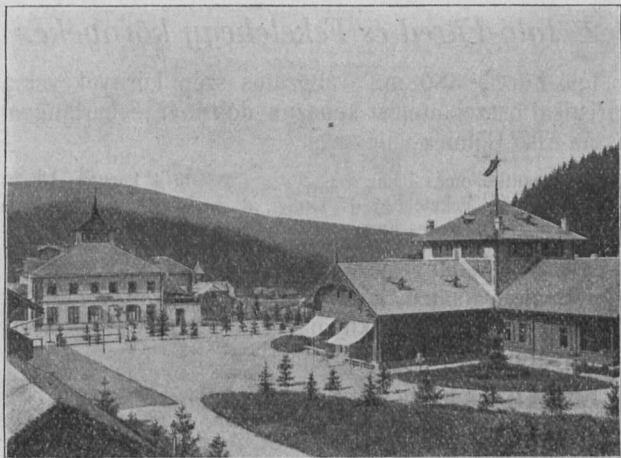
Séták és kirándulások.

Igló-Fürednek annyi sétautja és nagyobb, igen változatos kiránduló pontja van, mint kevés más szepesi nyaralóhelynek.

A kilátási pontok közül legszebb a Murán.

A legtöbb ut a Magyar-Kárpát-egyesület iglói osztálya részéről jelezve van.

A legszebb sétaut a vízvezeték mentén az «Üstökös»-téren át és az iglófüredi forrás mellett a felhagyott *hal-tenyészde* felé $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt vezet.

Igló-Füred.

A vízvezetékről egy másik sétaut a *forrásokhoz* visz; a Leithaus-ra vezető ösvénytől jobbra elágazik, a hegy lejtőn párhuzamosan halad a vízvezetéki uttal és megint az utóbbi utba torkollik. Más sétaut a Jánosvölgyben a *Királykuthoz* ($1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra) vezet. Sétaut vezet továbbá a jobboldali erdős hegyoldal mentén a Bianka-forráshoz és a régi Grätel-ut kezdetén levő Budapesti pihenőhez.

A Leithaus-hegy 909 m. A közeli leithaus-i tisztás megmászása a különösen esti világitásnál szép kilátás miatt ajánlható,

Három út vezet oda, mely menetkor és visszatérés-kor egybekötve, $1-1\frac{1}{2}$ órai körsétát tesz. Az egyik út a vízvezetékről hegynek vezet $\frac{1}{2}-\frac{3}{4}$ óra alatt a nagy tisztáshoz, hol a nyugvó padról a kilátást élvezhetni. A másik két út a Jánosvölgyből visz fel. A Királykút felé vezető sétaútról (az Erzsike-forrás közelében) vezet fel az alsó ösvény $\frac{3}{4}$ óra alatt a Leithaus-ra, míg a felső út a Királykútról hegynek visz. Az utóbbi hosszabb, de szép kilátó pontok mellett visz el.

A Leithaus nagy tisztásáról két út visz lefelé. Az alsón jövünk a János-völgybe, a felsőn a Királykúthoz.

Egyenest visz az erdei út a **Jávornyeregre**; majd hegynek tart és később a hegyháton végig fiatal erdőben tovább vezet. Csakhamar mutatkozik a Nagy Murán, mely innen a legimpozánsabban tűnik fel, később a Tátrát is látjuk és 1 órai járás után a Jávor-hegynyeregre érünk, honnan a Jánosvölgyön át térhetünk vissza Igló-Füredre ($1\frac{1}{2}$ óra), vagy erdei uton a vízvezetékhez s ennek mentén ($1-1\frac{1}{2}$ óra). A Muránra pedig meredek ösvény vezet $\frac{3}{4}-1$ óra alatt.

A rittenbergi Tátra-kilátó és a Bolondkő (Tollstein). A könnyen elérhető rittenbergi kilátó egyike a legszebb kilátási pontoknak és különösen a Magas-Tátra megtekintése esti világítás mellett ajánlandó. Az egész túr oda vissza $1\frac{1}{2}-2$ óra időt igényel.

Rittenbergi kilátó $\frac{3}{4}-1$ óra.

Kerülés a Bolondkőhöz $\frac{1}{4}$ óra.

Az út kezdetben azonos a Márkus-kúti úttal. A Borbély-villa mellett hegynek visz az ösvény, míg $\frac{1}{2}$ óra alatt a gräteli új országútra jövünk. Utunk most balra vezet fel a letarolt sziklás hegylejtőre, az erdős «Rittenberg» nevű hegyhátra, hol erdei ösvényen tovább ballagunk.

15—20 p. múlva az országútról számítva jobbra ágazik el egy mellékösvény, mely csakhamar a *Bolondkőhöz* vezet. A Bolondkő 780 m. magas, meredeken a márkuskúti völgybe (Eschseifen) leeső mészsiklával,

honnan az említett völgyet a Márkuskúttal, az iglói vár-hegyet és háttérben a magasan fekvő Zavadka falut lehet megsejteni. Vissza ugyanazon úton.

Az útelágazástól 2—3 p. múlva újonnan ketté válik az út és balfelé rövid idő alatt egy az erdő szélén lévő *kilátási ponthoz vezet*. Iglóhuta völgye a körülvevő hegyekkel (Muran, Greiner, Knoll) és a Magas-Tátra tárul fel szemünk előtt.

Visszafelé mehetünk az erdős hegy háton, vagy a le-tarolt hegy lejtőn.

A rittenbergi erdőőri lak és a Schulerloch
1—1½ óra, illetve 1½—2 óra.

Az út fele ugyanaz, mint a rittenbergi kilátáshoz. A második útelágazásnál nem balra a kilátáshoz, hanem egyenest tovább me-gyünk az erdőben az *erdőőri lakig*, hol tej és vaj kapható.

Más ösvény ágazik el az új országúttól és egyenest visz fel a hegylejtőn az erdőőri lakhoz. Ezen útról is megláthatni a Tátrát.

Az erdőőri laktól ½ óra alatt a Schulerloch-völgyi menedék-házhoz (közelben jó forrás) és további 10 p. alatt a Schulerloch-hoz jövünk.

Ez utóbbi kis barlangür a völgy baloldali meredek konglomerá-tos sziklafalában, mely állítólag a protestánsoknak üldöztetésük ideje alatt iskolául szolgált; innen a név.

Vissza ugyanazon úton, vagy kerülővel a Márkus-forrásig (½ óra, fehérjelzett ut) és így vissza.

A Grätel-hegynyereg 832 m., az Ó-hegyi (Altenberg) és szárazhegyi kilátó pont.

¾ óra kocsin az új országúton;

¾—1 óra gyalog a régi úton.

A kisebb kirándulások egyik legszebbje a Grätelre való, még pedig az új vagy a régi kocsin; az utóbbi a rövidebb.

Mindjárt Igló-Füred mögött néhány szétszórt házhoz (Hátsó-huta, Hinterhütte) jutunk, a hol a völgy elágazik. A Jánosvölgyet jobbra hagyva, a Királyvölgyben (Königseifen) a régi szekérúton a Budapesti pihenő mellett

elballagva völgynek megyünk. 30 — 40 percz alatt a régi ut a csőszház közelében hol tej kapható, az új országutba torkollik, a honnan további 5 percz alatt gyalogösvényen a Grätel hegynyeregére jutunk, hol szép kilátás nyílik.

Előttünk emelkedik a Greiner és a Stangenberg; alattunk terület a Kis-Hnilecz-völgy; a völgy hosszában szétszórta állnak az egyes parasztházak.

A Grätel számos kirándulás kiindulási pontját képezi.

Jobbra (nyugot felé) erdei út a Szárazhegyen át a Muránra visz; a kereszttől balra keletfelé, ellenben az Ó-hegyháton (Altenberg) *Bindt* bányatelepre, valamint Feketehegyre gyalogösvény vezet.

A völgyben vezet az *országút* Feketehegyre, valamint *Bindt* és *Rosztoka* bányatelepre; míg egy másik út fel a Greiner-hegyre és innen tovább Rozsnyóra visz.

Könnyen összeköthető a gräteli kirándulás az *óhegyi* (Altenberg) *kilátási helylyel*, mi $1\frac{1}{2}$ óra időt (oda, vissza) igényel.

A Gräteli keresztnél balra (keletnek) megyünk az Ó-hegy gerinczén, míg útkeresztezéshez jövünk, hol balra fordulva egy ösvény az Óhegy lejtőjén a szép kilátáshoz visz.

Innen az Eschseifen nevű völgy erdőborította hegyes mészhegyeit látjuk, mögöttük mivel dombvidéket számos helységgel, a látkör határán a Tátrát, a lőcse-lublói erdős hegységet, valamint a Branyiskó-hegységet az alján látható Szepesvárral.

A további út bánya mellett elvezetve, az új országutban végződik, honnan a régi vagy új uton visszatérhetünk Iglófüredre.

A kilátáshoz lehet egyenest is menni a Grätelre vezető uttól. A csőszház közelében baloldalt az út kanyarulatánál erdei ösvény bánya mellett hegynek visz; $\frac{1}{4}$ óra alatt a kilátópontnál vagyunk.

A szárazhegyi kilátópont $\frac{1}{4}$ óra alatt érhető el,

ha a száraz hegygerinczen vezető erdei utat követjük, mely oda visz. Látjuk Iglófüredet és a háttérben Igló városát. Vissza a Grätelre.

A Márkusforrás 500 m. ($\frac{3}{4}$ —1 óra).

Zöld jelzésű erdei ut a Borbélyvilla mellett a Mocsár-hegyre visz, hol a gräteli kocsitutat átszeli. Balkéz visz az ösvény a Rittenbergre; egyenest pedig a szép, sűrű erdő koszoruzta Eschseifen-völgybe, hol nagy rét szélén menedékház áll. Szemközt erdőőri lak.

A forrást a városi vízvezeték céljából újabb időben befedték. A rétről látható a Bolondkő (Tollstein) mere-deken emelkedő sziklafala (p. 245).

A menedékháztól jelzett ut a *Házra*, magában álló mészkúpra 719 m. visz, hol terrasz-építkezések nyomai találtattak (őskori lakóhelyek). A huszitáknak itt állítólag kis váruk volt, s innen elnevezése Vár vagy Ház.

Visszajövet a régi gräteli uton is mehetünk, mi azonban jó órai kerülő. Az «*Eibengrund*» nevű völgy jobb, azaz keleti lejtője mentén, a völgyben felvezető jelzett uton hegynek megyünk. Az út az Ó-hegy (Altenberg) lejtőjén jobbra fordul a Grätel-utra, (csőszház a közelben) ($1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ óra), a honnan a régi uton Igló-Füredre térünk vissza.

Feketehegy-fürdő 660 m. 15 km.

a) **Kocsin** 2 óra (10 K).

A kocsit út a Hnilecz-völgyön át vezet és legnagyobb részt azonos a Bindt vagy a Rosztoka bányatelepre vezető úttal.

A Grätel-hegynyeret az új országuton $\frac{3}{4}$ óra alatt elérve, leereszkedünk a Hnilecz-völgybe. Nem sokára viadukthoz jövünk, melyen a hegyipálya Márkusfalváról Rosztokára visz; mellette áll a barátságos templom. Itt tágul a völgy. Csakhamar a határkorcsmához jutunk,

majd a meredek hegylejtő mentén a Bindtre menő utat, azután a balra Rosztoka bányatelepnek elágazó utat hagyjuk el, és így érjük el *Rosztoka* telepet, a hasonló nevű patak torkolatánál.

Kevésbé ezen telep előtt, a hid melletti nagy völgykanyarulatnál meredek ösvény (utjelzés a telegráfrudon) a Bindtre visz (legrövidebb összeköttetés Bindt és Feketehegy között).

A balra Zavadvára vezető út mellett elhaladva tovább hajtunk, míg Merény előtt jobbra kanyarodik egy út, mely a már az országútról látható fürdőhelyre vezet.

b) **Gyalog** 2—2¹/₂ óra.

Gyaloglók a régi Gräteli úton mennek a csőszházig (³/₄—1 óra) a honnan az egyik út a Grätel hegynyeregére visz. Itt balra (kelet felé) fordulva csakhamar ösvény vezet le a Hnilecz-völgybe szemközt a Hideg-völgygyel (Kaltengrund).

A másik út a Gräteli csőszháztól balra (az út kanyarulatnál) ágazik el, bánya mellett felvisz az Ó-hegyre; a honnan leereszkedünk a Hnilecz-völgybe, melyet a templom közelében érünk el.

Most a kociúton folytatjuk utunkat, míg Rosztoka telepet elhagyva, jobbfelé gyalogösvény tér el, mely hegyi réten át ¹/₄ óra alatt felvisz Feketehegy fürdőbe. (l. p. 258).

Bindt bányatelep 600 m.

1¹/₂ óra kocsin, 2—2¹/₂ óra gyalog.

A kociút a Hnileczvölgyön át vezet, nagyrészt azonos a feketehegyi úttal. A határkoresma mögött a Bindtre vezető út eltér és a meredek hegyháton át a bányatelepre visz.

A legrövidebb *gyalogösvény* az Ó-hegy gerinczen át vezet. A Grätel hegynyeregtől, melyet ³/₄—1 óra alatt elérünk, balra visz a sárgajelzésű út. Két ösvényt keresztezünk, melyek a Hnileczvölgybe vezetnek, és kilátó pontokat érintünk utközben, hol a Hernádvölgyre és a merényi Bükkösre kilátás nyílik.

A Grätel-hegynyeregtől egy óra hosszat ballagva, az erdő végéhez jutunk. Átlépjük a Rosztoka hegyi vasutat és gyalogösvényen leereszkedünk $\frac{1}{4}$ óra alatt a bányatelephoz, hol jó korcsma van.

A bányákat a merényiek már a XVII. század végén művelték (réz- és fakó érc). 1840 óta vaskövet is ásnak, még pedig jelenleg kizárólag az utóbbit. 1856-ban a bányák Albrecht főherceg birtokába jutottak s annak halála óta Frigyes főherceg kezén vannak. 9·8 kilométernyi hegyipályán szállítják az érczet Márkusfalva állomásra, a hol megpörkölik és tovább külföldre viszik.

Visszatérőben az Ó-hegy gerinczén megyünk, vagy a hegynyeregről (a honnan szép a Hnilecz-völgy látképe) leereszkedünk a Hnilecz-völgybe, s a kocsin (a Grätelen át) Igló-Füredre térünk vissza (2 óra).

Rosztoka bányatelep 630 m.

(1— $1\frac{1}{2}$ óra kocsin ; 2— $2\frac{1}{2}$ gyalog).

Kocsin a Hnilecz-völgyben a feketehegyi uton megyünk a Rosztoka-patak betorkolásáig, a melynek völgyében haladva, a bányatelephoz érünk (1— $1\frac{1}{2}$ óra).

Gyalog. Rosztokára több ut vezet, melyeket odamehet, s visszajövet, egyesíteni lehet. Ez is mint a bindti kirándulás félnapi túr.

Gyaloglók a Hnileczvölgyön át mehetnek mint p. 249 leirtuk. A Grätel-hegynyeregtől egy óra alatt azon helyhez jutunk a Hnileczvölgyben, hol meredek ösvény a Bindtre vezet, és közelében jobbra azon ösvény elágazik, mely hegyháton átvezetve $\frac{1}{2}$ óra alatt (a Hnileczvölgytől számítva) Rosztoka bányatelepre visz.

Más valamivel rövidebb ut a *Hidegvölgyön* át (*Kaltengrund*) vezet Rosztokára.

A Grätelről ösvényen a Hnilecz-völgybe ereszkedünk le, s annak jobbfelőli mellékvölgyébe, a Hidegvölgybe fordulunk (Igló-Füredről 1 óra). A közeli völgy elágazásánál az ut baloldalt a Stangenberg nevű hegyen át a nyugati Rosztoka-völgybe vezet. Bányák, szétszór

házak mellett elhaladva, csakhamar odaérünk a bányatelepre (1 óra Hnilecztől).

Rosztoka ősrégi bányatelep, hol hajdanában réz- és ezüstérczet ástak. Az utolsó 25 évben azonban inkább vaskövet bányásznak, s ebből évenként $1\frac{1}{2}$ millió métermázsát termelnek. Az aknák, melyekben 4—500 munkás van alkalmazva, a «Friedenthalhütte» felső-sziléziai társulat birtoka.

A szép fekvésű telep néhány elszórtan álló épületből áll s ajánlható jó vendéglővel bir. Az érczetet síklón a hegyipálya állomásáig, s onnan a kassa-oderbergi vasut márkusfalvi állomására viszik; itt megpörkölik s külföldre szállítják.

Megtekinthetjük egyikét az aknáknak, melyekben a legmodernebb technikai segédeszközök vannak alkalmazásban. Vissza a leirt utak egyikén.

Rosztokáról Feketehegyre $\frac{3}{4}$ —1 óra. Bindt bányatelepre 1 óra.

A Greiner 1023 m. és a Knoll 1268 m.

Greiner (kocsin) $1\frac{1}{2}$ —2 óra, (gyalog) a régi uton 2— $2\frac{1}{2}$ óra.

A Greinerre való kirándulás igen kényelmes, a meny nyiben jó kocsin odáig el lehet jutni.

Gyalog az ismert régi szekéruton a Grätel hegynyeregre és Hnileczre megyünk egy óra alatt, honnan a kezdetben kissé meredek régi kocsin a Greinernek tartunk, mely egyes facsoportokkal diszitett széles gyes fensikot képez. A keresztnél három út szeli egymást s közelben *vadászkunyhó* épült. Valamivel alább, a régi rozsnyói uton, az első utkanyarulatnál jó forrás található.

A kereszttől erdei uton $\frac{1}{2}$ óra alatt a Kis Knoll 1160 m. terjedelmes erdei rétre érünk, a melyről szép a kilátás. Innen a Nagy Knoll sziklás kúpja, mely szép körképet nyújt és mely az iglói hegyek legmagasabb pontja, 20—30 percz alatt érhető el.

Visszatérve gyalog vagy a Greineren át (a honnan jöttünk), vagy a Muránon át megyünk (egy órai körül). Az utóbbi ut, jó forrás közelében elvezetve, szép

betekintést nyújt a Vaspatak forrásterületére. A Knoll és Nagy Murán között levő Rovinken nevű hegynyeret (kiterjedt gyepes fensikot) átlépve a Muránhoz érünk (1 óra), a honnan vagy a Szárazhegyen és a Grätelen át, vagy a Jánosvölgyön át Igló-Füredre $1\frac{1}{2}$ óra alatt térünk vissza.

Greiner-Rosztoka 1 óra ; Feketehegyre $2-2\frac{1}{2}$ óra.

A Nagy-Murán 1261 m.

A Nagy-Murán Iglófüred legszebb kilátó pontja. Az út egy részét a Grätel-hegynyereg kocsin is lehet megtenni; azon túl gyalogolni kell. A kényelmesebb gyalogut a Szárazhegyen át vezet; a Jánosvölgyön át inkább visszajövet lehet menni, mivel az ottani ösvény helyenként meredek és köves.

1. A Szárazhegyen át (Dürrenberg) $2-2\frac{1}{2}$ óra.

Igló-Füred—Grätel-hegynyereg $\frac{3}{4}-1$ óra (gyalog);

A menedékházig $1-1\frac{1}{2}$ óra.

A Grätelről (p. 246) jobbra, a Szárazhegy mentén szép árnyas erdei út vezet, melynek egyes meredek helyeit a Kárpát-egyesület készítette utak kikerülnek. $\frac{1}{4}$ óra múlva *tisztáshoz jövünk honnét szép kilátás* nyílik. Az utat tovább követve, csakhamar mellékösvényre akadunk, mely a *Mártonsziklához*, az erdő közepén levő óriási sziklatömbhöz vezet. $\frac{3}{4}$ óra alatt (a Grätelről) felérünk a Szárazhegy *harmadik, legmagasabb csúcsára* 1015 m., a hol pad és szép kilátás kínálkozik.

Előttünk emelkedik a Nagy-Murán a menedékházzal. Az erdős hegyhát félkörben vonul a Nagy-Knollon át a Greimerhez és a Kis Knoll erdei rétet tisztán felismerteti. Jobbra (északnak) emelkedik a Leithaus, az erdős Medvefej és a Matka-bozsa hegy; messze mögöttük a Magas-Tátra.

Szerpentinákban visz az út a harmadik csúctól a Szárazhegy és Murán között levő gyepes nyeregbe, a

honnan sárga jelzésű út 1 óra alatt a Jánosvölgybe vezet. Csakhamar elérjük megint az erdőt és rövid idő alatt a menedékházhoz jutunk (15—20 perc), a honnan a kilátás igen szép és tágkörű.

Nem messze a menedékháztól jó forrás van (utmutató).

A menedékháztól $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt meg lehet mászni a Murán keleti sziklás kúpját 1243 m., honnét elragadó a kilátás. Látni a Magas-Tátrát s a lipitói havasokat, a Királyhegyet és a felső Szepességet Lőcséig. Az első forrásig elég meredek az út, azon túl szerpentinákban vezet fel a kúpra.

2. A Jánosvölgyön át (2 óra).

Az ösvény a Királyforrás felé vezet, a honnan letarolt hegylejtőn át köves úton az erdő széléig megyünk (itt jó forrás). Az út most két szerpentinában a Szárazhegy és Murán között levő nyeregre visz, a hol a Szárazhegyről jövő uthoz érünk (2 óra). Ettől a Muránhegyi menedékházig $\frac{1}{4}$ óra.

3. A Jávor-nyergen át (2— $2\frac{1}{2}$ óra).

Felmegyünk a Leithaus-i tisztásra, és onnan követjük az ösvényt a Jávor-nyeregig mint p. 245 leírva. A nyeregtől vagy a Muráni menedékházhoz, vagy a Murán keleti kúpja aljáig lehet jutni.

Visszajövet több út kínálkozik: A menedékháztól visszatérhetünk a Szárazhegyen át, a János-völgybe, vagy a vaspatak mentén a Hnilecz-völgybe, mely utóbbi út egy órai kerülő. Egy elég meredek ösvény vezet a Jávor-hegynyeregre (úgy a menedékháztól, mint a Murán keleti kúpjáról $\frac{1}{2}$ óra alatt); a melyről jó óra alatt vagy közvetlenül a János-völgybe ereszkedhetünk le, vagy a Kis-Murán és Leithaus hegyek mentén, vagy egyenest a Huta-völgybe a vízvezetékhez megyünk és így Igló-füredre. Egy ötödik út visz a Greinerre (egy óra alatt) és innen további 2 óra alatt Hnileczen és a Grätel-hegynyergen át Igló-füredre,

A gerauni kilátó pont (2—3 óra). (Ördögfej és Ördögárok).

Gyalogosok számára kellemes félnapi kirándulás, (oda vissza 4—5 óra).

a) Az Ördögfej-hegynyergen át (kék útjelzés).

Iglófüred—Ördögfej $1\frac{1}{2}$ —2 óra.

Gerauni kilátás $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ = 2— $2\frac{3}{4}$ óra.

Az Ördögfejre esetleg szekeren is lehet jutni; de nagyon köves a régi szekérút.

Iglófüredről a vízvezeték mentén a felhagyott haltenyészde felé vándorolunk 35—40 p. alatt és követjük a régi rosz szekérutat a Taubnicz-patak mentén. $\frac{1}{4}$ óra múlva jobbra ágazik el az ösvény az Ördögárokba, míg utunk tovább vezetve, csakhamar hirtelen balra kanyarodik. Nem sokára elhagyjuk a Taubnicz-patakot és lassan hegynek megyünk, miközben az Ákos-forrás mellett ballagunk el. Két óra alatt felérünk az Ördögfej-re 1035 m., mely a Pokolhegy (Hüll) és a Haniskova között fekszik. A hegyoldal jelenleg le van tarolva.

A hegynyeregről megpillantjuk a Taubnicz-völgyet jobboldalt a Haniskova, Kis- és Nagy-Murán, baloldalt a Hüll- és Eschberg-hegyek által határolva. A háttérbeu látható a Branyiskó-hegység alján a szepesi vár. DNY-on látjuk a Fehérviz-völgyet jobboldalt a meredek Geraun mészfensik, baloldalt a Madárhegy (Vogelsberg) és az (iglói) Királyhegy által körülvéve, háttérben a Gölnicz-folyó völgye, valamint a sztraczenai és dobsinai hegyek.

Az Ördögfejről Imrefalut $1\frac{1}{2}$, Sztraczenát $2\frac{1}{4}$, a Jégbarlangot $3\frac{1}{2}$ óra alatt érhetjük el gyalog, a pokolhegyi kilátó $\frac{1}{2}$ óra.

Az Ördögfejről a gerauni kilátáshoz menve, a Pokolhegy (Hüll) felé fordulunk, de a hegyet és az $\frac{1}{2}$ óra alatt elérhető kilátó pontot (p. 255) jobboldalt hagyjuk. Csakhamar az Ördögárok feletti gyepes, szétszórt facsoporttal diszített fensíkra jutunk, hol a gerauni ösvényt követjük, míg jobbfelé elfordul s rövid idő alatt a *kilátó ponthoz* jövünk,

b) **Az Ördögárok mentén** (vörös útjelzés) 2—2¹/₂ óra.

A felhagyott haltenyészdétől (³/₄ Iglófüredtől) az Ördög fejre vezető úton még ¹/₄ órát ballagunk; majd jobbfelé visz ösvényünk. Átlépjük a Taubnicz-patakot és a szűk Pokolhegy (Hüll) és a Halhegy (Fischberg) határolt Ördögároknak nevezett völgyben eleinte erdőben, majd letarolt területen fölfelé haladunk. A mikor újból az erdőbe lépünk baloldalt a hegy lejtőn néhány erős forrás található. Az ösvény most meredekebb lesz, és csakhamar elérjük a gerauni fensíkot, a hol az Ördögfejről jövő ösvénynyel (¹/₂ óra) találkozunk és rövid idő alatt a kilátó ponthoz jutunk.

Két oldalt a Holy-Kamen (jobbra) és a Cservena-szкала (balra) mészsíklák meredeken a mélységbe esnek alá. Látjuk a Béla-patakot és mellékvizét, a Kisel-patakot s e fölött a Lapis-refugii meredek mészfensíkját és a rétet, hol a romok állanak. A háttérben emelkedik a Tátra.

A kilátó helyről Imrefalu 1 óra, Sztraczena 1³/₄—2 óra.

Vissza az Ördögfejen át (2 óra) vagy az Ördögárokban (1¹/₂ óra).

A pokolhegyi (Hüll) kilátó pont. (2—2¹/₂ óra.)

Az Ördögfejre, mint p. 254 leirtuk, 1¹/₂—2 óra alatt érünk fel, hol jobbra a Pokolhegynek tartunk (kék jelzés). (balra a Gerauni kilátáshoz ¹/₂ óra) Letarolt területen, majd erdőben emelkedve érjük el a Pokolhegy kúpját. A keleti hegyháton kevésbé leereszkedünk tisztáshoz, honnan a Szepesség nagy része kb. 30 helységgel áttekinthető.

Keleti lejtőjén ereszkedhetünk le a Taubnicz-völgybe, a «Tirolergrund» nevű mellékvölgygyel szemközt, (³/₄ óra) a honnan a régi ördögfeji úton visszatérünk Iglófüredre.

A Róth Márton-gugyor (Nagy-Szokol) (4—5 óra gyalog).

Iglófüred—Glaczi erdőőri lak $3\frac{1}{2}$ —4 óra.

— Róth-gugyor $1\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{4}$ óra.

Ezen erős napi túr csak jó gyaloglóknak való.

Az Ördögfejen át (1— $1\frac{1}{2}$ óra Iglófüredről p. 257.) a Geraun-mészfensíkon haladunk a sztraczenai ösvényen a volt csőszházig ($\frac{3}{4}$ óra), hol jobbra eltérünk és a glaczi országút felé tartunk, melyre $1\frac{1}{2}$ óra alatt érünk és további $1\frac{1}{4}$ óra alatt a glaczi erdőőri lakhoz jövünk, hol esetleg meg is lehet hálni.

Az erdőőri laktól $1\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{4}$ óra alatt eljutunk a Róth-gugyorhoz (l. p. 270).

Visszajövet ugyanazon úton; vagy Káposztafalura 3 óra, vagy a Lapis refugiin át (1— $1\frac{1}{2}$ óra) és tovább Iglófüredre (3 óra) összesen 5— $5\frac{1}{2}$ óra. A Jégbarlanghoz 2 óra.

A sztraczenai völgy, az időközi forrás és a dobsinai jégbarlang (erős napi kirándulás).

Ha Igló-Füredről vagy Iglóról a jégbarlanghoz akarunk jutni, legegyszerűbb odamenet Káposztafalván s a Glacznévű mészfensíkon, visszajövet pedig a Popován és Vernáron át kocsin mennünk. Ily módon a sztraczenai völgy s az egész vidék természeti szépségeiben gyönyörködhetünk. Van ugyan rövidebb út is az Ördögfejen át ($4\frac{1}{2}$ óra), de az rossz s ennél fogva nem ajánlható. Gyalogosokra nézve azonban ez az út a legközelebb és leghálásabb.

A jégbarlanghoz Káposztafalván s a Glacson át (5— $5\frac{1}{2}$ óra kocsin) $44\frac{1}{2}$ km.

Igló—Káposztafalu $1\frac{1}{2}$ óra = 16·3 km.;

Káposztafalu—Sztraczena 3 óra = 22·5 km.;

Sztraczena—Jégbarlang $1\frac{1}{2}$ óra = 6·0 km.

Káposztafaluról kissé meredek kocsit ut erdőn át a «Glacz» mészfensikra 1 óra alatt visz, (honnét erdei uton, balra a Lapis refugiára $1\frac{1}{2}$ óra alatt lehet jutni).

A fensikről, hol kevés a kilátási pont, folyton erdőben haladva s a Glaczi csőszházat elhagyva, melynek közelében a megtekintésre méltó Róth-gugyor a nagy Szokol-völgyszorosban van (p. 270.), rövid, meredek kanyarulatokban Zeif telephez ereszkedünk le, a hol a sztraczenai völgybe érünk.

Innen a sztraczenai vasgár $\frac{1}{4}$ óra, a jégbarlang további $\frac{1}{2}$ óra. (p. 233).

Az Ördögfejen át gyalog (3 óra) 23·2 km.

Igló-Füred—Ördögfej $1\frac{1}{2}$ —2 óra ;

— Imrefalu $1\frac{1}{2}$ óra = $3-3\frac{1}{2}$ ó. = 12·6 km. ;

— Sztraczena $\frac{3}{4}$ óra = $3\frac{3}{4}-4\frac{1}{2}$ ó. = 4·6 km. ;

— Jégbarlang 1 óra = $4\frac{3}{4}-5\frac{1}{2}$ ó. = 6·0 km.

Az Ördögfejet $1\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el (p. 254), hol az út ketté oszlik; mindkettő egyforma hosszú. Az egyik a völgyben Istvánfalura visz s a völgy elágazásánál jobbra, a nevezett falu felé tér el, mely falunál a sztraczenai völgy (tágabb értelemben véve) kezdődik. A másik ut az Ördögfej-től a Geraun fensikjén át Imrefalura visz. Utközben kis erdei rétre s elhagyatott csőszházhoz érünk; azután kiterjedt erdei rétre jutunk, a melyen jó forrást találunk. (Itt egy ösvény a Szuchy-vrch nevű hegy oldalán a Glaczi kocsit utra tér le.) A rétet átszelve, erdőben folytatjuk utunkat, és meredeken lebocsátkozva, a regényes fekvésű Imrefalura érünk.

Észak és északkelet felé a Geraun hirtelen leszakadó mészfalai emelkednek; nyugat és dél felé erdőborította hegyhátak.

A Geraunon, Imrefalutól északnak $1\frac{1}{2}$ órányira van a Jatka-barlang, melyben még élő és már kibalt állatok esontmaradványait találtak; faunája a porácsi és ó-ruzsini barlangnál fiatalabb.

Imrefalutól Sztraczenáig $\frac{3}{4}$ óra; a vasgyártól a jégbarlanghoz 1 óra gyalog. (p. 233).

A vasgyártól az időközi forráshoz (p. 235).

A Jégbarlang (l. p. 228).

A Jégbarlangtól a Popován és Vernáron át vissza Igló-Füredre 53 $\frac{1}{2}$ km. kocsin.

Jégbarlang—Szepes-Véghely 20.6 km.

— (Káposztafalu) Igló 26.3 km.

— Iglófüred 6.8 km.

A jégbarlangtól a poprádi uton Szepes-Véghelyig (Grénicz) megyünk hol (a felső Hernád-völgyben) jobbra fordulunk. Menetközben elhagyjuk Scesavnik falut és kastélyt, a szepesi püspök nyári lakát (p. 48), Bethlenfalvánál látjuk a Kismegye régi, 1768-ban felső-magyarországi renaissance-stílusban épített megyeházát s 1 óra alatt Káposztafalun vagyunk. a honnan Igló 1 $\frac{1}{2}$ óra, Iglófüred további 1 $\frac{1}{2}$ óra.

Hollópatak 748 m. (3 óra gyalog).

A beszüntetett haltenyészdén át ($\frac{3}{4}$ óra Iglófüredről) 1 $\frac{1}{2}$ —2 óra alatt elérjük az Ördögfej-hegynyeret (p. 254). Itt átlépjük a tisztást, leszállunk az Istvánfalura vezető uton, letérünk balra a hollópataki völgybe s 1 óra alatt a barátságos fekvésű kis Hollópatak telepéhez érünk.

Innen vagy a Gölniczvölgyben ballagunk völgynek s a Fehérviz-völgyön át az Ördögfejhez térünk vissza (2 óra), vagy Rákpatak telepnek tartunk ($\frac{1}{4}$ óra) s a beszüntetett régi Mihályakna-uton (szép kilátással a szűk Gölniczvölgybe) a rozsnyói országutra jövünk 1 óra alatt, a honnan a Greiner (1 óra), Igló-Füred további (2 óra), (összesen 4 óra). Lehet a Gölniczfolyó mentén Nagy-Hnilecz falura is vándorolni, (1 óra) és onnan vissza Igló-Füredre további (3 óra), összesen 4 óra alatt.

Feketehegy természeti - gyógyintézet
660 m.

Igló vasuti állomás 21 km. 2 $\frac{1}{2}$ óra kocsin. 10 korona.

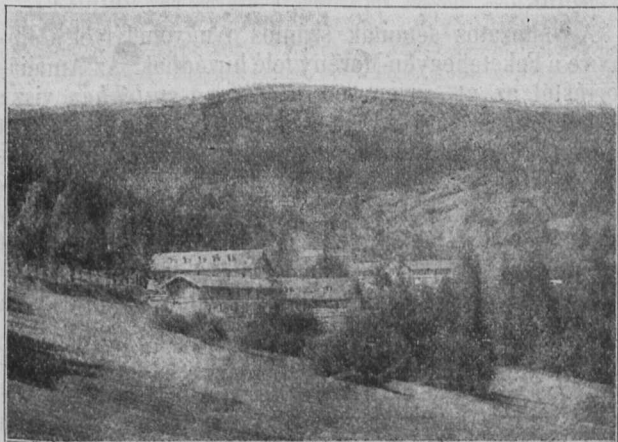
Iglófüred 15 km. 2 óra kocsin (2 $\frac{1}{2}$ óra gyalog) (p. 248).

Merény $2\frac{1}{2}$ km.

Szepes-Remete vasúti állomás 20 km. $2\frac{1}{2}$ óra kocsin (p. 277).

Mint vízgyógyintézetet 1847-ben részvénytársaság alapította; a függetlenségi harc azonban megbénította a vállalatot, mely 1853-ban Lomniczy V. birtokába jutott, a ki azt nagyobbitotta és bővítette. A fürdő-orvos 1892 óta dr. Bartsch G. A vendégek száma 1904-ben 600 volt.

Feketehegy-fürdő védett csak kelet felé nyílt helyen,

Feketehegy természeti-gyógyintézet.

a Feketehegy északkeleti lejtőjén elhuzódó erdei réten fekszik és szép erdővel van körülvéve. A fürdő 4 magában álló és 5 egymással összekötött épületből áll. A főépület előtt van a fürdő közönség gyülekezőhelye. (Naponkint zene, Lawn-tennis, tekepálya, táncmulatság.)

A fürdőben van 170 szoba; napiár K 0·80—2·60. Étkezés csak közös. Ellátás hetenkint K 30—48.

Gyógydíj az egész idényre 6 K; zenedíj hetenkint 2·80 K. Fizikai-diätetikus gyógmód: nap- és lég-

fürdő, vizkúra. Idény május végétől október elejéig; az előidényben (junius és szeptember) 50% olcsóbb. Posta és távirda a közeli Merény városban.

Az erdőben 14 foglalt forrás van; vizük kristálytisztá és üde, 6—12° C. A főépület közelében van a főforrás karvastag vizsugárral, mellette a «Hamupipóke».

Séták.

A változatos sétautak számos nyugvóhelylyel, többnyire a Feketehegyen Merény felé huzódnak. Az Amáliaforrástól az ut egyenesen a *Tompa-emplékhez* visz: ez kőpyramis, melyet 1868-ban a fürdővendégek az itt időzőtt költő tiszteletére emeltettek. Itt van a Lawn-tennis-játéktér. Néhány lépésnyire, szabad téren, emlékkő áll, melyet 1879-ben egy egészségét itt visszanyert fürdővendég állíttatott fel. Néhány forrás mellett az ut a «*merényi kilátáshoz*» visz, a honnan Merény városát könnyen el lehet érni a fürdőtől számítva $\frac{3}{4}$ óra alatt.

Az említett Amáliaforrástól kissé meredek ut a «*Toronyra*» visz, mely kilátási pontról a Tátracsúcsok láthatók. Innen az ut a hegygerincz mentén, félkörben a fürdőhöz vezet vissza.

Nyugati irányban fehér kereszttel jelzett ut Rosztokabányatelep felé visz. Az utnak szép kilátási pontjai vannak a Hnilecz-völgybe; köztük a sétaut végpontja a «*Szép kilátás*».

Rosztoka innen $\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el.

Kirándulások.

A *merényi bükkerdő* (Buchwald) 1116 m., (2 óra, lejövet $1\frac{1}{2}$ óra).

A zene-pavillon s a két forrás mellett a sárga jelzésű ut serpentinákban az erdőben, a Priessnitz- és Vilmosforrás mellett, visz, $1\frac{1}{2}$ óra múlva az erdőből ki-

jövünk, s a kiterjedt hegyi réten szerpentinákon felmenve *kőpadhoz* jutunk ($1/4$ óra), a honnan egy ösvény a fürdőhöz visszavezet; egy másik a bükkerdőn végig, folyton hegyi réteken, a Greinerre visz ($3/4$ —1 óra).

Az utóbbi jelzett utat a bükkerdő-kúp aljáig követjük s csakhamar a sziklás csúcsot meg is mászszuk ($1/2$ óra a *kőpadtól*).

A **kilátás** igen tágkörű. *D* felé látjuk magunk alatt a Gölnicz-völgyet, háttérében a Szulova-hegyhátat; *K* felől csatlakoznak a hossza nyult párhuzamos völgyek: a Lassu-patak- (Stillbach)- és az Óviz-völgye, melynek számos hegyesúcsai közül az Arany-asztal 1318 m. válik ki leginkább. *Ny* felé gyepes fensík terül el a Greiner felé; e mellett a Madár-hegy, Knoll és Murán hosszú hegyhátai; az utóbbi kettő között a Királyhegy hatalmas kúpja tekint felénk; a Murántól jobbra pedig a Magas-Tátra és a Szepesi Magura. *É* felé kitárul előttünk a nagykiterjedésű Palenica hegyi rét, a Rosztoka- és a Hnilecz-völgy, a Hegen-hegyhát Zavadkával; továbbá Porács helység, a gölniczi hegyek és messze távolban a löcse-lublói- és a Branyiszko-hegység Szepes-várral.

Visszajövetel ugyanazon az uton (1— $1\frac{1}{2}$ óra), vagy a Greineren át (1 óra) Rosztokára (1 óra) és Fekete-hegyre ($3/4$ —1 óra), (összesen 3 óra), vagy pedig a Greineren át Igló-Füredre (3—4 óra).

Rosztoka bányatelep ($3/4$ —1 óra).

Szép sétaut vezet a gyógyteleptől nyugoti irányban a Szép-kilátáshoz ($1/4$ óra) és innen Rosztokára $1/2$ óra alatt (p. 250).

Bindt bányatelep ($1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ óra).

A Hnilecz-völgybe vezető ösvényt követve, a kocsiton haladunk, míg Rosztoka-telep mögött a hid közelében (utjelzés) ösvény visz a meredek hegynyeregbe, a honnan $1/4$ óra alatt Bindt telepre érünk (l. p. 249).

A Greiner ($2\frac{1}{2}$ óra).

Az ut ugyanaz, mely a merényi bükkerdőre visz. A csúcsot balra hagyva, hegyi réteken a Holicky-vrchi

és Vrch nad Javorem nevű hegyhátakon a Greinerre jutunk, hol a kereszt közelében vadászkunyhó áll.

Innen Rosztoka 1 óra és Feketehegy további 1 óra; Iglófüred szintén 2 óra.

Merény ($\frac{3}{4}$ —1 óra).

A kelet felé huzódó sétauton a «Merényi kilátáshoz» jutunk, a honnan jó ösvény tovább a városba visz.

Zavadka 823 m., (1 óra).

Ezen rutén lakta falu a Szepesség egyik legmagasabb fekvésű helysége, Feketehegyről látható. A merényi kohónál közvetlenül a város előtt, a Straznicsky-patak mentén völgynek haladunk Zavadka felé. A közeli Sosninka-csúcsról 891 m. szép a kilátás.

A kerestől Zavadka mellett egy ut balra a Bindtre ($\frac{3}{4}$ óra), illetve Rosztokára ($\frac{3}{4}$ —1 óra) vezet; az egyenes irányu pedig a Szontagh-völgyön, a Babinán és Teplicska falván át Iglóra ($2\frac{1}{2}$ óra).

Az Ökörhegy (Volovecz) 1290 m.

Feketehegyről Merényen át $4\frac{1}{2}$ —5 óra alatt érhető el az 1290 m. magas Pozsáló vagy Ökörhegy. A kilátás a kúpról igen szép: Látható Rozsnyó s a meredek Ivágyóhegy, a gömöri mészfensik, a Szitnya, Mátra és Bükk, az Alacsöny-Tátra a Királyhegygyel és a Gyömbérrel s a Szepesség a lublóí hegyektől a Branyiszkióig.

A Voloveczről Rozsnyóra 3 óra.

Az Arany-asztal 1318 m. (4 óra).

Kocsin Óvizre (4 óra) s onnan gyalog az Arany-asztalra. (Lásd p. 277; 286).

A Kloptana vagy Szomolnok. (p. 283; 279).

A Porácsi völgy.

A Szepesség festői mészvölgyeihez esatlakozik a kissé félreeső Porács és Szlovinka között fekvő Porácsi völgy is. Kiinduló pont Márkusfalva állomás Igló mellett.

Márkusfalva—Porács 1 óra szekérrel; 2 óra gyalog.

— Porácsi malom=Völgyszoros kezdete $\frac{1}{2}$ óra;	} $2\frac{1}{2}$ óra } gyalog.
— Völgyszoros vége $1\frac{1}{2}$ óra;	
— Szlovinka $\frac{1}{2}$ óra;	

Összesen $4\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Márkusfalvától szekérút visz **Kotterbach** bányatelepre $\frac{1}{2}$ óra alatt. Gyalog $\frac{1}{2}$ óra alatt a pörkölő kemenczékhez és az olvasztóhoz érünk (melyekhez Márkusfalváról keskeny vágányu vasut visz), és további $\frac{1}{2}$ óra alatt Kotterbach első házáig, mely telep 6 km. hosszaságban húzódik fel a völgyben. A felső telepen vannak az aknák s a szétszórt hánydák, melyek a Porácsi magaslatig (1 óra) terjednek.

A kotterbach-i bányák a Szepesség leggazdagabbjai közé tartoznak. A réz- és fakó érczeket a felső-magyarországi bányásztársulat aknáztá ki. 1895-ben a bányák Rothschild birtokába jutottak s azóta főleg vaskövet bányásznak. A pörkölt érczek a külföldre szállítatnak.

Porács 778 m. a Szepesség egyik legmagasabb fekvésű helysége; rutének lakják. A helység végétől (balra) a Galmus-hegység lejtőjén vezet az út a *porácsi Csontbarlanghoz*. Ez a helységtől 1 órányira, a «Na Zridloch»-völgyben van. Ásatások őskori tárgyakat s egy kulturréteget derítettek fel. Találták a barlangi médve, a barlangi oroszlán, barlangi farkas és szarvas csontmaradványait. A barlang őskori emberek lakása volt.

A porácsi völgybe vezető meredek utat követve, $\frac{1}{2}$ óra alatt a porácsi malomhoz érünk, mely a völgy szoros kezdetén fekszik. Itt kezdődik a völgy festői része. A Galmus-hegység meredek mészszikláit szűkíti a völgyet. Jó óra múlva kezd a völgy ismét tágulni. A háttérben feltűnik az érczdús Thurzó-hegy (Klipberg) és csakhamar mutatkoznak Szlovinka falu első házai, mely helység $\frac{1}{2}$ óra hosszat húzódik el a hasonló nevű patakig.

Szlovinkától Krompach állomásig $\frac{1}{2}$ óra kocsin; a hegyeken át Thurzó-Füredig, vagy Gölniczbányáig 1, illetve 2 óra gyalog.

3. A káposztafalvi mészhegység és a csütörtökhelyi Zápolya-kápolna.

(Felső Hernádszoros, Menedékkő (Lapis refugii) Róth Márton-gyógyor.)

A káposztafalvi mészhegység több megtekintésre méltó látványossággal dicsekedhetik.

Káposztafaluról az Igló közelében levő Szepes-Sümegig a Hernád, meredek mészszikláktól körülvett szűk völgyben folyik. Ez a felső vagy káposztafalvi Hernádszoros, a Hernád-völgy egyik legszebb részlete, mely Szepes-Sümegetől a lethánfalvi malomig járható.

Ezen malom fölött, mészfensikon található a Menedékkő (Lapis refugii), hová a szepesi szászok a mongolok betörésekor 1241-ben menekültek. A tót nép Klastorisko (Kolostor) név alatt ismeri a helyet. A hely régmúlt időkre emlékeztet vissza. A vidék szép, úgy hogy oda kirándulni nem kárba veszett fáradság.

A «Glacz» fensikon tekinthető meg a nevezetes Róth Márton-gygyor, a nagy Szokol-völgy szorosban.

Ezen kirándulások mindegyikét egy nap alatt meg lehet tenni, és esetleg még a Zápolya-kápolnát Csütörtökhelyen is meglátogatni. Mind a káposztafalu-sztraczenai utról közelíthető meg. A Liftner-vizesés a hegység tövétől jobbra esik; a menedékkői zárdaromokhoz a mészplateautól erdei út vezet, és a Roth Márton-gygyor a Glaczi csőszház közelében található meg.

Poprád-Káposztafalu 1 óra; glaczi csőszház $1\frac{1}{2}$ óra kocsin; Roth-gygyor $1\frac{1}{2}$ —2 óra gyalog; vissza Poprádra 2 óra = 6— $6\frac{1}{2}$ óra.

A Menedékkővel $1\frac{1}{2}$ —2 órával több.

A Liftner-vizeséssel $1\frac{1}{2}$ —2 órával több.

A Zápolya-Kápolnával $1\frac{1}{2}$ —2 órával több.

A kirándulások tetszés szerint kombinálhatók. Esetleg visszajövet a Jégbarlanghoz is lehet menni, mely a glaczi csőszháztól $1\frac{1}{2}$ óra alatt kocsin érhető el.

A Menedékkő. (Lapis refugii) Klastorisko 840 m.

A Menedékkőre Káposztafaluról és Iglóról visz az út.

Káposztafaluról.

Poprádról Káposztafalura 1 óra kocsin, vagy vasuton; a káposztafalvi állomástól a községig $\frac{1}{2}$ óra gyalog, $\frac{1}{4}$ óra kocsin.

a) **A lethánfalvi malom érintésével** (a malomig kocsin jó $\frac{1}{2}$ óra, gyalog $1\frac{1}{4}$ óra).

A falu templomától kelet felé vezet mezei út, mely eleinte mezőn, majd az erdő szélén a már messziről látható csőszházhoz vezet, honnan néhány percz alatt a lethánfalvi malomhoz jutunk. (A további utat l. p. 268).

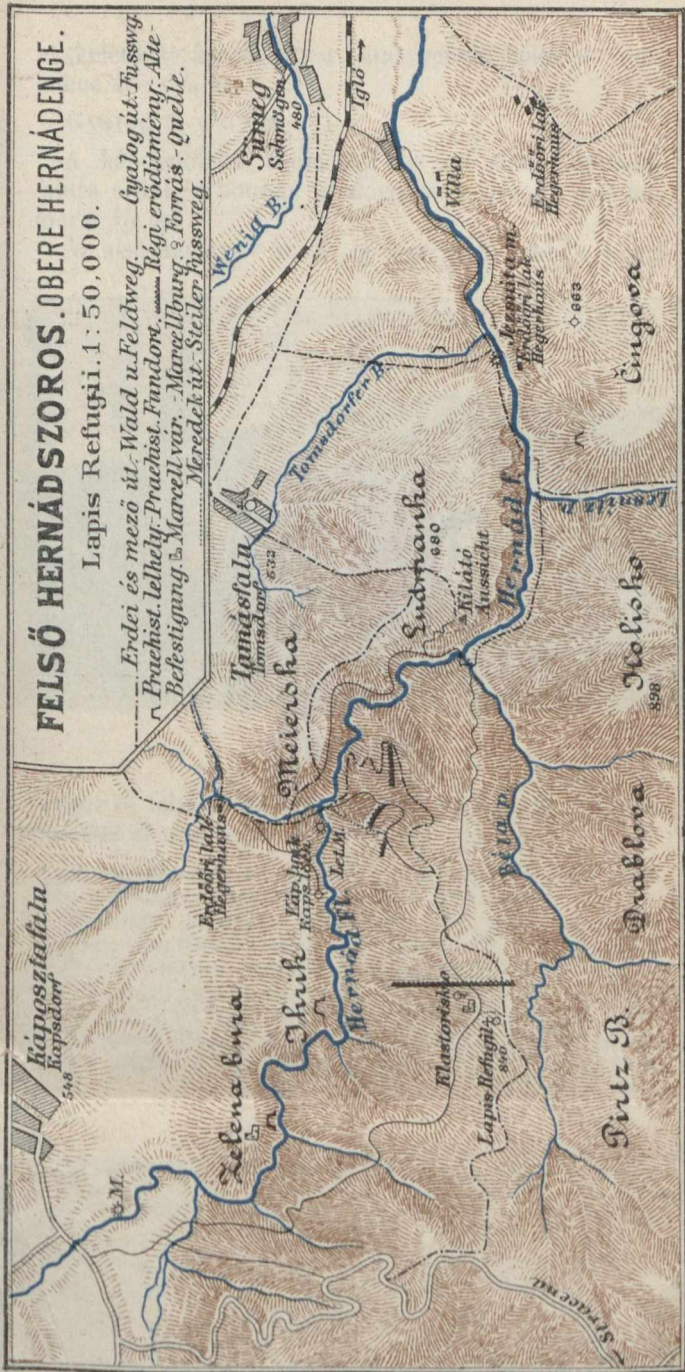
b) **Kocsin közvetlen a romokhoz** ($1\frac{1}{2}$ óra).

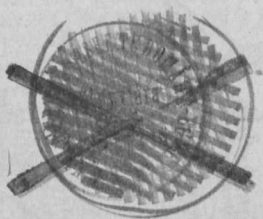
A sztraczenai uton 1 óra alatt felérünk a Glacz nevű mészplateau magaslatára, melyen balra csakhamar erdei

FELSŐ HERNÁDSZOROS. OBERE HERNÁDENCE.

Lapis Refugiü. 1:50,000.

Erdei és mező út. Wald u. Feldweg. Gyalogút. Fußweg.
 Prachist. l. hely. Prachist. Fundort. Régi erődítmény. Alte-
 Befestigung. Marcellvár. Marcellburg. Forrás. Quelle.
 Menedékút. Stiller Fußweg.

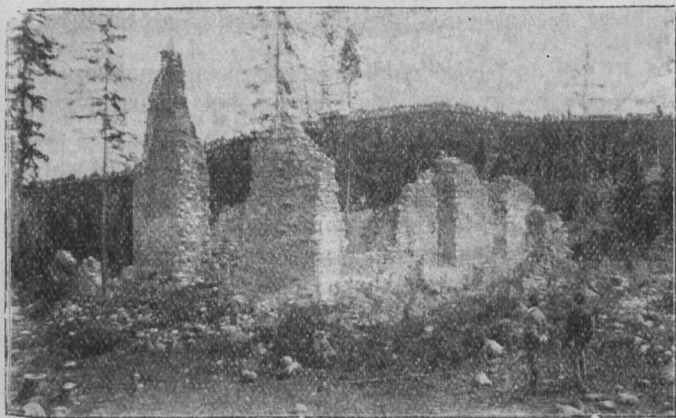

ut (keletnek) ágazik el s a Lapis refugii kolostor rom-jaihoz visz ($1\frac{1}{2}$ óra).

Gyalog 2— $2\frac{1}{2}$ óra.

A káposztafalvi állomástól $1\frac{1}{2}$ óra alatt Káposztafalura érünk, a honnan gyalogösvény visz az alsó há-morig $1\frac{1}{2}$ óra.

Az alsó-hámortól az ut (a legrégibb, mely a Lapis

Menedékkő.

refugii-ra felvisz) folyton erdőben vezet, míg a zárdaromokat el nem érjük (1— $1\frac{1}{2}$ óra).

Az alsó hámornál, ott hol a folyó az első mészhegyét, (Zselena hura = Zöldhegy) megkerüli, kezdődik a Hernádszoros.

Ezen hegyen hajdanában *Marcellvár* állott, melyet a mongolok 1241-ben elpusztítottak. Azóta a vár pusztán állt és 30 év múlva került a hozzátartozó helységekkel együtt a szepesi káptalan birtokába. A vár tervezete ugyanaz volt, mint Szepes-varé s oly kiterjedésű, mint annak külső udvara. A két hatalmas bástya által védett bejárat délnek esett. A fővár a négy legfelsőbb esúcsán állt. De a helyet történelemelőtti időkben is lakták. Erről tanuskodnak az

őskori *terraszpítkezés* nyomai s az itt talált tárgyak (kőbalták és őskori agyageserepek).

Iglóról.

Kocsin Káposztafalun át (16·3 km.) a fent leírt uton 2 óra alatt.

Iglóról más uton is lehet kocsin a Menedékkőre jutni (a lethánfalvi malomig). Szepes-Sümegnél mezei utra térünk, mely Tamásfalun át egyenesen Káposztafalura visz. Ezen helység előtt, a keresztnél, mellékút az erdőszélen látható csőszházhoz visz, a melytől a patak mentén a *lethánfalvi malomhoz* jutunk (1½ óra). Innen gyalog a Menedékkőre (p. 268).

Ezen ut azonban csak száraz időben járható s helyenkint igen rossz.

Ki a hadusfalvi állomástól igyekszik a romokhoz, az gyalog a Jezsuita malomig megyen, hol a Hernád-szorosban folytatja az utat.

Iglóról gyalog a Hernádszoroson át Lapis refugii-ra egyenest 3 óra, a lethánfalvi malmon át 4 óra.

Szepes-Sümegig kocsin vagy vasúton (1½ óra) megyünk, vagy pedig gyalog a Hernádszoros elejéig, a felhagyott Sümegi kohókhoz (1 óra). Innen a völgy-szorosban hömpölygő Hernádfolyó mentén ösvény visz a jobbparton. A Loreley-sziklát, meredek mészhegyvet elhagyva, 1½ óra alatt a felhagyott *Jezsuita-malomhoz* érünk, mely régebbi időkben a jezsuiták tulajdona volt; most csőszház áll helyén.

Délnek a csőszház fölött, a Csingova-hegy tetején láthatók a történelem előtti *Csingóvár* romjai; cyclop-falakból emelt, 2 m. magas körsáncz maradványai. Münnich Sándor szerint ez a vár a Menedékkő (Lethonkő) távolabbi erősítéséhez tartozott.

A malomtól északra, a tamásfalvi patak torkolatához közel annak balpartján szintén mutatkoznak őskori építkezések. Ezekben hármasszoros *terraszpítkezés* maradványaira ismertek, a melynél szintén számos őskori tárgyat: csont- és kőeszközöket, szépen díszített agyageserepeket, s őskori vassalakat találtak. Ez a *hernádi Hradisko*, keltatelep.

A Jezsuita-malomnál átkelünk a Hernádon, később ismét egy másik hidon s így a lesniczi patak torkolatához érünk (15—20 perc). Itt kezdődik a Hernádszoros leg-

szebb része. A balpart mentén meredek, festői sziklafalak (Zselena vrata = vaskapu) emelkednek; ezek egyikén, odább menve, van a *«tamásfalvi kilátó»*.

A **tamásfalvi kilátáshoz** több ut vezet. Az egyik Tamásfalváról egyenes irányban a letarolt Ludmanka hegyhátára vezet ($\frac{3}{4}$ óra); a másik a lethánfalvi malomtól a Majerskán át ($\frac{3}{4}$ óra); a harmadik, meredekebb a Hernádtól a Bélapatak torkolata közelében, a lethánfalvi utról letérve, visz fel a kilátáshoz ($\frac{1}{2}$ óra).

A meredeken leeső sziklafalról látjuk a Hernádszorost a Lesnicz-pataktól a Bélapatakig, sőt még tovább a lethánfalvi malomig; előttünk a Béla-patakot a Drablova, Pirtz és Kolisky-hegyet és a lesniczi erdőt.

Egyenes irányban (nyugatnak) látható azon meredek hegyhát, melynek fensikján a Lapis refugii romjai vannak. Attól jobbra a kopár Majerszka-hegyhát emelkedik, a melyen az ut a lethánfalvi malomhoz visz. Csakhamar a Béla-patakhoz jutunk, melyen keveset völgynek menve, át is lépünk ($\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra a Jezsuita-malomtól). A hidról magunk alatt látjuk a mély szűk sziklahasadékot, melyben a patak tova zuhog.

Itt elágazik az út. Az egyik egyenesen felvisz a magaslatra és a romokhoz egy óra alatt; az út azonban meredek, és inkább visszajövet ajánlandó. A másik ösvény tovább vezet a Hernád-szorosban a lethánfalvi malomhoz.

Ez utóbbi utat követjük. Keskeny, meredek ösvényen kissé fölfelé, majd ismét a Hernád-folyóhoz lemegyünk, melyen hidon átkelünk. A folyó első kanyarulatánál ösvényhez érünk, mely jobbra a Tamásfalvi kilátó helyre visz ($\frac{1}{2}$ óra). (p. 267.). Majd lassan a Majerszka-hátára felhágunk s útközben a lethánfalvi malomhoz közeli meredek sziklákat s a Menedékkőre vezető utat pillantjuk meg. A kopár Majerszkaról lejutva, az erdőben azon kis mellékvölgybe fordulunk, a mely a lethánfalvi malomhoz elhúzódik ($\frac{3}{4}$ —1 óra a Bélapataktól).

A **lethánfalvi malom** közvetlenül a Hernád

partján, meredek sziklafal tövében fekszik. Fekvése regényes. A malomban kenyér, vaj és tej, esetleg vezető is kapható a Menedékkőre.

A lethánfalvi malom közelében, a Hernád balpartján van a *káposztafalvi barlang*, keresztülvájt mészszikla a meredek sziklagérinten. Az egykoron szép kilátást mostanában fák elállják.

A csőszház közelében balra ösvény az erdőbe fordul; a barlangot hajos találni. Oda és vissza $\frac{3}{4}$ —1 óra. Megtekintése nem hálás.

A csőszháztól mezei ut Káposztafalura 1 óra és a káposztafalvi állomáshoz további $\frac{1}{2}$ óra alatt visz.

A lethánfalvi malomtól $\frac{3}{4}$ —1 óra alatt érjük el a kolostor romjait. A Hernád-hidon átkelve, egy ideig a folyó mentén, azután a jobboldali hegylejtőn felvezető, részint sziklába vájt és helyenkint meredek «régí uton» haladunk, melyet 1436-ban a karthauziak készítettek. Az újabb időben készült ut egy ideig tovább vezet a Hernád mentén s a magaslatot néhány kanyarulattal éri el. A legmeredekebb utrészlet fölött egyesül a két ut.

Igen meredek (s ennélfogva nem ajánlható) ösvény a Hernádhidtól egyenesen vezet fel és félmagasságban a régi utba szakad.

Fent, a mészplateau-n az ut erdőben vezet, majd elágazik: a balfelőli kissé meredek ösvény először a felső réthez s úgy a zárda romjaihoz; az egyenes irányu pedig közvetlenül a romokhoz vezet.

A *zárda romjai* terjedelmes rét szélén fekszenek, mely a mészplateau legnagyobb részét elfoglalja. Néhány facsoport ketté osztja a rétet. A plateau három oldalt meredeken leesik és csupán délnyugat felé áll összeköttetésben a káposztafalvi mészfensikkal. A kilátás korlátozott.

A zárdaromok egész terjedelmükben tisztán láthatók; legjobban maradt meg a zárda temploma. Ennek közelében, az erdő szélén, jó forrás van s ez alatt felismerhető a régi halastó. A zárdától délnyugatnak,

ugyanazon a réten láthatjuk az ősrégi kis Sz. János-kápolna romjait.

Történelem. Ezen minden oldalról megközelíthetlen hegy tudvalevőleg a mongolok betörése alkalmával 1241-ben a szepesi százszok menhelyét képezte, s innen származik neve is: Menedékkő = Lapis refugii. A plateauat megerősítették, kis templomot, a Sz. János-kápolnát építettek és három évig laktak itt. A mongolok visszavonulása után 1243-ban ismét elhagyták a helyet, miután tűzvész azt teljesen elpusztította. Ezen időből valók a Sz. János kápolna romjai. A kápolna végelpusztulását segítette az is, hogy a faragott köveket a mult század harminczas éveiben levitték Sesavnikra, hol a püspöki kápolna építéséhez használtattak. A régi erődtvényi falaknak is vannak még némi maradványai (l. a térképen). Münnich Sándor szerint ezek a falmaradványok azonban sokkal régiebbek, s a keltáktól származnak (100—300 év Krisztus előtti idő).

60 évvel később 1299-ben a helyet a *karthauzi rendnek* adományozták, hogy ott kolostort építsen «Isten dicséretére s a mongoloktól való felszabadulás örök emlékére». 1305-ben lerakták az alapkövet és két évvel utóbb a szerzetesek bevonultak a zárdába. A XV. században a husziták két izben fosztogatták a zárdát, melyet 1478-ban restauráltak. 1492-ben új templomot építettek (a mostani templomromot) a zárdán kívül, s annak falaihoz támasztották; egyuttal halastó is létesült.

A XVI. századi belviszályok alatt, Ferdinánd király és Zápolya közt, a szerzetesek sok zsarolásnak voltak kitéve. Ez időben Murányvár kapitánya kifosztotta a zárdát s abba be is vonult, hogy innen a környéket sarcolhassa. Elűzetése után a zárdát, «nehogy újra rablókézre jusson», Szepes megye határozatából lebontották 1534-ben. A területet a szepesi káptalan kapta.

Igy szűnt meg a zárdá, miután 227 évig 24 perjel alatt fennállt 1307—1534. A zárdá harangjai állítólag Lethánfalvára, a zárdá templomának műfaragványai pedig Sesavnikra, a püspöki templomba kerültek.

Visszajövet vagy Káposztafalura, vagy egyenest a Bélapatak torkolatához s a Hernádszoroson át Iglóra, vagy a lethánfalvi mahnnon át megyünk.

Jó gyalogos visszajövet a Kiselpatak mentén is teheti meg az utat Igló felé. Ezen hegyszakadékokat elérjük $\frac{3}{4}$ óra alatt, ha a Glac felé vezető utat egy ideig követjük, azután pedig balra eltérünk (vörös keresztjelzés), és leereszkedünk a völgybe. Nehány perczig völgynek menve a Moh-vizeséseket és a Béla-patak felé haladva a Karoliny-vizesést pillantjuk meg. Ut a völgyben nincs,

A Róth Márton-gugyor. (Nagy-Szokol.)

Poprád-Glaczi csőszház $2\frac{1}{2}$ óra kocsin (Káposztafalun át)

Igló-Glaczi „ 3 „ „ „

Jégbarlang-Glaczi „ 2 „ „ (Sztraczenán át)

Sztraczena-Glaczi „ $4\frac{1}{2}$ „ „ „

Iglófüred-Glaczi „ $3\frac{1}{2}$ —4 óra gyalog (l. p. 256)

Lapis refugii Glaczi csőszház $4\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Az előbbihez Káposztafaluról a sztraczenai úton jöve jutunk. A glaczi csőszház közelében van a hosszú Szokol-völgytorok. Ezt ösvényen érjük el $1\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra alatt. A patakhoz le érve egyideig völgynek megyünk és nem sokára a szepesi középhegység egyik legnagyobb látványosságához érkezünk. Házmagas meredek, itt-ott kimosott mészsíklafalak közt kigyószerűen kanyarodik a hegyi patak lefelé számos cascadot képezve. Ez a Róth Márton gugyor.

Vissza ugyanazon az úton a glaczi csőszházhoz, hol esetleg meg is lehet háltni.

(Iglófüred felé l. p. 256).

A Liftner-vizesés a Szucha-Béla völgyben található. Mídon Káposztafaluról a sztraczenai úton a mészhegység lábához érkezünk, jobbra fordulunk a Szucha-Béla patak köves szűk völgyébe, hol ut nélkül völgynek menve, $\frac{3}{4}$ óra múlva völgykatlanhoz érünk, a melyben a Liftner-vizesés három kaszkádban zuhog le. A vizesés a jobboldali első szikláról tekinthető át legjobban. (Káposztafaláról 1 — $1\frac{1}{2}$ óra).

Mindkét túr csak jó gyalogosnak ajánlandó.

A Zápolya-kápolna Csötörtökhelyen.

Ezen fejezet függelékképen említjük meg a Poprád és Igló közt a vasutról is látható csötörtökhelyi Zápolya-kápolnát, mely a káposztafalvi állomáshoz 4 kilométernyire fekszik.

Iglóról 18 km., Lőcséről 12·23 km., Poprádról 14 km., Kés-márkról 18·12 km. jó országuton elérhető Csötörtökhely.

A csötörtökhelyi Zápolya-kápolna Magyarország egyik

legszebb középkori építménye és miként a szepes-váraljai Zápolya-kápolna, nagy műértékkel bir. Látogatása ennél fogva minden műbarátnak ajánlható. A kápolna kettős kápolna, mint a Ferencziek templomának kápolnája Pozsonyban: e tekintetben az egyedüli két kápolna Magyarországon.

A Zápolya-kápolnát a XV. század utolsó éveiben, vagy más adat szerint 1510-ben Zápolya István nádor özvegye Hedvig építtette fogadalom következtében. A kápolna Sz. Lászlónak volt szentelve s eredetileg két ivhajtásos volt, most egy ivhajtású; a XIV. században kis dombon emelt régibb templom déli hosszfalához van építve.

Az alsó kápolnába a domb tövében 1672-ben épített minorita-zárdából utóbb készült, alagutszerű földalatti folyosón át lehet jutni. Világosságát az oszlopok között levő kis ablakokon át kapja. Ezen szép bolthajtással és fali oszlopokkal diszitett alsó kápolnából, melyben misét is tartottak, kis lépcső a pompás felső kápolnába vezet. Ennek egész belseje igen gazdag architektonikus tagozást, a küloldalon fülkével ellátott támoszlopokat és gazdag diszítésű ablakokat mutat. A szép négyszögkő, az összhangzó arányok, a legesekélyebb részletig gondosan kidolgozott gyönyörű diszítés, szabatos kivitele és nemes formái, oszlopszatának rendkívüli gazdagsága jellemzik e kápolnát, mely — mint említők — egyik legkiválóbb gótstilű műemlékünk. Nevezetes a sokkalta régibb Máriakép, a barokstilű oltár, valamint a függő kórus is. A kápolnát újabb időben restaurálták.

4. Az alsó Gölniczvölgy.

Az alsó Gölniczvölgy, daczára szép hegyeinek és könnyen hozzáférhető kilátási pontjainak, sajnos, még kevéssé ismert és látogatott.

A forrásokban és erdőben gazdag terület, számos

nagy kiterjedésű, 1000 méternél magasabban fekvő hegyi rétekekkel, az őskőzetből álló szepesi érczhegységhez tartozik, melyből a Szepességnek (a Tátra s a Király-hegy előhavasai kivételével) legmagasabb pontja, az Arany-asztal 1318 m. emelkedik.

Flórája növényfajban legszegényebb az egész Szepességen. Lombos-, többnyire vegyes erdőségek és fűdús rétek jellemzik. Az erdőment hegylejtők — hol a leggazdagabb flóra található — határozottan a nyugoti Kárpátok déli flóra-öv jellegét mutatják. Havasi és alhavasi elemek majdnem egészen hiányzanak; a felső erdőöv flórája gyéren, az alsó erdőöv flórája ellenben túlnyomóan van képviselve.

A hegység egyszersmind nyelvhatárt képez a felföld és az alföld között és gerincze hosszában vonúl végig a határvonal a Szepesség, valamint Gömör- és Abauj-Tornamegyék között.

Ez a *hét bányaváros** területe, melynek lakosait «Gründler»-nek is nevezik, kik sajátos nyelvjárással élnek. A múlt század hadakozásaiban mindegyik párt igyekezett a bányavárosokat, gazdag bányáik miatt, kézre keríteni. A bányászatnak köszönte a vidék megtelepítését és virágzását, valamint jelenlegi hanyatlását, mely a bányák romlásával egyenlő lépést tart, s a vidékre mostanában az elhagyatottság bélyegét nyomja.

Jó ellátást a turista csupán Gölniczbányán, Thurzó-Füreden, a Gyáralja («Hüttgrund») nyaralóhelyen, Szomolnokon és Stoósz fürdőben talál; egyébütt kevéssel is be kell érnie.

Jellemző ezen területre nézve, hogy az egész hegygerincz hosszában (a Nagy-Hnilecnél levő Szulova-szo-

* Ez a hét bányaváros volt: Gölniczbánya, Szepes-Remete, Svedlér, Merény, Szomolnok, Stoósz (a szomolnoki hegyen túl) és Krompach a Hernádvölgyben.

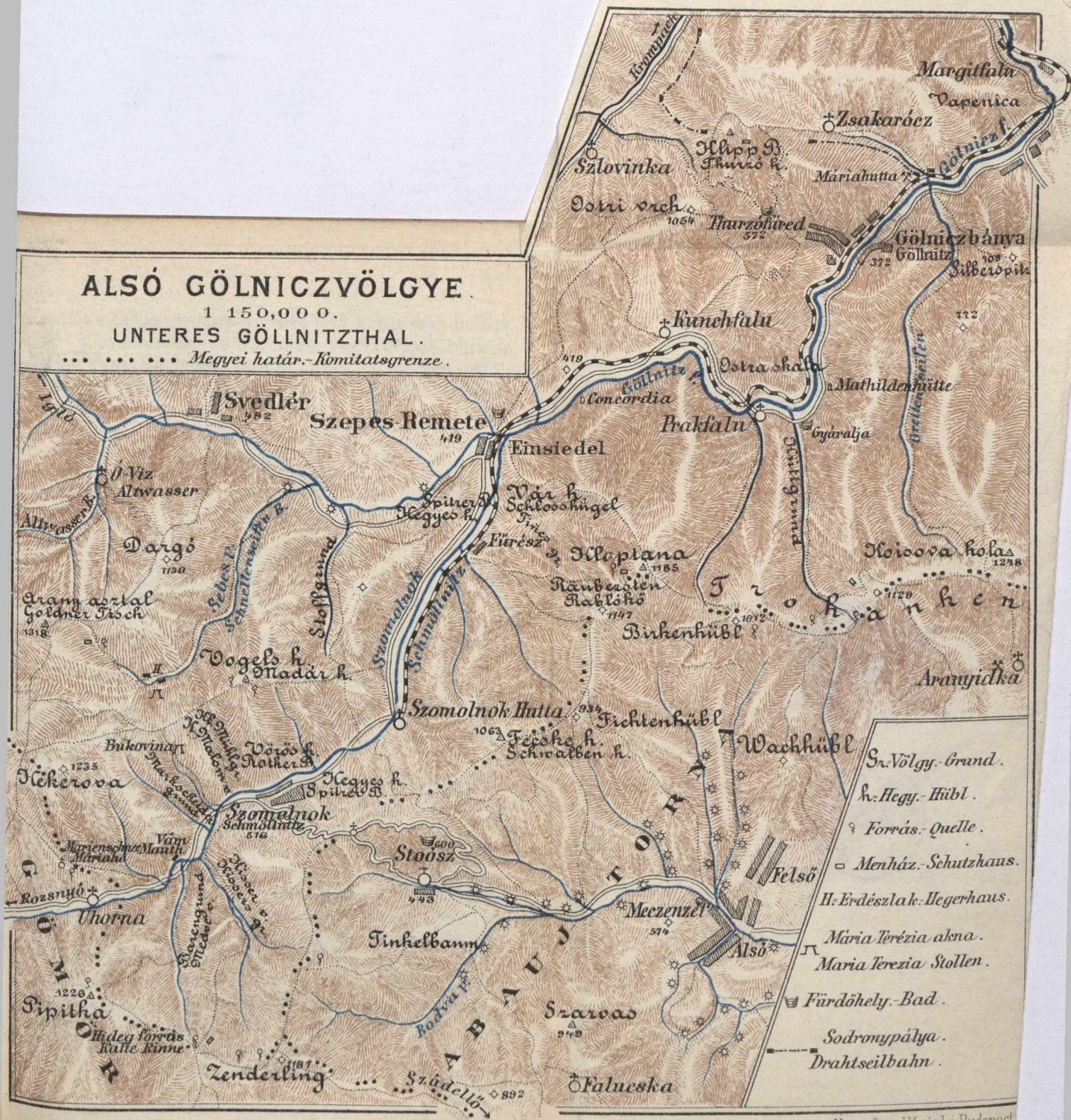

ALSÓ GÖLNICZVÖLGYE.

1:150,000.

UNTERES GÖLLNITZTHAL.

... Megyei határ.-Kömitatsgrenze.

rostól a Gölniczbánya közelében levő Kojsovszka-holáig) 50 kilométernyire erdei uton vagy hegyi réteken lehet járni. Mindenütt akad jó forrás és minden pont-ról lehet néhány óra alatt a völgyben lakott helységekbe jutni.

A gerincez-vándorlás tartama (20—22 óra) :

Nagy-Hnilecz—Szulovai-hegyszoros $1\frac{1}{2}$ óra;

Szulovai hegyszoros—Ökörhegy (Volvecz) 4 óra.

Ökörhegy—Prikrijad—Uhornai Ökörhegy (Panski vrch) 3 óra;

— Uhornai hegyszoros $1\frac{1}{2}$ óra ;

— Pipitka $1\frac{1}{2}$ óra ;

Pipitka—Zenderling (a térképen Csukerész) $1\frac{1}{2}$ óra.

— Stoósi hegy (Mária-kápolna) 2 óra ;

— Feeskedomb $1\frac{1}{4}$ óra ;

— Kloptana 2— $2\frac{1}{2}$ óra ;

— Kojsovszka hola 3—4 óra.

A leghálásabb kirándulás a Kloptana megmászása.

Utak az alsó Gölnicz-völgybe.

I. A gölniczvölgyi vasuttal Margitfalváról Gölniczbányára és Szomolnok-hutára. 34 km. ; Margit-falu—Gölniczbánya 7·8 km. ; Szepes-Remete 15·6 km. ; Szomolnokhuta 10·6 km.

A kassa-oderbergi vasut margitfalvi állomásáról Gölniczbányáig rendes, onnan Szepes-Remetéig és Szomolnok-hutáig keskenyvágányu vasut visz.

Margitfalváról szép kilátás nyílik a Gölnicz-völgybe. A völgy torkolatánál jobbra emelkedik a Vapenicza nevű kopár magas mészszikla, vele szemben a meredek Orlovecz-hegy, melynek folytatása a baloldali hegyláncz, az egész völgy hosszában Szepesmegye határát képezi. A völgy közepén kis domb válik ki, a melyet a vasut megkerül. Csakhamar átkel a vasut a Hernádon, közvetlenül a Gölnicz torkolatánál és azontul folyton a Gölnicz folyó balpartján halad. A Vapenicza mellől balra látjuk *Jekelfalvát*, melynek temploma régi falfestményeket rejt magában; előttünk a távolban feltűnik a

már Margitfalváról látható Kojsovszka-hola 1248 m. Csakhamar elérjük a *Zsakárfalvi állomást*.

Közvetetlenül a vasut mellett vannak a főherczeg Frigyes-féle vashányák pörkölő kemenczéi, melyektől fogaskerekű vasut visz a völgy mentén Zsakarócz helységig, majd síkló a Thurzóhegy (Klipp-hegy) vaskőbányáihoz. A zsakaróczy völgygyel szemben torkollik a hosszú Grellenseifeni völgy, a melyben menve a Kojsovszka-holahegy 3—3¹/₂ óra alatt megmászható.

A Mária-hután tul rövid idő mulva a hegyhát hosszában szétszórt házakat látunk, a melyek már Gölniczbányához tartoznak és csakhamar *Gölniczbánya* régi bányavárosba érünk 372 m.

Gölniczbányát a Szepesség legrégibb bányavárosának tartják, a melyet már 1266-ban említenek; egy ideig a VII bányaváros főhelye volt, míg később Szomolnoknak engedte át az elsőbbséget. A XVII. és XVIII. század vallási szabadságharczaiban úgy kuruczok, mint labanczok ismételten megsarczolták. Thurzó várát, most rom, 1437-ben Zsigmond király elzálogosította, 1685-ben még jó karban volt, de utóbb romba dőlt az is. Gölniczbánya az alsó Gölniczvölgy főhelye. Van itt járásbiróság, szolgabiróság, bányahivatal, állami vasipariskola, butorgyár, láncz- és szeggyár. A hajdanában jelentékeny réz- és ezüsthányászat virágkorában a lakosság (többnyire német és tót) száma az 5000-et meghaladta, manapság 3900-ra szállt alá. Jó szálloda.

Gölniczbányától 2¹/₂ kilométernyire fekszik a Váralja völgyben (Schlossgrund)

Thurzó-Füred nyaralóhely és vizgyógyintézet 372 m.

Gölniczbányáról kocsin 15—20, gyalog 40 percz alatt el lehet érni. Kocsi 3 K, megrendelendő a fürdőigazgatóságnál. Védett fekvése miatt (fenyőerdő közepette) nagy kedveltségnek örvend. Csak délfelé nyitott. Nagy hőmérsékingadozás nem fordul elő; sok jó forrás a közelben. Egy mesterséges 1¹/₂ hold terjedelmű tó, mely még a bányászat idejéből fennmaradt, élénkíti a telepet, melyen öt épület van: a fürdőház a vizgyógyintézettel, a Thurzó-ház 22 szobával, a Bányász

21, a Hygieia 14, a Budapest 34 szobával, összesen 90 vendégszoba. Zenedij hetenkint 2 K; gyógydíj ugyanannyi; az egész idényre 4 K; hetenkénti ellátás 24 K; egy couvert 2·40—3 K. A szobák ára 1·40—5 K naponként.

Számos sétaut keresztezi az erdőket.

Thurzó-Füred.

Kirándulások :

a) A Thurzóhegyre (*Klipfberg*) 1030 m. (1 óra). A Thurzóhegyen levő Gábor-menedékházhoz, innen a «Kilátáshoz» s így a Thurzóhegy megkerülésével vissza (1 óra). A legmagasabb csúcsra felhágni a sok beomlott vaskőbánya miatt nem tanácsos. A «Kilátás»-tól szép látvány a környék és a Magas-Tátra. A Thurzó-hegyről Krompachra 1—1½ óra, Zsakaróczra 1½ óra.

b) A *Farkashegyre* (*Osztri vrch*) 1054 m. Ezen második igen szép kilátási pontot 2 óra alatt lehet elérni.

Thurzó-Füredről a hegységen át Szlovinkára $1\frac{1}{2}$ —2 óra; Gölniczbányáról a Grellenseifenvölgyön át a Kojsovszka-holára 3 óra, innen Aranyidkára $1\frac{1}{2}$ óra.

Más kirándulási helyek: Gyáralja (Hüttgrund), Zsakarócz, Prakfalu, az Ezüst-csúcs (Silberspitz) megmászása.

Gölniczbányáról a keskenyvágányu vasuttal az ipariskola, templom, a várrom mellett elmenve, a város felső állomásához jutunk. Itt kezdődik utunk legszebb része. A Gölniczfolyó e szűk völgyben Kunchfalu (Helczmanócz) közeléig több kanyarulatot képez, utunk pedig közvetlenül a zuhogó folyó mentén számos sziklabevágás mellett vezet. Utközben látjuk az elhagyott Matild-hutát s a Huta-alján (*Hüttgrund*) haladunk el. A kis *nyaralóhely* közvetlenül a magasan fekvő utnál van. Innen erdei ut a Trohanka-hegylánczon át Meczenzéfőre és Aranyidkára visz (5 óra gyalog).

Csakhamar a barátságos fekvésű *Prakfalu* állomáshoz érünk, hol gr. Csáky-féle vasgyár létezik, háttérben emelkedik a Trohanka-hegyláncz, Szepesmegye határ-hegysége.

Prakfálváról a Kloptanára 2— $2\frac{1}{2}$ óra (p. 283.).

Prakfalut elhagyva látjuk jobbról az Osztra-szкала hegyet, és nemsokára rá Kunchfalu (Helczmanócz) kis rütn faluba érünk, a honnan ösvény $1\frac{1}{4}$ óra alatt az Osztra-szkalán át Gölniczbányára visz.

Most feltűnik a távolból az Árány-asztal; majd (a beszüntetett «Concordia» vasgyár mellett elhaladva) Szepes-Remete közellétét hirdeti két hegycsúcs, a Hegyeshegy és a Várhegy, a szomolnoki völgy bejáratának őrzői.

Szepes-Remete 449 m., hajdani VII szepesi bányaváros, hol az egykoron virágzó bányamivelés megszűnt.

Innen kocsit Svedlér és Merényen át Feketehegyfürdőre 2 óra alatt (20 km.), Igló-Füredre $3\frac{1}{2}$ óra alatt ($33\frac{1}{2}$ km.), Igló állomáshoz 4 óra alatt ($39\frac{1}{2}$ km.) visz. A Hollófejen át Szlovinkára gyalog 3 óra, Krompach állomáshoz 4 óra. A Kloptanára (p. 283).

Szepes-Remete mellett az erdős szomolnoki völgybe, a Gölniczfolyó leghosszabb mellékvölgyébe (18 km.) fordulunk. A vasasoldattól sárga Szomolnok-patak mentén, több hánnya mellett elhaladva, «Füresz» megállóhelyhez érünk; ez kincstári fűrészmalom, mely jelenleg bérbe van adva (2 km.).

Innen felmenetel a Kloptanára s a Rablókőre (p. 283).

Csakhamar eljutunk vasuti utazásunk végpontjához, *Szomolnok-hutára*, mely hajdan Szomolnok külvárosa volt 1000 lakossal, (munkások a vaskovandbányákban). Römladozó réz- és ezüstolvasztó. Az állomással szemben jó vendéglő.

Szomolnok-hutára nézve jellemzők a vasvegyülettől sárga színű óriási hegylejtők.

Innen jó uton Szomolnokra megyünk (2 km.), mely mellett mintegy örök gyanánt jobbról az egészen alámosott, vöröses-sárga Vöröshegy, balról az erdős Hegyeshegy emelkedik.

Szomolnok p. 279.

II. Kocsin Igló állomásról, Igló-Füredről és Feketehegyről a Gölnicz-völgyben Szomolnokra 50 km. ($4\frac{1}{2}$ —5 óra), 43 km. (4— $4\frac{1}{2}$ óra), 30 km. (3 óra).

Igló—Feketehegy 21·2 km.; Iglófüred—Feketehegy 15 km.; Igló—Merény 22·13 km.

Feketehegy—Merény $2\frac{1}{2}$ km.; Merény—Svedlér 8·7 km.; Svedlér—Szepes-Remete 8·8 km.

Szepes-Remete—Szomolnok $10\frac{1}{2}$ km.

Ezen kocsin megtehető ut nem szűkülökodik változatos tájképi szépségekben. Az utrészletet Iglóról Feketehegyig (2 óra) már p. 248. irtuk le. Feketehegy tőszomszédságában fekszik Merény.

Merény 533 m., egykori VII szepesi bányaváros, a Vaspataknak a Gölniczfolyóba torkolásánál fekszik. Egyszerű tiszta vendéglő. A lakosság száma az Amerikába való kivándorlás következtében nagyon megfogyott. Kohók, serpenyő és vasüst gyártása. A várost a XIII. században a hatalmas Bebek-család alapította és Stillbach előbbi bányaváros fiókja volt. A bányászattal nagyban foglalkozó telepések

a nemesi családokkal folytonos viszályban éltek s végül 1844-ben 410,000 frttal megváltották magukat.

Merénytől Svedlérig a szép Gölniczvölgyben haladunk. Balról emelkedik a Hegen-hegység, melynek gerinczén ősrégi ut vezet Svedlérrel Iglóra, míg jobbfelől mértföldnyi hosszú, magános, sűrű erdővel borított harántvölgyek torkolnak a Gölniczvölgybe. A serpenyőgyáraknál a 15 km. hosszú Lassúpatakvölgye (Stillbach). torkollik, melynek felső végén két kis helység fekszik, ezek egyike: Henczlova Gömörhöz, másika Stillbach pedig Szepeshez tartozik. *Stillbach* eredetileg a legrégibb és legvirágzóbb bányavárosok egyike volt, melyet azonban 1273-ban Bebek, Krasznahorka ura, teljesen elpusztított, mire a lakosok Svedlérre telepedtek meg.

Utunkat folytatva, csakhamar elérjük az Óviz-völgy torkolatát; a háttérben emelkedik a széles, meredeken leeső «Aranyasztal».

A völgy torkolatától $4\frac{1}{2}$ kilométernyire fekszik a magános Ó-viz helység, 508 m., mely hajdan virágzó bányahely volt, jelenleg csak erdészeti hivatala van. Innen mászható meg az Aranyasztal 3 óra alatt p. 286, és innen lehet a hegységen át (Betlerer Flecken) 5 óra alatt Rozsnyóra jutni.

Ó-viz—Merény 7.4 km.; Ó-viz—Svedlér 4 km.

Csakhamar Svedlérre, a hajdani VII szepesi bányaváros egyikébe érünk 482 m.

Svedlérrel a Bükkerdön (Buchwald) át Szlovinkára, a Szkala-hegyet megkerülve 3 óra; Porácsra $2\frac{1}{2}$ óra; Kotterbachra a Kupfergrund nevű völgyön és a Kriva-polán át $2\frac{1}{2}$ óra. Svedlérrel egy régi elhagyott ut az Arany-asztalon át Rozsnyóra vezet.

Svedlérre tul a völgy erdősebb lesz. Az ut mellett álló papirgyárnál a mértföldnyi hosszú, csaknem lakatlan Sebesvölgy (Schnellenseifen) torkollik a Gölniczvölgybe; majd a kincstári fűrészmalom mellett s a Stoffgrund nevű völgy mellett elhaladva, Szepes-Remetére érünk (l. p. 276).

Szepes-Remetéről Margitfalura 23·4 km.; Szomolnokra 10¹/₂ km. (l. p. 273).

Szomolnok és környéke 561 m.

Szepes-Remete 10·6 km.; Gölniczbánya 26·2 km.; Margitfalu 34 km.; Feketehegy 30 km.; Iglófürdő 43 km.; Igló 50 km.; Stoósz-fürdő 8·26 km.; Uhorna 6·2 km.; Krasznahorka-váralja 19·5 km.; Rozsnyó 24·3 km.

Szomolnok.

Bérkocsi-ár.

Az állomástól a városba K 4·60.

Stoósz-fürdő (oda-vissza) K 5.

Feketehegy (oda-vissza) K 10.

Uhornai vám (oda-vissza) K 2.

Thurzófürdő (oda-vissza) K 10.

Krasznahorka-Váralja (oda-vissza) K 9.

Rozsnyó (oda-vissza) K 10.

Fél napra kocsi K 6; egész napra K 12.

Szomolnok, hajdan a VII szepesi bányaváros egyike, ősrégi bányaváros 2400 lakóval, de még a múlt szá-

zadban 5000 lakosa volt. A százéves hársfákkal beültetett piaczon van a róm. kath. templom; a 70 m. magas, rézzel fődött torony sisakja a rézművesség remeke. A piaczon áll az emeletes vendéglő is, hat vendégszobával. Több ideig itt tartózkodó idegenek a polgároknál kaphatnak lakást, mit a helybeli idegenforgalmi egyesület eszközölt ki. A dohánygyár, melynek épületében valamikor a bányagazgatóság volt, 700 többnyire női munkást foglalkoztat. Évenként 40 millió szivart készítenek. A szivargyártás és bányászat a lakosság kizárólagos keresetforrásai, miután földművelést itt nem üznek.

Történelem. Szomolnok keletkezését — a legrégebbi okmányokban 1255 még Wildbach néven — nagyban mivelt réz- és ezüstbányászatának köszöni. Róbert Károly király bányavárossá emelte 1327-ben; később a Zápolya-, Thurzó- és Csáky-családok kezére jutott. II. Rákóczi Ferencz itt pénzverdét állított fel. 1695-ben a kinestár birtokába jutott és Mária Terézia alatt elérte virágkorát, a midőn is 1747-ben a VII. bányaváros főhelyévé lett. Az évi termelés akkor 5—6000 métermázsá réz volt. Utóbb a bányamivelés hanyatlásnak indult s 1890-ben a bányák vétel útján magántársulat kezére jutottak.

Bányászati viszonyok. Az itt mivelt érczek, réz- és vaskovand, a kristályos palában tömzsekben fordulnak elő. A gépüzemhez szükséges vízerőt vízvezeték szállítja az Uhornai tóból és a szomszédos Sebesvölgyből (Schnellenseifen), melynek vizeit részben a 2 km. hosszú Mária Terézia-tárnán át vezetik a szomolnoki völgybe. (Ez utóbbi vízvezeték hossza 13 km.) A bányában a hőmérséklet helyenkint 40° R.

Nevezetes volt az ugynevezett Cementatio.

A felszivattyuzott bányavizek (ugynevezett cementvizek) megoldott rézet tartalmaznak (rézgáliczot, mely a rézérczekből képződik). Ezeket hosszú csatornában fémvason át vezették, miközben a réz a vasra leülepedett s a cementreztet adta. Ily módon azelőtt évenként sok rézet nyertek. A cementatióval az utóbbi időben felhagytak, és a rézet az oldatából chemiai uton választják le.

Villamoserő hajtja a vízemelőgépet; ez szolgál az érczek naprahozatalánál és a szortírozásnál. Jelenleg csupán vaskovandot mivelnek, a melynek tömegét 20 millió métermázsára becsülik.

Szomolnok környéke a kirándulások oly nagy választékát nyújtja, mint a Szepesség kevés vidéke.

Rendes mulatóhely a Szomolnoktól 3 kilométernyire a rozs-

nyói uton, erdő közepén fekvő magános korésma, az *uhornai vám* ($\frac{3}{4}$ óra gyalog) és az *uhornai tó* (a vámtól $\frac{1}{4}$ óra gyalog), megtorlasztott hegyi víz, mely a vízemelőgépekhez szükséges vizet szolgáltatja. Van itt erdőőri lak. A vámtól erdei ut is visz a vízvezeték mentén Szomolnokig és Szomolnok-hutáig $4\frac{1}{2}$ óra alatt.

Az uhornai tóról kényelmes uton $\frac{3}{4}$ óra alatt érünk a Mária-hó-kápolnához és a Hollok-kuthoz, melyet a nép szembetegségekre nézve gyógyhatásának tart.

Kocsiut visz az uhornai vámon, Uhorna falun s az uhornai hágón át 1000 m. Krasznahorka-Váraljára az Andrassy grófok ősrégi várába 19.5 km., (3 óra gyalog) és tovább Rozsnyóra (24 km., 3 óra kocsin, $4\frac{1}{2}$ óra gyalog. Egy másik kocsiut visz a közeli

Stoósz fürdő-be. 650 m.

Szomolnoktól $\frac{3}{4}$ —1 óra gyalog; kocsin 1 óra.

Szomolnok-huta állomásról (gölniczvölgyi vasut) 10 km. $4\frac{1}{2}$ óra kocsin 7 K. Meezenzéf állomásról (Kassa-Torna vasut) $4\frac{1}{2}$ óra kocsin 7 K.

Ezen olcsó nyaralóhelyre Szomolnokról az országút szerpentinákban felvezet a zöld stoósi hegyre a Mária-Kápolna mellett 783 m. és szerpentinákban visz le a fürdőbe.

A kis fürdő a hegylejtő déli oldalán fekszik, lombos és fenyőerdővel körülvéve és délfelé nyitott Stoósz város felé, melyet látni lehet. Hét épület van 110 szobával. A többnyire kályhával ellátott szobák napi ára 1.60—3.80, havi ára 40—100 K.

Etkezés 3.60 K naponta, vagy étlap szerint. Gyógydíj 6 K; zenedíj hetenként 2 K; több tagból álló család csak két személy után fizeti a díjat. Fürdőorvos dr. Czirfusz Dezső, víz- és tejkúra. Fenyő-fürdők.

Kirándulások: Fecskedomb, Rablókő, Szomolnok, Alsó-Meezenzéf, Torna, szádellői völgy. Stoósz város, volt VII. szepesi bányaváros egyike, $\frac{1}{4}$ óra alatt érhető el; megtekintésre méltó a kőgyártás.

A Madárhegy (Vogelshübel) 1121 m., (2—2½ óra).

A kis Malomvölgyön (Mühlgrund) át a sebesvölgyi magaslatra legkényelmesebben jutunk 1½ óra alatt; innen pedig hegyi réten át a Madárhegyre, mely meredeken leesik a Sebes-völgybe. Alatta, a déli erdőszenlen jó forrás található (5 perc).

A kilátás a Királyhegytől és a Tátrától a Tokaji hegyig terjed. Végig tekintünk a Gölnicz-völgyön Merénytől Prakfaluig; szemben emelkedik az Arany-asztal.

A madárhegyről a sebesvölgyi magaslat mentén 1½ óra alatt a Hekerovára jutunk.

A Hekerova 1235 m., (2½ óra).

Szomolnokról az ut egyenesen a Bányamérő-völgyön (Markscheidersgrund) át a Mária Terézia-tárnáig s innen a gerinczre visz.

A kilátás a Hekerovárról, több kilométernyi hosszú, valamikor posványos réti fensíkről, igen szép.

Innen hegyi réten az Arany-asztalhoz mehetünk (1¾ óra), vagy a Prikrjadra, melyet a nép uhornai Volovecznek nevez (½ óra) és tovább az uhornai hegynyeregre (½ óra). A nyeregről a Pipitkára (1 óra); Szomolnokra (2 óra gyalog, 1 óra kocsin); és Krasznahorka-Váraljára (1 óra).

A Sebesvölgy (Schnellseifnerthal) és a Mária Terézia-tárna (1½ óra).

Az ut a Bányamérővölgyön (Markscheidergrund) át a tárna nyílásáig visz; innen deszkajárdán, lámpa fénye mellett, a 2 km. hosszú tárnán átmenve, a Sebesvölgybe, a magánosan álló csőszházhoz jutunk.

A Fecskedomb (Schwalbenhübel) 1063 m. (2 óra).

Nők, sőt gyermekek is könnyen felmászhatnak a fecskedombra. A stoósi hegyen a Mária-kápolnáig megyünk fel (¼ óra), hol balra (északkeletnek) fordulva a hegyháton tovább ballagunk, míg 1½ óra alatt felérünk a Fecskedomb hegyi rétére, hol több forrás található.

Csúcsáról szép a kilátás a Hernádvölgyre, a Magas-Tátrára, a Bodva-völgyére (Meczenzéffel) és a Jászó-Tornavölgyre, sőt tiszta időben Kassára is.

Szomolnokhutától a $1\frac{3}{4}$ óra alatt juthatunk a Szélesvölgyön (Breiter Grund) át a Fecske-dombra.

A Kloptana 1155 m. és a Rablókő 1147 m.

A kilátás a Szepes-Remete mellett fekvő Kloptanáról, mely a Rablókővel 2 km. hosszú gerinczczel van összekötve s azzal kettős csúcsot képez: a legszebb az alsó Gölniczvölgyben. A felhágást több helyről tehetjük meg.

Szepes-Remetéről több ut visz a csúcsra (3 óra). A közvetlen felmenetel mezei uton történik a Kloptana Remete felé huzódó gerinczén át ($2\frac{1}{2}$ óra).

Remetéről rendszeren «Fűrész» vasuti állomásig mennek ($\frac{1}{2}$ óra) a honnan több uton lehet a csúcsra felmenni s e miatt könnyen el is lehet tévedni. Az egyik ut az «Országut»-gerincz déli lejtőjéről ágazik el s a Rablókő-csúcs alatt levő havasi rétekre visz ($2\frac{1}{2}$ óra). Másik ut az Országut-völgyben tovább visz, azután balra fordul a Rablókő ormára s innena Kloptanára (3 óra).

Szomolnokról az ut a Kloptana-csúcsra a stoósi hegyen és a Fecske-dombon át $4—4\frac{1}{2}$ óra alatt visz.

A Fecske-dombot 2 óra alatt érjük el (p. 282.). Innen a hegyhát hosszában, részint hegyi réteken át a Fichtelhübel nevű hegyre megyünk; ettől leereszkedünk s a Szepes-Remetéről Meczenzéfre vezető utat átlépve, a *Rablókőre* hágunk fel ($1\frac{3}{4}$ óra), a honnan hegyháton tovább a *Kloptanát* $\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el (a Fecske-dombról $2—2\frac{1}{2}$ óra).

Stoósz fürdőből $3\frac{1}{2}—4$ óráig tart az út. Eleinte felmegyünk a Fecske-dombra és innen $2\frac{1}{2}$ óra alatt a Kloptanára.

Prakfaluról a meczenzéfi uton a Trohanka-gerinczre s ennek hosszában a Kloptanára $2—2\frac{1}{2}$ óra alatt érünk.

A **kilátás** a Rablókőről valamivel korlátozottabb, mint a Kloptanáról. Ez utóbbiról élvezhetünk egy a Magas-Tátrától a tokaji hegyig terjedő körképet. Látjuk a szomolnoki völgyet Szomolnokkal; a Gölniczvölgyet Svedlértől Gölniczbányaig; a Volovecz és a Pipitka hegyet; a Királyhegyet az árva-liptói hegyekkel és a Magas-Tátrát; a Podolin és Szepes-Váralja között levő vidéket (szép időnél 20 helységet) és a löcse-lublói hegyeket; a Branyiszko-hegységet a szepesi várral s e mögött még Sárosmegye egy részét: Nagy-Sáros várromjait, Eperjes mellett két kúpos hegyet; az eperjes-tokaji trachyt-hegyvonulatot, a Hegyalját; a Bükk- és Mátrahegységet; Torna környékét és a Bodvavölgyet (Jászó, Szepsi-Meczenzéf).

A lejövetel Szomolnokra $3\frac{1}{2}$ —4 óra; Stoószfürdőbe 3— $3\frac{1}{2}$ óra; Sz.-Remetére 2— $2\frac{1}{2}$ óra; Prakfalura a hegygerinczen végig $1\frac{1}{2}$ óra alatt történik a már ismert utakon.

A Kloptanáról Aranyidkára vagy a Kojsovská Holára (4 óra). (Hegygerincez vándorlás.)

A Kloptanáról keleti irányban a hegygerinczen hegyi réteken tovább haladva, 2 km. után átlépjük a Prakfaluról Meczenzére vezető erdei utat (innen Prakfalura 1 óra); elhagyjuk továbbá a Nyíres-dombot (Birkenhügel) és a Kékkövet és átlépünk egy másik a hegygerinczen át Hüttgrundból Meczenzére vezető uton (Kloptanáról 6 km.). Az északi lejtőn az út mellett van a Medve-kut-forrás és vadászkunyhó ($2\frac{1}{2}$ óra). A vadászkunyhótól a jászói hegyre (Fehérkő) 1129 m. jövünk, hol az út szétágazik. Leereszkedve a völgybe *Aranyidkára* jutunk $1\frac{1}{2}$ óra alatt, hol kincstári ezüstabányák és fonesorzó huta van, melyben réztartalmu ezüstöt produkálnak, mely a körmöczbányai pénzverdébe jut. Tovább ballagva a hegygerinczen a Hlaninán át az aranyidkai Holára 1235 m. és további $\frac{1}{2}$ óra alatt a Kojsovszka Holára érünk 1248 m.

Lejövet: A Kojsovszka Holáról a grellenseifeni völgyön át Gölniczbányára 3 óra alatt, Aranyidkára $1\frac{1}{2}$ óra alatt jöhetünk.

A Pipitka 1226 m. ($2\frac{1}{2}$ —3 óra).

Az Arany-asztal és a Kloptanán kívül a Pipitka nyújtja az alsó Gölniczvölgyben a legszebb körképet. A kiinduló pont *Szomolnok*, illetve az *uhornai-tó*.

Szomolnok—Uhornai-tó 1 óra gyalog, $\frac{1}{2}$ óra kocsin;

Uhornai-tó—Pipitka $1\frac{1}{2}$ —2 óra (gyalog).

A tóról a kissé meredek ut a sűrű erdővel borított Medvevölgyben (Bärenggrund) a Mihály-tárna mellett vezet el. Az erdő felső széléhez jutva, a gyepes és cirbolyafenyővel beültetett hegyháton a csúcsnak tartunk, a melyen háromszögjel áll. Az északnyugati lejtőn jó forrás található.

A kilátás a Tátrától a Hegyaljáig terjed. Látjuk a szomolnoki völgyet s a környező, hossza nyúló hegyláncokat, kivált a Heke-rova nevű hosszú hegyi rétet s az Arany-asztal egyik részét, az uhornai hegynyeret és a Prikrjad hegyi rétet; délfelé Krasznahorka falvát és várát, Dernőt stb., valamint a gömöri mészfensikot (Felső- és Alsóhegy); keletnek a Csukerészt, sőt tiszta időben Miskolc városának egyik részét és a tokaji hegyet is.

Lejövet a Hidegforráson (Kalte Rinne) át az uhornai vámhoz megyünk (2 óra). A hegyháton, hegyi réten a Csukerész felé lépünk, a Zöldkő mellett elballagunk s az erdőszél közelében, mélyedésben, a Szepesség egyik legjobb forrásához, a Hidegsorgóhoz érünk. Közben kunyhó áll. Itt kettéválk az út. Az egyik a Kissers-völgyben folyton erdőben levezet az uhornai vámhoz (1 $\frac{1}{4}$ óra) és Szomolnokra (3 $\frac{1}{4}$ óra).

A másik ut a Csukerészen (Zenderling) át visz, mely Szepes-, Gömör- és Abaujmegye határát képezi. Utközben megpillantjuk a szádellői-völgy sziklarészleteit (3 $\frac{1}{2}$ óra). A Csukerésztől északnak, balfelé fordulva és folyton erdőben járva, a régi szomolnokbárkai uton a stoósi hegyen levő Mária-kápolnához (2—2 $\frac{1}{2}$ óra) és odább Szomolnokra érünk (1 $\frac{1}{2}$ óra).

A szádellői völgy (6—7 óra).

Szomolnokról megyünk a stoósi hegyen levő Mária-kápolnához (3 $\frac{1}{4}$ óra), innen déli irányban erdőben fel a Csukerészre (2—2 $\frac{1}{2}$ óra), hol az ut keletnek fordul. A Szárpaták völgyét megkerülve, balra a rétekről lebocsátkozunk a szádellői völgybe (3 $\frac{1}{2}$ —4 óra).

Egy más ut Stoósra, innen Tinkelbaumon át a Felső

Bodva-völgybe, a távolról látható meredek Szarvaskő tövén levő felső fűrészmalom mellett vezet fel a gerinczre és Falucska helységbe, innen pedig az áji völgybe; vagy az áji rét nevű fensikon át a szádellői völgybe (7—8 óra).

Az Arany-asztal 1318 m.

Az Arany-asztalt, a szepesi érczhegység legmagasabb pontját, rendszerint Óviz vagy Szomolnok felől másznak meg. Megmászsása nem ajánlandó, mivel a fiatal erdőben csak kevés kilátó pont van.

a) **Óvizről** (3 óra gyalog).

Igló—Óviz 3 óra kocsin,

Igló-Füred—Óviz $2\frac{1}{2}$ óra kocsin,

Feketehegy—Óviz 1 óra kocsin.

Az óvizi erdészlaktól helyenként kissé meredek erdei ut a baloldali (nyugati) erdős hegylejtőre visz, míg 40 percz múlva a Svedlérről érkező régi szekérúthoz érünk s ezen lassan emelkedve, a messziről látható Fehérkő nevű nagy kovasziklához jutunk (40 percz), a melyről szép kilátás nyílik az óvizi völgyre. Innen erdőben az alsó uton (az erdő kezdeténél forrás) még 1 óra hosszat haladva, terjedelmes rétre, az óvizi völgybe meredeken leeső Arany-asztal hegygerinczére s ennek mentén az Arany-asztal csúcsára érünk.

b) **Szomolnokról** (3 óra gyalog).

A Mária Terézia-tárnán át a Sebesvölgybe $1\frac{1}{2}$ óra alatt megyünk; azután felhágunk egyik mellékvölgyben ($1\frac{1}{2}$ óra); vagy pedig a Hekarován ($2\frac{1}{2}$ óra) és a Bukovinán át, folyton a hegyháton menve ($1\frac{1}{4}$ óra) érjük el az Arany-asztalt.

A kilátás, melyet a fiatal erdő kissé korlátoz, kiterjed az egész Szepességre: a szomolnoki völgy a Pipitkával, Rablókővel stb., a Gölnicz-völgy Svedlértől Nagy-Hnileczig, Igló környéke, Sz.-Sümeg, Csőtörtőkhely, Lőcse, a Branyiszko-hegység, a Magas-Tátra, a Királyhegy, az abauj-tornai síkság, a Hegyalja látható. A sziklás Volo-

vecz, a Királyhegy, a Táttra, a Branyiszkó, s a tokaji hegy kúpja határolják a látkört.

A visszatérés ugyanazon az uton Óvizre (2—2¹/₂ óra), vagy Szomolnokra a Bukovina és Hekerova hegyhátán át 3 óra alatt vagy a Sebesvölgyön át 2¹/₂—3 óra, tehető meg.

5. Szepes-vár és környéke.

Szepes-vár és környéke a turistának többféle nevezetességet nyújt. A szepesi székesegyház a legérdekesebb templomok egyike, Szepes-vár számos *történeti emléket kelt fel*, a Branyiszko-hegyláncz pedig szép kilátó pontokkal dicsekedhetik. A kirándulást esetleg Lőcse megtekintésével lehet összekötni.

Szepes várhoz lehet jutni Lőcséről és Szepes-Olasziból.

a) **Lőcséről Szepesváraljára és Szepes-várra** 15·2 km. 1—1¹/₄ óra kocsin 6 K (p. 314).

b) **Szepes-Olasziból** (7·48 km. az országút mentén).

Szepes-Olaszi vasuti állomástól szárnyvonal visz Szepes-Váraljára (9·3 km.). *Wellbach* (hajdani XXIV szepesi város, jelenleg tót falu, gróf Csáky Zeno nyári tartózkodási helye) állomását elhagyva, szűk völgyben tovább haladunk, míg balfelől magaslaton a *szepesi káptalan* mutatkozik; csakhamar jobbfelől kopár hegy tetején feltűnik az impozáns Szepesvár és végül a kettő között a völgyben elterülő Szepes-Váralja városkát látjuk.

Megtekintjük a székesegyházat és Szepesvárt.

Szepes-Váralja 431 m.

Az állomáshoz néhány lépésnyire levő új «Szálloda a vasuthoz» (4 szobával) turistáknak ajánlható. A város legrégibb része az Alsóvár-utcza, melyben a váruraság jobbágysai laktak. Utóbb szepesi szászok telepedtek ott le, miáltal a helység várossá nagyobbodott. A főtéren

Mária-szobor áll, melyet Lubomirsky T. lengyel helytartó állíttatott. A városháza bejárata fölött kőbe véselt felírás látható. A városban több templom s az Irgalmas barátok zárdája van, melyet Lubomirsky St. T. 1650-ben alapított és mely ezen rend legrégibb zárdája Magyarországon.

Szepeshely.

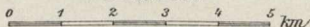
A *szepesi káptalan* (Szepeshely) az állomástól 15—20 percz alatt érjük el. A városi főterről szűk utca vezet fel. Csakhamar látjuk a káptalan épületeit, valamint körfalát, melyen át az alsó kapun belépünk. Szűk utcán haladunk, melynek felső vége kis térré tágul. Az utcában két oldalt vannak a kanonokok lakóházai. A tér közepét a székesegyház s a Zápolya-kápolna foglalja el. Jobbról áll a sárgára festett torony, napórával és mellette a püspöki rezidentia, szép parkkal. Balra látható a papnövelde épülete (egykoron a jezsuiták residentiája), most theologiai tanintézet s legrégibb hazai tanítóképezde, előtte szent szobor, mellette a helyenkint még most is pártázattal ellátott körfal. A tér nyugati végén van a kis kapu gyalogosok részére; kétoldalt siremlékek és egy sirbolt. Az Óratorony mellett lakik az egyházfő, kitől a székesegyház kulcsa kérendő.

Az 1189-ben alapított szepesi prépostsághól keletkezett 1776-ban a szepesi püspökség. A káptalan a századok folyamán sok változáson ment keresztül. Először a mongolok 1241—1243 teljeseen elpusztították; majd II. László király kunjai fosztották ki a káptalant és a templomot 1288. Ugyanazt tették a husziták 1433- és 1437-ben, kik a levéltárt is nagy részt elpusztították. A XVI. és XVII. században, a Zápolya és Ferdinánd közti belviszályok és a vallási villongások alatt a káptalant ismételen fosztogatták. Nyugalmasabb idők csak akkor következtek be, midőn 1638-ban Szepes-vár a Csáky-család birtokába jutott. Nagy értékű a Szepesi káptalan levéltára, mely 4000 régi okiratot, köztük 50-et az Árpádok korából (a legrégibb 1255-ből) tartalmaz.

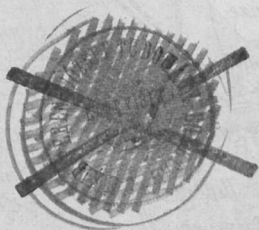

Branyisko-Gebirge u. Zipser-Schloss.

1 : 150 000

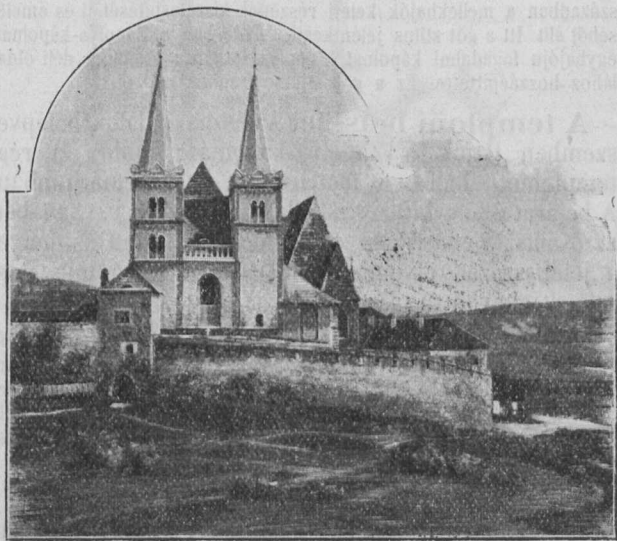

-
- This is a detailed topographical map of the Szabolcs-Szatmár-Bereg region in Hungary. The map features the Tisza river flowing through the center, with numerous tributaries and smaller settlements. Key towns labeled include Szabolcs, Debrecen, Kaposvár, and Kőrös. The map also shows various geographical features like hills and valleys, and includes a scale bar at the bottom.

A szepesi székesegyház.

A *szepesi székesegyház* Magyarország egyik legnevezetesebb középkori műemléke. Architektúrája az átmeneti román, gót és részben a renaissance stílust mutatja. A művészies siremlékek, gót szárnyas oltárok,

Szepesi székesegyház.

számos faragványok, falfestmények s az oltárszárnyak festései finom műérzékre vallanak.

Történelem. A szepesi székesegyház keletkezésének ideje ismeretlen. Egyik nézet szerint a bevándorolt szászok 1144-ben már itt találták a Szent Márton templomot; más adatok azt tartják, hogy III. Béla alatt (1172—1196) épült. Eredetileg alkalmasint fatemplom volt s a mongolok által való elpusztítás után 1241-ben újra építették. A XV. században tetemesen bővítették s a Zápolya-kápolnával befejeződött az építés.

A templom eredetileg három ivhajtású bazilika volt a XII.—XV. századok építészeti stílusait mutatja fel. Legrégibb része, késő román stílusban, a nyugati, a két toronnyal. Ugyanabból az időből származnak a toronyablakok és a kerekíves párkányok. A főkapuzat fölött lévő ivhajtásos ablakot s a hegyes toronyfedeleket később építették. A régi templom más maradványa az északi fal egy része egy mellékbejárattal. A régi templom kibővítése a XV. században a mellékhajók keleti részének kiszélesítéséből és emeléséből állt. Itt a gót stílus jelentkezik. 1498-ban a Zápolya-kápolnát, egyhajóú fogadalmi kápolnát, Zápolya István a templom déli oldalához hozzáépíttette. Ez a gót stílus virágkorára vall.

A templom belseje. Az északi oldalon belépve, szemben látjuk a Zápolya-kápolnát; jobbra a régi templomot, balra a főoltárt az új sanctuáriumban. A bejárat fölött híres freskokép van, melyet 1317-ben az ó-olasz Siena-iskola egyik mestere festett és melyet a jelen század ötvenes éveiben, az elborító meszelési réteget eltávolítva, restauráltak.

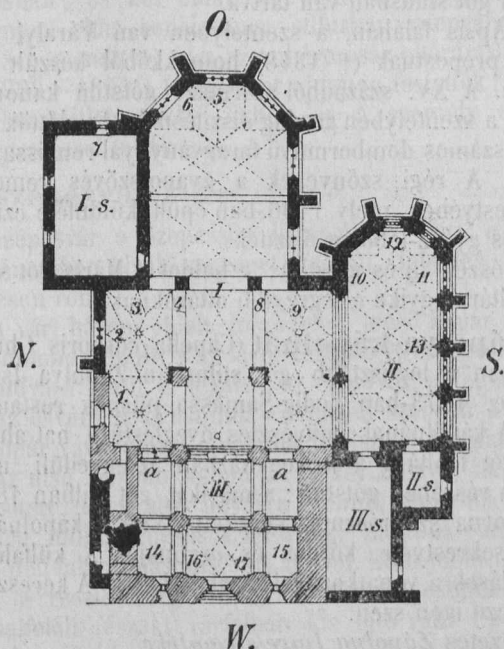
A festmény tárgya: Pompás terem közepében trónuson ül Szűz Mária a gyermek Jézussal. Jobbján térdel Tamás esztergomi érsek, a koronát nyujtva; mögötte Henrik prépost (a ki a képet festette) kezében az ország almájával. Balról térdel Robert Károly király, a koronát átvéve; mögötte áll Frank, Szepes-vár parancsnoka.

A kép festetésének indító okául szolgált Robert Károly király diadala s a szepesiek hősiessége a rozgonyi csatában 1312.

Az északi falon látható Hetesi Pethe Márton prépost magas domborművű siremléke (+ 1605) vörös márványból; mellette a sarokban a szent három király oltára (predellája és szárnyas középszekrénye gót, ép úgy mint új oromzata, és Szt. Mihály kis oltára, egyike a legszebb oltároknak (predellája fölött az oltárszekrény helyett Szt. Mihályt ábrázoló festmény). Mindkét oltárt már 1478-ban említik.

A gótstilű *főoltár* 3.60 m. magas. A középrész szobrai: Szűz Mária és jobbról-balról Szt. Márton és

A szépesi székesegyház alaprajza.

1 : 2500

- Régi templom
 Későbbi hozzáépítések.

*I. Az új templom.**I. s. Szekrestye.*

1. Freskokép.
2. Pethe Márton síremléke.
3. A szent három király oltára.
4. Mihály arkangyal oltára.
5. Főoltár (Szent Márton).
6. Váralyi Szaniszló síremléke.
7. Szent András oltára.
8. Szószék.
9. A haldokló Mária oltára.

*II. A Zápolya-kápolna.**II. s. Szekrestye.*

10. Zápolya Imre síremléke.
11. Zápolya István síremléke.
12. Főoltár.
13. A fájdalmas anya oltára.

*III. Régi templom.**III. s. Szekrestye.*

- aa.* Gyóntatószékek.
14. Szentháromság oltára.
15. Keresztoltár.
16. Sigray síremléke.
17. Balogh síremléke.

Szt. Miklós; a szárnyakon a 12 apostol; oromzata szintén gót stílusban van tartva.

Az Apsis falában, a szentélyben van Váralyi Szaniszló prépostnak (+ 1548) homokkőből készült síremléke. A XV. századból származó gótstíli kanonokszékek a szentélyben gazdag díszítésűek. Az előttök levő padok számos domborművű faragvánnyal renaissance-stíliúek. A régi szőnyegek a gyapotszövés remekei. A sekrestyében, mely 1706-ban épült, különféle címereket és gyász-lobogót őriznek.

A szószék új és gótstíli; a haldokló Mária gót szárnyas oltára egyike a legrégibb oltároknak.

A Zápolya-kápolnát (Capella corporis Christi) 1493-ban a legistább gót stílusban Zápolya István építtette, 1873-ban pedig Samassa püspök restauráltatta. A kápolnának művészies üvegfestésű hat ablaka van; gót főoltára a székegyházban az egyedüli, mely minden részében gótstíli; a másikat gót stílusban 1874-ben Storna szobrászunk készítette. Van a kápolnának külön sekrestyéje, kórusa és orgonája. A külfalon a renoválásokra vonatkozó felírások láthatók. A keresztelő medencze igen szép.

Nevezetes *Zápolya Imre síremléke.*

A nádor pánczélos alakja (1.57 m. magas) vörös márványból van faragva. Jobbjában zászlót, baljában a kard markolatját fogva, fekvő oroszlánon áll. Négy angyal veszi körül, ketteje címerét tartja, ketteje pedig feje körül lebeg. A latin felírás magyar fordításban következőleg hangzik: «Itt nyugszik a híres és kitűnő Imre úr, a Szepesség örökös grófja s az ország nádora, ki 1487-ben hunyt el.»

Ezzel szemben van *Zápolya István hasonló síremléke.*

A régi templomban (az orgona alatt) látható a bejáratnál két oldalt két szepesi prépostnak: Balogh N. (1683—1689) és Sigray J. (1698—1718) vörös homok-

kőből készült siremléke; a két gyóntatószék rococco stilusban; és két oldalt két oltár; a keresztoltár, gót szárnyas oltár renaissance stilusban renoválva (már 1478-ban említve) és a Szentháromság oltára 1654-ből.

1888—1890 a templomot újonnan festették; a padlót keramitlemezekkel főték és a szentély ablakait üvegfestéssel látták el.

Szepesvár 643 m.

Szepesvár a Szepesség legnagyobb vára, e megye történetében kiváló szerepet játszott. Jelenleg, sajnos, teljesen rom.

A vár, három oldalt meredeken leeső kopár és sziklás dombon épült, s az alsó, középső és fellegrárból áll; öt udvara közül a legalsó, az előudvar, a legnagyobb.

Az ösvény a «Vasuthoz» czimzett szálloda közeléből a kopár várdombra, a romhoz felvisz fél óra alatt.

Az alsó felvonó kapun át a két bástya által megerősített tágas alsó udvarra lépünk, melynek gyepes talaját utóbb kincsásók feltúrták. Előttünk van az alsó vár déli fala a második várkapuval. Ettől jobbra, sarkon túl, a részint még fenmaradt lőrésfolyosóhoz jutunk. A balfelőli (északi) várfalban kis ajtó van. Ugyanazon oldalon odább az istállók falmaradványait látjuk.

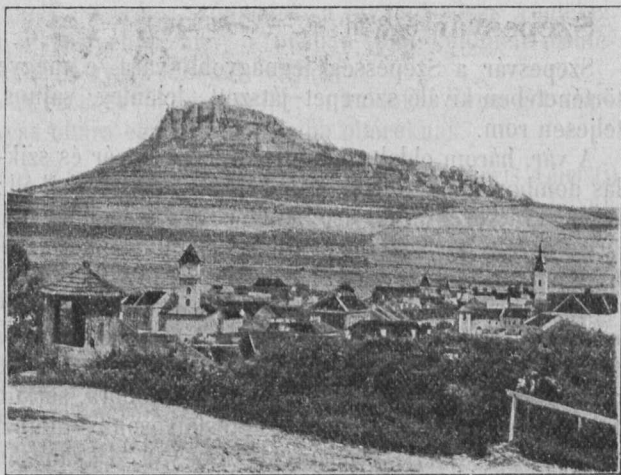
A messziről látható második kapun át az *alsó várba* s a második udvarba jutunk. Előttünk, magasan fent a sziklafalon emelkedik a középső vár, a kapu toronnyal. A kaputól két oldalt lakosztályok falmaradványai vannak. A második udvar balfelőli (északi) része fallal van elzárva, a melyen kis kapun át a várfal által határolt két nagy helyiséghez jutunk. (Abrak- és gabonaraktárak.) Ezek mellett emelkedik a függőleges sziklafal s a felső sarokban magas torony, a *Mentsvár* vagy őrtorony.

A második udvar jobbfelőli (keleti) sarkán elég jól

fenmaradt négyszegletes kaputornyon át, melynek keleti fala puskagolyók nyomait mutatja (állítólag az utolsó, 1710-iki ostromlásból eredők), a kis *harmadik* vagy *külső udvarba* jutunk, melynek fala részben még lőrésekkel van ellátva.

Ezen elővédet a meredek sziklafalig huzódó árok

Szepes-vár.

veszi körül, melynek külső oldalán még tizenegy kerek pillér, további megerősítés maradványai láthatók. Innen a *felső kapun* vonóhidon át a szabadba lehetett jutni.

A második udvarba visszatérve, a résztint sziklában kivájt meredek uton a *középső várba* érünk. Jobbról kis elővéd maradványai mellett, kaputornyon át a keskeny negyedik udvarba lépünk, hol a fal mellett a várnagy lakosztálya volt; alsó boltozata még jó karban van s esetleg rossz idő ellen oltalmat nyújt. Odább kerek

nagy mélyedést látunk (állítólag ló-malom) s ettől szemben a sziklafalba vájt ürt (állítólag börtön).

A felső várba felhágva, jobbról újabb elővédnek romjait látjuk s az utolsó kaputornyon át a felső udvarra s a *fellegvárba* jutunk. A hosszukás udvar két oldalán voltak a lakosztályok, melyek keleti homlokzata a Branyiskó-hegylánczra való szép kilátással a XVII. századból származik, midőn a vár már a Csákyak tulajdona volt. Az udvar közepén emelkedik a 19 m. magas, tömör *vártorony*, a gótstilű *kápolna*, s a kettő közt látható a kőbe vájt vizfogó. Az utóbbi mögött láthatók az *oszlopos csarnok* maradványai, a mely a nyugati lakosztályok mellett elhúzódott. Ezek északi végén emelkedik a mostan hozzáférhetetlen *Mentsvár* vagy *örtorony*, mely 4 emeletből áll. A kápolna mögött, kis köz által elválasztva, áll a lovagterem, a hirtelen leeső szikla tetején. Belső falán kettős karzat futott körül; északi oldalán loggia volt. A hajdani falfestményeknek még csak nyoma sincs már. Minden a legnagyobb pusztulás bélyegét hordja magán.

Szepesvárnak 135 helyisége volt.

A színvonal különbsége a legalsó vár kapuja s a fellegvár között 104 m.

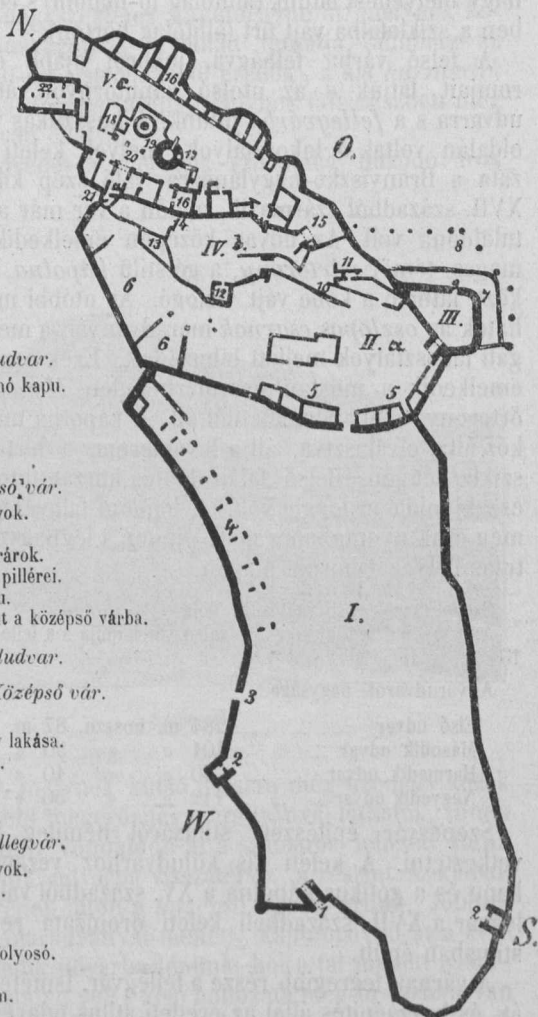
A várudvarok nagysága :

Első udvar	~~~~~	284 m. hosszú, 87 m. széles.
Második udvar	~~~~~	101 " " 50 " "
Harmadik udvar	~~~~~	40 " " 40 " "
Negyedik udvar	~~~~~	112 " " 50 " "

Szepesvár építészeti stílusáról némileg lehet következtetni. A keleti kis küludvarhoz vezető gótstilű kapu és a gótikus kápolna a XV. századból valók. A fellegvár a XVII. századbeli keleti oromzata renaissance stílusban épült.

A várnak legrégibb része a fellegvár. Ismételt későbbi át- és hozzáépítés által az eredeti stílus odaveszett.

Szepes-vár alaprajza.

I. Alsó udvar.

1. Alsó felvonó kapu.
2. Bástyák.
3. Ajtó.
4. Istállók.

II. a) Alsóvár.

5. Lakosztályok.
6. Raktárak.
7. Száraz várárok.
8. Az elővéd pillérei.
9. Felső kapu.
10. Meredek út a középső várba.

III. Küludvar.

IV. b) Középső vár.

11. Elővéd.
12. A várnagy lakása.
13. Ló-malom.
14. Börtön.
15. Elővéd.

V. c) Fellegvár.

16. Lakosztályok.
17. Vártorony.
18. Kápolna.
19. Vízfogó.
20. Oszlopos folyosó.
21. Mentsvár.
22. Lovagterem.

Szepesvár története.

Szepes-vár eredetileg végvár gyanánt szolgált. Valószínűleg már a XI. század végén, vagy a XII. század elején épült. Okiratilag kimutatható, hogy 1120-ban már fennállt s első várgrófja Borisz herceg, II. István király mostoha testvére volt. A várat 6 századon át (1710-ig) végvárul használták. — Falai alatt sok csatát vívtak. IV. László király több hónapon át lakta (1288). Venczel cseh király a várat elfoglalta, de Róbert Károly elűzte (XIV. század eleje). A huszita háborúkban Giskra a várat 1443-ban elfoglalta s a Szepes-séget innen sarczolta, míg Hunyadi László el nem űzte (1453). Zápolya János itt született (1487); a közte és Ferdinánd közt folyó háborúban a vár az ő kezén volt, és csak később jutott Ferdinánd birtokába. A vallási háborúk alatt sikertelenül ostromolta Boeskey, Bethlen és Thököly; csak II. Rákóczi Ferencz ejtette birtokába (1703). Utóbb (1710) megadás folytán a császáriak hatalmába jutott. Azóta csend uralkodott.

A vár három hatalmas nemesi család tulajdona volt: a Zápolyaé (1463—1528), a Thurzóé (1528—1636) és a Csákyaké 1638-tól a mai napig. Csáky István a várat, a körüllevő számos faluval együtt 85,000 frtéért vette meg. 1780-ban a várat tűzvész pusztította el s azóta lassankint teljesen romba dőlt.

A Drevenyik és Hotkócz (Szepes-Ujvár).

A Vár-hegygyel nyereg által összekötve emelkedik közvetlenül Szepes-váralja mellett a *Drevenyik* 612 m., többnyire kopár, diluviális édesvizi mészből összetett mészplateau, mely különösen a Hotkóczyi oldalon érdekes sziklás részleteket mutat.

A Szepesvárra vezető utról jobbra letérünk s a szentképtől a Drevenyik magaslatát fél óra alatt érjük el.

A délnyugati meredek lejtőn, a Ribnicsek nevű erdészlakkal szemben van a szepesváraljai *Jéglyuk* (Szepesváraljától $\frac{3}{4}$ óra gyalog). A barlangnak 80 m. hosszú főhasadékában (több mellékhasadékkal) helyenkint jég-, valamint némi eseppkőképződmény látható. Itt, valamint a Drevenyik más helyén is őskori tárgyakat találtak (kovakőfejsze, agyagedények, kulturrétegek).

Szép kilátás nyílik kelet felé a Branyiskó-hegységre. Közvetlenül a Drevenyik alatt fekszik park közepén Hotkócz (Szepes-Ujvár), hol gróf Csáky-féle kas-

tély van. A parkban gróf Csáky Kálmán mauzoleuma látható. A kastélyban nevezetes reliquiák őriztetnek, azok között Szepesvár festménye az 1780. évi tűzvész előtti időből.

Hotkóczytól jobbra Zsegra és más helységek, köztük bal felé pedig *Mindszent* (Biakovec), gróf Csáky Albin nyári lakhelye, tiszta gót izlésben épült templommal (1402) és régibb kápolnával román stílusban.

A Zsegrai templom.

A Branyiszko-hegység tövében a Drevenyik mögött Szepes-Váraljától jöve, fekszik Zsegra kis helység, távolról látható templomával, a mely 600 éves falfestményeiről híres.

Szepes-Váralja—Hotkóczy—Zsegra 5·8 km. jó fél óra kocsin ; egy óra gyalog a Drevenyikon át.

Szepes-Olaszi—Zsegra 4 km. fél óra kocsin ; egy óra gyalog.

Hotkóczy—Zsegra $\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Fallal körített temploma a legrégibbek egyike a Szepességen ; 1247-ben gróf Zygra János építette, a ki a templom alatti kriptában van eltemetve. A templom román stílusban épült, átépítkezésekkel átmeneti stílusban ; a falusi templom legegyszerűbb típusát mutatja : hosszukás négyszögű megosztatlan hajót, egyenes vonalban záruló aránylag nagy sanctuariumot és a nyugati oldalon tömör tornyot. A hatszáz éves falképekről a hetvenes években az elborító vakolatréteget szedték le.

A falfestmények a következők :

A déli kapuzat fölött Krisztus a kereszten, Máriával és János apostollal. Az északi oldalon, a főbejáratnál szemben Mária menyemenetele és koronázása. Alatta az egész fal területét elfoglalja, a *László-kép* : Őt részlet a cserhalmi csatából, melyben Szt. László a kunokat legyőzte s elrabolt magyar leányt megszabadított. Felírás mutatja, hogy a képet 1638-ban renoválták. A keskeny két oldal falon, a hajó és a sanctuarium között, Szt. István és szt. László király képei életnagyságban láthatók.

A sanctuariumban : a tizenkét apostol a sekrestye fölött ; továbbá a Megváltó kinszenvedései néhány miniatur-képben.

A falfestmények régi koráról tanuskodik a többi közt az, hogy Krisztust túskekorona nélkül ábrázolják, mint az a XIV. század előtt divott. Ennélfogva azt hiszik, hogy ezek a festmények a XIII. század második feléből valók. A történetileg híres festmények már várják a renoválást.

Érdekes a mészkőből faragott román stílusú keresztelők medencze is, a mely oly régi, mint maga a templom. A Zsegra-esalád czimerét (Szarvastehen ?) több helyütt látni a templomban.

Szepes-Váralja állomástól 3 km. a szepesi káptalan-tól $2\frac{1}{2}$ km. távol fekszik a két kis fürdőhely *Baldóc*z és *Sivabrada* ; az előbbinek (35 szoba) néhány vasas-forrása van ; az utóbbinak forrása kéntartalmu (10 szoba). Sivabrada-fürdő közvetlenül a Lőcsei ut mentén fekszik.

A Branyiszkó-hegység.

A Branyiszkó-hegylánczolatában történelmileg nevezetes hely a Branyiszkó-szoros ; több pontja kecsegtet szép kilátással.

A *Branyiszkó-szoros* 750 m. Szepesváraljától kocsin $1\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el. Útközben megragadó szép kilátás nyílik Szepesmegyére. Fönt a hegyen emlékkő örökíti meg a Branyiszkói csata emlékét, a midőn 1848. február 5-kén a honvédek a hegyet megrohanva a császáriakat elűzték.

A hegyláncz három legmagasabb csúcs megmászása nem nehéz és a kilátás miatt ajánlható.

A *Viszoka-hola* 1162 m. és a szomszédos *Szmrekavicza* 1193 m. megmászása fél napot igényel. Kiránduló pont Szepesváralja. A Branyiszkó-szorostól $1\frac{1}{2}$ óra alatt jó kocsiuúton mehetünk. A szorostól erdei útra a Viszoka-hola egy óra alatt és a Szmrekovicza további $\frac{3}{4}$ óra alatt érhető el.

A *Slubicza* 1131 m. megmászása szintén félnapot igényel. Kiránduló pont Szepes-Olaszi. Több út vezet fel.

a) *Dubrava* községen át legkényelmesebb az út (1—

1 $\frac{1}{2}$ óra), mivel innen a hegy gerinczig szekérrel lehet feljutni és csak rövid ideig kell gyalogolni.

b) **Vojkóczon át** (2 óra gyalog).

A krompachi utat átlépve, a Vojkóczra vezető utat követjük s egy óra alatt a kis helységbe érünk. Innen a hegységen át mezei ut vezet, melyet követve, a hegygerinczen (1 $\frac{1}{2}$ óra) balra fordulunk s a gerinczen haladva, további 1 $\frac{1}{2}$ óra alatt a Slubicára hágunk.

c) **Szlatvinon át** (1 $\frac{1}{2}$ —2 óra gyalog).

Szepes-Olasziból egyenes szekérut vezet Szlatvin kis fürdőbe (1 $\frac{1}{2}$ óra) 479 m., melynek savanyuvize van. A fürdőház egyszerű; a korecsma igénytelen, de tiszta. Az átmeneti stilusban épített templom a Szepesség legrégibb templomai közé tartozik. A Slubicára való felmenetel rendkívül meredek; többnyire vízmosások mellett kell felhágunk s az utat magunknak keresnünk (1 óra).

A *Slubica csúcsa* nagy hegyi rét (közelben semmi forrás); az erdőöv 1000 m.-ig felnyúlik. Közete csillámos pala.

A *kilátás*. Áttekintjük az egész Szepességet a Poprád völgye és a Magura kivételével. Délkeletnek látjuk a Csernahora hegylánczát, északkeletnek a Branyiszkószorost és a hegyláncz legmagasabb csúcsát, a Szmrekovicát (1193 m.).

Délkelet és dél felé látjuk továbbá a Hernád-völgyszorost Margitfalunál s a Phönix-huta mellett, valamint a Gölniczvölgy két oldali hegylánczeit. Előttünk terül el a Hernádvölgy, Krompach, Istvánhuta, Kluknó, Richnó, Hrisócz és Kolinócz helységekkel; Krompach mögött a Szlovinkai-völgy egész hosszában a Krompachi Skala, a Thurzóhegy, (Klipberg) Ostri vrh, Hollófej hegyekkel s a hegynyereg Svedlér felé; háttérben a szomolnoki-hegy, a Trohanka-hegyláncz s a kettős csücsű Rablókő és Kloptana. Ezekhez csatlakozik egész sora a Szepes-gömöri érczhegység csücsűsainak a Királyhegyig és a Királyköig.

Előttünk, nyugat felé, kiválik a kopár sziklás Drevenyik a Szepes-

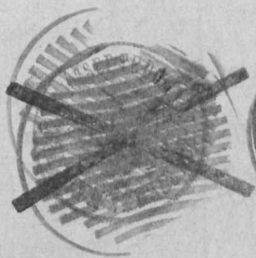
A LUBLÓ-LÖCSEI HEGYSÉG

1:150,000

DAS LEUTSCHAU-LUBLAUER WALDGEBIRGE

- ..... Megyehatár. Comitatsgränze.
 ————— Mezei út. - Feldweg.
 ..... Öyalog vagy erdei út. - Fuss oder Waldweg.

várral; Szepes-Váralja városa el van földve, holott a szepesi káptalan tisztán kivehető.

A Branyiskó-hegyláncz tövét koszoruszerűleg körülvesz számos helység, köztük Zsegra a híres templomával, Hotkócz a négyszegletű parkban, odább Mindszent. Jobbra, északnyugat felé a kép keretét a Lőcse-lublói erdőshegység képezi.

Balra, délnyugat felé látjuk Szepes-Olaszit, Wellbachot, odább Iglót és Lőcsét s egyéb helységeket, míg a háttérben a fenséges Magas-Tátra emelkedik.

Északkeletnek fordulva, lenézünk Sárosmegyére; messze távolból az Eperjes-kassai Trachyt-hegyláncz néhány kúpja tűnik fel.

A lejövetel Vojkóczon, vagy egyenesen Szlatvinon át ($1\frac{1}{2}$ óra) történik Szepes-Olasziba ($1—1\frac{1}{2}$ óra).

6. A lőcse-lublói hegység.

(Lőcse és környéke. — Lublófürdő és környéke.)

A lőcsei vasutal Lőcsére.

Igló állomásról szárnyvonal Lőcsére visz (12·7 km). A vasut a Szentháromság-kápolnánál a «Blaumond» nevű dombsort megkerüli s a Lőcse-patak völgyébe fordul. Csakhamar elhaladunk Pálmafalunál, egykori XXIV szepesi városnál, mely jelenleg kis tót falu. A meredek dombon fekvő «Régi Lőcse» mellett elmenve, Lőcsére érünk. (Kocsiár a városba 1.20 K.)

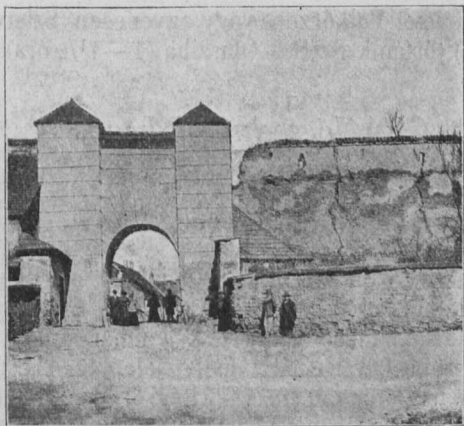
A pályaudvarról látjuk a laktanyákat, a Minorita-templomot, az evangélikus templom kupoláját s a katolikus templom tornyát, a Mária-kápolnát a város mögötti hegyen, és balra a háttérben a Tátra néhány csúcsát.

Lőcse, 573 m. dombon épült, Szepesmegye főhelye, a megyei hatóságok székhelye, számos iskolával. A «Körön» (Ring) levő népiskolával szemben vendéglő; ajánlandó azonban a kaszinó-épületben megszállani, hol néhány vendégszoba van és jó ellátás.

Lőcse egyik legérdekesebb városa nemcsak a Szepes-

ségnek, hanem egész Magyarországnak is, mert középkori építő jellegét elég jól őrizte meg. A XIV. században épített hármás várfal, a keleti oldalon mély árokkal körülvéve, legnagyobb részt még fennáll. Védekezésül szolgált továbbá tizenöt bástyatorony, melyeket az egyes czéhek védelmeztek és melyeket a szerint neveztek is el.

Négy kapuja van: a felső-kapu, a tornyokkal ellátott

A lőcsei középső kapu a város körfalával.

menhárdi kapu, a zárdai vagy lengyel kapu s a már leszerelt alsó-kapu.

Némely nyilvános és magánépület nagy műtörténelmi becsesl bir s a mellett tanuskodik, hogy a Szepességen hajdanában az építészet, szobrászat és festészet minő magas fokon állt. A nyilvános épületek közül említendő a katholikus templom és a városháza; az utóbbiak közül részben a felső-magyarországi renaissance stílusban épült Thurzó-házak. Gót stílusban épi-

tett magánház Lőcsén már nem létezik, de némely kapu és ablaknak ivhajtásos alakja, valamint a pitvarokban levő ülő-fülkék s egyéb részletek az eredeti gót stílus mellett tanuskodnak.

A mindennemű műemlékekben való gazdagságot te-

A Csáky-féle (Thurzó-) ház.

kintve, hazánkban Lőcsét illeti meg az első hely. Sok háznak műtörténeti értéke van s a gót és renaissance stílus keverékét mutatja, mely utóbbi a XVI. század második felében jött divatba. A XV. és XVI. századbeli tűzvészek okozták, hogy az átalakításokat már renaissance stílusban eszközölték ; innen van, hogy sok helyütt gót

kapu- és gót ajtó mellett a házsárny és a hátulsóház renaissance- és barokkstilusban épült. A felsőmagyarországi renaissancestilusu ház typusa a Csáky-féle ház, melyen még XV. századbeli gót ivhajtások is felismerhetők. A tiszta renaissancestilusu házak közül különösen három említendő: a Skicsák-féle (Thurzó-) ház, nevezetes udvarral német renaissance stilusban (mult századok áruházának typusa) és egy másik Thurzó-ház, jelenleg laktanya, mely a kapu felett a Thurzók czimerét (három rózsa és oroszlán) mutatja; valamint a Hermann-féle ház (udvara német renaissance stilusban). Eredetileg az egész «Kört» (Ring) oszlopcsarnok (nyílt árucsarnokok) vette körül; ezek közül azonban csupán két részlet maradt még fenn.

Történelem. Lőcse városát, a lőcsei krónika szerint, a mongolok visszavonulása után, 1245-ben építették. Nevét a város állítólag a közelében levő őrtoronytól vette, melynek őre a közelgő ellenséget azzal hirdette, hogy: «Leut schaut». A szó egyébiránt a kelta Liuche (vár) szóból ered.

Lőcse a XXIV szepesi város főhelye volt és már 1285-ben vált királyi várossá, melynek pecsétje azt a körirást mutatta: A lőcsei respublica pecsétje. A XIII. és XIV. században a várost a tűzvész ismételten csaknem teljesen elhamvasztotta.

A mongolok előtti első telep állítólag az ugynevezett «Alte Leutsch» volt, melyet már a vasutról vettünk észre. Az itt 1899-ben történt ásatások bizonyították, hogy kelták is laktak itten.

Őskori tekintetben is nevezetes Lőcse környéke. Két órányira a várostól a Máriahegyen túl fekszik a «Lőcsei vár» prähistorikus terraszépitkezésekkel, valószínűleg kelta telepítések, a hol őskori tárgyakat is találtak.

A pályaudvarról a kociut a város körfala mentén, a laktanyák mellett, a menhárdi (közép) kapuhoz visz. Ide torkollik az ösvény is, mely a pályaudvarról a katonai gyakorló-téren át egyenes irányban a kertek mögött vezet. A kapu mellett látható a 3—5 m. mély várárok, mely most védett gyümölcskerttéalakult át.

Kis hidon át toronyajtóhoz érünk, hol elzárt lépeső

(kulcsa a szemben levő Probstner-házban kérendő) a «Fehér asszony»-hoz vezet, a ki befalazott ajtón le van ábrázolva.

Löcsét 1740-ben a császáriak ostrom alá vevén, egyik magyar kapitány neje a «Fehér asszony» a kuruczok által megszállt várost állítólag az ellenségnek elárulta, annak kaput nyitván.

A Minorita-templom mellett elmenve, a város czi-merével diszitett felső kapuhoz s a Kossuth-utczán át a «Kör»-re (Ring) jutunk. Ez Lőcse főtere, sétahely a honvéde-mlékkel és népiskolával (hajdani áruhá-
z); ettől szemben a szálló s a baloldalon egy egykori Thurzó-ház, ormó-
szerű párkánydiszítéssel (felső magyar-országi renaissance). A Kör közepén állnak a nyilvános épü-
letek: a Jakab-templom, a városháza s az evangéliku s templom. Ettől jobbra van még három épület oszlop-
csarnokkal.

A löcsei «Fehér asszony».

Megtekintjük a Jakab-templomot, a városházát, esetleg a Minorita-zárdát s azután a várfal mentén visszatérünk: mi igen kellemes sétaut.

A Sz. Jakab-templom.

A Sz. Jakab-templom csarnoktemplom, és hazánk egyik legnagyobb temploma, magában véve a középkori műipar muzeuma; megtekintése ennél fogva mindenkinek ajánlható. Minden építőstílus a korai-gótikustól a késő-barrokig van itt képviselve. A protestánsok és katolikusok vallási türelmessége, kik felváltva a templom birtokában voltak, érintetlenül hagyta a műkinéseket, melyek ily módon az utókor részére maradtak fenn.

Három építési korszakot különböztetnek meg: az elsőt a XIII. század közepétől a XIV. század elejéig, ó gót stílusban, némi átmeneti stílusbeli jelzéssel; a második korszakban (XIV. század) építették a sekrestyét (előbb a belpoklosok kápolnája) és a Sz. György-kápolnát; a harmadik korszakból (XV. századból) valók a déli és északi kapuzat előcsarnokai. A déli kapuzat a gót izlés virágkorából származik; a szentségtartó, középkori szobrászat remeke, utógótstílusú. A főhajó nyugati oldalán levő gótstílusú orgonakórus II. Lajos és II. Ulászló ezimerét mutatja s a XV. század végéről vagy a XVI. század elejéről származik.

A templom belseje. A Sz. Jakab-templom a XV. század eleje óta a középkori műemlékeknek egész sorát a legújabb korig tartalmazza. Ezek három csoportra oszlanak: Oltárokra, falfestményekre és siremlékekre.

Oltárok. A legtöbb szárnyas oltár a középkori szobrászat és festészet valóságos remeke és párját ritkítja nemcsak egész Magyarországon, hanem annak határain túl is. A gót oltárok közül a következők említendőek:

A főoltár, melyet 1500-ban Pál mester faragott, hazánkban a legmagasabb gót oltár (19 m).

A középszekrényben Mária, Jakab és János alakjai, mesteri faragványa; az oltárszárnyak hátlapjain a Kranach-féle kinszenvedés ügyes utánzata; a predella-fülkében az Úr vacsorája faragványban; a szárnyak előlapján részletek Jakab és János életéből láthatók.

A Máriahó-oltár, a XV. század végéről, a XIV szepesi város másodszép oltára.

A középszekrényben a Szent Szűz gyöngéden kidolgozott szobra; az oltárszárnyakon képek életéből láthatók. A predellát a város és Lengyelország czimere disziti, a mi alighanem arra mutat, hogy az oltárt II. Ulászló a lengyel királylyal Lőcsén való találkozásának (1494) emlékére emelték.

Mátyás király passio-oltára, 1474-ből való.

A különösen gazdagon diszitett predellát Corvin Mátyás és második neje, aragoniai Beatrix czimere ékesíti. A középszekrényben a Megváltó, Mária és János szobrai, az oltárszárnyakon néhány szentnek képe s a szent történelemből vett részletek vannak.

A Péter-Pál-oltár, a XV. századból.

A középszekrényben a két apostol szobra; az oltárszárnyakon életökből vett részletek vannak.

A Katalin-oltár (régibb oltárokból összeállítva).

A legrégibb oltár Sz. Katalin szobrával, a tört kereket tartva. A predellán Krisztus kinszenvedései. Ezen oltárszárnyak képei a templom legrégibb festményei.

A Szt. Miklós-oltár renaissancestílusú, a XVI. század elejéről.

A középszekrényben Szt. Miklós, János és Benedek szobrai, képek Szt. János és a Megváltó életéből láthatók.

A János- és Anna-oltárnál már a korai renaissance részletei találhatók. A szekrény beosztása még középkori, a disztés azonban már a renaissance stílust árulja el.

Szt. János, illetve Szt. Anna szobrai és képek János életéből.

Néhány újabb oltár, rococco- és barokkstílusban, nem bir műértékkel.

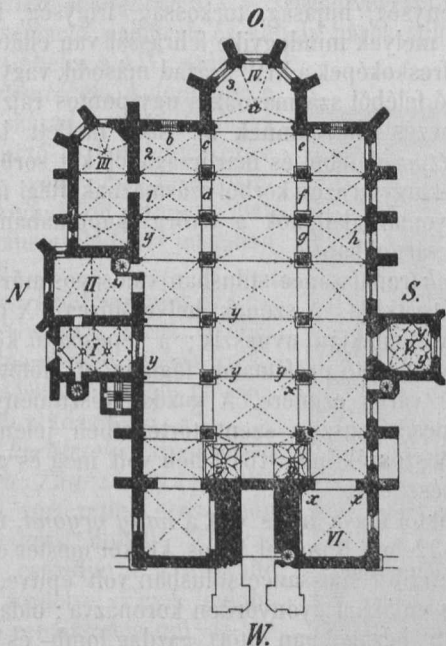
Falfestmények. Valószínűleg a templom egész belseje falfestményekkel volt borítva, melyek közül néhányat láthatóvá tettek az utolsó években.

Az északi falon (a sekrestye mellett) látjuk (Storno által a hetvenes években restaurálva): *a hét főerényt* (betegek ápolása, utasok ellátása, éhezők etetése, szomjuzók itatása, meztelenek ruházása, foglyok

Szent Jakab temploma Lőcsén.

A lőcsei Szent Jakab-templom alaprajza.

- I. Északi előcsarnok.
- II. Szent György-kápolna.
- III. Sekrestye.
- IV. Szentély.
- V. Déli előcsarnok.
- VI. Keresztelő kápolna.
- a. Főoltár.
- b. Máriahó-oltár.
- c. Péter és Pál-oltár.
- d. Szent Miklós-oltár.
- e. Szent János-oltár.
- f. Szent Anna-oltár.
- g. Szent Katalin-oltár.

- h. Passio-oltár (Mátyás-oltár).
Falfestmények.
- 1. Hét halálos véték és erény.
- 2. Szent Dorottyaképek (falfestmények).
- 3. Apostolok, Próféták, Szent-háromság stb. (falfestmények).
- 4. Még nem restaurált falfestmények.
- x. A Thurzók siremlékei.
- y. Kanonok-székei.
- h. Szószék.

vigasztalása, haloitak temetése) és *a hét halálos vétet* (gőg, fösvényesség, bujaság, torkosság, irigység, harag, tunyaság), melyek mindegyike felirással van ellátva.

Ezek a freskoképek a XIV. század második vagy a XV. század első feléből származnak s úgy pontos rajz, mint élénk színezés által tűnnek ki. Ezek mellett látható *Szt. Dorottya* életéből és martirságából két sorban 20 kép, melyek ugyan azon korból származnak. Régi falfestmények nyomai találhatók a György-kápolnában s az északi előcsarnokban is.

A *szószék* (renaissance stilusban) valóságos műremek, mely párját ritkítja. A szónok helye Mózes a X parancsolatot tartó alakján nyugszik; a lépcsőajtó közepét szent könyvet tartó prófétaalak foglalja el; fölötte látható Lőcse város czimere. A gazdag disztiményekkel ellátott lépcsőtámasz a szent történetbeli jeleneteket mutatja. A szószék már 1619-ben volt meg és gazdag patricius készítette.

Régi időktől fogva híres volt a *nagy orgona*, melyet 1615—1632-ben Hummel János, krakói mester épített. A legfényesebb renaissance stilusban volt építve, lombozattal és gulákkal gyönyörűen koronázva; oldalt s a sipok fölötti hézagokban áttört gazdag lomb- és virágfüzérékkel. Eredetileg a déli bejáratnál szemben, az északi hajóban volt felállítva, a hetvenes években azonban lebontották s a nyugati organaszinre helyezték át, az oratoriumot pedig szétszedték és külön helyekre felosztották. Így vesztette el a templom egyik legnagyobb műkincsét.

Nevezetesek a *kórusi székek* is; a legrégibbek, a városi tanácsnokokéi, 1492-ből származnak s a támlákon gót disztítést mutatnak; Lőcse város czimer-táblája pedig 1525-ből való. A többi szék renaissance stilusu, némelyik gyönyörű famozaikban készült tájképeket láttat.

Megemlítettő még a fémből öntött, gazdag diszítésű *keresztelő medencze* a XIV. század végéről, valamint a szentségtartó, *pacifical* és kehely barokk stílusban, úgy mint Gobelin a XIV. századból.

Síremlékek. A templom a XVI. század kezdetétől fogva a Thurzó-család temetkezési helye volt, de ezek síremlékein kívül számos más patricius családot is magában foglalja.

A legrégebbi síremlék az Ulebach Györgyé, a Szt. György kápolna építője, ebben található (1392). A többi nevezetesebb a következő:

A *keresztelő kápolnában* jobbra: *Thurzó Ján.* (+ 1508), teljes vértessel oroszlánon állva (gót). Mellette *Thurzó Elek*, családjával a Megváltó előtt térdelve. (Egyik legjobb hazai renaissance-mű, az akkori divatot mutatván, 1543.)

II. Thurzó János mellett V. János, ugyanolyan kivitelben, mint amaz (1558.). Balra: *Thurzó Szaniszló és Christofor* síremlékei, alakjuk páncélban oroszlánon állva (1625). A főhajó déli pillérén II. Elek síremléke.

A patricius-epitaphiumok közül megemlítettő *Triebel Györgyé*, szépen kivájt dóralak márványszobrokkal, némely részei alabastorból: *Rhael Antalé*, római harczosokkal, mint mellékszobrocskák; valamint *Hirschler Dánielé*, fából faragva, mely utóbbi szobormű Magyarországon a német renaissance legszebbjei közé tartozik.

Thurzó János síremléke. .

A városháza.

A német renaissance-stilusban épített emeletes városháza *egyike a legszebbeknek hazánkban.* A gót stílus talált maradványai arról tanuskodnak, hogy a

városháza már a XIV. században fennállt. 1550-ben teljesen leégett, s 1615-ben renaissance stílusban restaurálták. Utoljára 1893—1895-ben restaurálták. Az emeleten a gót ivhajtású előcsarnok érdekes.

Lőcse városháza.

A tanácskozási terembe vezető ajtó fölött a város dombormű faragott cizmere látható, fölötté babérkoszorúval lebegő angyal. A czimertől jobbra az igazság alakja, egyik kezében mérleget, másikában pallost tartva; balról a türelem alakja.

Alatta néhány latin felírás. A tanácskozási teremben csupán a XVI-ik századbéli sárgaréz-gyertyatartó bir műértékkel. Azonkívül látható a városházában két régi pallos, néhány alabárd stb. Déli külfalán falfestmények láthatók: a mérséklet, eszélyesség, erő, türelem és igazság női alakok képében, latin felírásokkal s 1615.

évszámmal. Az északi oldal bolthajtás által a 1661-ben renaissance stílusban épült harangtoronnyal van összekötve. A déli és nyugati falon oszlopos karzatok és loggiák vannak, s a nyugoti falon az emeleten is.

A zárdatemplom. A nyugati városhatár közelében van a valószínűleg a XV. században gót stílusban épített háromhajóú zárdatemplom. Barokkstílusú oltárai a XVIII. század második feléből származnak. A templom nyugati oldalán négyszögletű kaputorony gót ablakokkal áll, amely hajdan védelméül is szolgált. A templomhoz zárda (most kir. gymnasium) van gót ivhajtásokkal hozzáépítve, amely annyiban nevezetes, mivel a hazánkban csekély számban fennmaradt középkori zárdák építési módját mutatja: czellák, refectorium stb. kivált pedig a Magyarországon az egyedüli még fennmaradt keresztfolyosó.

Lőcse környéke.

Lőcsefürdő 640 m.

5·6 km. 20—30 perc kocsin (kocsiár 3 K), 1 óra gyalog.

Ezen nyaralóhely a keskeny erdőborított Lőcsepatak völgyében fekszik, és különösen északfelé védve van.

A késmárki országúttól az első nagy kanyarulatnál elágazik a régi lublói út és a közeli fürdőhelyre visz. Egy szép sétaút vezet a Máriahegyre és a «Váron» át Lőcse-fürdőre egy óra alatt.

Lőcsefürdőn 47 szoba van, a nagy villában 43, a fürdőházban 4, heti ár 12—22 K. Ellátás: egy couvert K 2—2·40; napi ellátás 3 K. Az elő- és utóidényben 30%-al olcsóbb árak vannak. — Vízkúra, meleg fürdők tej és tejsavó kúra. Pos'á- és távirda Lőcsén.

Lőcsefürdőről kirándulást lehet tenni a «Jagenknecht» nevű hegyre, hol a Daniháza-pavillon áll (2¹/₂ km., 1¹/₂ óra) a várhegyre (Burg) 4 km., egy óra; a Kereszthegyre (Gehol) 6¹/₂ km., 1⁴/₅ óra; Vinna vadász-

lakhoz $9\frac{1}{2}$ km., $2\frac{1}{2}$ óra; Lublófürdőre $29\frac{1}{2}$ km. $6\frac{1}{2}$ óra. Az utak a M.-Kárpát-egyesület lőcsei osztálya által fehér színnel vannak jelezve.

Késmárcra vagy a leibitzi kénfürdőbe.

Lőcse—Késmárk 25 km. Kocsiár 8 K.

Lőcse—Kénfürdő 23 km. (Kocsiár 8 K.)

Jó uton Ruszkinócson át Késmárcra megyünk (2— $2\frac{1}{2}$ óra alatt kocsin) s ugyanazon az uton a kénfürdőbe 2— $2\frac{1}{2}$ óra alatt. Úteltérés Leibitz előtt (Lásd p. 337).

Útközben a Kereszthegeyre (Gehol) is fel lehet esetleg menni (l. p. 314).

Szepesvár aljára és Szepesvárra 15 km. (1— $1\frac{1}{4}$ óra kocsin). (Kocsiár 6 K.)

Jó országot vezet el Görgő (gróf Csáky-féle kastély és park) mellett. Majd néhány dombon át a «Pasicza» édesvizi mészdombnak tartunk. A magaslatról szép kilátás nyílik a szepesi káptalanra és a várra.

Tekintsük meg először a káptalant (a koci az alsó kapunál vár) s esetleg Szepes-várt is. Visszamenet egyenesen Lőcsére, vagy vasuton Szepes-Olaszin át (l. p. 287).

A Kereszthegy (Gehol) 1082 m.

A Kereszthegy hosszúra nyújtott hegyhát, a szepesi középhegységnek legkényelmesebben elérhető kilátási pontja, mivel a hegykúp aljáig szekérrel lehet jutni és rendkívül hálás a szép körkép miatt, melyet a Tátrára s csaknem egész Szepességre élvezünk. Ez a kirándulás mindenkinek ajánlható.

Késmárkról 2— $2\frac{1}{2}$ óra (p. 336).

Lőcséről:

Kocsin 2— $2\frac{1}{2}$ óra, gyalog $2\frac{1}{2}$ —3 óra.

A késmárki uton a Lőcsepatak völgyében a lövölde, és fűrészmalom mellett elmenve, elhagyjuk a magános

fekvésü Kovács-nyaralót, s a Lőcsefürdőbe eltérő utat jobbra hagyjuk. Majd néhány serpentínában (Lőcsére való szép kilátással) a hegygerinczre érünk, $1\frac{1}{2}$ óra alatt, honnan mezei uton még a kúp aljáig lehet szekérrel menni további $\frac{1}{4}$ óra alatt, úgy hogy csak az utolsó félórát kell gyalog megtenni.

Gyalog.

Gyaloglók a kocsitútról az első éles kanyarulatnál (a Lőcsefürdői ut elágazásától kb. 10 percz múlva) letérnek és a Dvoreczre vezető uton erdőben, majd kopár mezőn a magaslatra mennek fel. Jobbfelé látjuk Dvorecz helységet 580 m., valamint a fehérlő menházat a Kereszthegyen s előttünk a közeli hegyháton keresztet, mely felé most tartunk. Itt elérjük a Kereszthegyre vezető szekérutat $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt; vagy pedig a malom és a Helena-udvar mellett, hol a kocsitutat kereszteljük, Dvorecz falun át a Kereszthegyre megyünk $2\frac{1}{2}$ óra alatt.

A kereszt közelében, a déli hegylejtőn, Ruszkinócz felé, bokrok közt falmaradványok rejtőznek. Itt állítólag a Szepesség egyik legrégebb kőből épült temploma, a Sz. Márton-templom állott, melyet a mongolok a hagyomány szerint az isteni tisztelet alatt elpusztítottak. Kissé odább boltozott pincze nyomát találni s a népmonda szerint, itt állítólag zárda volt (a pusztá templom «Die wüste Kirche»). Őskori agyageserepet és kőbaltákat is találtak már itt.

Közvetlenül a hegykúp előtt a mezei utat, mely a lejtő mentén tova visz, elhagyva, egyenesen a kúpra vezető, tisztán látható ösvényre lépünk. A hegyi rét déli szélén (balra) ritkaság gyanánt gyalogfenyő-bokrot találunk. Innen csakhamar az első, s azután a második kúpra jutunk, a hol az erdő szélén a *Kornél-menedék-ház* áll. (Jelenleg csőszlakás, 1 turista-szobával; az ellátás kezdetleges.)

A Kereszthegy kúpjá nagy kiterjedésű hegyi rét, mely minden oldal felé igen szép kilátást nyújt. A gazdag flóra a szepesi közephegység flórazónájához tartozik, kevésbé hasonlít az Alaesony-

Tátra növényzetéhez, de mégis eltér tőle, és növényzeti-formációkban a leggazdagabb (l. növényzet p. 18).

Kilátás. Északnyugat felé látjuk a Magas-Tátrát s a Poprád-völgyi síkságot Lucsivnátlól Szepes-Béláig számos helységgel; továbbá a bélai mészhavasokat, a szepesi Magurát és e mögött a Koronahegyet a Vörös kolostornál.

Dél és délnyugat felől határolja a láthatárt az Alacsony-Tátra két legmagasabb pontja, (Gyömbér és a Királyhegy), odább a Kozi-Kamen s a szepes-gömöri érczhegység: Hollókő, Knoll és Murán, Aranyasztal, a Trohanka hegylánczat, Thurzó-hegy (Klipberg).

Kelet felől feltűnik a Branyiszko-hegylánc és még távolabb a sárosi hegyek.

Közelebb előttünk (délkeletnek) látjuk Dvorecz, Zavada és Uloca magas fekvésű helységeket, Lőcsét és a Lőcsefürdőre vezető utat.

Kereszthegyi mondák. A Kereszthegyről szép mondakör keletkezett. Rajta valamikor Kaponvár állt, a melyben a vérszomjas Rusquin lovag uralgott és folytonos torzsalkodásban volt Ruczkinócz gyorsan felvirágzó városával. Egyik hegynyílásban van a szüzek által őrzött Kereszthegy kincse, mely csupán karácsonykor az éjféli órában látható. Olykor a vad vadász is erre hajt.

Tíz pereczel odább (nyugatnak) a hegyháton őskori terraszépítés (Kaponvár) nyomait látni.

Visszajövet kocsin ugyanazon uton megyünk Lőcsére $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt; gyalog vagy Dvorecz falun át (2— $2\frac{1}{2}$ óra), vagy a Homlok-hegyről (Stirnberg) a «Knöpfchen» nevű hegyiréten át ($1\frac{1}{4}$ óra), Lőcsére (1 óra), összesen $2\frac{1}{2}$ óra alatt.

A «Knöpfchen» nevű erdei réttől $\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el a Nagy-Őzhegy 949 m. szép kilátási pont, mely tőrésleg a Kereszthegyről jövet megtehető, mi egy órai kerülőt jelent. Innen Lőcsére 1 óra.

A Kereszthegyről erdei uton Ruszkinóczra $\frac{3}{4}$ óra és innen kocsin Késmárkra vagy a Kénfürdőre 1 óra.

A Kereszthegyről erdei uton a Javorinkahegyen át Vinna vadászakhoz $1\frac{1}{2}$ —2 óra, vagy a «Dirnbrück» hegyháton át $1\frac{1}{2}$ óra alatt Lőcsefürdőbe lehet jutni.

A Jankoveczen át Lublófürdőre 44 km. $6\frac{1}{2}$ óra.

A kirándulás a Jankoveczen át Lublófürdőre, a Lőcselublói hegységen visz keresztül, természeti szépségekben gazdag és mindenkinek ajánlható, a ki a gyaloglást

kedveli. Az ut a régi lublóí szekérut, melyet már nem igen használnak.

A Javorinka hegyről a szekérut (a legmagasabb az egész Szepességben (1200 m.) csaknem vízszintes irányban 4—4½ óra alatt a Jankoveczig visz. Ezen uton azonban a hó rendszeren csak május elején olvad el. Helyenkint gyönyörű kilátás nyílik a Magas-Tátrára s a Poprád-völgyre, az árvai és lipői havasokra s a sárosi, valamint a zempléni hegyekre is. Magát a lublóí erdős hegységet is áttekinthetjük, melynek hosszára nyúlt hegyhátaít gyakran terjedelmes hegyi rétek borítják.

Lőcse—Felső major kocsin 40 percz, gyalog 4½ óra ;

— Vinna vadászház 2 óra ;

— Jankovecz 50 percz ;

— Sipkova csőszház 1:20 percz ;

— Jakubján 50 percz ;

— Lublófürdő 1 óra = összesen 6½ óra.

Lőcséről az ut Lőcsfürdőn át (20—30 percz kocsin, gyalog 1 óra) a felső majorhoz visz, a meddig kocsin is lehet menni. Itt esetleg vezetőt vagy podgyászhordozót kérünk.

A pokolvölgyi erdei szekérutat mindjárt a felső major mögött balról elhagyva, a hegyhát hosszában menő rövidebb jelzett ösvényre lépünk, mely nagyobbára árnyas erdőben, majd erdei réten hegynek visz. Utközben jobbról a Velka-Kraszna s a Spielenberg nagykitjedésű hegyi rétei mutatkoznak. A gerinczre való felhágás utolsó része elég meredek. Két órai gyaloglás után (a felső majortól) a Velki Javorinka hegyre érünk, hol a gyalogösvény a felső majortól jövő szekérut torlik. Innen nyílik szép kilátás a szepes-gömöri hegylánczra s Dvorecz helységre.

A Javorinka hegyen facsoportok által élénkített erdei rétről szép kilátás kínálkozik kelet felé a körülfekvő hegyvonulatokra, míg Toriszka helység is látható az erdőn át.

Másik erdei rétnél a szekérut alatt jobbra közelebb ösvényre térve, 25 percz alatt a Vinna nevű vadász-és turistaházhoz (hét ágygyal) 1200 m. érünk, mely az

erdei rét felső szélén fekszik; közelben a völgyben hideg forrás található.

Vinnától Lőcesfürdő 2 óra, Lublófürdő 4 óra, a Menház a Kereszthegyen $1\frac{1}{2}$ —2 óra. Késmárk (a Kereszthegyen át) 4—5 óra, a leibitzi kénfürdő a Selzen nevű hegyhát mentén $1\frac{1}{2}$ —2 óra, — Tú (Ihla) 2 óra. *A Kacski-csúcsról (3 perc) a legszebb kilátás az egész ut mentén.*

Vinnától az erdei út $\frac{3}{4}$ óra alatt a *Jankoveczi* magánosan fekvő csőszházhoz visz.

A *Jankovecz* 1170 m., nagy kiterjedésű hegyi rét, mely Sárosmegye határát képezi és megragadó távlatot nyújt nyugat felé a hosszúra nyúlt erdőborított hegyhátakra (köztük az Tühegy 1284 m. és a jakubjáni Szimina 1291 m.), a Poprád-völgyre s a Magas-Tátrára. Észak felé látjuk a Jakubjáni völgyet Jakubján helységgel; kelet felé a sárosi hegyeket és a Tárca-völgyet.

A hegygerincez mentén 1 óra alatt a szép körképet nyújtó jakubjáni Szimina-re érünk (1291 m.).

A Jankoveczről gyorsan lefelé megyünk. A néhány nagyobb kanyarulatot képező erdei utat újra elhagyva, kissé meredek ösvényen az erdő közepette, a jakubjáni patakhöz sietünk.

Ettől a Sipkova-hegy alján fölfelé a Tühegyre (Ihla) $1\frac{1}{2}$ —2 óra alatt jutunk.

A patak mentén tovább menve, 1 óra alatt ismét a szekérutra lépünk és további egy óra alatt (Jankovecztől) a Sipkova csőszházhoz érünk. Az immár nagy patak mentén újra egy ideig erdőben ballagva, megnyílik előttünk a völgy és Jakubján rutén faluhoz (612 m.) jövünk. Az utat Lublófürdő felé folytatva, átlépjük a patakot és a jobbfelől levő meredek (Zajaczia hora) = Nyúlhegyre fordulunk, a honnan lent a völgyben láthatók Lublófürdő erdővel körülvett épületei.

Lubló fürdő 556 m.

Podolin állomástól 20 km. = 2 óra (kocsin 10 K).

Lubotin állomástól 15 km. = $1\frac{1}{2}$ óra (kocsin 8 K).

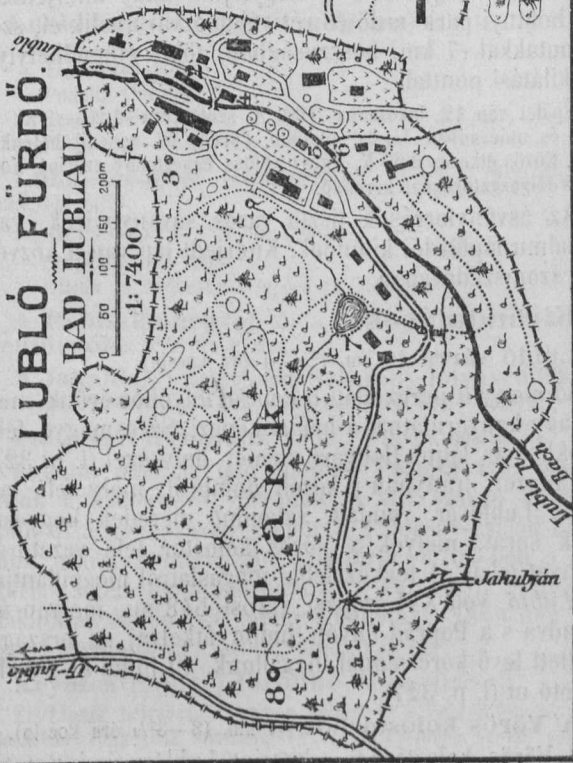
LUBLÓ FÜRDŐ. BAD LUBLAU.

0 50 100 150 200 m

1:7400.

LÉGENDE.

- 1 Fűrőház.
- 2 Badhaus.
- 3 Amália forrás.
- 4 Andor Quelle.
- 5 Mária.
- 6 Bazár; Bazar.
- 7 Kioszk.
- 8 Vendéglő.
- 9 Restaurandion.
- 10 Tó. Teich.
- 11 Gloriette.
- 12 Fivesi út.
- 13 Faltorvay.
- 14 Széchenyi.
- 15 Spazierwege.
- 16 Lakó és gazdasági épül.
- 17 Völgy u. Wirthschafts geb.
- 18 Fürdőtelep natúr.
- 19 Gfrenze des Bades.
- 20 Bét. Wiese.
- 21 Erdő. Wald.

Bajzolta: Gabrovitz Camillo.

Lublófürdő egyik látogatottabb női fürdőnk, minden oldalról védetten az erdő közepében, közvetlenül Sáros-megye határán fekszik. A kis völgytáglulatban állnak a szétszórt épületek: az emeletes vendéglő, mely a kávéházzal fedett folyosó által van összekötve; a modern berendezésű új fürdőház, hol a fürdőiroda, posta és távirda van elhelyezve; közel a csinos sétatér és az ivócsarnok. Ezen fürdői központ körül fekszenek a nyaralók. Nyugat felé a hegylejtőn nagy kiterjedésű, 70 holdnyi park (erdő és rét váltakozva) nyulik el, szép sétautakkal (7 km. hosszúságban) több pihenőhelylyel és kilátási ponttal.

Épület van 12, lakószoba 120. A szoba ára 1.20—6 K; az elő- és utóévadban $\frac{1}{3}$ -dal olcsóbb. Fürdő- és zenedij hetenkint 2 K. Közös étkezés 2.60 K. Egész ellátás egyezmény szerint. Kocsi a fürdőigazgatóságnál kérendő.

Az ásványforrások tiszta vasas savanyuvizek, vastartalmu lápfürdői kitünőek. Kiterjedt láp van a közvetlen szomszédságban.

Kirándulások.

Lubló várra 10 km. ($\frac{3}{4}$ —1 óra kocsin).

Jó uton 10 percz alatt a Poprád folyóhoz érünk, mely a nagy kanyarulatnál a határt képezi Sárosmegye felé. Csakhamar látjuk Hobgárt német helységet (l. p. 32) s ugyanazon irányban a közeli dombról, mely felé tartunk, Lublóvár romjait, valamint meredek hegycsúcsok sorát, melyek a Vörös kolostor felé vezető ut irányát jelzik. A legközelebbi magaslatról megpillantjuk Ó-Lubló, volt XVI szepesi várost 548 m., melyen áthaladva s a Poprád folyón hidon átkelve, az országút mellett levő korcsmánál megállunk. Itt indul ki a várba vezető ut (l. p. 327).

A Vörös kolostorhoz 34 km. (3—3 $\frac{1}{2}$ óra kocsin).

A Vörös kolostorhoz a kociut Lublóra és innen to-

vább a Poprád folyó mentén visz. Közvetlenül Gnézda előtt letérünk az országról és jobbra mellékutra térünk. Kamjonkán át 1 óra alatt felérünk a hegynyereg (731 m.). Innen legjobban tekinthetők át az erdőborított mészsirtek sora, mely a Viszoki szikla hegygel kezdődve. Folyvark és Kamjonka között húzódik el. Folyvark és Nagy-Lipnik helységen keresztül hajtva, a koronahegyi fürdőbe (Smerdzonka) érünk, melytől a Vörös kolostor $\frac{1}{4}$ órányira fekszik (l. p. 342).

Lubló-fürdőről Barlangligetre 45·4 km. = $3\frac{1}{2}$ —4 óra kocsin.

- Lubló $\frac{3}{4}$ —1 óra ;
- Podolin $1\frac{1}{2}$ óra ;
- Szepes-Béla $\frac{3}{4}$ óra ;
- Barlangliget $\frac{3}{4}$ óra (l. p. 322).

Lubló-fürdőtől Késmárcra 41·2 km. ($3\frac{1}{2}$ óra kocsin), (p. 322).

Nedecz-vár 7 $\frac{1}{2}$ óra kocsin.

- Szepes-Béla 3 óra.
- Ófalun át Nedeczre $4\frac{1}{2}$ óra (p. 340).

A Repiszko-hegyen és a Túhegyen át a leibitzikénfürdőbe 6 $\frac{1}{2}$ óra gyalog.

A Jakabfalvi (Jakubjanski) Szimeny-havasra 1291 m. Mezei ut vezet $4\frac{1}{2}$ óra alatt ezen szép kilátó pontra.

Palocsa várromhoz 13 km. $1\frac{1}{4}$ óra kocsin.

Lubotin állomás felé menve, Palocsa falu mellett látjuk a hasonló nevű várromot. A XIII. század közepén épült és a XVI. század elején a Palocsay-család birtokába jutott, a mely 350 évig birta ; 1707-ben a császáriak sikertelenül ostromolták ; 1830-ban kastélyalakították át, de csakhamar elhagyták ; 1845-ben tűzvész pusztította el s azóta romban hever.

Krynica lengyel fürdőbe 34 km. (kocsin).

Kis-Lipnik helységnél kompon kelünk át a Poprád-folyón ; vagy kocsin megyünk Órló állomásig (17·7 km.) ; innen azután vasúttal Muszynáig, s onnan még 10 km. kocsin.

Krynica (kinestári birtok) európai fürdőhely, 4000-nél több fürdő-vendéggel. Mész- és magnesiátartalmu vizét messze földön ismerik.

Krynica-hoz 23 kilométernyire fekszik *Zegiestowfürdő* (Lubló-fürdőről 17¹/₂ km.). Vasuti állomás.

7. A Poprád-völgye.

(Késmárk és környéke, Lublóvár.)

Számos a történelemelőtti hely a Poprád-völgyben; érdemes megnézni Késmárk várost középkori műemlékei miatt; a ki pedig barátja a történelmi visszaemlékezésnek, az látogassa meg a Lubló-várromot.

Vasuttal Szepes-Béláig 23 km. és **Podolinig** 31 km. (1—1¹/₂ illetve 1¹/₂—2 óra).

Poprád—Szepes-Szombat 1·7 km.; Szepes-Szombat—Késmárk 12·6 km.; Késmárk—Szepes-Béla 7 km.; Szepes-Béla—Podolin 10·4 km.

A poprádi állomás mögött a vasut a Poprád-folyón kel át és Szepes-Szombat megállóhelyhez visz, melynek közvetlen szomszédságában a «*Gréb-park*» nyaralóhely fekszik. A vasut balról megkerüli a várost, melynek harangtornya feltűnik a templom mellett, míg jobbról Strázsa városát látjuk. Szepes-Szombatról, a tág Poprád-völgyben, a Poprád-folyó mentén az egyhangu szepesi dombvidéken haladunk, míg balfelől a Magas-Tátra egész fenségében mindig lebilincselő látványt szolgáltat. *Matheócz* állomás után (vasáru- és börgyárak) feltűnik a hegyes Palenicza-hegy Barlangliget mellett, valamint a szepesi Magura is.

Nagy-Lomnicz előtt a vasut a Poprád-folyón kel át és közvetlenül a hid előtt van a Tátra-Lomniczra vezető szárnyvonal «*Tarpatak*» nevű elágazási állomása, a honnan a rendesvágányu vasut 1¹/₂ óra alatt a versenytér mellett Tátra-Lomniczra visz. (Menetidő Poprádról 3³/₄ óra.)

A vasut Nagy-Lomnicz helységen visz keresztül. Nemsokára a baloldalt közvetlen a vasut mellett lévő történelemelőtti *hunfalvi-vár* mellett megyünk el.

A *hunfalvi vár* árokkal körülvett négyszegletes fensik, terraszépítkezés nyomaival. Ennek közelében a vasut építésekor diluvialis kavicsban néhány hamuval és faszénnel telt tűzhelyet, agyagból készült főzőfazékat és egyéb edénycserepeit, tovább vassalakot, csontszilkéket és bronzból készült tárgyakat találtak. Az utóbbiak későbbi korból valók. Ezen őskori telep jelenleg köztemető.

Hunfalu állomást elhagyva egyidőre eltűnik a Tatra magaslatok mögött. Majd elérjük a Felső Szepességnek legnagyobb városát Késmárkot (p. 329.).

A kopár Jeruzsálem- és az ujonnan beültetett Vár-hegy, melyek mellett elhaladunk, szintén érdekes történelemelőtti helyek.

Itt is találtattak terrasz-építkezés nyomai. Kőedények, őskori edénycserepek leletei, néhány kulturréteg faszénnel stb. arra mutatnak, hogy itt az őskorban szintén lakóhelyek voltak.

Majd jobbról a késmárki fonó-műhelyt látjuk. *Nagy-Eőr* állomás mögött a vasut nagy ívben kétszer kel át a Poprádfolyón és megkerüli a parkot, melyből a felső-magyarországi renaissance stílusban 1570—1590 közt épített régi várkastély ormói kilátszanak (a báró Mednyánszky-család birtoka p. 336).

Csakhamar az «*Elágazás*» megállóhelyhez érünk. Az egyik vonal Szepes-Bélára a szárnyvonal végpontjához visz, mely várost néhány perc alatt elérjük.

Őskori falut a Poprád balpartján, Strázsa és Szepes-Béla közt is fedeztek fel mintegy 20 kunyhóbeli tűzhely és számos korongon készült edény cserepét.

Szepes-Béla 634 m. volt XVI szepesi városban megtekintésre méltó az 1260-ban gótstílusban épült róm. kath. templom; mellette a Campanile (Harangtorony). Érdemes továbbá a Dr. Greisiger városi orvos szép őskori tárgyak gyűjteményét megnézni. Jó vendéglő «Béla városához» a piacon.

Szepes-Béláról jó uton $1\frac{1}{4}$ óra alatt Barlangligetre érünk $11\cdot3$ km. még pedig $\frac{3}{4}$ óra alatt a magánosan álló Sarpanecz erdészlakhoz és korcsmához, a honnan erdőben további $\frac{1}{2}$ óra alatt Barlangligetben vagyunk. Utközben szép a kilátás a keleti Tátrára.

Szepes-Béláról $5\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el a Vörös klastromot $36\cdot6$ km. (p. 340) és $2-2\frac{1}{2}$ óra alatt Lublóvárt 26 km. (l. 325).

A másik vonal visz az «Elágazástól» a Poprád-folyó mentén, egyhangu, jobbfelől erdőborított dombvidéken Podolinra; állomásai: Keresztfalu, Bussócz és Podolin.

Podolin 570 m.

Hajdani XVI szepesi város, mely még a régi körfal maradványait mutatja. Ha a tulajdonképeni városba be- s abból kilépünk, az ut mindkét oldalán falmaradványokat látunk bástyákkal. A kis sétatérrel körülvett katolikus templom mellett áll az 1659-ban épült harangtorony.

Nevezetes az 1298-ban gót stilusban épített *katholikus templom*. Oltárain a különféle czéhek jelvényei ismerhetők fel. A Kunigunda-kápolna oltárképe Kunigundát, III. Béla király leányát és férjét Boleszlav lengyel királyt ábrázolja. A kehely a XV. századból, a szentségtartó a XVII. századból származik.

A *Piaristák zárdáját* (jelenleg négyosztályu gymnasium) 1648-ban építették. Falai közt II. Rákóczi Ferencz Bécsujhelyből való menekülése után huzamosabb ideig rejtőzött.

Történelem. Podolin valószínűleg már a mongolok ideje előtt (1244) fennállt, de a többi teleppel együtt a mongolok elpusztították. A helység regeneratora volt Kunigunda, III. Béla király leánya és Boleslav lengyel király neje, a ki hozományul a felső Szepességet kapta s a mostani Podolin területét bizonyos Henriknek adta át mivelés végett (1244). 1391-ben Podolin megváltotta magát 1300 frton s a bíróválasztás jogát és privilegiumát szerezte meg, 1412-ben szabad várossá lett; de még ugyanazon évben a többi XIII szepesi várossal együtt Lengyelországnak zálogosították el. Erődítvényeinek köszöni a város, hogy a XVI. és XVII. században a közlekedés központja és a Szepesség egyik legjelentékenyebb

városa volt, a mihez az a körülmény is járult, hogy a Poprádfolyó innen tutajon járható. A husziták sem szállták meg az akkor jól megerősített várost.

(Podolintól Lublówára $1\frac{1}{2}$ óra kocsin (l. Lublówárt.)

Lublówár 650 m.

Történeti emlékek kedvelői nem fogják sajnálni, ha Lubló-várt felkeresik. Az utak oda: a poprádvölgyi vasuttal Podolinon át, Lubló-fürdőből és a Vörös kolostortól.

Lubló-fürdőből kocsin $\frac{3}{4}$ —1 óra (p. 320).

Vörös-kolostortól kocsin 2— $2\frac{1}{2}$ óra (p. 353).

Podolintól illetve Szepes-Béláról kocsin 16 km. illetve 26 km. ($1\frac{1}{2}$ illetve 2— $2\frac{1}{2}$ óra)

Legközelebb érjük Lubló-várt a Poprád-völgyi vasut Podolini állomásáról. Ha a vasuti összeköttetés nem engedné, úgy kocsin megyünk Sz.-Béláról Podolinon át Lubló-várba.

Béla-Podolin $\frac{3}{4}$ óra = 40 km.; kocsin.

— Gnězda $\frac{1}{2}$ óra = 44·6 km.; «

— Lubló $\frac{1}{2}$ óra = 4·8 km. «

A vidék Szepes-Bélától Podolinon túlig egyhangu dombvidék. A Poprád-folyótól jobbra húzódik a lőcse-lublói erdőshegység, melyből tisztán kiemelkedik a Tű (Ihla) 1284 m.; balra látjuk a Magas-Tátrát, a szepesi Magurát és a kopár Kreighi hegyet őskori kulturhelyet, valamint Tótfalu, Viborna, Toporc és jobbra Holló-Lomnicz helységeket.

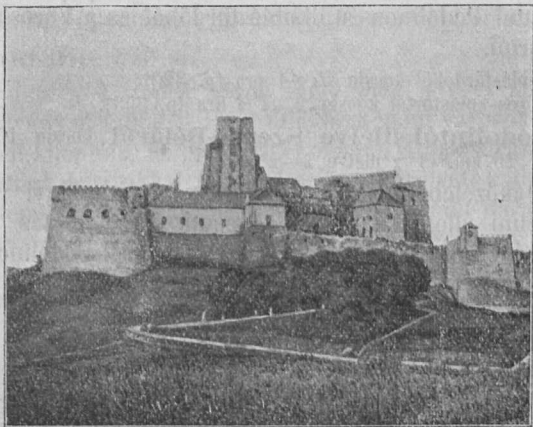
Podolint elhagyva, $\frac{1}{2}$ óra alatt *Alsó-Ruzsbach* faluba érünk, a honnan mezei ut *Felső-Ruzsbachra* s a hasonló nevű *Ruzsbach fürdőhelyre* (Podolintól 8·4 km.) $\frac{1}{2}$ óra alatt visz.

Ruzsbachfürdő már a XVI. században volt ismeretes, de virágkorát csak a XVII. században érte el, midőn a szepesi városok lengyel helytartói, a Lubomirski hercegi család tagjai sokat időztek Ruzsbachon. 1883 óta Zamojski lengyel gróf birtokában van s az

igénytelenebb fürdők közé tartozik. Épületei kis parkban az erdő közelében állnak és lengyel neveket viselnek. A kőbe foglalt források mésztartalmuak, melegük s kövesítő hatásuak.

Félóra alatt Gnédzára érünk és Lublówát pillantjuk meg.

Gnédza, hajdani XVI szepesi város, ép úgy mint Podolin és Lubló, mint Scultetia keletkezett, 1442-ben város privilegiumát kapta

Lublów-vár.

és a szomszédos városok sorsában osztozván, lengyel zálogba jutott.

Már láthatók Gnédza mögött azon meredek szikla-hegyek, melyek az utat Lublóról a Vörös kolostorhoz jelzik. Csakhamar feltűnik Lubló városa is. A Poprád-híd közelében az országút mellett lévő korcsmában megállunk, s onnan a várba megyünk fel ($\frac{1}{2}$ óra).

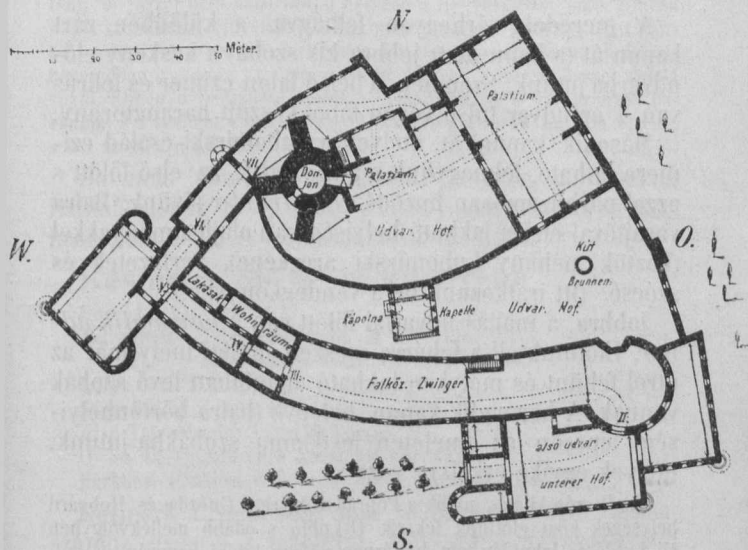
A vár kopár dombon (Zlatna hura) emelkedik és nagyobbára rom, kivéve a már messziről feltűnő fehérre meszelt középipület, melyben még lakható helyiségek vannak.

A vár megtekintése 2 óra időt vesz igénybe oda-menet.

Történelem. A várat valószínűleg a mongolok ideje után (1241) végvárként emelték; 1322-ben a Drugeth-család birtokába jutott.

Az elzálogosítás ideje alatt (1412—1772), itt rezideáltak a lengyel helytartók (starosták), köztük a hatalmas Lubomirski hercegi

Lublóvár alaprajza.

család (1596—1745, a fénykor). A husziták a várat kétszer foglalták el (1433 és 1461). Utóbb tűzvész pusztított benne s 1553-ban ismét helyreállították. A Magyarországhoz való visszaesetolás után (1772) a vár egy századig a Raisz-család tulajdonában volt s 1880-ban vétel útján (87,000 frtért) Lubló város kezére jutott, mely azt 1883-ban gróf Zamojski L.-nek (a Lubomirskiak ivadékának) adta el, a ki ma is bírja.

A «Zlatna-hura» domb mind két lejtőjén szekérut vezet a mészkőhegyen épült várba ($1\frac{1}{2}$ óra). Gyalog a

Poprád-folyó mentén vezető ösvényt használva, kis patak mellett a dombra megyünk. A Zlatna-hura s a tulajdonképeni várhegy közt levő nyergen áll Zamojski gróf nyári laka és a gazdasági épületek. Itt engedélyt kérünk a vár megtekintésére.

A vár belseje.

A meredek várhegyen felhágva, a különben zárt kapun át (a kapu alatt jobbra kis szoba) a keskeny előudvarba jutunk. Szemben, a belső falon czimer és felírás van, s az udvar tulsó végén fából készült harangtorony.

Második kapun át, melyen a Lubomirski-család czimere látható, felmegyünk s a *második*, az első fölött s azzal párhuzamosan huzódó *várudvarba* jövünk. Balra vasajtóval elzárt lakható helyiség van olajfestményekkel (köztük néhány Lubomirski arczképe), vértetek és szócső. (Itt iratkozunk be a vendégekönyvbe.)

Jobbra, a magas udvarfal fölött van a *harmadik udvar*. Elöttünk áll a fehérre meszelt épület, mely már az utról feltűnt és melyben lakható állapotban levő szobák vannak. A harmadik kapun belépve (balra börtönhelyiség) lépcsőn az emeleten levő ama szobákba jutunk, melyek egyike erkélyre vezet.

Erről szép kilátás nyílik a Poprád-völgyre: Gnézda és Hobgárd helységek közt előttünk fekszik Ó-Lubló s odább mellékvölgyben Uj-Lubló és Jakubján falu, háttérben a lőcse-lublói hegység.

Ama szobákból a felső várudvarba lépünk. Szemben áll a *kápolna* oltárképekkel, előtte a Raisz-család két tagjának siremléke. Jobbról a mellvédről letekintve, a második várudvarba nézünk, a melyen az imént jöttünk; balra a falon czimer. A kápolna mögött van a kút, melybe állítólag, ha kacsát bocsátunk le, az a közeli Poprád folyóban kerül ismét felszínre.

Visszatérve, két kapun át az északi külső udvarba jutunk, szép kilátással a szomszédos erdős hegyekre. Néhány kapun és szobán át a romban levő *fellegrvárba*

érünk, a melynek udvarán a düledező hatalmas *vár-torony* emelkedik. Falépcső s később kőlépcső vezet fáradságosan fel, de tetejéről a kilátás nem szebb, mint az imént említett erkélyről.

Lubló-várát a *Hegyeskő mondája* lebegi körül, melyet Tompa költőileg feldolgozott. Lubló herceg a vadonban várat kezdett építeni, de azzal nem haladván, a herceg a Hegyeskövön lakó gonosz hegyi szellemmel szövetekezett. Ekkor az építkezés gyorsan fejeződött be. A herceg azonban megbánta tettét és zárdába ment. E fölötti haragjában a gonosz szellem a várat hegyes kövével össze akarta zúzni. Ebben a perczben azonban felhangzottak a vár szentelt harangjai s a szellem a hegyes követ irtózva a Poprád folyóba ejtette, a hol az még ma is látható.

Ha nem akarunk ugyanazon az uton visszatérni, Lublófürdőre ($\frac{3}{4}$ —1 óra) (p. 320) vagy a Vörös klostorhoz (2—2 $\frac{1}{2}$ óra) mehetünk (p. 320).

Késmárk 626 m. és környéke

Poprád : 14·3 km.

Tátrafüred : Tátra-Lomniczon át 21·6 km.

« Mühlenbach községen át 18·9 km.

Lőcse : 25·2 km. Kocsi 10 korona.

Szepes-Béla 7 km. (Kocsi 6 korona).

Alsó-Tátrafüredre kocsi 8 korona.

Ó- és Új-Tátrafüredre kocsi 10 korona.

Bérkocsi félnapra 6 korona, egész napra 12 korona.

Késmárk a Szepesség ipar tekintetében első városa, számos gyárral s iskolával. May-szálló a városházzal szemben, Meese-szálló sörös-kerttel a város déli végén. Legszebb kilátópont a közeli Jeruzsálem-hegy.

Történelem. Késmárkot a régi okiratok Forum Caseorum (sajtvásár) vagy «Khewesmarkt»-nak nevezik. A város körfallal és bástyákkal, valamint árokkal volt megerősítve ; I. Lajos királyi várossá emelte, Mátyás király pedig czimert adott.

Előnyös fekvésénél fogva Késmárk nagy kereskedelmi központtá vált. A XV. században a husziták kétszer szállták meg és fosztogatták. A Zápolya és Ferdinánd közti háboruban, valamint a XVII. és XVIII. század vallási és szabadsági harczaiban gyakran változtatta urát (Zápolya, Laszky, Thurzó, Tököly). 1709-ben Heister császári tábornok a Rákóczi csapataitól megszállt várost elfoglalta és három

városi tanácsnokot, kik egyuttal az evangélikus község elnökei voltak, mint eretneket és forradalmárt lefejeztetett. (Emlékük a temetőben.)

Késmárk nevezetességei: a katolikus, a régi s az új evangélikus templom, valamint a Thököly-vár.

A pályaúdvarról a Poprád-hidon át menve 10—15 percz alatt jövünk a városba. Utközben látjuk a katolikus templomot a felsőmagyarországi renaissancstilus toronynyal, a Campanile harangtornyot, odább a városházát barokstilü tornyával, s a második mellékutczában a Thököly-várat.

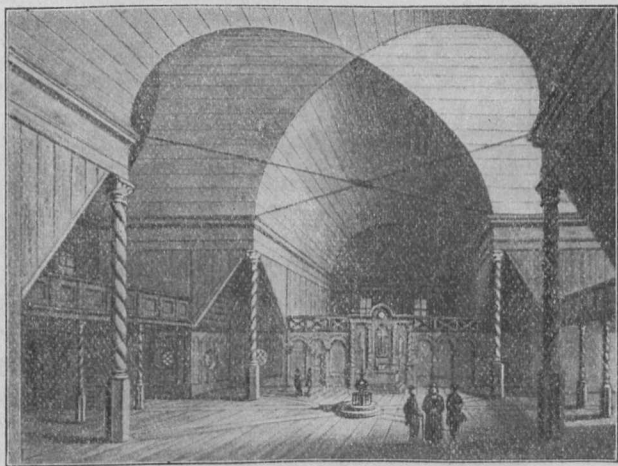
Az első, jobb felőli mellékutczába fordulva, a Szücskapun megyünk be, mely hajdan a szücsök czéhe által védett kerek *bástya*, a régi városfal utolsó maradványa.

Az utca végén, harántutczában a *Községi temető* látható. Ez a szó igaz értelmében sírkert, mely oly gondosan ápoltt állapotban van, mint azt ritkán találni. Bokrokkal szegett ut, melynek közepén facsoport közt a keresztre feszített Krisztus látható, a temetőn végig vezet s azt két részre osztja: jobbról vannak a protestánsok sírhelyei, balról a katolikusoké. Az összes sírokat virágok díszítik és rács veszi körül. Ez a temető a lakosság kegyeletes érzületének és vallási türelmességének legszébb bizonyítéka. A bejárat közelében van a három késmárki vértanu: Kray Jakab, Lányi Mihály és Topperczér Sebestyén sírboltja latin felirással 1709-ből.

A számos szép családi sírok közül megemlítendő Jony Tivadar emlékoszlopa: fekete syenit-gúla. Ő az evangélikus község jóltevője volt s a késmárki evangélikus gymnasiumnak 244,000 frtot hagyományozott.

A temetőből az utcán végig az új evangélikus templom felé megyünk. Utközben azonban az utca végén jobbról levő *régi evangélikus fatemplomot* tekintjük meg. (Az egyházfi, ki a templomot nyitja, jobbra az udvarban lakik.)

Ezen legrégibb szépeességi evangélikus templomot 1717-ben barokk stílusban építette a királyi svéd hajóépítőmester saját terve szerint, miután az országgyűlés 1682-ben a protestánsoknak megengedte, hogy templomokat építhetnek, de csak fából. Az építkezés 5000 magyar arany forintba került, mely összeget az

A késmárki evangélikus fatemplom belseje.

evangélikus község áldozatkészsége, valamint gyűjtés útján, melyet a brandenburgi választófejedelem, és Svéd- és Dánország királyai országaikban elrendeltek, összereteremtettek (1688). A templomot most restaurálják.

A templom keresztalakú és dongaboltozatát vörös fenyőfából készült négy oszlop tartja. Falai kívülről vakolva, belülről pedig fával vannak burkolva. Kerekded kis ablakai ólomba foglalvák. Falait és boltozatát festések borítják, a megfelelő bibliai mondásokkal.

A boltozat a felhős égboltozatot ábrázolja, az alsó láthatáron a tizenkét apostollal. A barokstilusu főoltár, négy korintheta oszloppal, szabadon lebeg, fölötte a Szentháromság. Az oltártól keletre Mózes van ábrázolva, a mint a törvénytáblákkal Sinai hegyén térdel, mel-

A katolikus templom Késmárkon és a Campanile.

lette a mennybeli és földi Jeruzsálem ; továbbá az Atya Uristen felhők fölött lebegve, s alatta Ábrahám és Pál és Krisztus, a Gethsemaon imádkozva. Az oltár mögött Lázár sirja és Krisztus dicsőítése látható. A renaissance-stilusu szószék aranyozott angyalon nyugszik. Itt Jeremiás próféta, a négy evangélista és a diadalmas Krisztus ábrázoltatik. A templomnak öt kórusa van, számos mondással és falfestményvel, köztük: Józsefnek a testvérei által Egyiptomba való eladatása s az ó- s ujszövetségből vett egyéb tárgyak. Az orgona 1719-ből való.

A keresztelő kőmedencze késmárki munka; úgyszintén a szószék előtt levő vasrács is.

Ezután a Hansen bécsi építész terve szerint készült *új evangélikus templomba* lépünk, melynek kúpfedele és keskeny, magas harangtornya távolról látható.

A benyomás egyszerű és előkelő. Az előcsarnok márványoszlopai, melyek fölött a nagy orgona van elhelyezve, a kék ablaktáblákon betóduló világosságtól kékesnek látszanak.

Szőnyeggel borított keskeny lépcsők a kupola alatt levő oltárhoz vezetnek, a melyen a keresztet hordó Krisztus faragott alakja egy fülkében áll. A hajó két oldalán padok s egy-egy szószék van elhelyezve. A felülről jövő világítás színes és hatásos.

A baloldalt levő utca a főtérre vezet, melyen a XVIII. században épített *városháza* áll, melynek tornya a barokk stílust mutatja. Mellette van a régi városháza, a város címerével (jelenleg a «Késmárk városához» címzett szálló). E mellett keskeny utcába fordulva, a *katholikus templomhoz* jutunk, mely fallal van körülvéve, mellette a harangtorony, mely 1594. évből való, Warkócz várkapitány czímerét mutatja és szép sgraffito díszítéssel van ellátva. (A bejárattól jobbra lakik az egyházfi, a ki a templomban kalauzol.)

A templom ugynevezett csarnoktemplom, melyet, a XV. század második felében építettek. A déli kapuzaton lépünk be, a mely az 1494-ki évszámot s a város és a Zápolyák czímerét mutatja. A *főoltáron* (a hetvenes években renoválva) megemlítendő «Krisztus a keresztfán», középkori faragvány remekműve. Az oltárszárnyak festései (Krisztus kinszenvedése) szintén régiek. A gazdag díszítésű többi szárnyasoltáron Krisztus életéből merített képek láthatók. A főoltártól jobbra van Warkócz Kristóf, Zápolya várurának márvány sírköve (1520), vértess alak, jobbában zászló, oroszlanon állva. Balról van Thököly Zsuzsánna sírboltja.

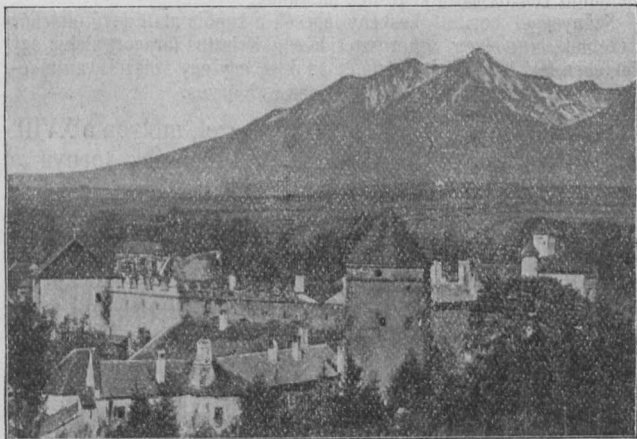
A templom közepében van a sárgarézből készült *keresztelő medencze* 1472-ből. A bronz-gyertyatartók szepesi ipar terményei. A főoltárral szemben nevezetes a senatorok padja (1518). A szabadon álló harangtorony, valamint a templom tornya a felső-magyarországi renaissance-stílus párkányszerű koronázataát mutatja.

Keskeny mellékutcán át a Thököly-vár felé ballagunk,

Thököly-vár.

Történelem. A vár helyén eredetileg apácázárda állt, melyet állítólag már 1190-ben építettek, de mely két századdal utóbb megszűnt. Az épület utóbb hozzáépítkezések által várrá alakították, melyet az idők folyamán nagyobbítottak és megerősítettek. 1462-ben a Zápolya-családnak, 1579-ben pedig a Thököly-családnak birtokába jutott, a melytől a késmárki polgárok sokat szenvedtek. 1706-ban a város megvette a várat.

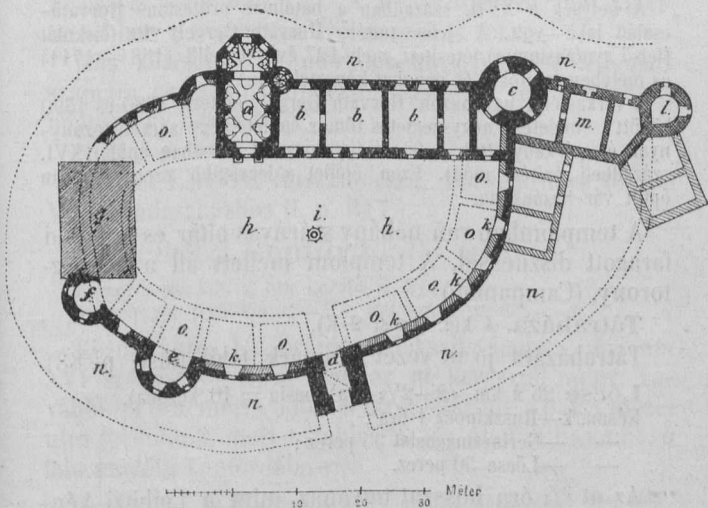

A Thököly-vár.

A várnak öt bástyája s kettős fala volt, a mely párkánszerű koronázatot és helyenkint még látható sgraffito-diszítést mutat. A várat mély árok vette körül. Észak felé a falak még fenmaradtak; a többi oldalon eltávolították a hozzáépített házakat.

A tömör négyszegletes bástya ivhajtásos kapun át, mely fölött a Thököly czimer van latin felirással «1628 renováltatott Thököly István által» a várudvarra jutunk. A baloldalt levő épület jelenleg himzőiskolául szolgál, a jobboldali volt lakosztályok pedig raktárak. Előttünk

van a még jókarban levő várkápolna, mely a XVII. század építkezését mutatja; kapuzata fölött a Thököly-czimer. Nevezetességei között első helyen áll egy imaszék, renaissance-stilusu famozaikkal (1544). A *bástyák* és a kápolna restauráltatik.

A Thököly-vár alaprajza.

Régi vár.	<i>g.</i> Himzőiskola (jelenleg).
<i>m.</i> Későbbi hozzáépítés.	<i>h.</i> Várudvar.
<i>a.</i> Várkápolna.	<i>i.</i> Kút.
<i>b.</i> Lakosztályok.	<i>k.</i> Körfal.
<i>c. e. f. l.</i> Bástyák.	<i>n.</i> Várárok.
<i>d.</i> Várkapu.	<i>o.</i> Kasematák.

Kirándulások Késmárkról.

Nagy-Eőr. 5 km.

Késmárktól 20—30 percz távolságban van Nagy-Eőr

nevü kis helység, érdekes templommal Campanile harangtoronynyal és szép várral.

Nagy-Eőr már 1256-ban említettik megerősített helyként, s állítólag a honfoglalás idejében Bors vezér építette mint legészakibb végvárat; innen Eőr = ör. A XIV. században azonban már nem létezett a vár.

A helység a XVII. században a hatalmas protestáns Horváth-család laka volt. A jeles tudós, Horváth Gergely itt főiskolát (felső gymnasiumot) létesített, mely 127 évig fennállt (1584—1711) és melyben tanítókat és papokat képeztek ki.

A várkastélyt ugyanazon Horváth Gergely építette 1580 és 1590 között: emeletes, négyszegletes tömör épület, négy sarkán toronynyal és párkányzattal, a felsőmagyarországi stílusban épült (XVI. századbeli építési mód). Ezen épület a legrégebbi ezen stílusban épült vár hazánkban.

A templomban van néhány szárnyas oltár és egy pad faragott diszitéssel. A templom mellett áll a harangtorony. (Campanile.)

Tátraháza. 4 km. (kocsi 2 K).

Tátraházára jó ut vezet Késmárk felől (lásd p. 83).

Lőcse 25·2 km. (2—2½ óra kocsin = 40 korona).

Késmárk—Ruszkínócz 4 óra ;

— —Gerinczmagaslat 35 perc ;

— —Lőcse 50 perc.

Az ut $\frac{3}{4}$ óra hosszat ugyanaz, mint a Leibitzi kénfürdőbe és folyton termékeny dombvidéken visz. Közvetlenül Ruszkínócz hajdani XVI szepesi város előtt látjuk a Kereszthegyre vezető mezei utat ($\frac{3}{4}$ —1 óra gyalog). Ruszkínóczról többnyire erdőben, serpentinás uton a gerinczmagaslatra, kiterjedt erdei rétre érünk. Balfelől elnyulik a Kereszthegy hosszú hegyháta a fehérle menházzal, melyet innen $\frac{3}{4}$ óra alatt érhetünk el.

Majd az erdőben serpentinákon völgynek megyünk. Utközben szép a kilátás Lőcsére, a Pokolvölgybe, a Lőcse-patak völgyébe s az iglói hegyekre. Az Ilona-dvar mellett elhaladva, Lőcsére érünk,

A Kereszthegy (Gehol) 1082 m.

Késmárkról Ruszkinóczon át a Kereszthez $1\frac{1}{2}$ óra kocsin.

A keresztől a Kereszthegyre $\frac{3}{4}$ óra gyalog.

Az ut legnagyobb része ugyanaz, mint Lőcsére.

A Lőcsére való kocsizást jól összeköthetjük a Kereszthegy (szép kilátási pont) meglátogatásával, a mihez 2 órával több idő kell. A Kereszthegyre legkényelmesebben a hegygerinczről megyünk fel.

Más közelebb, de meredekebb ösvény gyalogosok számára vezet Ruszkinócztól egyenest fel a Kereszthegyre egy óra alatt.

Kilátás p. 316.

Lejövet Lőcsére, Ruszkinóczra, Lőcsefűrdőre vagy a Vinna vadászházhoz (l. p. 317.).

A Leibitzi kénfűrdő 754 m.

Lőcséről 23 km. 2 óra kocsin p. 314.

[Késmárkról 10·5 km. 4— $4\frac{1}{2}$ óra kocsin = 5 korona.

Késmárkhoz $\frac{1}{4}$ órányira fekszik Leibitz, hajdani XVI szepesi város, melyen az ut keresztül megy. További $\frac{1}{2}$ óra múlva a lőcsei utról letérünk s balra mezei utra fordulunk, mely további $\frac{1}{2}$ óra alatt a hasonló nevű falu mögötti kénfűrdőbe visz.

Történelem. Az alkalikus kénvíz, mely az aacheni és trencséntepliaczi forrásokéhoz hasonló, már a XVI. század óta ismeretes. 1717-ben építették a fürdőkamrákat, a múlt század ötvenes, s a hetvenes évek végén pedig a lakóházakat.

A kénfűrdő a kis Sós-patak mellett szűk völgyben az erdő szélén fekszik. Az ut mellett áll a vendéglő. Ezen keresztül menve, a patak mindkét oldalán levő csinos, árnyas ültetvényekhez, és a kőbe foglalt forráshoz jutunk. Szemben két emeletes lakház, jobbra a fürdő; balra a hegylejtőn kápolna van. Az erdőben sétautak szép kilátási pontokhoz vezetnek. A kénfűrdő turistákra nézve jó s olcsó kirándulási pont.

A svájci házban 31, a vendéglőben 10 szoba van

1—1·60 K napiár mellett. Az ellátás jó és olcsó. Tekepálya, pisztránghalászat, savókura, naponta postaösszeköttetés.

Kirándulások:

A Tűhegyre (Ihla).

A Sóshegyen át Vinna vadászházig 2—2¹/₂ óra gyalog. Vinnától Lublófürdőre 4 óra, Lőcesfürdőre 2 óra, Lőcsére 3 óra.

A Tűhegy=Ihla 1284 m.

A felső-Szepességnek egyik legszebb kilátási pontja a Tűhegy (Ihla). Kiindulási pont a Leibiczi kénfürdő.

Lőcse—Kénfürdő 2 óra kocsin ;

Késmárk—Kénfürdő 1—1¹/₂ óra.

A kénfürdőből a csúcsot 2¹/₂—3¹/₂ óra alatt érhetjük el, a szerint a mint az ut egy részét szekeren (közönséges mezei uton), vagy az egész kirándulást gyalog tesszük meg.*

A fűrészmalomig Majerka mögött 1 óra kocsin, 1¹/₂ óra gyalog ;

Felmenetel a hegyi rétre ³/₄—1 óra gyalog ;

A csúcsra ³/₄—1 óra = 1¹/₂—2 óra gyalog.

A kénfürdőből a Kecskeháton át mezei ut Majerka német helységbe visz. A fürdőből ösvény a magaslatnak vezet, melyen a Kottenhau pataknál az említett utra jutunk. Innen már a szépalaku Tűhegyet láthatjuk.

A falu mögött átlépünk a patakon s az erdő kezdeténél fűrészmalomhoz jutunk (1¹/₄ óra), a melynél a tulajdonképpeni felhágás kezdődik. Balra erdei ut a hegylejtőre visz ; mi azonban mindig a rövidebb ösvényt követjük, míg az erdei ut, mely a Tű mellett elvezet, gyakran nagyobb kanyarulatokat tesz. ³/₄ órai ballagás után facsoportok által ékitett nagy kiterjedésű hegyi rétre érünk, a mely a Tű-ig terjed. Ez a hegyi rétek

* Szepes-Béláról 1¹/₂ óra alatt érjük el szekeren Majerka falut, a honnan 2 óra alatt megmászszuk a csúcsot.

közepette meredeken és hegyesen emelkedik ki, honnan a nevét is kapta.

A hegyháton tovább ballagva, erdei utra jutunk, melynek közelében (kissé alatta) a déli lejtőn néhány jó forrás van. Innen lassan felhágunk a Túre.

A *Tű* gyepes kis fensikot képez, dél- és nyugatfelé meredeken leesve; észak és keletfelé erdővel borított. Innen három hegyhát sugárzik ki: a hegyhát Majerka felé, melyen ide jöttünk, a Szárazhegy északkeletnek, és a Feketehegy 1291 m., kelet-északkeletnek; ez utóbbi a Tű nyugati csúcsának is tekinthető.

A **kilátás** a Tűről, változatosság tekintetében, a Felső-Szepes-ségen egyedül áll.

Nyugaton emelkedik a Magas-Tátra hatalmas hegyesoportja és jobbról (észak és északnyugatra) csatlakozva a jóval alacsonyabb szepesi Magura tűnik elő; továbbá a Pienin-mészhegység (Korona-hegy a Vörös kolostornál); s a láthatárt elzárva, néhány már Galiciához tartozó hegyláncz.

A Magas-Tátrától balra (délnyugatnak) látjuk az Alacsony-Tátrát a Királyhegygyel és balra (dél és délkeletnek) hozzá csatlakozva, a szepes-gömöri érc-hegységet.

Tekintetünk végig járja az egész poprádvölgyi síkságot a szepesi felső városoktól Lubló-várig, számos helységgel.

Déli, délkeleti és keleti irányban huzódik el a löcse-lublói erdős hegység (a Tűről legjobban látható) hosszúra nyújtott, erdőborított hegyhátaival, melyek sűrű sötéttségét imitt-amott világoszöld hegyi rétek megszakítanak, köztük keleten a Jankovecz hegyi rét, melyen át az ut Lőcséről Lublófürdőre visz. Innen a kolacs-kövi völgyig (helység északkeletfelé látható) a hegyi rétek sokkal sűrűbben jelentkeznek. A háttért a szepes-gömöri érc-hegységnek kéklő hegylánczai és nyugatnak a sárosi hegyek képezik.

Lejövetel a kénfürdőbe ugyanazon uton 2—2¹/₂ óra.

A Tű-ről a déli lejtő mentén erdei ut a Repiszko-hegyen át Lubló-fürdőre 3 óra alatt visz, vagy a «Schwäblich»-hegyen és a Derezsován át a Vinna vadász- és turistaházhoz 2¹/₂ óra, innen Lőcsefürdőre 2 óra, Lőcsére 3 óra.

8. A Dunajecz áttörése, a Vörös-kolostor és Scsavnicza, Nedecz-vár.

A Vörös kolostor s a Dunajecz áttörése a Pienin hegységben egyike a legérdekesebb, leghálásabb és nem terhes kirándulásoknak, melyet ennél fogva a Szepesség látogatóinak nem kellene mellőzniök. Kétnapi ut, mely kocsin tehető meg. Az éjjel czélszerű a Korona-hegyi fürdőben vagy Scsavnicza lengyel fürdőben tölteni.

Visszajövet vagy Lublón át megyünk és utközben Lublówárt is nézhetjük meg; vagy Ó-falun át menve Nedeczvárt is látogathatjuk meg.

Utak a Vörös-kolostorhoz.

A Vörös-kolostorhoz Szepes-Béla és Lubló-fürdő felől lehet jutni (l. a turistatérképet).

1. **Lubló fürdőről** 34 km. $3\frac{1}{2}$ óra kocsin (l. p. 320).

2. **Szepes-Béláról** 36·7 km.

a) **Kocsin** $4\frac{1}{2}$ —5 óra. A kosi ára 24 K (kétnapi ut).

Szepes-Béla—koresma a Magurán 2 óra ;

—Ófalu 2 óra = 29·2 km. ;

—Vörös kolostor $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra = 7·5 km.

Szepes-Béláról jó uton Tótfalun át a szepesi Magurára megyünk. Tótfaluhoz $\frac{1}{4}$ -óránnyira a Seifvölgyben vannak alkalikus savanyuvizek: a Kamilla- és Badányi-forrás.

Tótfalu mögött jobbról emelkedik a hosszúra nyult kopár *Kreighi hegy* 932 m., mely őskori leleteiről ismeretes. Itt őskori cserepeket és terraszépitkezés nyomait találták. A «Grájerhegy» elnevezés állítólag a kelták korából származik.

Majd erdőbe jutunk és lassan, szerpentinákon kapaszkodunk fel a hegynyeregbe, a hol magánosan álló koresma van (2 óra).

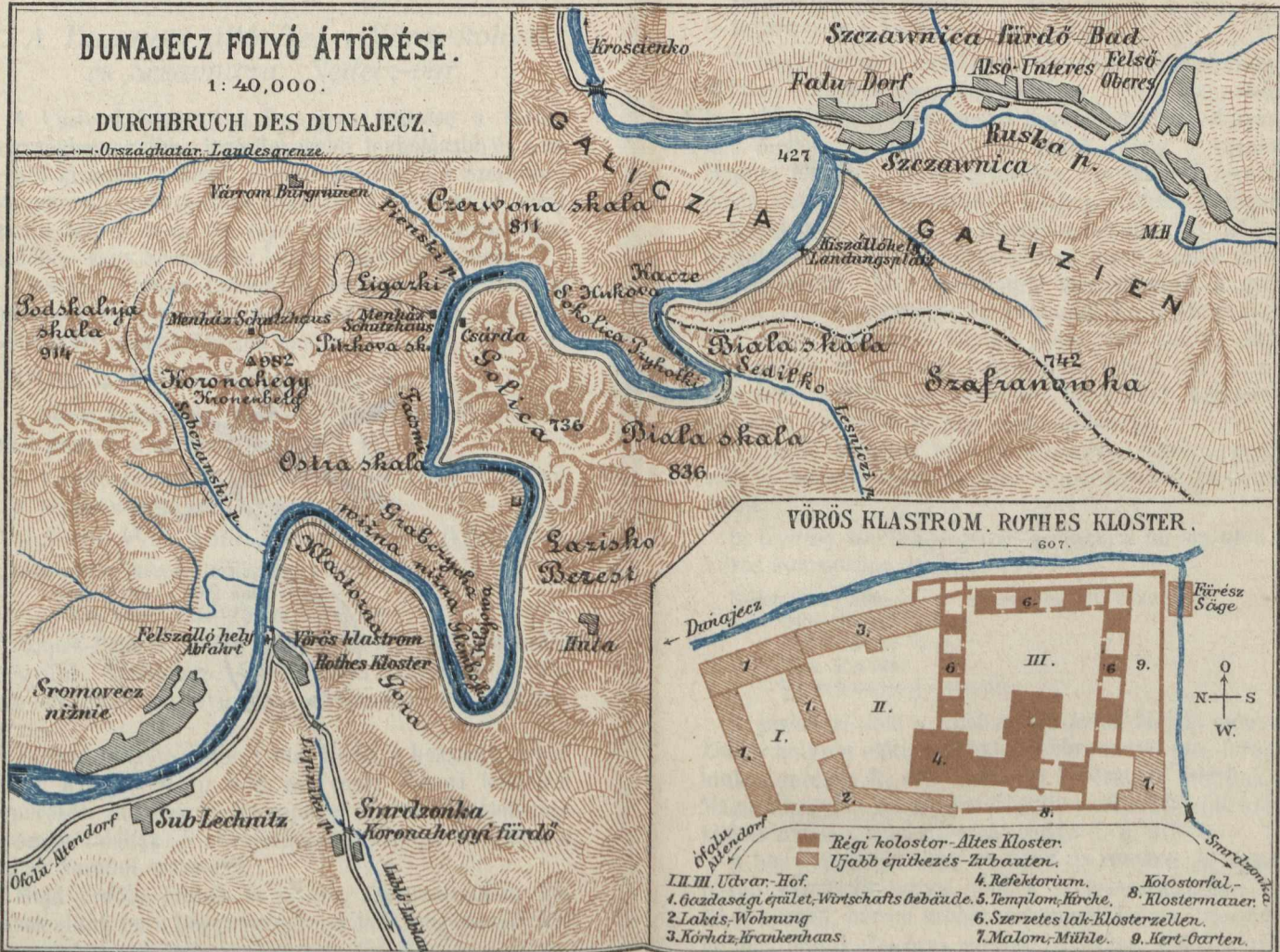

DUNAJECZ FOLYÓ ÁTTÖRÉSE.

1:40,000.

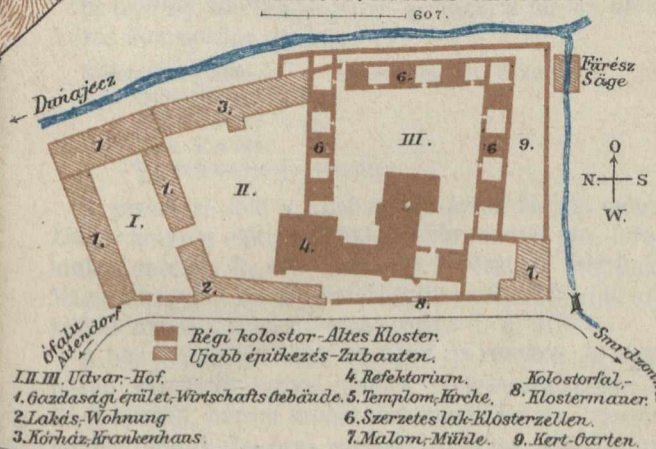
DURCHBRUCH DES DUNAJECZ.

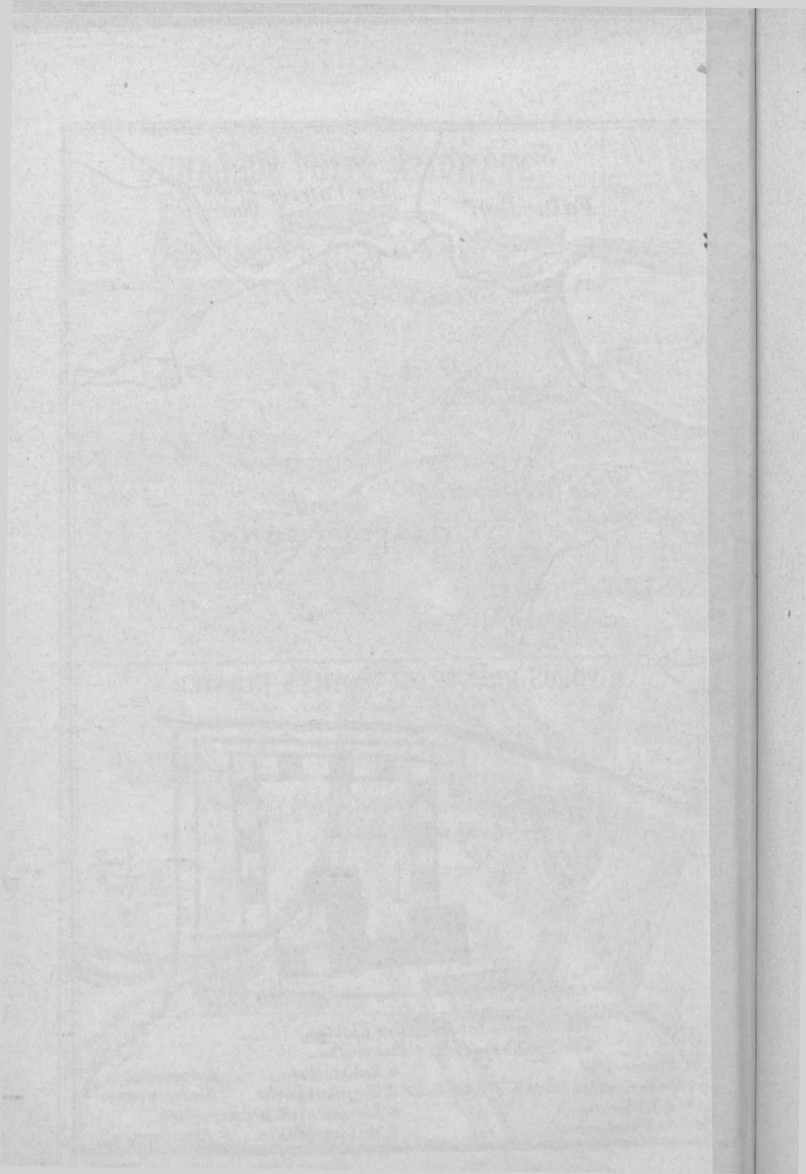
Országhatár. Landesgrenze.

VÖRÖS KLASTROM. ROTHES KLOSTER.

607.

Innen valamivel rövidebb, de rossz községi ut Richwaldon és Haligócson át a Vörös-kolostorhoz visz ($1\frac{1}{2}$ —2 óra).

A hegynyeregről éles kanyarulatokkal a letarolt hegyoldalon völgynek megyünk; Relyov, Hági, Hanusfalu, hol először pillantjuk meg a Koronahegyet és Mátyásfalu mellett, Ófalura 493 m. érünk, mely a szepesi Magura főhelye; (kerületi bíróság, szolgabírói hivatal, posta, hajdani harminczad) a Langer-szálloda kielégítő.

Csakhamar leérünk a Dunajecz-folyóhoz és jobbra fordulva (balra az ut Nedecz-várhoz vezet), ennek mentén haladunk. Éles fordulatnál megpillantjuk a gyönyörű Pienin-hegységet az imponáló Koronahegygyel.

A szép panorámát folyton szem előtt tartva, Sub-Lechniczen át a Vörös-kolostorhoz érünk. Az ut s a Dunajecz között van százéves hársfákkal beültetett gyephely padokkal és régi szent szoborral.

A Vörös kolostor mellett elhaladva, néhány percz alatt a korona-hegyi fürdőbe (Smerdzonka) fürdőhöz érünk.

b) *Gyalog Barlangligetről* a magurai turista-uton a Vörös kolostorhoz (6 óra).

Barlangliget—Kereszthegey (Magura hegyhát) 2 óra;

— Ödön-menház $\frac{3}{4}$ óra;

— Frankovahegy $\frac{3}{4}$ óra;

— Ófalu $1\frac{1}{2}$ óra;

— Vörös-kolostor 1— $1\frac{1}{2}$ óra.

A javorinai uton a Zslebadovni-patak hidjáig menve, Zsdjár helység előtt, a pataktól jobbra mezei utra fordulunk, a melyen $\frac{3}{4}$ óra alatt egy keresztnél felérünk a Magura hegyhát gerinczére (közelben csőszház), hol szép kilátás nyílik a bélai mészhavasokra (l. p. 90).

A hegyhátról felváltva erdőben és réteken át egyenesen északnak tartva (jobbra a Jezerszkó-tóhoz), a fából készült, három szobát tartalmazó Ödön-menedék-házhoz jutunk ($\frac{3}{4}$ óra), melyet 1888-ban a M.-Kárpát-

egyesület volt magura-javorinai osztálya építtetett; továbbá $\frac{3}{4}$ óra alatt pedig a Frankova-hegy csúcsára hágunk fel 873 m.

Innen és már előbb utközben szép kilátás nyílik az Ó-falvi völgybe, (melyben a kociút Ó-falura visz), a következő helységekkel: Relyov, Hági, Hanusfalu, Mátyásfalu, Ó-falu. Balra látjuk a hosszura nyújtott Frankova falut, továbbá az egyhangu kopár hegyvidéken Kaczvin és Nedecz községeket.

Jobbról látjuk a Pienin-hegységet a domináló Korona-hegygyel és magunk előtt távolban Nedecz várát, a hová a Frankova-hegyről, vagy már előbb balra fordulva, 2 óra alatt lehet jutni.

A Frankova-hegyről völgynek megyünk Ófalu felé ($1\frac{1}{2}$ óra). (Langer-szálloda.) Itt a templom előtt mezei utra lépünk, mely dombon átvisz s a kociutat baloldalt hagyja. A dombról az egész közeli Koronahegy szép panorámát nyújt. A kociutra leszállva, ezen a Vörös-kolostorhoz (1 óra) és a Koronahegyi fürdőbe (Smerdzonka) érünk $\frac{1}{4}$ óra.

A koronahegyi fürdő (Smerdzonka), a Vörös kolostortól 1.1 km. $\frac{1}{4}$ órányira, a Lipnik-patak mellett fekszik. A Koronahegyre gyönyörű a kilátása.

Közvetetlenül az ut mellett van egy új épület, koresma bérkocsik részére és az emeleten vendégszobák; az új főépület a hegylejtőn fekszik tágas étteremmel és 8 szobával. A fürdőház s egyéb épületek régiek. A kis park nyugati oldalán van a fürdőtulajdonos, az eperjesi görög-katholikus püspök nyaralója, a ki a Vörös-kolostort s a Dunajecz mellett levő csárdát is bírja.

A fürdő kéntartalmu forrását már a mult század óta használják.

A Smerdzonka név a tót «smrdjit» (= bűzlik) szótól ered.

A Vörös-kolostor 456 m. (Clastrum Sub-Lechnitzi, Clastrum montis coronæ).

Történelem. A Vörös-kolostor az egyedüli középkori karthauzi zárda Magyarországon, a melyben a czellák eredeti elrendezése és beosztása még látható; nevét a vörös cseréptől kapta, a melylyel fődve volt.

A birtok adomány útján (1319) a karthauzi szerzetesrendre szállt, a mely 1330-ban a zárdát építette. Eredetileg kettős fallal és bástyákkal volt körülvéve. Belsejében a szerzetesek czelláin kívül utasok számára is voltak szobák. A kolostort a husziták két ízben sacczolták és pusztították (1431 és 1438). Husz évvel utóbb ismét helyreállították, de a XVI. századbeli villongások Ferdinánd és Zápolya között, újabb felvirágzását gátolták. A zárda 1563-ban a szepesi káptalan birtokába jutott, miután 244 évig 24 perjel alatt, a karthauziak birták volt (1319—1563). Aztán a zárda birtokai egy évszázad folyamán (1563—1699) különböző nemesi esaládok (Mágócsy, Rákóczi, Thököly, Palocsay, Horváth, Báthory, Erdődy) kezén volt, míg végül a szepesi születésű Matyasovszky L. nyitrai püspök azokat 30,000 frton megvette s a kamaldulenziek szerzetének ajándékozta, a mely 82 évig birta (1699—1781). A zárdát 1756-ban teljesen restaurálták, de röviddel azután II. József császár által (1781), miként sok más zárda, illetve szerzetesrend, feloszlatott. 1820 óta a kolostor az eperjesi görög-katolikus püspök és káptalan tulajdona és jelenleg a püspöki erdőmester lakja.

A Vörös-kolostornál **három építészeti korszak** különböztethető meg.

A karthauzi szerzetesek által épített legrégibb részek, a czellák és refectoriumok a harmadik udvar körül, a XIV. század elején, tiszta gót izlésűek. A második korszak a XVII. század közepére esik, a midőn a mostani, lőrésekkel ellátott körfal építettett, még pedig, mint azt az utnak eső oldalán látható feliratok tanúsítják, Rákóczi Pál és neje által. A harmadik korszakban (kamaldulenziek), a XVIII. század közepén, a torony s a mellékoltárok készültek. Néhány helyen láthatók ezek a betűk: E. C. M. C., melyek jelentősége: Eremus conventus montis coronæ = A Koronahegy remete-szerzete.

Az utról az *első udvarba* lépünk, melynek épületeit gazdasági célokra használnak. Ivhajtásos kapun át, mely a XV. század építési módját mutatja, a második udvarba lépünk. A kapu fölött van egy czimer s egy freskokép: Krisztus a keresztfán. A kapu alatt ülőfülkék vannak.

A *második udvarban* a baloldalt levő épület kórházul szolgált; az északi oldalon napóra van, szemben tőle

Krisztus a keresztfán. A második udvar déli fala képezi a tulajdonképpeni zárdaépületet, melynek refectoriuma még az eredeti állapotban van, míg a többit a XVIII. század vége felé a kamaldulenzi barátok restaurálták.

A tulajdonképpeni zárdába vezető kapu fölött (jobb sarok) latin felírás mellett a *zárd*a *czimere* látható.

A Vörös kolostor a Kőreahégyen.

(A háromcsúcsos Kőreahégy, kettős kereszttel.) Most a keskeny és hosszú *zárdaudvarba* lépünk, melyet jobbról a körfal, balról a zárdaépület s a templom határol. A zárdaépület földszintjén volt a refectorium és a konyha; az első emeleten a gyógyszertár, könyvtár és néhány szoba.

A *templom* egyhajós; ablakai a XIV. századból származnak; kapuzata a XIV. század gót stílus jellegét mutatja. Az orgonakarzat, a nyugati oldalon, nyolcszögletes oszlopokon nyugszik. Fölötte felirat van, mely az 1747-iki restaurálásra vonatkozik. A szentély két

oldalán mellékkápolnák vannak; a déliben egy szekrény a XVII. századból; az északiban a fekete-fehér pallóban Kapy püspök sírköve czimerrel és felirással van beleillesztve. A restaurálás alkalmával (1747) építették a mostani négyszegletes tornyot. A főoltár «Krisztus a keresztfán» műfaragvánnyal, kétfős oltár, melynek hátulsó oldala szintén képekkel van diszítve. Itt három sor imaszék áll. A roccocostilusu mellékoltárok a XVIII. századból valók. A falakon levő képek a szerzetesek öltözetét mutatják. Mise itt évenként egyszer, bucsukor tartatik.

A *harmadik udvarban* a szerzetesek czellái közül kettő fenmaradt, azzal a felirással: «Silentium». Mind-egyik czella kertecskével állt összeköttetésben, a melyben a szerzetesek saját sírjukat ásták meg.

A *röpülő szerzetes mondája*. A szerzetesek közül különösen egy Cyprianus nevű vált ki. Minden hasznos tudományban jártas levén, azon gondolattal foglalkozott, hogy a röpülés mesterségét feltalálja. Csakugyan készített is magának szárnyakat, melyek segítségével a szomszédos Koronahegyre röpült. (Lindner Ernő költeménye.)

A Dunajecz folyón Scsavnicza-fürdőig.

A Vörös-kolostor és Scsavnicza galicziai fürdő között a Dunajecz két erős kanyarulattal a fölötte érdekes Pienin-hegységen átfolyik.

A *Pieninhegység*, erősen gyűrődött rétegekkel, ama mészlánczolat egy részét képezi, mely a fehér Dunajecz-folyótól Nedeczen és Czorsztynon át Lublóig és tovább terjed. Régibb hegység maradványa triasz-, jura- és kréta-közetekből van összetéve. A Pienin-hegység flóráját (az északi határvól l. p. 18) jellemzik leginkább a mésznövények. Fenyves és bükkös a növényzet főformációját képezi; ritka a *Juniperus Sabinæ* és *Taxus baccata*; endemikus faj az *Aquilegia Ulepitschii* és *Chrysanthemum Zawadski-i*.

A Dunajecz völgye itt völgyszöröst képez; többnyire meredeken felnyúló kopár sziklafalak szegik be, a melyeken egyes fenyők láthatók; részben pedig sűrű erdő fűdi a hegylejtőket. Utközben néhány, de veszélytelen víz-sebességen evezünk át, hol az evezők ügyességét csodáljuk, a kik csakis hosszú rudak segítségével az

egymáshoz esatolt csónakokat, vagyis kivájt fatörzseket kormányozzák. Az 4—3 m. mély víz különben csöndes és gyönyörű smaragdzöld színű.

A jobbpart mentén a galicziai országos bizottság és Sesavniczafürdő által a múlt század nyolczvanas éveiben készített ut vezet, melyet visszatérőül használunk.

Az ut a Dunajeczen a kikötőhelytől Sesavniczáig két órát vesz igénybe. Lengyelül és németül tudó evezőt ladikkal a Koronahegyi fürdőben kell megrendelni. Ár személyenként 3 K.

A ladikra a Vörös-kolostor közelében szállunk. Előtünk emelkedik az impozáns Koronahegy, melyet balfelől szomszédjától, a hatalmas Pod szkalnia Szkala nevű hegyes mészhegyedtől völgytorok választ el. Itt vízben álló gyermekek két póznán koszorut tartanak, a mely alatt a ladikot átbocsátván, ezért jutalmat remélnék.

Mindjárt a Koronahegy alatt, a folyam kanyarulata előtt az első, — s odább az Osztra-Szkala alatt a második sebességhez jutunk. Ez utóbbi hegy, valamint a Grabczicha vizsna és nizensa és a Glemboki szikla határolják a legközelebbi kanyarulatig a Dunajecz baloldalát, míg jobbról a «Klastorna-gora» nevű erdőborította hegyhát nyulik el. A *Grabczicha-hegyen* a sziklában kis ürt veszünk észre, melyben a halászok az éjjeli lazacfogáshoz szükséges eszközöket tartják.

Majd eljutunk a folyó második hirtelen kanyarulatához erős vízsebességgel és magunk előtt látjuk a *Golicza* hatalmas meredek hegyhátát, melyet már most három oldalról megkerülünk. Alatta balra (nyugatnak) fordulva, magunk előtt áll a *Facmiech* nevű igen meredek mészszikla. Itt, újabb kanyarulatnál ismét vízsebességen megyünk át. A *Peczki Szkala* mellett elhaladva, balfelől a *Ligarki* mészsziklához közeledünk, mire a *Cservona szkala* elibénk áll, míg jobbfelől az erdős *Golicza* a Dunajeczet határolja.

Csakhamar mindkét parton menházikót látunk: a jobb, magyar parton a «Csárdát», a bal, galicziai par-

ton pedig a mostanában már nem használt menházat. Ez az út fele. A lengyel menház fölött magasan fönt a sziklánkon túl látjuk a Koronahegy egyik csucsát, melyre innen meredek ösvény visz. Mihamar feltűnik a *Szokolicza* (sashegy) impozáns hegyes kúpja is. Azután a Pienin hegyi patak hegytorokszerű völgyét hagyjuk el, a melynek felső részében a *Kunigunda-vár* romjai vannak.

A monda szerint a várat angyalok építették. Kunigunda, III. Béla magyar király leánya, férjével, Boleslav lengyel királyllyal állítólag a mongolok elől menekült ide (1241). Férjének halála után Kunigunda egyik zárda perjelnoje lett és apáczáival az ismét megjelent mongolok elől újra ide menekült. De sűrű köd a várat láthatatlanná tette s a menekülőket megmentette. A romokhoz a Pieninpatak mentén és a Koronahegy hátán juthatunk.

A Szokolicza alatt erős vízsebességen áthaladva, a Przyhodki-szikla mellett megyünk el és jobbról a Biala Szkala fehér mészfalát látjuk, az erdős Golica szomszédját, a mely eddig elkísért. Új fordulatnál előttünk áll a meredek, csaknem teljesen kopár Szedilko, mely mögött már a sesavniczai kopár dombvidéket látjuk. Most erős vízsebességen a lesniczi patak torkolata mellett megyünk el, s odább a Hukova és Kacze szirteket hagyjuk el. Itt a táguló völgy már elveszti regényes jellegét s előttünk jelenik meg Scesavnica falu. Még az utolsó vízsebességen is áthaladva, két órai út után a Dunajecz partján levő kis fürdőháznál kötünk ki.

Innen hosszú fahidon a Ruszki-patakon átkelve, Scesavnicza nizensia faluba érünk, a honnan az országuton 20 percz alatt az alsó fürdőhöz jutunk (utmutatóval). A fehér czölöpökkel ellátott kocsit csakhamar a Scesavniczapatak mentén felfelé a felső fürdőhöz kanyarodik.

A kikötőhelyről a fürdőbe egyfogatu kocsí 40 f., kétfogatu 80 f., gyalog $\frac{1}{2}$ óra.

Scesavniczafürdő 437 m.

Scesavnicza egyik legnagyobb galicziai fürdőhely, park

közepén, kopár magaslatok lánczától körülvéve, alsó Scsavnicza (nizsnia) melyen jöttünk) és felső Scsavnicza (vyzsnia) helységek között fekszik s az alsó és felső fürdőből áll.

Az *alsó fürdőt* (Miedzius), csinos parkozással s elszórt házakkal, többnyire lengyel izraeliták lakják. Itt két gyógyforrás és vizgyógyintézet van.

A *felső fürdő* öt forrással, az előkelőbb közönség által felkeresve, hegynék felhuzódik a Scsavnicza-patak mindkét partján. Számos épületei jól ápoltságon közepén elszórtan állnak. A felső fürdő elején jobbra a szép új templomot látjuk. A *Polszki-szálloda* mellett elmenve, s a Magdolna- és Valériaforrást elhagyva, a főtérré jutunk, a melyen a *Dietl-emlék* (obelisk) áll. A téren két oldalt vannak az ivócsarnokok és az Inhalatorium két forrással, míg az ötödik forrás fölebb fekszik. Tovább hegynék menve, kápolnához jutunk, s odább az első, *Olesza-vendéglőhöz*, szép kilátással a Dunajecz-völgyre. Közel ide van a tornyokkal és félkörű verandával ellátott szép *kaszino-épület*, tánczteremmel, teke- és olvasószobával. Két zenekar naponkint kétszer hangversenyeznek. Posta és távirda is van itt, ugyszintén Szubert A. krakói fényképész műterme. Hat orvos áll a fürdővendégek rendelkezésére.

A negyvenes években Scsavnicza Szalay E. polonizált magyar ember birtokában volt, a ki a fürdőt a krakói tudományos akadémiának hagyományozta, a mely azt 1876 óta bírja.

A vendégek száma néhány ezerre rug; öthatod része Galicziából és Orosz-Lengyelországból való.

A hét gyógyforrás (konyhasósviz kettedszénsavas Natronnal) körülbelül ugyanoly alkatu mint Gleichenberg, Ems és Selters gyógyforrásai és kivált idült hurut ellen használtatik. Van itt három szálló és nagyobb étkező hely: Hótel Martha, Hótel Palaz (Olesza) és Hótel Polszki.

83 nyaraló- és magánház 1240 szobával. A szoba ára naponként 1·60—4 K; az elő- s utóévadban 30°/o-kal olcsóbb.

A *visszatérést* a Vörös kolostorhoz gyalog tesszük meg a fönt említett új uton 2¹/₂—3 óra alatt; (a csárdáig 1¹/₂ óra gyalog; onnan 2 óra a koronahegyi fürdőig). (A lesniczi patakig kocsin is mehetünk (20—30 percz alatt (egyfogatu 1·20 K, kétfogatu 2 K), gyalog ³/₄ óra.

Lehet Kroscsienkón és Nedeczen át is kocsin visszamenni 3¹/₂—4 óra alatt. (Nedeczig 1¹/₂—2 óra; Nedecz—Ófalu ¹/₂ óra; Nedecz—Koronahegyi fürdő 1 óra.)

Kirándulások a Vörös kolostorról.

A Koronahegy 982 m. (1¹/₂ óra, hálás kirándulás).

A Dunajeczen ladikon átkelve, kényelmes erdei ut vezet jobbra a Sobczanszki-völgytől az erdőben. A Koronahegy keleti lejtőjén felfelé később nyugat felé fordulunk és a hegyi réten, hol menedékház áll, kijövünk. Itt ital és hideg étel kapható.

A regibb, köves és helyenként meredek ösvény a Lobczanski-völgyben vezet hegynek.

A meredek sziklakúpok kettejére korláttal ellátott keskeny ösvény vezet fel.

A **kilátás** elragadó. Mélyen alant látjuk a Dunajeczet s a hegyes mészsirteket, az erdős magaslatokkal övezett Vörös kolostort és a koronahegyi fürdőt; e mögött a Lublóra vezető utat, Haligócz helységet és Lublóvárt. Balról (északkeletnek) feltűnik Sesavnicza fürdő, a két hasonló falu között s a háttérben Galicziához tartozó hegyek sora. Jobbról (délnyugatnak) látjuk Ófalut, Nedecz várát s a háttérben a bélai mészhavasokat, melyek mögül több Tátra-esúcs köztük a Kriván is látható.

Más, de sokkal terhesebb ut, a Dunajecz mellett levő csárdától vezet a Koronahegyre fel. A folyón átkelve, a lengyel menháztól fölöttébb meredek ösvény vezet hegynek; két erdei rétet elhagyva, 1¹/₂ órai kapaszkodás után a koronahegyi menházhoz érünk.

A haligóczyi cseppkőbarlang.

Ezen barlangot a lengyelek Axamitkának nevezik, Axamit huszita vezér után; a föld népe pedig Mlieczna diera = tejlyuknak.

A koronahegyi fürdőhöz jó $\frac{1}{4}$ órányira a lublói uton fekszik Haligócz falu, mely barlangjáról ismeretes. A cseppkőbarlang a helységtől északra levő mész-domblánczban levő Cserveda-szka hegyben van s az utról is látható.

Ezen már a múlt században ismert barlang annyiban érdekes, a mennyiben benne őskori tárgyakat találtak, ugymint kovakőszilánkokat, hegyes csonteszközöket, égetlen agyagserepeket és egy kulturréteget (faszén); azonkívül barlangi medve csontjait.

Az út kissé terhes. A hegylánczot meg kell kerülnünk s a barlangba lebozsátkoznunk. A barlang egészben véve két sziklahasadékból áll, mely nagy ürré kitágult. A menés benne nehézséggel jár.

Egy második, a Rablóbarlang, az előbbtől kelet felé s az utról is látható, a Hruby-szka hegycsúcs déli lejtőjén van s benne barlangi állatok csontjait találtak. A többi barlang jelentéktelen.

Nedecz-vár (dunajeczi vár) 566 m.

a) **A Vörös kolostortól** 13 km. (1— $1\frac{1}{2}$ óra kocsin, gyalog $2\frac{1}{2}$ óra).

A hirtelen utkanyarulat után, a Vörös kolostornál, Sub-Lechnicz helységen haladunk át; $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ óra után az út Ófalunak ágazik el, mely helység látható. Magában álló nagy ház (kerületi bíróság, hajdan sóhivatal) mellett eljutunk Kalenberg községhez, a honnan már láthatjuk Nedecz várát. Az út csakhamar ismét elágazik; az egyenes Czorsztyra visz, a balfelől levő pedig Nedecz faluba (melyet látunk) s a dombon fel a várba. Az út utolsó fordulatanál előttünk áll az erdőborított sziklán épült vár. Az előtte levő plateau-n néhány gazdasági épület áll.

b) **Barlangligetről a Magurán át Nedecz várához.**

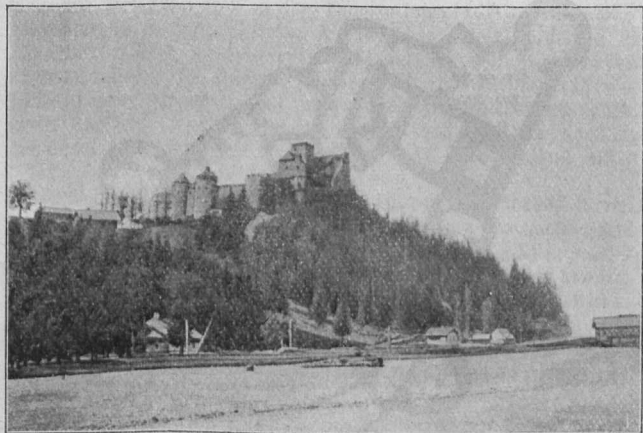
Barlangligetről gyalog a Magurán át a Frankova-hegyig 3 óra, Nedeczig 2 óra = $4\frac{1}{2}$ —5 óra.

Szepes-Béláról kocsin (Ó-faluig $3\frac{1}{2}$ óra, Nedecz váráig 1 óra) $4\frac{1}{2}$ óra.

Az út legnagyobb része ugyanaz, mint a Vörös-kolostorhoz. (l. 341).

A vár belseje.

Széles út vezet a várkapuhoz, mely fölött vörös márványlapon a Palocsay-család czimere látható, a következő (latin) felirással: «Horváth György, Palocsa, Duna-

Nedecz vára.

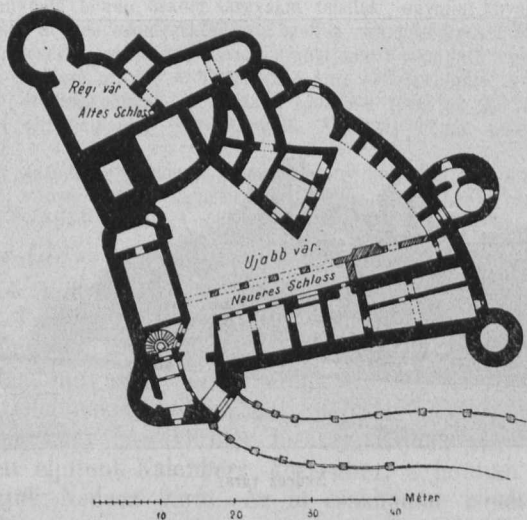
jecz és Landok ura szerezte, nagyobbította és szépítette ezt a várat 1601-ben.» Más felírás: «Renovatum 1861. C. B. P.» a vár utolsó restaurálására vonatkozik.

Kapufolyosón át a várudvarra jutunk. Előttünk emelkedik a *régi vár*, melyhez két oldalról (háromszöget képezvén) a még lakható állapotban levő újabb emeletes vár van hozzá építve.

A régi vár és vártorony tökéletes rom, és néhány szobát kivéve, nehezen hozzáférhető. Az *új várban* 11 szoba van, melyek legnagyobb része még jó karban

van. A kulcsárné mutogatja a nevezetességeket, köztük számos olajfestmény, a hajdani vártulajdonos Palocsayak arczképei s egyéb képek, mint dr. Faust arczképe; rézmetszetek; Palocsay bibornok szekrénye annyi fiókkal, ahány napja van az évnek; íróasztal, római kis tájképekkel, mely a pápa ajándéka. A nagy étteremben az

Nedecz-vár tervrajza.

utolsó Palocsaynak, nővérének és Palocsay bibornok arczképei láthatók. A székekre a Csáky-féle czimer van himezve.

A légfűtéssel ellátott verandáról lépcső visz a házikápolnához, szép oltárképpel. Innen folyosón át a régi vár néhány szobájához jutunk, a melyben magyar tárgyú festmények vannak. A felügyelő szobájában is van néhány régiség: fegyverek, szécső, melylyel a

Dunajecz tulsó partján levő Czorsztyn vár lakóihoz lehetett átszólni stb.

Történelem. Nedecz várát a Szepesség egyik legkisebb várát, 1319 és 1330 közt építették végváruul a közeli Czorsztyn lengyel várral szemben. A várnak nagy jelentősége volt, mivel épen alatta vezetett el a kereskedelmi út Krakóra. Szerződés szerint ebben a várban kellett volna ama 88,000 frtot visszafizetni, melyért a XVI szepesi várost zálogosítottak el Lengyelországnak. A vár a szepesi főispánok alatt állt s ezek egyike, Zápolya Imre (1470) a várat megnagyobbitotta és megerősítette. A háboruban, mely Ferdinánd és Zápolya közt folyt, a vár végül Laszky birtokába jutott, kinek azt Zápolya, hűsége és érdemei elismerésül adományozta (1526—1538). Laszky várnagyai mint rablólovagok igen ismereteseek voltak, kivált Kauffung, a kiről mondani szokták volt: «Ha a Kauffung Zsigmond nem fogott és nem fosztott meg kereskedőket, akkor beteg volt».

1589-ben a vár, vétel útján a Horváth-család birtokába jutván, Horváth György azt 1604-ben javíttatta. Azután a Giovanelli-család, kezén volt száz esztendeig (1676—1776), a melynek a XVII. században Felső-Magyarországon nagy birtokai voltak, rövid idő kivételével, midőn Thököly elfoglalta (1683). A vár a Giovanelli-család kihalta után ismét a palocsai Horváthokra szállt (1776), kik a romladozó várat javíttatták (1817 és 1823).

1857-ben a Salamon-család tulajdona lett, s Salamon Aladár a vár újabb részét helyreállította (1869).

!Czorsztyn-vár romjai 589 m.

Nedecz várával szemben, a Dunajecz balpartján Czorsztyn lengyel vár romjai láthatók meredek sziklán, a hasonló nevű falu fölött. (Koresma.)

Történelem. A várat a XIII. században végvárként építették. 1433-ban a husziták foglalták el. A XVIII. század első felében kezdett a vár romladozni, a mit tüzvész még siettetett. 1811-ben a kormány, 1819-ben pedig vétel útján a mostani tulajdonos Drohojewski grófi család birtokába jutott.

A vörös kolostortól Szepes-Bélára v. Lubló-füldőre.

Visszamenet vagy ugyanazon úton megyünk Szepes-Bélára a Magurán át (36·7 km.), (miközben meglátogathatjuk Nedecz várát is, mely Ó-falutól, hol az út

eltér 5 km.-nyire fekszik l. p. 350); vagy Lublóvár érintésével visszatérünk a poprádi völgybe (40·8 km.). (Gnézdától 19 km. térünk el Lublóra (4·8 km.) a honnan megmásszuk Lublóvárát).

Lubló-fürdőbe (34 km.) p. 320.

Függelék.

A szádellői völgy és az aggteleki barlang.

Turistaterületünk kiegészítő részét képezi délfelé az abauj-gömöri mészfensík, melynek két legszebb látványossága a szádellői völgy és az aggteleki barlang.

A magas Tátráról jövő, vagy odatörekvő turistáknak a következő körut ajánlható :

1. nap. Poprád-Kassa. Kassa város megtekintése. Meghálás.
2. nap. Kassa-Torna, szádellői és áji völgy, tornai várrom, éjjelezés Tornán.
3. nap. Vasuton Szin-Perkupára és innen kocsin a barlang új bejárathoz 1¹/₂ óra. A barlang megtekintése. Ebéd a régi bejáratnál. Kocsin Pelsőczre és vasuton Dobsinára. Éjjelezés.
4. nap. Sztraczenai völgy, jégbarlang. Poprád.

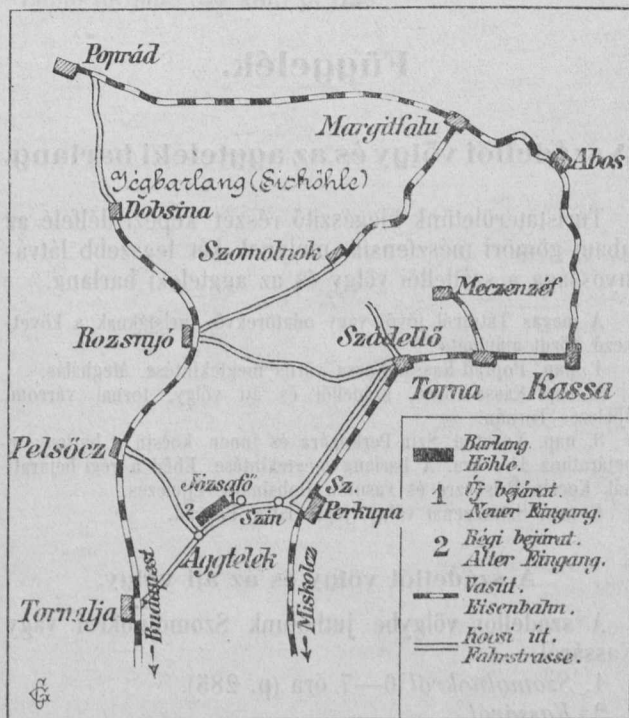
A szádellői völgy és az áji völgy.

A szádellői völgybe juthatunk Szomolnokról vagy Kassáról.

1. Szomolnokról 6—7 óra (p. 285).
2. Kassáról.

Vasut visz Tornáig (41 km.). Szepsi állomásig sikságon megyünk; azontúl azonban jobboldalt alacsony mészplateau tűnik fel, majd baloldalt is; és csakhamar meglátjuk látszólag izolált hegycúpon Torna várromját háttérben a várossal. Az áji völgy mellett (jobboldalt) elhaladva nemsokára berobogunk az állomásba.

Torna kis városka, a kirándulás kiinduló pontja. A Nagyvendéglőben 4 szoba 6 ágygyal és a Róth-féle vendéglőben 7 szoba 10 ágygyal áll a turisták rendelkezésére.

Aggteleki barlang.

Kocsin Szádellő faluig $\frac{1}{2}$ óra ($2\frac{1}{2}$ K oda ; oda-vissza Tornára vagy Ájtól vissza 5 K).

A fűrészmalomig a kirándulás végpontjáig kocsin további $\frac{1}{2}$ óra ; gyalog 1 óra.

A fűrészmalomtól az áji völgyön át Ájig (Falucska érintésével) $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ óra gyalog.

Ájtól Tornáig kocsin $\frac{1}{2}$ óra.

Az országoton hajtunk Udvarnok helységen át, és jobbra Szádellő felé kanyarodunk be. Előttünk látjuk a magas mészfensikot és egy mély hasadékot, a szádellői völgy bejáratát. A faluban elvisz utunk a szádellő-völgyi őr háza mellett, kit esetleg magunkkal vihetünk, ha az áji völgyön keresztül vissza akarunk térni. Az alsó malmot elhagyva, nemsokára betérünk a völgybe.

Majdnem függőlegesen emelkednek a völgy két oldalán a mészfalak. Völgynek menve, ez mindinkább szűkül és a Sárpatak, mely több vizesést képez, néha a völgy egész szélességét foglalja el. Félóra alatt érkezünk a «*czukor süveg*»-hez, egymagában álló nyulánk mészsziklához; tovább menve a «*királykút*»-hoz, melynek vizéből állítólág IV. Béla király ivott volt. A mészsziklában több helyütt barlangot látunk. A fűrészmalomnál, hol hideg étel és ital is kapható, elértük a kirándulás végpontját.

Ajánlandó az áji fensikra felmenni, hova jó út a fűrészmalom előtt jobboldalt felvisz, hogy gyönyörködhessünk a szép kilátásban, mely az egész szádellői völgyet feltárja. Kissé tovább menve az úton Falucska falu felé az áji völgyet is megpillantjuk Torna várromjával. Innét visszatérünk a fűrészmalomhoz, (oda-vissza $1\frac{1}{2}$ óra).

Ha az áji völgyet is megakarjuk nézni, akkor a fensikon folytatjuk utunkat. A falucsikai barlangot baloldalt hagyva, a fűrészmalomtól számítva 1 — $1\frac{1}{2}$ óra alatt Falucska ruténlakta faluboz érünk, melyet azonban csak akkor látjuk meg, ha közvetlen előtte állunk, mivel völgykatlanban fekszik. A falu előtt jobbra letérünk az áji völgybe. Ellentétben a szádellői völgygyel felső szakasza mély szakadékot képez. A víz mélyen szűk meredben folyik és az út a szűk völgyben a meredek hegyoldalon vezet. Ezen ut végét képezi az ugynevezett

«ördöghíd», hol az ösvény a sziklában vágott lépcső-kön vezet lefelé. Csak szédelgéstől ment turistának való. Az ördöghidat elhagyva, szélesedik az áji völgy. Tömérdek sok mésztuffa lerakódás látható itt, melyet mélyen bevájt a patak, és mely több helyütt szép látványt nyújt. Falucskától számítva 1—1½ óra alatt érjük el az áji malmot és a tiszta falut, honnan kocsin ½ óra alatt visszatérünk Tornára.

Az aggteleki barlang.

Az aggteleki barlanghoz három vasuti állomástól visz az ut 1½ óra alatt :

Tornaaljáról (Budapestről v. Budapestre) a barlang uj bejáratig és vissza 10 K csak oda 8 K, koei a vasuti vendéglősnél, hol meg is lehet hálai, rendelendő meg.

Pelsőczről (Dobsina felé).

Szinről (Torna és Kassa felé), koei 6 K; oda-vissza 8 K vagy Pelsőczre 10 K. A kocsiról Szalóczi István szini falusi bíró gondoskodik, a kinél azt levélben vagy táviratilag kell megrendelni.

A barlangnak két bejárata van. A régi bejárat Aggtelek községtől 15 percznyi távolságban a Poronyatető alatt fekszik: az uj bejárathoz ellenben félóráig kell kocsin menni Józsaő falutól. Mindkét bejáratnál menedékház van, hol vezető is lakik; mindkettőnél esetleg meg lehet hálai és egyszerű ételmezést is kapni.

Belépti díj személyenként 2 K; azonkívül vezetődíj 4 K; hordár 2 K; egy gyertya 20 fillér, magnezium-sodrony darabonként 20 fillér (a vezetőnél kapható).

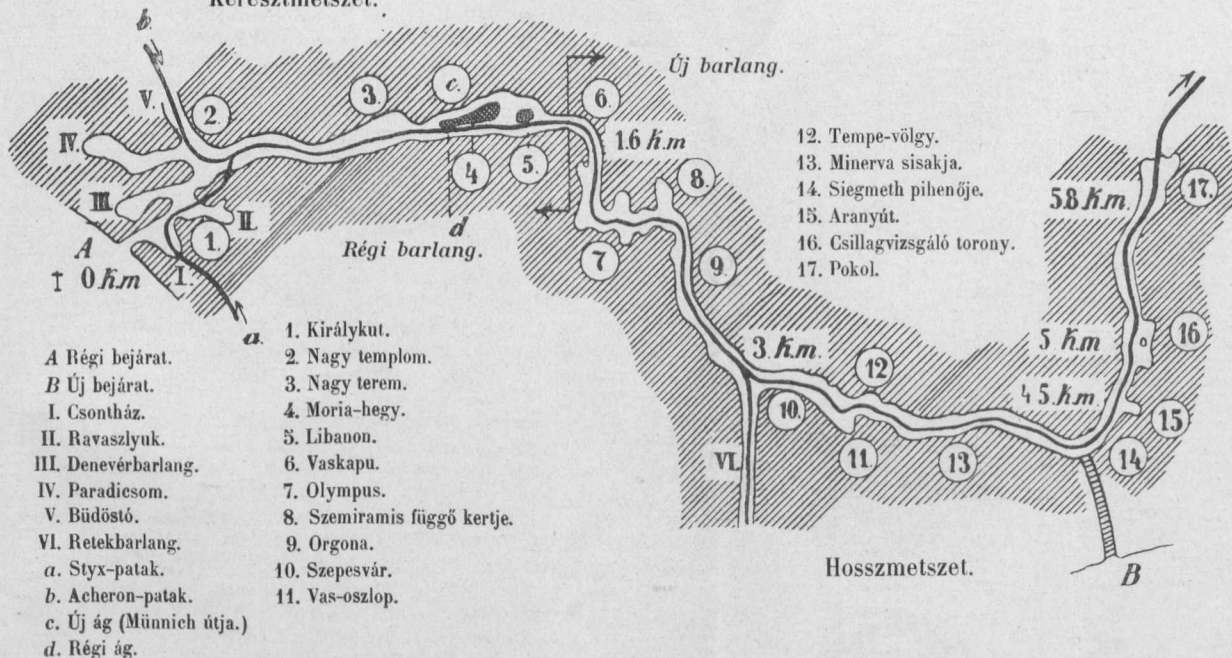
Gyengébb turisták az uj bejáratától a csillagvizsgáló toronyig mennek, és innét visszatérnek, aztán a régi bejárathoz kocsiznak, és itt megtekintik a kis termet és a Paradicsomot. Gyakorlottabb turisták ellenben végig járják az egész barlangot, mi (a mellékágakat tekintetbe vétele nélkül) 4 óra időt igényel.

Megkülönböztetik a régi és az új barlangot. A régi barlangot régóta ismerték és felkeresték; azonban annyira megcsönkítették és

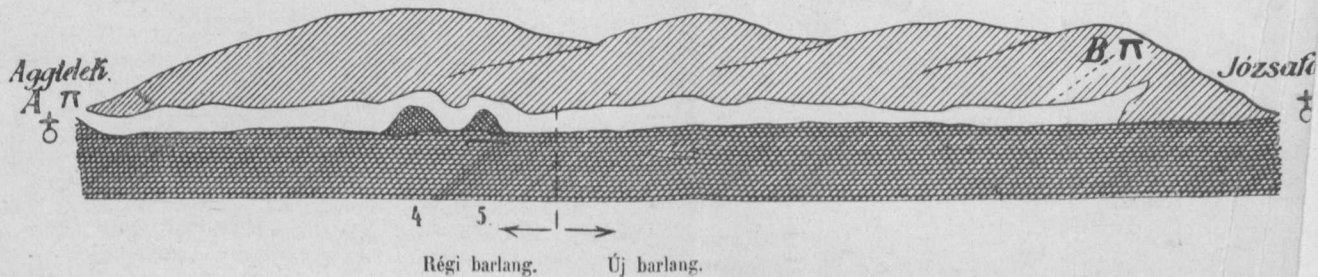

AZ AGGTELEKI BARLANG TERVRAJZA.

Keresztmetszet.

Hosszmetszet.

a szurokfáklyák füstjével befeketítették a legszebb cseppköveket, hogy a régi barlang végpusztulásának nézett elébe. Az új barlangot és a «Paradicsomot» csakis néhány fölötté nehéz keskeny átjáró mentette meg a látogatóktól, és hasonló sorstól.

A régi barlang utolsó részlete, a Moria-hegytől a Vaskapuig kiszáradt tófenék, mely azonban nagyobb mérvű sziklaomlások által igen nehezen járható volt. A 80 m. magas Moria-hegy megmásítása után, az őt követő Libanon-hegynél két ágra oszlik a barlang: a régi ágra, mely vakon végződik és később áttörött, és az új ágra, melyen keresztül csak nagy ügyvel-bajjal juthatott az ember, hogy később a vaskapunál még nehezebb átjáróhoz jusson.

Vas Imre mérnök 1829-ben mint első hatolt át a vaskapun, és így felfedezte az új barlangot.

Új korszak nyílt meg 1881-ben, midőn Siegmeth Károly indítványára a magyarországi Kárpátegyesület örökbérbe vette a barlangot a közbirtokosságtól, és új bejáratot áttörni tervbe vett. Ez utóbbi nagyon kíváncsnak mutatkozott, mivel a barlang megtekintése után az egész utat újból vissza kellett menni, mi 16 órába került.

Az új bejáratot Münnich Kálmán törette át 1894-ben. Hasonlókép a szűk átjárók a vaskapunál és a Paradicsomnál repesztések által tágitattak, és a Libanon-hegy melletti «új ág» szintén áttörött (Münnich útja), miáltal a szűk átjárót a «régí ágban», melyet addig használtak, senki többé nem használja.

A barlang a magyarországi Kárpátegyesület Keleti-Kárpátok osztálya felügyelete alatt áll, és Siegmeth Károly elhervadatlan érdeme, hogy ő okozója és lelke az új korszaknak.

A főágon kívül több mellékág van: a régi bejárat közelében a csontház, a ravaszlyuk, a denevérbárlang, a paradicsom és a büdöstói ág, a főág közepe táján a rétegbárlang, és az új bejáratnál az aranyut.

A bárlang hossza a mellékágakkal együtt 8·7 km.; és kiterjedésre nézve kétszer akkora, mint az adelsbergi bárlang. A főág hossza 5·8 km., abból esik a régi bárlangra 1·6 km., az új bárlangra ellenben 4·2 km.

A bárlang majdnem vízszintesen terül el. Három vize van, melyek egyesülve a bárlangon végig folynak; u. m. az Acheron, mely a csontházból folyik, a Styx, mely a büdöstói ágból jön és a retekbarlang vize.

A környék lakossága többször menedékhelyül kereste fel a bárlangot, mely történelem előtti időben is lakott volt (csontház). Az új bárlang szebb cseppkőképződéseket mutat; a régi bárlangban feltűnőek a nagy üregek.

A barlang belseje. Az új bejárattól 330 lépcső vezet le a barlangba. Itt jobbra fordulva a csillagvizsgáló toronyig megyünk, mely az egész barlang legimpozánsabb cseppkő képződménye (20 m. magas 8, m. átmérő). Innen visszatérünk, és kezdjük a vándorlást a főágban. Számtalan szebbnél szebb cseppkő tárul szemünk elé, melyek közül az új barlangban említjük a Minerva-sisakját, a Tempe-völgyét, a Szepes-várt, a Vas-szobrot, a Kalvária-hegyet, a Nagy-orgonát, az Apolló-templomot, Semiramis függő kertjét, az Olympust. A vaskapun átmenve belépünk a régi barlangba; még pedig a nagyüregbe és a kis ebédlőbe. A Münnich-uton átmenve, megmászszuk a Libanon- és továbbá a Moria-törmelék-hegyeket és a nagyterembe jövünk, hol asztal és pad pihenésre készlet. Azután elmegyünk a nádoroszlop mellett, látjuk a király trónusát, a virágos kertet. A kis templomban (pihenőhely) torkollik a büdöstői ág, melyből a Styx folyik, és a honnan a paradicsomba vezet az út. A nagy templomban látjuk a szentháromságszobor mellett a denevérbarlang bejáratát. A ravaszlyuk mellett elhaladva, a friss ivóvizet szolgáltató király kúthoz jövünk, majd Palmyra romjaihoz és a csontház bejáratához, melyből az Acheron folyik és most lassan emelkedve elérjük a régi bejáratot és befejezzük a barlangvándorlást.

Vissza Budapest felé Tornaalja állomáshoz, Dobsina és a jégbarlang felé Pelsőcz állomáshoz, Torna és Kassa felé Szin állomáshoz; mind a három állomás 1 $\frac{1}{2}$ óra alatt kocsin elérhető.

BETÜSOROS TÁRGYJEGYZÉK.

Méter

Alabastrom barlang	92
Alsó vizesés tarpataki	112
765 Barlangliget	84
2366 Bástya mellső	181
1898 Batizfalvi tó	128
1920 Békás tavak	131
— Bethlen-út	80
2492 Bibires	194
— Biala voda-polana	153
2295 Blasy-horhos	120
— Blasy völgy	120
2062 Bolond Gerő	214
— Buch-hegy	81
1958 Buchholz tavak	119
2250 Bystra	168
2033 Chalubinski hágó	142
— Christelau	113
1612 Cseh tó	127
883 Cseppkőbarlang bélai	94
1930 Csarny hágó	142
1620 Csarny-staw Gąsienicowy	159
2099 Csiemniak csúcs	170
898 Csorba allomás	66
1350 Csorbai tó	66
2385 — csúcs	180
1913 Csuba Gorycskowa	174
Daniháza	313
Deménfalvi barlang	38
Dluhe nyereg	218
965 Dobsinai jégbarlang	228
2100 Döllér tó	136
— Dubrava	299
— Ducsa hegy	228
1838 Durlberg	104
1269 Drechslérházacska	100

Méter

612 Drevenyik	297
580 Dvorecz	316
Elágazás	323
Éleskő	228
2047 Fagyott tó	127
1490 Faix-tisztás	89
— Fátylvizesés	136
2625 Fecsketorony	202
— Fehér fal	99
1614 — tó	104
2231 — — csúcs	211
— Felka	59
681 Felkai turistalák	60
1673 — tó	124
1072 Felső-Hági	70
2663 Ferencz-József csúcs	190
— Források ó-tátrafüredi	78
— Frigyes főherczeg mene- dékház	101
2000 Fuchs tó	119
2405 Furkota csúcs	179
1710 — tó felső	137
1620 — — alsó	137
— — völgy	137
— Gaffel torony	217
— Galajdowa polana	154
2465 Ganek	186
636 Gánócz	61
— Gąsienica tavak	164
1082 Gehol	314
— Genersich tó	119
— Geraun	254
2663 Gerlachfalvi csúcs	190
1393 Gesia szyca	160
2067 Gladki csúcs	172

Méter

1194	Gladkie nyereg	142
—	Glacz fensík	257
1800	Gorycskowa nyereg nyugoti	
1815	Gorycskowa nyereg keleti	146
—	Gorycskowa-hát	173
372	Göllniczban-ya	274
—	Gnézda	326
—	Gránátfal	125
—	Grappa hegy	57
832	Grätel hegynyereg	246
1023	Greiner hegyhát	251
2148	Greiner	215
—	Gréb park	322
2174	Gruby	221
—	Grunik	176
—	Gubalowka	162
—	Gyár-alja	276
1802	Hagymás tavak	119
1393	Halastó	154
1508	Hala-stawy	159
—	Haligócz	350
—	Halhegy	255
—	Hanczova	153
—	Handelvölgy	139
2154	Havran	217
—	Három tó	81
—	Haramiakő	78
—	Háromszögű-tó	103
—	Haraszt	47
1235	Hekerova	282
—	Helczmanócz	276
—	Henclova	278
—	Héttő-völgy	165
—	Hideg forrás	285
—	Hidegvölgy	250
—	Hilgermann-kilátó	78
1965	Hinczkótó nagy	132
—	Hlina hegyhát	147
—	Hlinska völgy	134
—	Hnilecz völgy	249
1156	Hollókő	235
748	Hollópatak	258
—	Holicsna szikla	239
—	Holy kamen	255
1950	Homlokhegy	213
1953	Hosszútó felkai	125

Méter

1953	Hosszútó n. tarpataki	119
—	Hotkócz	297
—	Hrubo	144
2353	Hunfalvy csúcs	207
2343	— hágó	183
—	— menház	124
—	Hunfalvi vár	323
—	Hüll	255
—	Hüttgrund	276
960	Időközi forrás	235
458	Igló	48
580	Iglófüred	243
1284	Ihla	336
—	Imrefalu	257
908	Itató késmárki	83
612	Jakabfalu	319
—	Jakubján	—
—	Jánosvölgy	253
1170	Jankovecz	318
901	Jaszcsurowka fürdő	162
—	Javor nyereg	245
1438	Javorinka nyereg	218
1210	Javor szikla	145
1000	Javorina	93
1935	Jegestó (omladékvölgyi)	134
2052	— (n. tarpataki)	119
2630	Jégvölgyi csúcs	199
2341	— horhos	116
—	Jekelfalu	273
928	Jezerszko-tó	91
—	Jézsuita malom	266
—	Kacski csúcs	318
—	Kahul patak	71
2128	Kamenista csúcs	168
1789	— nyereg	148
—	— völgy	—
1833	Kanalastormató	119
—	Káposztafalu	48
—	— falvi barlang	268
2139	Karbunkulus torony	210
—	— monda	102
—	Kassa	45
1989	Kasprowa	174
2136	Kaulige Hübel	123
1260	Kecskekő	64

Méter

1260	Kecskehát	90
1870	Kéktó	103
—	Kempenvölgy	217
1434	Keresztdomb	123
1082	Kereszthegy	314
626	Késmárk	629
2556	Késmárki csúcs	209
922	Kienberg	63
999	Kilátás-tátrafüredi	76
—	Királyforrás	244
1950	— hegy	237
1734	— kő	243
—	Kiselpatak	269
2380	Kisnyereg hágó	116
—	Kitaibel tavak	119
1030	Klippberg	275
1155	Kloptana	283
1268	Knoll nagy	251
—	Knöpfchen	316
—	Koboldhegy	84
1248	Kojsovska-hola	234
2540	Koncsisza	189
2004	Kondracska csúcs	169
1895	— nyereg	145
1838	Kopa hegy	104
1600	— Kralówa	159
—	— magóri	—
756	— nyereg	104
1196	Kopárhegy	209
1370	Koprova csúcs	181
2135	— hágó	134
—	— völgy	140
2982	Koronahegy	349
—	Koronahegyi fürdő	342
—	Koscielisko-völgy	164
2190	Kosisza nagy	222
1260	Kozi-Kamen	64
1752	Kőpataki tó	106
2440	Középoromesúcs	198
—	Krátka	138. 139
922	Kreighi hegy	340
2128	Kresanicza	169
2496	Kriván	174
2040	Krizsno	171
—	Krompach	47
—	Krupa patak	130
—	Krynica	321
2151	Kryzsne	222

Méter

2151	Kunigundavár	347
—	Kunchfalu	276
990	Kuzsnice	162
—	Landok	91
840	Lapis refugii	264
—	Lassú patak	278
—	Leibicz	337
754	Leibitz kénfürdő	337
909	Leithaus	244
2208	Lengyel nyereg	125
—	Lengyel Öttó	157
—	Lersch nyaraló	86
—	Lethánfalvi malom	267
—	Leutschforrás	79
—	Liftner vizesés	270
1978	Lilijowe hágó	146
575	Lőcse	301
—	— régi	301
610	— fürdő	313
2634	Lomniczi csúcs	203
—	— turistaház	80
—	Lopusnavölgy	65
2314	Lorenzhágó	136
—	Loyschforrás	82
556	Lubló fürdő	319
650	— vár	325
795	Lucsivnafürdő	63
3182	Lukahágó	134
—	Lysa-polana	93
1121	Madárhegy	282
—	Magassík	87
—	Magura kilátó	90
—	Majerska	269
2101	Malolacsniak	167
—	Maly-staw	157
—	Mária-Th. kilátó	86
—	Marcellvár	265
—	Margitfalu	56. 273
—	Markasittorony	117
—	Márkusfalu	47
—	— forrás	248
—	— vár	248
—	Matheócz	322
896	Matlárháza	81
1580	Mauksch-tó	103
840	Menedékkő	264
—	Menguszfalvi csúcs	132

Méter

840	Menguszfalvi völgy	129
533	Merény	277
2016	Mészárszék mellső	214
2024	— hátsó	214
2238	Miedzane nagy	221
—	Mindszent	298
—	Mlinicza völgy	135
1560	Morgás kis	208
2044	— nagy	—
2260	Mózesforrás	204
1261	Murán nagy	252
—	Murányvár	227
—	Nagy Eőr	323. 336
—	— Szalók	60
—	— Szokol	270
566	Nedeczvár	350
2277	Nefczer hágó	138
—	— völgy	143
493	Ó-falu	341
—	Ó-hegy	246
—	Ó-hegyi kilátó	247
—	Olcznó	47
—	Ó-Lubló	320
—	Omladék völgy	134
—	Óriási vizesés	111
—	Ó-Ruzsin	46
1841	Orlava havas	242
1984	Oszterva	131. 187
—	Osztra	137
508	Ó-víz	278
—	Ördögárok	255
1135	— fej	254
—	Ökörhát	130
1290	Ökörhegy	262
—	Örök eső	125
2009	Öttő (kistarpataki)	115
949	Ózhegy nagy	316
—	Palenica (Barlangliget)	84
—	Pálmafalu	301
—	Panska-hala	243
1660	Panszescya-tó	222
—	Palocsa (várrom)	321
—	Papyrus völgy	206
2205	Pátia	180
—	Pienin hegység	343

Méter

1226	Pipitka	284
—	Pisana	166
972	Pod Bansko	97
570	Podolin	325
—	Pokolhegy	255
—	— völgy	317
—	Polana Krivanska	176
—	— Ornak	148
—	— Poroniecz	160
—	— Smytnia	166
—	Poprád	57
1530	Poprádi tó	131
922	— várhegy	61
778	Porács	263
—	Porácsi völgy	262
1056	Popova	227
—	Prakfalu	276
1548	Predna hola	239
1672	Predzni staw	157
—	Pribilinaí tó	147
1081	Prislop hágó	92
920	Pusztá mező	227
1147	Rablókő	283
—	Rainerforrás	79
—	Rézakna előtti völgy	106
—	— mögötti völgy	155
—	Rézpad	102
—	Richnó	47
630	Rosztoka bányatelep	250
1032	— menház	128
—	Róth M. gúgyor	270
2295	Rovátká	120
—	— csúcs	126
2240	Rovinki hágó	120
2090	Ruman-tó	135
—	Rusinowa-polana	160
—	Ruzsbach-fürdő	325
—	Ruszkínócz	336
—	Sárga torony	117
1961	Sárkánytó	135
—	Sarpanecz	86
2432	Sátán	181
1196	Schäbige Berg	82. 208
—	Schulerloch	246
437	Scsavnica	347
—	Scsavnik	48
—	Sebes völgy	278

Méter

2085	Sedilko	177
—	— hágó	140
—	Siklawa vizesés	157
—	Siléziak háza	124
2221	Siroka	219
—	Sipkova	318
—	Sivabrada	299
1811	Skoktó	136
—	Skorusznik	127
1131	Slubica	299
1674	Smrecsintó alsó	141
1723	— felső	141
2033	Smrecsin hágó	142
—	Smrekovecz	130
—	Smerdzonka	342
—	Sóhegy	121
—	Spania völgy	145
2176	Sparalyuk	140
—	Spoderi völgy	146
1490	Stadló rét	187
—	Stari Vernar	238
—	Stillbach	278
650	Stoósztó fürdő	281
—	— viz	72
—	Stola	63
—	Stracennai völgy	233
—	Strazsyska völgy	163
—	Sucha-voda átjáró	138
—	— völgy	138. 164
—	Sunyava	240
—	Swistowka	156
—	Szadellői völgy	357
2453	Szalóki csúcs	195
1680	— tavak	120
—	Száraz hegy	252
—	Száraz hegyi kilátó	247
—	Szekrényes hegy	123
1830	Széles mező	216
2466	— torony	198
—	Szénaboglya	122
2069	Sz. Iványi tó	136
631	Szepes-Béla	323
—	— hely	227
—	— Olaszi	47
—	— Remete	276
—	— Sümeg	263
—	— Szombat	62

Méter

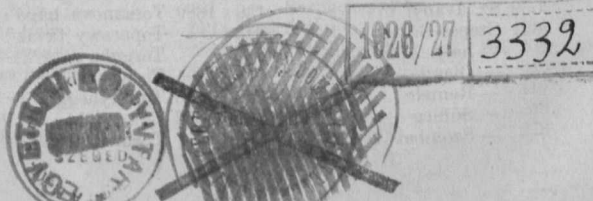
631	Szepes Teplicz	64
—	— Újvár	293
431	— Váralja	287
643	Szepes vár	293
—	Szilágyi-út	78. 111
1291	Szimina	321
479	Szlatvin	300
1193	Szmrekovica	299
2336	Szolisko kis	178
2119	— első	178
2034	Szontagh-tó	120
561	Szomolnok	279
—	— huta	277
—	Strazsko	72
922	Szurkos hegy	63
—	Tamásfalvi kilátó	267
1269	Tarajka	109
—	Tarpatak állomás	322
1244	— fürdő	109
—	Tarpataki völgy	108
2565	Tátracsúcs	185
888	Tátrafürdő Alsó	76
1000	— Ó	74
990	— Új	75
674	Tátraháza	83
849	Tátra-Lomnicz	80
993	— Széplak	72
881	Telgárt	241
—	Telgárti havas	239
1584	Tengerszem	154
2503	— csúcs	185
—	Teplicska (Liptó)	240
1947	Terianskotó alsó	144
2124	— felső	144
—	Téry csúcs	116
2009	— menedékház	116
—	Thököli vár	334
572	Thurzófürdő	274
1030	Thurzóhegy	275
1220	Tokarnia	88
1689	Tomanova hágó	147
—	Toporowy tavak	160
—	Toriszka	317
—	Torna	356
1118	Toronyhegy	77
2052	Townsontó	119
—	Törmelléktó	119

Méter

1480	Trigan	130
2431	Triumetal	179
—	Tri studni	239
2293	Tupa	188
1248	Túhegy	338
1592	Tüzelőkő (kis tarp.)	114
1879	Tycha hágó	142
1980	— hegy	172
—	— völgy	145
1000	Uhornai hágó	181
1557	Uplaz	239
—	Vámbéry forrás	79
1900	Varangyostó	116
2424	— csúcs	119
2304	Vadorzó hágó	133
—	Várhegy (lőcsei)	313
1054	Varta	70
988	Vashámozakopanei	162
1623	Vaskapu	89
—	— (Hernád)	267
2053	Velka Kopa	172
—	Velki Javorinka	317
—	Vereskő	227
776	Vernár	227
1200	Vinna	317
1821	Virágos kert	125
—	Virágkosár	214
755	Virágos völgy	61
—	Vizesések (tarpataki)	110
1162	Viszoka hola	299
2565	— kis	193
2429	— nagy	185
1992	Vizsna Prehyba	176
—	Vojkócz	300
1290	Volovec	263
—	Vörös agyag	100
—	— hegyek	169
456	— kolostor	342
2340	— pad	117
2380	— patak-torony	197

Méter

1813	Vörös tó	103
2466	— torony	117. 119
—	Wagner-út	112
2060	Wahlenbergtó alsó	138
2154	— felső	138
2157	Walentkova	173
—	Waksmundska	159
—	Weidau	101
677	Weszter park	60
—	Wielka Pysna	148
1669	Wielki staw	157
—	Woloszyn hegyláncz	137
1890	Zadni staw	158
837	Zakopane	160
1750	Zamarly staw	158
1969	Zamki nyereg	219
—	Zápolya kápolna (csütör- tökhelyi)	270
823	Zavadka	262
1194	Zawory nyereg	142
—	Zegestiów fürdő	322
—	Zeif-telep	257
1187	Zenderling	285
1303	Zerge szálló	111
1970	— tó alsó	136
2006	— felső	—
1422	Zimstisztás	118
—	Zlatna hura	326
—	Zlomisko patak	139
1542	Zöldtő (kés márkí)	101
2026	— (Kriván alatti)	140
2532	— csúcs	201
2390	— horhos	105
—	— völgy	98
—	Zúgó forrás	87
—	— pincze	87
—	Zsakárfalu	274
—	Zsegra	298
896	Zsdjár	92
—	Zsleba-híd	88. 90

Feketehegyfürdő.

A kassa-oderbergi vasut **Igló** állomásától 2¹/₂ órányira 660 méter magasságban a tenger színe felett, a szepesi érczhegységben hatalmas fenyvesek között fekszik ezen régi

vizgyógyintézet.

Az összes itt alkalmazást nyerő **physikalisdiaetikus** gyógyhatányok közül különösen kiemelendő a **mintaszerű vizgyógymód**, **Rikli-féle nap- és légfürdők**, **villamgyógyászat**, **fekvőkúra** (fekvőcsarnok) és **terraingyógymód** (hegyi sétautak).

Posta és távirda helyben.

Közös étkezés, kuraszerű ellátás. 170 kényelmes vendégszoba. Gyógyterem zongorával, könyvtár-, dohányzó- és játékterem. Állandó zenekar, kuglizó, lawn-tennis.

Az előidényben (május 15—junius 30) és utóidényben (augusztus 25—szeptember 30) rendkívüli **árleszállítás** és féláru lakások.

Fürdőorvos: **Dr. Bartsch Gusztáv.**

Bővebb felvilágosítást ad és kimerítő képes prospektussal szolgál **özv. Lomniczy Vilmosné** fürdőtulajdonos vagy a

Fürdőigazgatóság.

NEMZETI SZÁLLODA

Poprád-Felka állomás,

szemközt a pályaudvarral.

Csinosan berendezett szobák
kitűnő ágyakkal; jó konyha, tiszta
italok, olcsó árak.

Szép árnyékos fenyvespark
számos sétaúttal a vendégek ren-
delkezésére áll.

—— Saját kocsik a háznál. ——

Payer Gusztáv,
tulajdonos.

TARPATAKFÜRED.

A Magas Tátrának egyik gyöngye, a világhírű tarpataki völgyben, félórányira Tátrafüredtől, a lomnitzi csúcs tövéen, 1250 méter magasságban, a hatalmas tarpataki vizesések közvetlen közelében.

E felette olcsó fürdőhely a legalkalmasabb kiindulási pont kirándulásokra a Tátra legszebb részeibe, üdülés céljából hosszabb tartózkodásra kiválóan alkalmas, sűrű fenyőerdők közepette, balzsamos idegaczelosító levegőjénél fogva.

Idény június 1-étől szeptember 20-áig.

Bővebb felvilágosítással szolgál

Dr. Schönwiesner Árpád

Szepes-Szombatban.

TÁTRAFÜRED

klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet

a Magas-Tátra központjában,

== **1020 méter magasságban.** ==

Poprád-Felka állomástól egy órányira.

Éjszokról védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdők közepette. — Pormentes, ózondús levegő.

19 lakóházban 400 szoba 600 ágygyal.

Ujonnán épült, modern fürdőház.

Szénsavas fürdők. — Törpefenyő fürdők.

Inhaláció.

Az 1903-ban épült „Nagyszálló“ 120 szobával, éttermekkel, társalgó-termekkel, központi fűtéssel, villamos világítással, legmodernebbül berendezve.

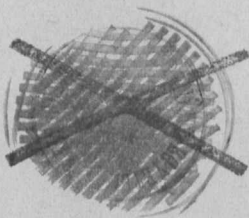
Egész éven át nyitva.

A turisztika központja. — A legtöbb kirándulás kiinduló pontja. — Hegyi vezetők. — Hátas lovak. — Öt tennis-pálya. — Kitűnő zenekar. — Elsőrendű konyha és kávéház. — Gyógyszertár. — Savanyuvíz-forrás.

Fürdőorvos: **Dr. Jármai László.**

 Prospektussal a fürdőigazgatóság szolgál.

MAGAS TÁTRA. HOHE TÁTRA.

MÉRTÉK: MASZTAB=1:100.000.

1000 500 0 500 1000 2000 3000 4000 5000 6000 7000 8000 9000 10000 Schritte

